

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

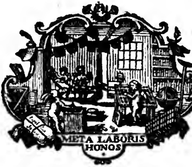
TOMUS I.

Tom. I.

MARCI ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ
QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS I.

PARISIIS,

Typis J. Barbou, viâ San-Jacobæâ, ſub Signo Ciconiarum.

M. DCC. LIX.

CLARISSIMO VIRO
CLAUDIO SALLIER,
REGIO LINGUÆ HEBRAICÆ PROFESSORI,
UNI EX XL-VIRIS ACADEMIÆ GALLICÆ,
REGIÆ INSCRIPTIONUM ET HUMANIORUM LITERARUM
ACADEMIÆ SOCIO,
BIBLIOTHECÆ REGIÆ CUSTODI,
OPTIME DE SE MERITO
HOC GRATI ANIMI MONUMENTUM,
UTINAM BENEFICIIS NON IMPAR!
VOVET, DICAT, CONSECRAT
JOANNES CAPPERONNIER.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

QUONIAM in dies minuebatur numerus priſcorum Latinitatis auctorum, qui præſto eſſent ad manum, rarioresque evadebant M. Accii Plauti editiones; facturum me eſſe operæ pretium duxi, si partem germanæ Latinitatis typis denuo mandandi provinciam in me ſuſciperem. Is autem ut ad nativum nitorem revocaretur, antiquas Aldi, Lambini, Taubmanni & Gronovii editiones conſului, ut id quod ex omnibus optimum eſſet, elicerem; illasque inter ſe comparatas & ſedulò col-

latas ita excussi, ut non nisi post unamquamque vocem diligenter examinatam, momentoque suo ponderatam, aliam earum editionum alii prætulerim. Nec frustra fuit assiduus labor: nam exceptis certis quibusdam locis, cùm ob penuriam veterum membranarum, tum ob necessariam nonnunquam priscorum morum & usuum ignorationem, pæne inextricabilibus, omnia plana sunt & stabilia; nihil præceps & lubricum.

Fuit Plautus, quod omnes consentiunt, suæ ætatis scriptorum omnium politissimus, elegantissimus planissimusque; occurrunt tamen apud eum vocabula non pauca, quorum alia ipse finxit ridiculi gratiâ, alia verò consequens ætas vel immutavit paullulum, vel omninò abolevit. Quæ vocabula omnia, ne quid legentibus facesserent molestiæ, ea in breve quoddam quasi glossarium conjici placuit, cum necessaria cujusque verbi declaratione.

Nunc mihi liceat honoris causâ nominare JOSEPHUM VALART Academicum Ambianenſem, Grammaticorum facile principem, qui pro amicitiæ necessitudine laboris in partem venire non recusavit.

His prælibatis, Plautum ipſum, quantâ maximâ potuit, donatum tibi typorum elegantiâ trado, benigne Lector; poetam, si quis alius inter Latinos, elegantem, urbanum, ingeniosum & facetum, cujus *ſermone locuturas fuisse Muſas* aiebat Varro, *si Latinè loqui voluiſſent.*

M. ACCII PLAUTI

VITA,

E Joannis Alberti Fabricii Bibliotheca Latina desumta.

M. Accius a pedum planitie sive πλαλύτητι, initio *Plotus*, postea *Plautus* est dictus, patriâ Sarsinas ex Umbria, lepidissimus poeta Comicus. A temporibus belli Punici secundi floruit, ingenio magis dives quam opibus ; ita ut ad molas manuarias se locare coactus sit pistori. Fatis concessit Romæ : cum Terentius vix novennis esset, anno U. C. DLXX. ante Christum natum CLXXXII. P. Claudio & L. Porcio Coss.

PLAUTI Epitaphium ab ipso scriptum.

Postquam est morte captus Plautus,
Comœdia luget, scena est deserta :
Deinde Risus, Ludus, Jocusque, & numeri
Innumeri simul omnes collacrymarunt.

DE PLAUTO
VETERUM AUCTORUM
TESTIMONIA.

DUPLEX omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscenum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modò PLAUTUS *noster, & Atticorum antiqua Comœdia, sed etiam philosophorum Socraticorum libri sunt referti.*

CICERO lib. I. de Officiis.

EQUIDEM cum audio socrum meam Læliam, (faciliùs enim mulieres incorruptam antiquitatem servant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut PLAUTUM *mihi aut Nævium videar audire.*

Idem lib. III. De Oratore, ex persona L. Crassi.

LEGIT mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: PLAUTUM *vel Terentium metro solutum legi credidi.*

PLINIUS Nepos, lib. I. Epist. XVI.

PLAUTUS homo linguâ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

A. GELLIUS Noct. Att. lib. VII. cap. XVIII.

Et jam primùm animadverto duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, Comicum PLAUTUM *& Oratorem Tullium: eos ambos etiam ad Jocorum venustatem ceteris præstitisse.* PLAUTUS *quidem ea re clarus fuit, ut post mortem ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia noscerentur.*

MACROBIUS Satur. lib. II. cap. I.

Hæc est Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Musarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

D. HIERONYMUS in Epist. ad Pammachium.

Terentius Menandrum, PLAUTUS *& Cæcilius veteres Comicos interpretati sunt. Numquid hærent in verbis, ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant, quam veritatem interpretationis?*

Idem Ep. ad Pammac. de opt. gen. interpr.

Qua Crispus brevitate placet! quo pondere Varro!
Quo genio PLAUTUS*! quo flumine Quintilianus!*

SOLLIUS SIDON. APOLL. Panegyrico ad Anthemium Augustum.

Et te, tempore qui satis severo
Grajos, PLAUTE*, sales lepore transis.*

Idem, Carm. XXIII.

M. ACCII PLAUTI,

SARSINATIS UMBRI

AMPHITRUO.

DRAMATIS PERSONÆ.

SOSIA, *servus.*
JUPPITER, *Deus.*
AMPHITRUO, *Dux militaris.*
BLEPHARO, *arbiter.*
MERCURIUS.
ALCUMENA, *uxor Amphitruonis,*
THESSALA, } *ancillæ,*
BROMIA, }

ARGUMENTUM.

In faciem vorſus Amphitruonis Juppiter,
Dum bellum is gereret cum Telebois hoſtibus,
Alcmenam uxorem cepit uſurariam.
Mercurius formam Soſiæ ſervi gerit
Abſentis : his Alcmena decipitur dolis.
Poſtquam redière veri Amphitruo & Soſia,
Uterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc jurgium, tumultus uxori & viro :
Donec cum tonitru voce miſſa ex æthere,
Adulterum ſe Juppiter confeſſus eſt.

ARGUMENTUM,

ut quibusdam videtur,

PRISCIANI.

AMORE captus Alcumenas Juppiter,
Mutavit sese in ejus formam conjugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus.
Habitu Mercurius ei subservit Sosiæ.
Is advenienteis servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,
Uter sit, non quit, Amphitruo, decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

PROLOGUS.

MERCURIUS.

UT vos in voſtris voltis mercimoniis
Emundis vendundiſque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
Et ut res rationeſque voſtrorum omnium
Bene expedire voltis, peregreque & domi;
Bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro,
Quaſque incœpiſtis res, quaſque incœptabitis:
Et uti bonis vos voſtroſque omneis nuntiis
Me afficere voltis; ea afferam, eaque ut nuntiem,
Quæ maxume in rem voſtram communem ſient:
(Nam vos quidem id jam ſcitis conceſſum & datum
Mihi eſſe ab Diis aliis, nuntiis ut præſim & lucro:)
Hæc ut me voltis approbare, ac nitier
Lucrum ut perenne vobis ſemper ſuppetat;
Ita huic facietis fabulæ ſilentium.
Itaque æqui & juſti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cujus juſſu venio, & quam ob rem venerim,
Dicam: ſimulque ipſe eloquar nomen meum.

Jovis juſſu venio : nomen Mercurii eſt mihi.
Pater huc me miſit ad vos oratum meus,
Tametſi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos : quippe qui intellexerat
Vereri vos ſe & metuere, ita ut æquom eſt, Jovem.
Verùm profectò hoc petere me precariò
A vobis juſſit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cujus huc juſſu venio, Juppiter,
Non minùs quam voſtrûm quivis, formidat malum :
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquom, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis ſum filius,
Contagione mei patris metuo malum :
Propterea pace advenio, & pacem ad vos affero.
Juſtam rem & facilem eſſe oratam a vobis volo :
Nam juſtè ab juſtis juſtus ſum orator datus.
Nam injuſta ab juſtis impetrare non decet ;
Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia'ſt :
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea quæ loquar advortite.
Debetis velle quæ velimus. Meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent ; quîs benefactis meus pater,
Deûm regnator, architectus omnibus ?

Sed mos nunquam illic fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id a vobis ſibi,
Meritòque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primùm proloquar;
Poſt argumentum hujus eloquar tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem? quia tragœdiam
Dixi futuram hanc? Deus ſum; commutavero
Eandem hanc, ſi voltis: faciam, ex tragœdia
Comœdia ut ſit, omnibus iiſdem verſibus.
Utrum ſit, an non, voltis? ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle, qui divos ſiem.
Teneo quid animi voſtri ſuper hac re fiet.
Faciam ut commiſta ſit tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut ſit comœdia,
Reges quò veniant & Dî, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervos quoque parteis habet,
Faciam ſit, proinde ut dixi, tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Ut conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam ſpectatoribus:
Si cui favitores delegatos viderint,
Ut his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu quoiquam artifici, ſeu per ſcriptas literas;
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Sive adeò ædiles perfidioſè quoi duint,

Sirempſe legem juſſit eſſe Juppiter ;
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos victores vivere ,
Non ambitione , neque perfidia. Quî minus
Eadem hiſtrioni ſit lex , quæ ſummo viro ?
Virtute ambire oportet , non favitoribus.
Sat habet favitorum ſemper , qui rectè facit :
Si illis fides eſt , quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dederat ,
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus ,
Qui ſibi mandaſſent delegati ut plauderent ;
Quive , quo placeret alter , feciſſent , minùs :
Eis ornamenta & corium uti conciderent.
Mirari nolim vos , quapropter Juppiter
Nunc hiſtriones curet. Ne miremini.
Ipſe hanc acturu'ſt Juppiter comœdiam.
Quid admirati eſtis ? quaſi verò novom
Nunc proferatur , Jovem facere hiſtrioniam ?
Etiam hiſtriones anno cum in proſcenio hîc
Jovem invocarunt , venit : auxilio eis fuit.
Præterea certò prodit in tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipſe aget ,
Et ego unà cum illo. Nunc animum advortite ,
Dum hujus argumentum eloquar comœdiæ.

Hæc urbs eſt Thebæ : in illiſce habitat ædibus
Amphitruo , natus Argis ex Argo patre ,
Quicum Alcumena eſt nupta , Electri filia.

Is nunc Amphitruo præfectu'ſt legionibus:
Nam cum Telebois bellum eſt Thebano poplo.
Is, priuſquam hinc abiit ipſemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit ſuam.
Nam ego vos noviſſe credo jam, ut ſit pater meus,
Quàm liber harum rerum multarum ſiet;
Quantuſque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Uſuramque ejus corporis cepit ſibi,
Et gravidam fecit is eam compreſſu ſuo.
Nunc de Alcumena, ut rem teneatis rectiùs,
Utrinque eſt gravida, & ex viro, & ex ſummo Jove.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox eſt facta longior,
Dum ille, quacum volt, voluptatem capit.
Sed ita aſſimulavit ſe, quaſi Amphitruo ſiet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc proceſſi ſic cum ſervili ſchema:
Veterem atque antiquam rem, novam ad vos proferam;
Propterea ornatus in novom inceſſi modum.
Nam meus pater intus nunc eſt, eccum, Juppiter.
In Amphitruonis vortit ſeſe imaginem,
Omneſque eum eſſe cenſent ſervi, qui vident:
Ita verſipellem ſe facit, quando lubet.
Ego ſervi ſumpſi Soſiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum;
Ut præſervire amanti meo poſſem patri,

Atque ut ne, qui eſſem, familiares quærerent,
Verſari crebrò hic quom viderent me domi.
Nunc quom eſſe credent ſervom, & conſervom ſuum,
Haud quiſquam quæret qui ſiem, aut quid venerim.
Pater nunc intus ſuo animo morem gerit:
Cubat complexus, cujus cupiens maxume eſt.
Quæ illî ad legionem facta ſunt, memorat pater
Meus Alcumenæ. At illa illum cenſet virum
Suum eſſe, quæ cum mœcho eſt. Ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hoſtium ut fugaverit:
Quo pacto ſit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni ſunt data,
Abſtulimus: facile meus pater, quod volt, facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et ſervos, cujus ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe ut nos poſſitis faciliùs;
Ego has habebo hic uſque in petaſo pinnulas;
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo: id ſignum Amphitruoni non erit.
Ea ſigna nemo horum familiarium
Videre poterit: verùm vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic eſt ſervos Soſia:
A portu huc nunc cum laterna advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus.
Adeſt, ferit. Operæ pretium hic ſpectantibus
Jovem atque Mercurium facere hiſtrioniam.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

SCENA I.

SOSIA, MERCURIUS.

SOSIA.

Qui me alter eſt audacior homo ? aut qui me confidentior ;
Juventutis mores qui ſciam, qui hoc noctis ſolus ambulem ?
Quid faciam nunc, ſi Treſviri me in carcerem compegerint ?
Inde quaſi e promptuaria cella depromar ad flagrum ;
Nec cauſſam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii fiet ;
Nec quicquam ſit quin me omnes eſſe dignum deputent ; ita

Quasi incudem me miserum homines octo validi cædant ; ita
Peregre adveniens hospitio publicitus accipiar ;
Hæc heri immodestia coëgit, me qui hoc
Noctis a portu ingratis excitavit.
Nonne idem hoc lucis me mittere potuit ?
Opulento homini hoc magis servitus dura est ;
Hoc magis miser est divitis servos.
Noctesque diesque assiduo satis superque est,
Quo facto aut dicto adest opus, quietus-ne sis.
Ipse dominus dives operis, & laboris expers,
Quodcunque homini accidit libêre, posse retur,
Æquom esse putat : non reputat laboris quid sit ;
Nec, æquom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in servitute expetunt multa iniqua :
Habendum & ferundum hoc onus est cum labore.

MERCURIUS.

Satius est me queri illo modo servitutem : hodie,
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis : hic, qui verna natus est, queritur.
Sum verò verna verbero.

SOSIA.

Numero mihi in mentem fuit,
Dis advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi edepol, si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mî advenienti os occillet probè ;
Quoniam bene quæ in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.

MERCURIUS.

Facit ille, quod volgò haud solent, ut quid se sit dignum, sciat.

SOSIA.

Quod nunquam opinatus fui, neque alius quisquam civium
Sibi eventurum; id contigit, ut salvi potiremur domum
Victores: victis hostibus legiones reveniunt domum,
Duello exstincto maxumo, atque internecatis hostibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera,
Id vi & virtute militum victum atque expugnatum oppidum'st,
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxumè,
Qui præda atque agro adoreaque affecit populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum stabilivit suum.
Me a portu præmisit domum, ut hæc nuntiem uxori suæ,
Ut gesserit rempublicam ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor quo modo illi dicam, quom illò advenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant illi maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen quasi affuerim simulabo, atque audita eloquar.
Sed quo modo, & verbis quibus me deceat fabularier,
Priùs ipse mecum etiam volo hîc meditari: sic hoc proloquar.
Principio ut illò advenimus, ubi primùm terram tetigimus,
Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes:

Eos legat Telebois, jubet ſententiam ut dicant ſuam.
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ aſportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplò domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis: ſin aliter ſient animati, neque dent quæ petat,
Seſe igitur ſumma vi viriſque eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo; magnanimi viri, freti virtute, & viribus
Superbi, nimis ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent, bello ſe & ſuos tutari poſſe: proinde uti
Properè de finibus ſuis exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulêre, Amphitruo e caſtris illico
Producit omnem exercitum: contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas, nimis pulchris armis præditas.
Poſtquam utrinque exitum eſt maxuma copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines:
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus legiones.
Item hoſtes contra legiones ſuas inſtruunt.
Deinde utrique imperatores in medium exeunt,
Extra turbam ordinum colloquuntur ſimul:
Convenit, victi utri ſint eo prœlio,
Urbem, agrum, aras, focos ſeque uti dederent.
Poſtquam id actu'eſt, tubæ utrinque canunt: contra
Conſonat terra: clamorem utrinque efferunt.
Imperator utrinque hinc & illinc Jovi

Vota ſuſcipere, hortari exercitum :
Pro ſe quiſque id, quod quiſque poteſt & valet,
Edit ; ferro ferit : tela frangunt : boat
Cœlum fremitu virûm : ex ſpiritu atque anhelitu
Nebula conſtat : volneris vi & virium
Crebri hoſtes cadunt : noſtri contra ingruunt.
Denique, ut voluimus, noſtra ſuperat manus.
Vicimus vi feroces.
Sed fugam in ſe tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat.
Animam amittunt prius quam loco demigrent.
Quiſque uti ſteterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conſpicatus eſt,
Illico equites jubet dextera inducere.
Equites parent citi : ab dextera maxumo
Cum clamore involant, impetu alacri
Fœdant & proterunt hoſtium copias, jure injuſtas.

MERCURIUS.

Nunquam etiam quicquam adhuc verborum eſt prolocutus perperam :
Namque ego fui illic in re præſenti, & meus, quom pugnatu'ſt, pater.

SOSIA.

Perduelles penetrant ſe in fugam. Ibi noſtris animus additus :
Vortentibus Telebois, telis complebantur corpora ;
Ipſuſque Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncavit manu.
Hæc illic eſt pugnata pugna ab uſque mane ad veſperum.
Hoc adeò hoc commemini magis, quia illo die impranſus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex urbe ad nos veniunt flentes principes :

Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum:
Deduntque se, divina humanaque omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum cuncti Thebano poplo.
Post ob virtutem hero Amphitruoni patera donata est aurea,
Quî Pterela potitare rex solitus est. Hæc sic dicam heræ.
Nunc pergam heri imperium exsequi, & me domum capessere.

MERCURIUS.

At at! illic huc iturus est. Ibo ego illi obviam;
Neque ego hunc hominem hodie ad ædes has sinam unquam accedere.
Quando imago est hujus in me, certum est hominem eludere.
Et enimvero, quoniam formam cepi hujus in me & statum,
Decet & facta moresque hujus habere me similes item.
Itaque me malum esse oportet, callidum, astutum admodum,
Atque hunc, telo suo sibi, malitia a foribus pellere.
Sed quid illud est? Cœlum aspectat: observabo quam rem agat.

SOSIA.

Certè edepol scio, si aliud quicquam est quod credam, aut certò sciam:
Credo ego hac noctu nocturnum obdormivisse ebrium.
Nam neque se Septemtriones quoquam in cœlo commovent,
Neque se Luna quoquam mutat, statque uti exorta est semel.

Nec

Nec Jugula, nec Veſperugo, neque Vergiliæ occidunt:
Ita ſtatim ſtant ſigna, neque Nox quoquam concedit Die.

MERCURIUS.

Perge, Nox, ut occœpiſti: gere patri morem meo.
Optumo optumè optumam operam das: datam pulchrè locas.

SOSIA.

Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo,
Niſi item unam, verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multò hæc vincit longitudine.
Credo edepol equidem dormire Solem; atque appotum probè.
Mira ſunt, niſi invitavit ſeſe in cena pluſculum.

MERCURIUS.

Ain' verò, verbero? deos eſſe tui ſimiles putas?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis & malefactis, furcifer,
Accipiam: modo, ſis, veni huc; invenies infortunium.

SOSIA.

Ubi ſunt iſti ſcortatores, qui ſoli inviti cubant?
Hæc nox ſcita'ſt exercendo ſcorto conducto malè.

MERCURIUS.

Meus pater nunc pro hujus verbis rectè & ſapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena, cubat amans, animo obſequens.

SOSIA.

Ibo ut, herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem.
Sed quis hic eſt homo quem ante ædeis video hoc noctis? non placet.

MERCURIUS.

Nullus eſt hoc meticuloſus æquè.

SOSIA.

Quom in mentem venit,
Illic homo hoc dénuo volt pallium detexere.

MERCURIUS.

Timet homo : deludam ego illum.

SOSIA.

Perii ! dentes pruriunt.
Certe advenientem me hic hoſpitio pugneo acceptu-rus eſt.
Credo, miſericors eſt : nunc propterea quod me meus herus
Fecit ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie ut dormiam.
Oppidò interii. obſecro : hercle quantus & quàm validus eſt !

MERCURIUS.

Clarè advorſum fabulabor : hic auſcultet quæ loquar.
Igitur magis modum in majorem in ſeſe concipiet metum.
Agite, pugni. Jam diu'ſt quod ventri victum non datis :
Jam pridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos.

SOSIA.

Formido malè,
Ne ego hic nomen commutem meum, & Quintus fiam e Soſia.
Quatuor viros ſopori ſe dediſſe hic autumat :
Metuo ne numerum augeam illum.

MERCURIUS.

Hem ! nunc jam ergo ſic volo.

SOSIA.

Cingitur, certè expedit ſe.

MERCURIUS.

Non feret quin vapulet.

SOSIA.

Quis homo ?

MERCURIUS.

Quiſquis homo huc profectò venerit, pugnos edet.

SOSIA.

Apage, non placet me hoc noctis eſſe : cenavi modo :

Proin tu iſtam cenam largire, ſi ſapis, eſurientibus.

MERCURIUS.

Haud malum huic eſt pondus pugno.

SOSIA.

Perii ! pugnos ponderat.

MERCURIUS.

Quid ſi ego illum tractim tangam ut dormiat ?

SOSIA.

Servaveris.

Nam continuas has treis noctes pervigilavi.

MERCURIUS.

Peſſumum eſt

Facinus : nequiter ferire malam malè diſcit manus.

Alia forma oportet eſſe quem tu pugno legeris.

SOSIA.

Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.

MERCURIUS.

Exoſſatum os eſſe oportet, quem probè percuſſeris.

SOSIA.

Mirum niſi hic me quaſi murænam exoſſare cogitat,
Ultro iſtinc qui exoſſat homines. Perii, ſi me aſpexerit.

MERCURIUS.

Olet homo quidam malo ſuo.

SOSIA.

Hei! numnam ego obolui?

MERCURIUS.

Atque haud longè abeſſe oportet.

SOSIA.

Verùm longè hinc abfuit.
Illic homo ſuperſtitioſus eſt.

MERCURIUS.

Geſtiunt pugni mihi.

SOSIA.

Si in me exercituru's, quæſo in parietem ut primùm domes.

MERCURIUS.

Vox mihi ad aureis advolavit.

SOSIA.

Næ ego homo infelix fui,
Qui non alas intervelli: volucrem vocem geſtito.

MERCURIUS.

Illic homo a me ſibi malam rem arceſſit jumento ſuo.

SOSIA.

Non equidem ullum habeo jumentum.

MERCURIUS.

Onerandus eſt pugnis probè.

SOSIA.

Laſſus ſum hercle e navi, ut vectus huc ſum: etiam nunc nauſeo.
Vix incedo inanis; ne ire poſſe cum onere exiſtumes.

MERCURIUS.

Certè enim hic neſcio quis loquitur.

SOSIA.

Salvos ſum : non me videt.

Neſcio quem loqui autumat : mihi certè nomen Soſia eſt.

MERCURIUS.

Hinc enim mihi dextera vox aureis, ut videtur, verberat.

SOSIA.

Metuo vocis ne vice hodie hîc vapulem, quæ hunc verberat :

MERCURIUS.

Optume : eccum, incedit ad me.

SOSIA.

Timeo : totus torpeo.

Non edepol nunc ubi terrarum ſim ſcio, ſi quis roget :
Neque miſer me commovere poſſum præ formidine.
Ilicet mandata heri perierunt, unà & Soſia.
Verùm certu'ſt confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui poſſim videri huic fortis, ut a me abſtineat manum.

MERCURIUS.

Quò ambulas tu, qui Volcanum in cornu concluſum geris ?

SOSIA.

Quid id exquiris tu, qui pugnis os exoſſas hominibus?

MERCURIUS.

Servoſne, an liber ?

SOSIA.

Utcunque animo collubitum eſt meo.

MERCURIUS.

Ain' verò ?

SOSIA.

Aio enim verò.

MERCURIUS.

Verbero.

SOSIA.

Mentiris nunc jam.

MERCURIUS.

At jam faciam ut verum diſcas dicere.

SOSIA.

Quid eo eſt opus ?

MERCURIUS.

Poſſum ſcire quò profectus ? quojus ſis ? aut quid veneris ?

SOSIA.

Huc eo : heri mei ſum ſervos ; nunquid nunc es certior ?

MERCURIUS.

Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam.

SOSIA.

Haud potes :

Benè pudicèque aſſervatur.

MERCURIUS.

Pergin' argutarier ?

Quid apud haſce ædeis negotii eſt tibi ?

SOSIA.

Immo quid tibi'ſt ?

MERCURIUS.

Rex Creon vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.

SOSIA.

Benè facit : quia nos eramus peregre , tutatu'eſt domum :

At nunc abi ſanè, adveniſſe familiares dicito.

MERCURIUS.

Neſcio quàm tu familiaris ſis : niſi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere, faxo, haud familiariter.

SOSIA.

Hîc, inquam, habito ego, atque horum ſervos ſum.

MERCURIUS.

At ſcin' quomodo ?
Faciam ego hodie te ſuperbum, niſi hinc abis ?

SOSIA.

Quonam modo ?

MERCURIUS.

Auferêre, non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero.

SOSIA.

Quin me eſſe hujus familiæ familiarem prædico.

MERCURIUS.

Videſis : quàm mox vapulare vis, niſi actutum hinc abis.

SOSIA.

Tun' domo prohibere peregrè me advenientem poſtulas ?

MERCURIUS.

Hæccine tua domus eſt ?

SOSIA.

Ita, inquam.

MERCURIUS.

Quis herus eſt igitur tibi ?

SOSIA.

Amphitruo, qui nunc præfectu'ſt Thebanis legionibus,
Quicum nupta eſt Alcumena.

MERCURIUS.

Quid ais ? quod nomen tibi eſt ?

SOSIA.

Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.

MERCURIUS.

Næ tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis
Advenisti, audaciæ columen, consutis dolis.

SOSIA.

Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.

MERCURIUS.

At mentiris etiam: certò pedibus, non tunicis venis.

SOSIA.

Ita profectò.

MERCURIUS.

Nunc profectò vapula ob mendacium.

SOSIA.

Non edepol volo profectò.

MERCURIUS.

At pol profectò ingratiis.
Hoc quidem profectò certu'st, non est arbitrarium.

SOSIA.

Tuam fidem obsecro!

MERCURIUS.

Tun'te audes Sosiam esse dicere,
Qui ego sum?

SOSIA.

Perii!

MERCURIUS.

Parum etiam, præut futurum est, prædicas.
Quojus nunc es?

SOSIA.

Tuus: nam pugnis usu fecisti tuum.
Pro fidi Thebani cives!

MERCURIUS.

MERCURIUS.

Etiam clamas, carnufex ?
Eloquere : quid venisti ?

SOSIA.

Ut esset quem tu pugnis cæderes.

MERCURIUS.

Cujus es ?

SOSIA.

Amphitruonis, inquam, Sosia.

MERCURIUS.

Ergo istoc magis,
Quia vaniloquos, vapulabis : ego sum, non tu, Sosia.

SOSIA.

Ita Dii faciant : ut tu potius sis, atque ego te ut verberem.

MERCURIUS.

Etiam mutis ?

SOSIA.

Jam tacebo.

MERCURIUS.

Quis tibi heru'st ?

SOSIA.

Quem tu voles.

MERCURIUS.

Quid igitur ? qui nunc vocare ?

SOSIA.

Nemo, nisi quem jusseris.

MERCURIUS.

Amphitruonis te esse aiebas Sosiam.

SOSIA.

Peccaveram :
Nam Amphitruonis socium næ me esse volui dicere.

MERCURIUS.

Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, servom Sosiam:
Fugit te ratio.

SOSIA.

O! utinam istuc pugni fecissent tui!

MERCURIUS.

Ego sum Sosia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi.

SOSIA.

Obsecro per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.

MERCURIUS.

Imò induciæ parumper fiant, si quid vis loqui.

SOSIA.

Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus vales.

MERCURIUS.

Dicito, si quid vis, non nocebo.

SOSIA.

Tuæ fidei credo?

MERCURIUS.

Meæ.

SOSIA.

Quid, si falles?

MERCURIUS.

Tum Mercurius Sosiæ iratus siet.

SOSIA.

Animum advorte: nunc licet mihi liberè quidvis loqui.
Amphitruonis ego sum servos Sosia.

MERCURIUS.

Etiam denuò?

SOSIA.

Pacem feci, fœdus feci, vera dico.

MERCURIUS.

Vapula.

SOSIA.

Ut lubet : quod tibi lubet fac, quoniam pugnis plus vales.
Verùm, ut ut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.

MERCURIUS.

Tu me vivus hodie nunquam facies, quin sim Sosia,

SOSIA.

Certè edepol, tu me alienabis nunquam quin noster siem.
Nec nobis præter med alius quisquam est servos Sosia,
Qui cum Amphitruone hinc unà ieram in exercitum.

MERCURIUS.

Hic homo sanus non est.

SOSIA.

Quod mihi prædicas vitium, id tibi est,
Quid, malum ! non sum ego servos Amphitruonis Sosia ?
Nonne hac noctu nostra navis huc ex portu Persico
Venit, quæ me advexit ? nonne me huc herus misit meus ?
Nonne ego nunc hic sto ante ædeis nostras?non mihi est laterna in manu ?
Non loquor ? non vigilo ? non hic homo modo me pugnis contudit ?
Fecit hercle. Nam etiam misero nunc malæ dolent,
Quid igitur ego dubito ? aut cur non introeo in nostram domum ?

MERCURIUS.

Quid, domum vostram ?

SOSIA.

Ita enimverò.

MERCURIUS.

Quin quæ dixisti modo,
Omnia ementitus. Equidem Sosia Amphitruonis sum.
Nam noctu hac soluta est navis nostra e portu Persico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipsus Amphitruo obtruncavit regem Pterelam in prœlio.

SOSIA.

Egomet mihi non credo, quom illæc autumare illum audio.
Hic quidem certe, quæ illic sunt res gestæ, memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum est?

MERCURIUS.

Pterela rex qui potitare solitus est, patera aurea.

SOSIA.

Elocutus est. Ubi patera nunc est?

MERCURIUS.

In cistula:
Amphitruonis obsignata signo est.

SOSIA.

Signi dic quid est?

MERCURIUS.

Cum quadrigis Sol exoriens. Quid me captas, carnufex?

SOSIA.

Argumentis vincit: aliud nomen quærendu'est mihi.
Nescio unde hæc hic spectavit. Jam ego hunc decipiam probè:
Nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius affuit,

In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxumè,
Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.

MERCURIUS.

Cadus erat vini: inde implevi cirneam.

SOSIA.

Ingressu'st viam.

MERCURIUS.

Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.

SOSIA.

Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac cirnea.
Factum est illud, ut ego illic vini cirneam ebiberim meri.

MERCURIUS.

Quid nunc? vincon' argumentis te non esse Sosiam?

SOSIA.

Tu negas med esse?

MERCURIUS.

Quid ego ni negem, qui egomet siem?

SOSIA.

Per Jovem juro med esse: neque me falsum dicere.

MERCURIUS.

At ego per Mercurium juro, tibi Jovem non credere:
Nam injurato scio plus credet mihi, quam jurato tibi.

SOSIA.

Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.

MERCURIUS.

Ubi ego Sosia nolim esse, tu esto sanè Sosia.
Nunc quando ego sum, vapulabis ni hinc abis, ignobilis.

SOSIA.

Certè edepol, quom illum contemplo, & formam agnosco meam,

Quemadmodum ego ſæpe in ſpeculum inſpexi; nimis ſimil'eſt mei.
Itidem habet petaſum ac veſtitum : tam conſimil'eſt atque ego.
Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum : totus. Quid verbis opu'ſt ?
Si tergum cicatricoſum, nihil hoc ſimili eſt ſimilius.
Sed quom cogito, equidem certò idem ſum qui ſemper fui.
Novi herum:novi ædeis noſtras. Sane ſapio & ſentio.
Non ego illi obtempero quod loquitu; pultabo foreis.

MERCURIUS.

Quò agis te ?

SOSIA.

Domum.

MERCURIUS.

Quadrigas ſi nunc inſcendas Jovis,
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.

SOSIA.

Nonne heræ meæ nunciare, quod herus meus juſſit, licet ?

MERCURIUS.

Tuæ; ſi quid vis nunciare : hanc noſtram adire non ſinam.
Nam ſi me irritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

SOSIA.

Abeo potiùs : Dî immortales,obſecro voſtram fidem!
Ubi ego perii ? ubi immutatus ſum ? ubi ego formam perdidi ?
An egomet me illic reliqui, ſi forte oblitus fui ?
Nam hic quidem omnem imaginem meam, quæ antehac fuerat, poſſidet.

Vivo fit, quod nunquam quisquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum; atque hæc uti sunt facta, hero dicam meo.
Nisi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Juppiter:
Ut ego hodie raso capite calvos capiam pileum.

ACTUS I.

SCENA II.

MERCURIUS.

Bene prosperèque hoc hodie operis processit mihi.
Amovi a foribus maxumam molestiam,
Patri ut liceret tutò illam amplexarier.
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit,
Narrabit servom hinc sese a foribus Sosiam
Amovisse. Ille adeo illum mentiri sibi
Credet: neque credet huc profectum, ut jusserat.
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam.
Adeò usque satietatem dum capiet pater
Illius quam amat. Igitur demum omnes scient,
Quæ facta: denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis.
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet,

Atque inſimulabit eam probri. Tum meus pater
Eam ſeditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos,
Alter decumo poſt menſe naſcetur puer
Quàm ſeminatus; alter menſe ſeptumo.
Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Jovis.
Verùm minori puero major eſt pater,
Minor majori. Jamne hoc ſcitis quid fiet?
Sed Alcumenæ hujus honoris gratiâ,
Pater curavit uno ut fetu fieret;
Uno ut labore exſolveret ærumnas duas,
Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina ut celetur conſuetio.
Quanquam, ut jam dudum dixi, reſciſcet tamen
Amphitruo rem omnem. Quid igitur? nemo id probro
Profectò ducet Alcumenæ. Nam Deum
Non par videtur facere, delictum ſuum
Suamque culpam expetere in mortalem ut ſinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo ſubditivus, eccum, exit foras,
Cum Alcumena uxore uſuraria.

ACTUS I.

SCENA III.

JUPPITER, ALCUMENA, MERCURIUS.

JUPPITER.

BENE vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis;
Atque imperce, quæso: menses jam tibi exactos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verùm quod erit natum, tollito.

ALCUMENA.

Quid istud est, mi vir, negotii, quod tu tam subitò domo
Abeas?

JUPPITER.

Edepol, haud quod tui me, neque domi, distædeat:
Sed ubi summus Imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non facto'st usus, fit, quam quod facto'st opus.

MERCURIUS.

Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.
Observatote, quàm blandè mulieri palpabitur.

ALCUMENA.

Ecastor, re experior, quanti facias uxorem tuam.

JUPPITER.

Satin' habes, ſi fœminarum nulla'ſt quam æquè diligam ?

MERCURIUS.

Edepol, næ illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quàm Jovem.

ALCUMENA.

Experiri iſtuc mavellem me, quàm mî memorarier.
Prius abis quàm lectûs, ubi cubuiſti, concaluit locus.
Here veniſti media nocte, nunc abis: hoccine placet ?

MERCURIUS.

Accedam, atque hanc appellàbo, & ſupparaſitabor patri.
Nunquam edepol quemquam mortalem credo ego uxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.

JUPPITER.

Carnufex, non ego te novi ? abin' e conſpectu meo ?
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero ? haud hîc mutito.
Quoi ego jam hoc ſcipione.

ALCUMENA.

Ah ! noli.

JUPPITER.

Mutito modò.

MERCURIUS.

Nequiter penè expedivit prima paraſitatio.

JUPPITER.

Verum quod tu dicis, mea uxor, non te mihi iraſci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc ſurripui tibi:
Ex me primo prima ſcires, rem ut geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. Niſi te amarem plurimùm,
Non facerem.

MERCURIUS.

Facitne ut dixi ? timidam palpo percutit.

JUPPITER.

Nunc, ne legio perſentiſcat, clam illuc redeundum eſt mihi ;
Ne me uxorem prævortiſſe dicant præ republica.

ALCUMENA.

Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem.

JUPPITER.

Tace.
Ne corrumpe oculos ; redibo actutum.

ALCUMENA.

Id actutum diu'ſt.

JUPPITER.

Non ego te hîc lubens relinquo, neque abeo abs te.

ALCUMENA.

Sentio,
Nam qua nocte ad me veniſti, eadem abis.

JUPPITER.

Cur me tenes ?
Tempu'ſt : exire ex urbe priuſquam luciſcat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mî illic ob virtutem data'ſt,
Pterela rex quî potitavit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena, tibi condono.

ALCUMENA.

Facis ut alias res ſoles.
Ecaſtor condignum donum, quali'ſt qui donum dedit.

MERCURIUS.

Imò ſic condignum donum, quali'eſt cui dono datu'ſt.

JUPPITER.

Pergin' autem ? nonne ego poſſum, furcifer, te perdere ?

ALCUMENA.

Noli amabo, Amphitruo, irafci Sofiæ cauffa mea.

JUPPITER.

Faciam ita ut vis.

MERCURIUS.

Ex amore hic admodum quàm fævos eft?

JUPPITER.

Nunquid vis?

ALCUMENA.

Ut quom abfim, me ames, me tuam abfentem tamen.

MERCURIUS.

Eamus, Amphitruo: lucifcit hoc jam.

JUPPITER.

Abi præ, Sofia:
Jam ego fequar. Nunquid vis?

ALCUMENA.

Etiam: ut actutum advenias.

JUPPITER.

Licet.
Prius tua opinione hîc adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me manfifti, mitto, ut cedas die.
Ut mortalibus inlucefcas luce clara & candida.
Atque quantò nox fuifti longior hac proxuma,
Tantò brevior dies ut fiat, faciam ut æquè difpares
Et dies & nox accidat. Ibo, & Mercurium fubfequar.

ACTUS II.

SCENA I.

AMPHITRUO, SOSIA.

AMPHITRUO.

Age, i tu ſecundùm.

SOSIA.

Sequor, ſubſequor te.

AMPHITRUO.

Sceleſtiſſimum te arbitror.

SOSIA.

Nam quam ob rem?

AMPHITRUO.

Quia id quod neque eſt, neque fuit, neque futurum eſt,
Mihi prædicas.

SOSIA.

Eccere: jam tuatim
Facis, ut tuis nulla apud te ſit fides.

AMPHITRUO.

Quid eſt? quo modo? jam quidem hercle ego tibi iſtam
Sceleſtam, ſcelus, linguam abſcindam.

SOSIA.

Tuus ſum:
Proinde ut commodum eſt & lubet, quidque facias.
Tamen, quin loquar hæc uti facta ſunt hîc,
Nunquam ullo modo me potes deterrere.

AMPHITRUO.

Scelestissume, audes mihi prædicare id,
Domi te esse nunc, qui hîc ades?

SOSIA.

Vera dico.

AMPHITRUO.

Malum! quod tibi Dii dabunt, atque ego hodie dabo.

SOSIA.

Istuc tibi est in manu: nam tuus sum.

AMPHITRUO.

Tun'me, verbero, audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes quod nemo unquam homo antehac
Vidit, nec potest fieri, tempore uno,
Homo idem duobus locis ut simul sit?

SOSIA.

Profectò, ut loquor, ita res est.

AMPHITRUO.

Juppiter te perdat.

SOSIA.

Quid mali sum, here, tua ex re promeritus?

AMPHITRUO.

Rogasne, improbe, etiam, qui ludos facis me?

SOSIA.

Meritò maledicas mihi, si non id ita factum est.
Verùm haud mentior, resque uti facta'st, dico.

AMPHITRUO.

Homo hic ebrius est, ut opinor.

SOSIA.

Utinam ita essem!

AMPHITRUO.

Optas quæ facta.

SOSIA.

Egone ?

AMPHITRUO.

Tu iſtic , ubi bibiſti ?

SOSIA.

Nuſquam equidem bibi.

AMPHITRUO.

Quid hoc ſit hominis !

SOSIA.

Equidem decies dixi :
Domi ego ſum , inquam ;
Ecquid audis ? & apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc planè ,
Satin' diſertè , here , nunc videor tibi locutus
Eſſe ?

AMPHITRUO.

Vah ! apage te a me,

SOSIA.

Quid eſt negotii ?

AMPHITRUO.

Peſtis te tenet.

SOSIA.

Nam cur iſtuc dicis ?
Equidem valeo , & ſalvos ſum rectè , Amphitruo.

AMPHITRUO.

At te ego faciam hodie , proinde ac meritus es ,
Ut minus valeas , & miſer ſis ,
Salvos domum ſi rediero. Jam
Sequere ſis , herum qui ludificas dictis delirantibus :
Qui , quoniam herus quod imperavit neglexiſti perſequi ,
Nunc venis etiam ultro irriſum dominum. Quæ neque fieri

Poſſunt, neque fando unquam accepit quiſquam, profers carnufex.
Quojus ego hodie in tergo faxo iſta expetant mendacia.

SOSIA.

Amphitruo, miſerruma iſtæc miſeria eſt ſervo bono,
Apud herum qui vera loquitur, ſi id vi verum vincitur.

AMPHITRUO.

Quo id, malum, pacto poteſt: nam mecum argumentis puta,
Fieri? nunc uti tu hîc ſis & domi: id dici volo.

SOSIA.

Sum profectò & hîc & illic. Hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi iſtuc mirum magis videtur, quàm mihi,

AMPHITRUO.

Quo modo?

SOSIA.

Nihilo, inquam, mirum magis tibi iſtuc quàm mihi.
Neque, ita me Dii ament, credebam primo mihimet Soſiæ,
Donec Soſia ille egomet fecit ſibi uti crederem.
Ordine omne uti quidque actum eſt, dum apud hoſtes ſedimus,
Ediſſertavit: tum formam unà abſtulit cum nomine;
Neque lac lacti magis eſt ſimile, quàm ille ego ſimilis eſt mei.
Nam ut dudum ante lucem a portu me præmiſiſti domum;

AMPHITRUO.

Quid igitur?

SOSIA.

Prius multo ante ædeis ſtabam quam illò adveneram,

AMPHITRUO.

AMPHITRUO.

Quas, malum, nugas? ſatin' tu ſanus es?

SOSIA.

Sic ſum, ut vides.

AMPHITRUO.

Huic homini neſcio quid eſt mali mala objectum manu,
Poſtquam a me abiit.

SOSIA.

Fateor: nam ſum obtuſus pugnis peſſume.

AMPHITRUO.

Quis te verberavit?

SOSIA.

Egomet memet qui nunc ſum domi.

AMPHITRUO.

Cave quicquam, niſi quod rogabo te, mihi reſponderis.
Omnium primum, iſte qui ſit Soſia, hoc dici volo.

SOSIA.

Tuus eſt ſervos.

AMPHITRUO.

Mihi quidem uno te plus etiam eſt quàm volo:
Neque poſtquam ſum natus, habui niſi te ſervum Soſiam.

SOSIA.

At ego nunc, Amphitruo, dico; Soſiam ſervom tuum
Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi,
Davo prognatum; patre eodem quo ego ſum; formâ, ætate item
Qua ego ſum. Quid opu'ſt verbis? geminus Soſia hic factu'ſt tibi.

AMPHITRUO.

Nimia memoras mira. Sed vidiſtin' uxorem meam ?

SOSIA.

Quin introire in ædeis nunquam licitum eſt.

AMPHITRUO.

Quis te prohibuit ?

SOSIA.

Soſia ille quem jamdudum dico : is qui me contudit.

AMPHITRUO.

Quis iſtic Soſia eſt ?

SOSIA.

Ego, inquam. Quoties dicendum eſt tibi ?

AMPHITRUO.

Sed quid ais ? num obdormiviſti dudum ?

SOSIA.

Nuſquam gentium.

AMPHITRUO.

Ibi forte iſtum ſi vidiſſes quemdam in ſomnis Soſiam.

SOSIA.

Non ſoleo ego ſomniculosè heri imperia perſequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc video, vigilans fabulor :
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.

AMPHITRUO.

Quis homo ?

SOSIA.

Soſia, inquam, ego ille. Quæſo, nom intelligis?

AMPHITRUO.

Qui malum, intelligere quiſquam potis eſt ? ita nugas blatis.

SOSIA.

Verum actutum noſces.

AMPHITRUO.

Quem ?

SOSIA.

Illum noſces, ſervom Soſiam.

AMPHITRUO.

Sequere hac igitur me : nam mî iſtuc primùm exquiſito eſt opus.
Sed vide ex navi efferantur quæ jam imperavi omnia.

SOSIA.

Et memor ſum, & diligens, ut quæ imperes compareant.
Non enim ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum.

AMPHITRUO.

Utinam Dî faxint, infecta dicta re eveniant tua !

ACTUS II.

SCENA II.

ALCUMENA, AMPHITRUO, SOSIA, THESSALA.

ALCUMENA.

SATIN' parva res eſt voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præquam quod moleſtum eſt? Ita quoque comparatum
Eſt in ætate hominum ;
Ita Dîs placitum, voluptatem ut mœror comes conſequatur :
Quin incommodi plus malique illico adſit, boni ſi obtigit quid.

Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio, quoi voluptas
Parumper data'st : dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo : atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hîc mihi nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego amo præter omneis.
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat saltem, quod perduelles vicit, & domum
Laudis compos revenit : id solatio est. Absit; dummodo
Laude parta domum recipiat se, feram & perferam usque
Abitum ejus animo forti atque obfirmato : id modo si mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat; satis
Mihi esse ducam. Virtus præmium est optumum.
Virtus omnibus rebus anteit profectò.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, servantur :
Virtus omnia in se habet : omnia assunt bona, quem penes est virtus.

AMPHITRUO.

Edepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat : quam contra amo : præsertim re gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu'st :
Eos auspicio meo atque ductu primo cœtu vicimus :
Certè enim me illi exspectatum optatò venturum scio.

SOSIA.

Quid me non rere exſpectatum amicæ venturum meæ ?

ALCUMENA.

Meus vir hic quidem eſt.

AMPHITRUO.

Sequere hàc tu me.

ALCUMENA.

Nam quid ille revortitur,

Qui dudum properare ſeſe aiebat ? an ille me tentat ſciens ?

Atque ſi id volt experiri, ſuum abitum ut deſiderem,

Ecaſtor me haud invita ſe domum recipit ſuam.

SOSIA.

Amphitruo, redire ad navem meliu'ſt nos.

AMPHITRUO.

Qua gratia ?

SOSIA.

Quia domi daturus nemo eſt prandium advenientibus.

AMPHITRUO.

Quî tibi iſtuc in mentem venit ?

SOSIA.

Quia enim ſerò advenimus.

AMPHITRUO.

Quî ?

SOSIA.

Quia Alcumenam ante ædeis ſtare ſaturam intelligo.

AMPHITRUO.

Gravidam ego illam hîc reliqui quom abii.

SOSIA.

Hei perii miſer !

AMPHITRUO.

Quid tibi eſt ?

SOSIA.

Ad aquam præbendam commodùm adveni domum.
Decumo poſt menſe, ut rationem te dictare intelligo.

AMPHITRUO.

Bono animo es.

SOSIA.

Scin' quam bono animo ſim ? ſi ſitulam cepero,
Nunquam edepol tu mihi divini quicquam creduis poſt hunc diem,
Ni ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.

AMPHITRUO.

Sequere hàc me modo, alium ego iſti rei allegabo, ne time.

ALCUMENA.

Magis nunc meum officium facere, ſi huic eam advorsùm, arbitror.

AMPHITRUO.

Amphitruo uxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam,
Quam omnium Thebis vir unam eſſe optumam dijudicat,
Quamque adeò cives Thebani verò rumificant probam.
Valuiſtin' uſque ? expectatuſne advenio ?

SOSIA.

Haud vidi magis
Exſpectatum : eum ſalutat magis haud quiſquam quàm canem.

AMPHITRUO.

Et quom te gravidam, & quom pulchrè plenam aſpicio, gaudeo.

ALCUMENA.

Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas? atque appellas quasi dudum non videris?
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus?
Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?

AMPHITRUO.

Imò equidem te, nisi nunc hodie, nusquam vidi gentium.

ALCUMENA.

Cur negas?

AMPHITRUO.

Quia vera didici dicere.

ALCUMENA.

Haud æquom facit,
Qui quod didicit, id dediscit. An periclitamini
Quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tam citò?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Qui non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?

AMPHITRUO.

Dudum! quam dudum istuc factum est?

ALCUMENA.

Tentas; jam dudum, pridem, modò.

AMPHITRUO.

Quî istuc potis est fieri, quæso, ut dicis, jam dudum, modò?

ALCUMENA.

Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem meum,
Qui nunc primùm te advenisse dicas, modò qui hinc abieris?

AMPHITRUO.

Hæc quidem deliramenta loquitur.

SOSIA.

Paulisper mane,
Dum edormiscat unum somnum.

AMPHITRUO.

Quæ næ vigilans somniat?

ALCUMENA.

Equidem ecastor vigilo, & vigilans id quod factum est fabulor.
Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi.

AMPHITRUO.

Quo in loco?

ALCUMENA.

Hìc, in ædibus ubi tu habitas.

AMPHITRUO.

Nunquam factum est.

SOSIA.

Non taces?
Quid si e portu navis huc nos dormienteis detulit?

AMPHITRUO.

Etiam tu quoque assentaris huic?

SOSIA.

Quid vis fieri?
Non tu scis? Bacchæ bachanti si velis advorsarier,
Ex insana insaniorem facies; feriet sæpius:
Si obsequare, una resolvas plaga.

AMPHITRUO.

At pol quin certa res
Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit salutare.

SOSIA.

SOSIA.

Irritabis crabrones.

AMPHITRUO.

Tace.

Alcumenâ, unum rogare te volo.

ALCUMENA.

Quid vis rogare ? roga.

AMPHITRUO.

Num tibi aut ſtultitia acceſſit, aut ſuperat ſuperbia ?

ALCUMENA.

Quî iſthuc in mente eſt tibi, mi vir, percontarier ?

AMPHITRUO.

Quia ſalutare advenientem me ſolebas antidhac,
Appellare itidem ut pudicæ ſuos viros, quæ ſunt, ſolent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.

ALCUMENA.

Ecaſtor equidem te certò heri advenientem illico
Et ſalutavi, & valuiſſeſne uſque, exquiſivi ſimul,
Mi vir: & manum prehendi & oſculum tetuli tibi.

SOSIA.

Tun'heri hunc ſalutaviſti ?

ALCUMENA.

Et te quoque etiam Soſia.

SOSIA.

Amphitruo, ſperavi ego iſtam tibi parituram filium:
Verùm non eſt puero gravida.

AMPHITRUO.

Quî igitur ?

SOSIA.

Inſaniâ.

ALCUMENA.

Equidem ſana ſum, & Deos quæſo, ut ſalva pariam filium.

Verùm tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit:
Ob isthuc omen, ominator, capies quod te condecet.

SOSIA.

Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari;
Ut quod obrodat sit, animo si male esse occœperit.

AMPHITRUO.

Tu me heri hic vidisti?

ALCUMENA.

Ego, inquam; si vis decies dicere.

AMPHITRUO.

In somnis fortasse.

ALCUMENA.

Immo vigilans vigilantem.

AMPHITRUO.

Væ misero mihi!

SOSIA.

Quid tibi est?

AMPHITRUO.

Delirat uxor.

SOSIA.

Atra bili percita est.
Nulla res tam deliranteis homines concinnat citò.

AMPHITRUO.

Ubi primùm tibi sensisti, mulier, implicisier?

ALCUMENA.

Equidem ecastor sana & salva sum.

AMPHITRUO.

Cur igitur prædicas
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi cenavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem.

Neque meum pedem huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hosteis, eosque ut vicimus.

ALCUMENA.

Immo mecum cenavisti, & mecum cubuisti.

AMPHITRUO.

Quid id est?

ALCUMENA.

Vera dico.

AMPHITRUO.

Non de hac quidem hercle re; de aliis nescio.

ALCUMENA.

Primulo diluculo abiisti ad legiones.

AMPHITRUO.

Quo modo?

SOSIA.

Recte dicit: ut commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.

ALCUMENA.

Væ capiti tuo!

SOSIA.

Tua isthuc refert, nisi curaveris.

ALCUMENA.

Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo.

AMPHITRUO.

Tace tu. Tu dic; egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?

ALCUMENA.

Quis igitur, nisi vos, narravit mihi, illic ut fuerit prœlium?

AMPHITRUO.

An & id tu scis?

ALCUMENA.

Quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Pterelam tute occideris.

AMPHITRUO.

Egone isthuc dixi?

ALCUMENA.

Tute isthic, etiam adstante hoc Sosia.

AMPHITRUO.

Audivistin'tu me narrare hoc hodie?

SOSIA.

Ubi ego audiverim?

AMPHITRUO.

Hanc roga.

SOSIA.

Me quidem præsente nunquam factum est, quod sciam.

ALCUMENA.

Mirum quin te advorsùs dicat.

AMPHITRUO.

Sosia, age; me huc adspice,

SOSIA.

Specto.

AMPHITRUO.

Vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin'tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?

SOSIA.

Quæso, edepol, num tu etiam insanis, quom id me interrogas?

Qui ipsus equidem nunc primùm isthanc tecum conspicio simul.

AMPHITRUO.

Quin nunc, mulier, audin'illum ?

ALCUMENA.

Ego verò ? ac falsum dicere.

AMPHITRUO.

Neque tu illi, neque mî viro ipsi credis ?

ALCUMENA.

Eò fit, quia mihí
Plurimùm credo, & scio ista hæc facta perinde ut proloquor.

AMPHITRUO.

Tun'me heri advenisse dicis ?

ALCUMENA.

Tun'te abiisse hodie hinc negas ?

AMPHITRUO.

Nego enimvero ; & me advenire nunc primùm aio ad te domum.

ALCUMENA.

Obsecro, etiamne hoc negabis ? te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, quâ te illic donatum esse dixeras?

AMPHITRUO.

Neque pol dedi, neque dixi : verùm ita animatus fui,
Itàque nunc sum, ut ea te patera donem. Sed quis isthuc tibi
Dixit ?

ALCUMENA.

Ego quidem ex te audivi, & ex tua accepi manu
Pateram.

AMPHITRUO.

Mane, mane, obsecro te : nimis demiror, Sosia,

Qui illæc illic me donatum esse aurea patera sciat,
Nisi tu dudum hanc convenisti, & narravisti hæc omnia.

SOSIA.

Neque pol ego dixi, neque vidi istam, nisi tecum simul.

AMPHITRUO.

Quid sit hoc hominis!

ALCUMENA.

Vin' proferri pateram?

AMPHITRUO.

Proferri volo.

ALCUMENA.

Fiat. Tu, Thessala intus pateram proferto foras,
Qua hodie vir meus donavit me.

AMPHITRUO.

Secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud præter alia mira miror maxume,
Si hæc habet pateram illam.

SOSIA.

An etiam id credis, quæ in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur?

AMPHITRUO.

Salvom signum est?

SOSIA.

Inspice.

AMPHITRUO.

Recte: ita est ut obsignavi.

SOSIA.

Quæso quin tu istanc jubes
Pro cerrita circumferri.

AMPHITRUO.

Edepol quin facto est opus.

Nam hæc quidem edepol larvarum plena eſt.

ALCUMENA.

Quid verbis opu'eſt ?
Hem tibi pateram.

THESSALA.

Eccam.

AMPHITRUO.

Cedo mihi.

ALCUMENA.

Age, adſpice, huc ſis nunc jam
Tu, qui quæ facta inficiare : quem ego jam hic convincam palam.
Eſtne hæc patera qua donatus illic ?

AMPHITRUO.

Summe Juppiter !
Quid ego video ! hæc ea eſt profectò patera. Perii, Soſia.

SOSIA.

Aut pol hæc præſtigiatrix mulier multo maxuma eſt,
Aut pateram hic ineſſe oportet.

AMPHITRUO.

Agedum, eam ſolve ciſtulam.

SOSIA.

Quid ego iſtam exſolvam ? obſignata'ſt rectè : res geſta eſt bene.
Tu peperiſti Amphitruonem, ego alium peperi Soſiam:
Nunc ſi pateram patera peperit, omnes congeminavimus.

AMPHITRUO.

Certum eſt aperire, atque inſpicere.

SOSIA.

Videſis ſigni quid fiet :
Ne poſteriùs in me culpam transferas.

AMPHITRUO.

Aperi modo :
Nam hæc quidem nos deliranteis facere dictis poſtulat.

ALCUMENA.

Unde hæc igitur eſt, niſi abs te, quæ mihi dono data eſt ?

AMPHITRUO.

Opus eſt mihi iſtuc exquiſito.

SOSIA.

Juppiter ! pro Juppiter !

AMPHITRUO.

Quid tibi eſt ?

SOSIA.

Hîc patera nulla in ciſtula'ſt.

AMPHITRUO.

Quid ego audio ?

SOSIA.

Id quod verum eſt.

AMPHITRUO.

At cum cruciatu jam, niſi apparet, tuo.

ALCUMENA.

Hæc quidem apparet.

AMPHITRUO.

Quis igitur tibi dedit ?

ALCUMENA.

Qui me rogat.

SOSIA.

Me captas, quia tute ab navi clanculum huc alia via
Præcucurriſti : atque hinc pateram tute exemiſti, atque eam
Huic dediſti : poſthac rurſus obſignaſti clanculum.

AMPHITRUO.

Hei mihi ! jam tu quoque hujus adjuvas inſaniam :
Ain' heri nos adveniſſe huc ?

ALCUMENA.

Aio , advenienſque illico
Me ſalutaviſti , & ego te , & oſculum tetuli tibi.

AMPHITRUO.

Jam illud non placet principium de oſculo. Perge exſequi.

ALCUMENA.

Laviſti.

AMPHITRUO.

Quid poſtquam lavi ?

ALCUMENA.

Accubuiſti.

SOSIA.

Euge ! optumè !
Nunc exquire.

AMPHITRUO.

Ne interpella ; perge porro dicere.

ALCUMENA.

Cena appoſita eſt : cenaviſti mecum : ego accubui ſimul.

AMPHITRUO.

In eodem lecto ?

ALCUMENA.

In eodem.

SOSIA.

Hei ! non placet convivium.

AMPHITRUO.

Sine modo argumenta dicat. Quid , poſtquam cenavimus ?

ALCUMENA.

Te dormitare aiebas. Mensa ablata est, cubitum hinc abiimus.

AMPHITRUO.

Ubi tu cubuisti ?

ALCUMENA.

In eodem tecum lecto unà in cubiculo.

AMPHITRUO.

Perdidisti.

SOSIA.

Quid tibi est ?

AMPHITRUO.

Hæc me modò ad mortem dedit.

ALCUMENA.

Quid jam, amabo ?

AMPHITRUO.

Ne me appella.

SOSIA.

Quid tibi est ?

AMPHITRUO.

Perii miser ;
Quia pudicitiæ hujus vitium me hìc absente est additum.

ALCUMENA.

Obsecro ecastor, cur isthuc, mi vir, ex te audio ?

AMPHITRUO.

Vir ego tuus sim? ne me appella falsò falso nomine.

SOSIA.

Hæret hæc res : siquidem hic jam mulier facta'st ex viro.

ALCUMENA.

Quid ego feci, qua isthæc propter dicta dicantur mihi ?

AMPHITRUO.

Tute edictas facta tua : ex me quæris quid deliqueris ?

ALCUMENA.

Quid ego tibi deliqui, si cui nupta sum, tecum fui ?

AMPHITRUO.

Tun' mecum fueris? quid illhac impudente audacius?
Saltem tute, si pudoris egeas, sumas mutuum.

ALCUMENA.

Isthuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitiæ captas, non potes capere.

AMPHITRUO.

Proh Dî immortales ! cognoscin'tu me saltem, Sosia?

SOSIA.

Propemodum.

AMPHITRUO.

Cenavin' ego heri in navi in Portu Persico ?

ALCUMENA.

Mihi quoque assunt testes, qui illud quod ego dicam, assentiant.

AMPHITRUO.

Qui testes ?

ALCUMENA.

Testes.

AMPHITRUO.

Quid testiculare ? Enim uno sat est :
Nec nobis præsente aliquis nisi servos Sosia affuit.

SOSIA.

Nescio quid isthuc negotii dicam, nisi quispiam est
Amphitruo alius, qui forte te hic absente tamen
Tuam rem curet, teque absente, hic munus fungatur tuum.

Namque de illo subditivo Sosia mirum nimis est.
Certè de isthoc Amphitruone jam alterum mirum est
magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem.

ALCUMENA.

Per supremi regis regnum juro, & matrem familias
Junonem, quam me vereri & metuere est par maxume,
Ut mihi, extra unum te, mortalis nemo corpus
corpore
Contigit, quo me impudicam faceret.

AMPHITRUO.

Vera isthæc velim!

ALCUMENA.

Vera dico, sed nequicquam: quoniam non vis credere.

AMPHITRUO.

Mulier es, audacter juras.

ALCUMENA.

Quæ non deliquit, decet
Audacem esse, & confidenter pro se & protervè loqui.

AMPHITRUO.

Satis audacter.

ALCUMENA.

Ut pudicam decet.

AMPHITRUO.

Tu verbis probas.

ALCUMENA.

Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem,
Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm
concordiam:

Tibi morigera, atque ut munifica ſim bonis, profim probis.

SOSIA.

Næ iſta edepol, ſi hæc vera loquitur, examuſſim eſt optuma.

AMPHITRUO.

Delinitus ſum profectò ita, ut me qui ſim neſciam.

SOSIA.

Amplitruo es profectò: caveſis ne tu te uſu perduis;
Ita nunc homines immutantur, poſtquam peregre advenimus.

AMPHITRUO.

Mulier, iſtam rem inquiſitam certum eſt non amittere.

ALCUMENA.

Edepol me lubente facies.

AMPHITRUO.

Quid ais? reſponde mihi.
Quid ſi adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,
Qui mecum unà vectus eſt unà navi: atque is ſi denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquom eſt fieri?
Nunquid cauſſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

ALCUMENA.

Si deliqui, nulla cauſſa eſt.

AMPHITRUO.

Convenit. Tu, Soſia,
Duc hos intro. Ego huc ab navi mecum adducam Naucratem.

SOSIA.

Nunc quidem præter nos nemo eſt: dic mihi verum ſeriò,

Ecquis alius Sosia intu'ſt, qui mei ſimilis ſiet ?

ALCUMENA.

Abin' hinc a me dignus domino ſervos ?

SOSIA.

Abeo, ſi jubes.

ALCUMENA.

Nimis ecaſtor facinus mirum eſt, qui illi collubitum ſiet
Meo viro, ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.
Quicquid id eſt, jam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.

ACTUS III.

SCENA I.

JUPPITER.

Ego ſum ille Amphitruo, cui eſt ſervos Soſia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'ſt.
In ſuperiore qui habito cenaculo:
Qui interdum fio Juppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adventum apporto, illico
Amphitruo fio, & veſtitum immuto meum.
Nunc huc honoris voſtri venio gratia:
Næ hanc inchoatam tranſigam comœdiam;
Simul Alcumenæ, quam vir inſontem probri

Amphitruo accuſat, veni ut auxilium feram.
Nam mea ſit culpa; quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occœpi ſemel,
Eſſe aſſimulabo, atque in horum familiam
Fruſtrationem hodie injiciam maxumam.
Poſt igitur demum faciam res fiat palam,
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram:
Faciamque ut uno fetu, & quod gravida eſt viro,
Et me quod gravida'ſt, pariat ſine doloribus.
Mercurium juſſi me continuò conſequi,
Si quid vellem imperare. Nunc hanc alloquar.

ACTUS III.

SCENA II.

ALCUMENA. JUPPITER.

ALCUMENA.

DURARE nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo!
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat.
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit:
Atque id me ſuſque deque eſſe habituram putat?
Non edepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſò inſimulatam. Quin ego illum aut deſeram,

Aut satisfaciat mihi ille, atque adjuret insuper,
Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit.

JUPPITER.

Faciundum est mihi illud, fieri quod illhæc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit.
Atque illi dudum meus amor negotium
Insonti exhibuit: nunc autem sonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.

ALCUMENA.

At eccum ipsum video, qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris.

JUPPITER.

Te volo, uxor, colloqui.
Quò te avortisti?

ALCUMENA.

Ita ingenium meum est:
Inimicos semper osa sum obtuerier.

JUPPITER.

Eia autem inimicos!

ALCUMENA.

Sic est, vera prædico:
Nisi etiam hoc falsò dici insimulaturus es.

JUPPITER.

Nimis verecunda es.

ALCUMENA.

Potin' es ut abstineas manum?
Nam certò si sis sanus, aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrare & prædicas,
Cum ea tu sermonem nec joco, nec serio
Tibi habeas, nisi sis stultior stultissumo.

JUPPITER.

JUPPITER.

Si dixi, nihilo magis es, neque esse arbitror.
Et id huc revorti, uti me de hoc purgarem tibi.
Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,
Quàm postquam audivi te esse iratam mihi.
Cur dixisti? inquies. Ego expediam tibi.
Non edepol, quo te esse impudicam crederem:
Verùm periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi caussa: vel hunc rogato Sosiam.

ALCUMENA.

Quin huc adducis meum cognatum Naucratem?
Testem quem dudum te adducturum dixeras
Te huc non venisse.

JUPPITER.

Si quid dictum est per jocum,
Non æquom est id te seriò prævortier.

ALCUMENA.

Ego illud scio quàm doluerit cordi meo.

JUPPITER.

Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam: ignosce, irata ne sies.

ALCUMENA.

Ego isthæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Juben' mi ire comites?

JUPPITER.

Sanan' es?

ALCUMENA.

Si non jubes,

Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.

JUPPITER.

Mane : arbitratu tuo jusjurandum dabo,
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te, summe Juppiter,
Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sies.

ALCUMENA.

Ah ! propitius sit potiùs.

JUPPITER.

Confido fore.
Nam jusjurandum verum te advorsum dedi.
Jam nunc irata non es ?

ALCUMENA.

Non sum.

JUPPITER.

Bene facis.
Nam in hominum ætate multa eveniunt hujusmodi :
Capiunt voluptates : capiunt rursum miserias.
Iræ interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
Verùm iræ si quæ fortè eveniunt hujusmodi,
Inter eos rursum si reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se, quàm priùs.

ALCUMENA.

Primùm cavisse oportuit ne diceres :
Verùm eadem si iisdem purgas, mihi patiunda sunt.

JUPPITER.

Jube verò vasa pura adornari mihi,
Ut, quæ apud legionem vota vovi, si domum
Redissem salvos, ea ego exsolvam omnia.

ALCUMENA.

Ego isthuc curabo.

JUPPITER.

Evocate huc Sosiam :

Gubernatorem, qui in mea navi fuit,
Blepharonem arceſſat, qui nobiſcum prandeat.
Is adeo impranſus ludificabitur :
Quom ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.

ALCUMENA.

Mirum quid ſolus ſecum ſecretò ille agat !
Atque aperiuntur ædeis : exit Soſia.

ACTUS III.

SCENA III.

SOSIA. JUPPITER. ALCUMENA.

SOSIA.

AMPHITRUO, aſſum : ſi quid opus eſt, impera : imperium exſequar.

JUPPITER.

Optumè advenis.

SOSIA.

Jam pax eſt inter vos duos ?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo & volupe eſt mihi :
Atque ita ſervom par videtur frugi ſe ſe inſtituere,
Proinde heri ut ſint, ipſe item ſit ; voltum e voltu comparet :
Triſtis ſit, ſi heri ſint triſtes : hilarus ſit, ſi gaudeant.

Sed age, reſponde: jam vos rediſtis in concordiam?

JUPPITER.

Derides, qui ſcis hæc jam dudum me dixiſſe per jocum.

SOSIA.

An id joco dixiſti? equidem feriò ac verò ratus.

JUPPITER.

Habui expurgationem; facta pax eſt.

SOSIA.

Optumè eſt.

JUPPITER.

Ego rem divinam intus faciam, vota quæ ſunt.

SOSIA.

Cenſeo.

JUPPITER.

Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.

SOSIA.

Jam hîc ero, quom illic cenſebis eſſe me.

JUPPITER.

Actutum huc redi.

ALCUMENA.

Nunquid vis? quin abeam jam intrò, ut apparentur quibus opu'ſt

JUPPITER.

I ſanè, & quantum potes, parata fac ſint omnia.

ALCUMENA.

Quin veni, quando vis, intrò: faxo haud quicquam ſit moræ.

JUPPITER.

Rectè loquere, & perinde diligentem ut uxorem decet.
Jam hi ambo & ſervos & hera fruſtra ſunt duo,

Qui me Amphitruonem rentur esse : errant probè.
Nunc tu divine fac huc assis Sosia.
Audis quæ dico, tametsi præsens non ades :
Fac Amphitruonem huc advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto, fac commentus sies.
Volo deludi illum, dum cum hac usuraria
Uxore nunc mihi morigero. Hæc curata sint,
Fac sis perinde adeò, ut me velle intelligis :
Atque ut ministres mihi, quom mihi sacruficem.

ACTUS III.

SCENA IV.

MERCURIUS.

Concedite atque abscedite omnes, de via decedite.
Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obviam obsistat mihi.
Nam mihi quidem hercle quî minùs liceat Deo minitarier
Populo, nî decedat mihi, quàm servolo in comœdiis?
Ille navem salvam nunciat,aut irati adventum senis :
Ego sum Jovis dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero.
Quamobrem mî magis par est via decedere & concedere.
Pater vocat me, eum sequor, ejus dicto imperio sum audiens :

Ut filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſupparaſitor, hortor, adſto, admoneo, gaudeo.
Si quid patri volupe'ſt, voluptas ea mihi multò maxuma'ſt.
Amat; ſapit: rectè facit, animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater: faxo; probè
Jam hic deludetur, ſpectatores, vobis ſpectantibus.
Capiam coronam mihi in caput, aſſimulabo med eſſe ebrium:
Utque illuc ſurſum aſcendero, inde optumè ciſpellam virum
De ſupero: quom huc acceſſerit, faciam ut ſit madidus, ſobrius.
Deinde ille actutum ſufferet ſuus ſervos pœnas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hîc.
Quid id mea?
Meo me æquom eſt morigerum patri: ejus ſtudio ſervire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: jam ille hic deludetur probè,
Siquidem vos voltis auſcultando operam dare.
Ibo intrò, ornatum capiam, qui potis decet.
Dein ſurſum aſcendam in tectum, ut illum hinc prohibeam.

ACTUS IV.

SCENA I.

AMPHITRUO.

NAUCRATEM quem convenire volui, in navi non erat :
Neque domi, neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omneis plateas perreptavi, gymnasia & myropolia :
Apud emporium atque in macello, in palæstra atque in foro :
In medicinis, in tonstrinis, apud omneis ædeis sacras.
Sum defessus quæritando, nusquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri compleverit.
Nam me, quàm illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est. Sed ædeis occluserunt. Eugepæ!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta sunt. Feriam foreis.
Aperite hoc, heus ecquis hîc est? ecquis hoc aperit ostium?

ACTUS IV.

SCENA II.

MERCURIUS. AMPHITRUO.

MERCURIUS.

QUIS ad foreis est ?

AMPHITRUO.

Ego sum.

MERCURIUS.

Quid, ego sum ?

AMPHITRUO.

Ita loquor.

MERCURIUS.

Tibi Juppiter
Dique omnes irati certò sunt, qui sic frangas foreis.

AMPHITRUO.

Quo modo ?

MERCURIUS.

Eo modò, ut profectò vivas ætatem miser.

AMPHITRUO.

Sosia.

MERCURIUS.

Ita, sum Sosia, nisi me esse oblitum existumas.
Quid nunc vis ?

AMPHITRUO.

AMPHITRUO.

Sceleſte, at etiam quid velim, id tu me rogas?

MERCURIUS.

Ita rogo. Penè effregiſti, fatue, foribus cardines.
An foreis cenſebas nobis publicitus præberier?
Quid me aſpectas, ſtolide? quid nunc vis tibi? aut
quis tu es, homo?

AMPHITRUO.

Verbero, etiam quis ego ſim me rogitas? ulmorum
acheruns?
Quem pol ego hodie ob iſthæc dicta faciam ferven-
tem flagris.

MERCURIUS.

Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia.

AMPHITRUO.

Quidum?

MERCURIUS.

Quia ſenecta ætate a me mendicas malum.

AMPHITRUO.

Cum cruciatu tuo iſthæc hodie, verna, verba
funditas.

MERCURIUS.

Sacrufico ego tibi.

AMPHITRUO.

Quî?

MERCURIUS.

Quia enim te macto infortunio.

SUPPOSITA.

AMPHITRUO. MERCURIUS.

AMPHITRUO.

TUN' me mactes, carnufex? nisi formam Dii hodie meam perduint,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia.
Ita ego te certo cruce & cruciatu mactabo. Exi foras,
Mastigia.

MERCURIUS.

Larva umbratilis, tu me minis territas?
Nisi hinc actutum fugias, si denuò pultaveris,
Si minusculo digito increpuerint foreis, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam excrees.

AMPHITRUO.

Tun', furcifer, meis me procul prohibessis ædibus?
Tun' meas pulsare foreis? hasce illico toto demoliar cardine.

MERCURIUS.

Pergin?

AMPHITRUO.

Pergo.

MERCURIUS.

Accipe.

AMPHITRUO.

Scelefte in herum? si te hodie apprehendero,

Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.

MERCURIUS.

Bacchanal te exercuisse oportuit, senex.

AMPHITRUO.

Quidum?

MERCURIUS.

Quando tu me tuum servom censes.

AMPHITRUO.

Quid? censeo?

MERCURIUS.

Malum tibi: præter Amphitruonem, herum novi neminem.

AMPHITRUO.

Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?

MERCURIUS.

Amphitruo! sanusne es? nonne tibi prædictum, senex,
Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum uxore, modò ex hostibus adveniens, voluptatem capit.

AMPHITRUO.

Qua uxore?

MERCURIUS.

Alcumena.

AMPHITRUO.

Quis homo?

MERCURIUS.

Quoties vis dictum? Amphitruo,
Herus meus. Molestus ne sies.

AMPHITRUO.

Quîcum cubat ?

MERCURIUS.

Vide ne infortunium quæras, qui me sic ludifices ?

AMPHITRUO.

Dic quæso, mi Sosia.

MERCURIUS.

Blandiri, cum Alcumena.

AMPHITRUO.

In eodemne

Cubiculo ?

MERCURIUS.

Imò, ut arbitror, corpore corpus incubat.

AMPHITRUO.

Væ misero mihi !

MERCURIUS.

Lucri'st, quod miseriam deputat. Nam uxorem usurariam

Perinde est præbere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.

AMPHITRUO.

Sosia.

MERCURIUS.

Quid [malum] Sosia ?

AMPHITRUO.

Num me novisti, verbero ?

MERCURIUS.

Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.

AMPHITRUO.

Adhuc

Amplius : nonne ego herus sum tuus Amphitruo ?

MERCURIUS.

Tu Bacchus es,

Haud Amphitruo. Quoties tibi dictum vis? num denuò?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, eum hìc sistam, neque sine tuo magno malo.

AMPHITRUO.

Cupio arcessi. Utinam ne pro benefactis hodie patriam,
Ædeis, uxorem, familiam cum forma unà perduam!

MERCURIUS.

Accersam equidem; sed de foribus tu interea sis vide.
Credo jam quæ volebat sacruficia ad epulum conduxit.
Si molestus sis, evades nunquam, quin te sacruficem.

AMPHITRUO. BLEPHARO. SOSIA.

AMPHITRUO.

Di vostram fidem! quæ intemperiæ nostram agunt familiam! quæ mira
Video, postquam advenio peregrè! nam veru'st, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et sævas belluas mansitasse, nec unquam denuò parentibus
Cognitos.

BLEPHARO.

Quid illhuc Sosia? magna sunt, quæ mira prædicas.

Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam.

SOSIA.

Aio. Sed heus tu, quom ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo, quid scis an
Tu fortè alium Blepharonem parias? o Dî faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id impransus creduas.
Nam ego ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulctavit modis.

BLEPHARO.

Mira profectò. Sed gradus condecet grandire: nam ut video,
Exspectat Amphitruo, & vacuus mihi venter crepitat.

AMPHITRUO.

Et quid aliena
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio: & pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem hasta & galea: & nostræ auctorem gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. De summo summus Juppiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates pro claris factis diris aguntur malis.
Fata isthæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem impatibiles.

SOSIA.

Blepharo.

BLEPHARO.

Quid eſt ?

SOSIA.

Neſcio quid mali ſuſpicor.

BLEPHARO.

Quid ?

SOSIA.

Videſis,herus ſalutator oppeſſulatas ante foreis graditur.

BLEPHARO.

Nihil eſt , famem exſpectat obambulans.

SOSIA.

Curioſè quidem : foreis enim
Clauſit , ne prævorteretur foras.

BLEPHARO.

Oggannis.

SOSIA.

Nec gannio , nec latro.
Si me audias,obſerves.Neſcio quid ſecum ſolus,puto,
Rationes colligit : quid memoret , hinc excipiam , ne propera.

AMPHITRUO.

Ut metuo , ne victis hoſtibus Dî partam expungant gloriam !
Totam miris modis noſtram video turbatam familiam.
Tum verò uxor vitio , ſtupro , dedecore me plena enicat.
Sed de patera miru'ſt : erat tamen ſignum obſignatum probè.
Quid enim ? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum ,

Noſtris occiſum manibus fortiter. At at, novi jam ludum:
Id Soſiæ factu'ſt opera, qui me hodie quoque præſentem auſit
Indignè prævortier.

SOSIA.

De me locutus, & quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur, quæſo, priuſquam ſtomachum detexerit.

BLEPHARO.

Ut lubet.

AMPHITRUO.

Si illum datur hodie maſtigiam apprehendere, oſtendam quid ſit
Herum fallere, minis & dolis inceſſere.

SOSIA.

Audin'tu illum?

BLEPHARO.

Audio.

SOSIA.

Illhæc mâchina meas onerat ſcapulas. Compellemus ſis hominem.
Scin' quid volgò dici ſolet?

BLEPHARO.

Quid dicturus ſis, neſcio;
Quid tibi patiundum, ferè hariolor.

SOSIA.

Vetu'ſt adagium, Fames & mora
Bilem in naſum conciunt.

BLEPHARO.

Verum quidem e loco compellemus
Alacre. Amphitruo?

AMPHITRUO.

Blepharonem audio : mirum quid ad me veniat.
Opportunè tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo ?

BLEPHARO.

Oblitus tam citò, quàm diluculo
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviverem?

AMPHITRUO.

Nusquam factum gentium. Sed ubi illhic scelestus ?

BLEPHARO.

Quis ?

AMPHITRUO.

Sosia.

BLEPHARO.

Eccum illum.

AMPHITRUO.

Ubi ?

BLEPHARO.

Ante oculos. Non vides ?

AMPHITRUO.

Vix video præ ira, adeò me isthic
Hodie delirum fecit. Ne te sacruficem, nunquam evades.
Sine me, Blepharo.

BLEPHARO.

Ausculta, precor.

AMPHITRUO.

Dic, ausculto. Tu vapula.

SOSIA.

Qua de re ? num satis tempori ? non ocyus quivi, si me
Dædaleis tulissem remigiis.

BLEPHARO.

Abſtine, quæſo; non potuimus
Noſtros grandiùs grandire gradus.

AMPHITRUO.

Sive grallatorius, ſive
Teſtudineus fuerit, certu'ſt mihi hunc ſceleſtum perdere :
En tectum : en tegulas : en obductas foreis : en ludificatum herum :
En verborum ſcelus :

BLEPHARO.

Quid mali fecit tibi ?

AMPHITRUO.

Rogas ? ex illo
Tecto excluſum foribus, me deturbavit ædibus.

SOSIA.

Egone ?

AMPHITRUO.

Tu. Quid minitabas te facturum, ſi iſtas pepuliſſem foreis ?
Negas, ſceleſte ?

SOSIA.

Quin negem ? en teſtis ampliter, quîcum venio:
Miſſus ſedulò, ut ad te vocatum ducerem.

AMPHITRUO.

Quis te miſit,
Furcifer ?

SOSIA.

Qui me rogat.

AMPHITRUO.

Quando gentium ?

SOSIA.

Dudum, jampridem, modo,

Ubi cum uxore domi rediſti in gratiàm.

AMPHITRUO.

Bacchus te irritaſſit.

SOSIA.

Nec Bacchum ſalutem hodie, nec Cererem. Tu purgari juſſeras
Vaſa, ut rem divinam faceres: & hunc me arceſſitum mittis,
Ut tecum prandeat.

AMPHITRUO.

Blepharo, diſperеam, ſi aut intus adhuc fui,
Aut ſi hunc miſerim. Dic, ubi me liquiſti?

SOSIA.

Domi cum Alcumena conjuge.
Ego a te abiens portum vorſus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te niſi nunc video poſtea.

AMPHITRUO.

Sceleſtum caput! cum uxore?
Nunquam abis, quin vapules.

SOSIA.

Blepharo.

BLEPHARO.

Amphitruo, mitte hunc mea gratia,
Et me audias.

AMPHITRUO.

En mitto, quid vis loquere.

BLEPHARO.

Iſthic jamdudum mihi
Maxuma memoravit mira: præſtigiator forte aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam. Inquire aliunde, vide quid fiet.

Nec ante hunc excruciatum miserum facias, quàm rem intellegas.

AMPHITRUO.

Reĉtè mones : eamus, te advorsum uxori etiam advocatum volo.

JUPPITER. AMPHITRUO. SOSIA.

BLEPHARO.

JUPPITER.

Quis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine ?
Quis ante ædeis tantas tandiu turbas concitat ? quem si comperero,
Telebois sacruficabo manibus. Nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi. Deserui Blepharonem, & Sosiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem : hunc non reperi & illos perdidi;
Sed eos video : ibo advorsum, ut si quid habent, sciscitor.

SOSIA.

Blepharo, illhic qui
Ex ædibus, herus est : hic verò veneficus.

BLEPHARO.

Proh Juppiter,
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. Isthic si fuat,
Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.

JUPPITER.

Eccum cum Blepharone Sosiam. Compellabo hos prius. Sosia ,
Tandem ad nos ? esurio.

SOSIA.

Dixin' tibi hunc veneficum ?

AMPHITRUO.

Imò ego hunc ; Thebani cives , qui domi uxorem meam
Impudicitia impedivit , per quem teneo thesaurum stupri.

SOSIA.

Here , si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.

AMPHITRUO.

Pergin' , mastigia ?

SOSIA.

Abi ad Acheruntem , venefice.

AMPHITRUO.

Men' veneficum ?
Vapula.

JUPPITER.

Quæ,hospes,intemperiæ,ut tu meum verberes?

AMPHITRUO.

Tuum ?

JUPPITER.

Meum.

AMPHITRUO.

Mentiris.

JUPPITER.

Sosia , i intrò : dum hunc sacrufico , fac paretur prandium.

SOSIA.

Ibo. Amphitruonem,arbitror, ita comiter Amphitruo

Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Soſia Soſiam.
Interea dum iſti certant, in popinam devortundu'ſt mihi :
Lances detergam omneis, omneiſque trullas hauriam.

JUPPITER.

Tun' me
Mentiri ais ?

AMPHITRUO.

Mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.

JUPPITER.

Ob iſthuc indignum dictum, te obſtricto collo hac arripiam.

AMPHITRUO.

Væ miſero mihi !

JUPPITER.

At id præcaviſſe oportuit.

AMPHITRUO.

Blepharo, ſuppetias mihi.

BLEPHARO.

Conſimiles ſunt adeò, ut utri aſſim, neſciam ; rixam tamen,
Ut poteſt, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonem duello perdere ;
Linque collum, precor.

JUPPITER.

Hunc tu Amphitruonem dictitas ?

BLEPHARO.

Quidni ? unus olim ; nunc verò partus eſt geminus.
Dum tu vis eſſe, alter quoque eſſe forma non deſinit.
Interea quæſo collum linque.

JUPPITER.

Linquo : ſed dic mihi, videturne tibi
Iſthic Amphitruo ?

BLEPHARO.

Uterque quidem.

AMPHITRUO.

Proh ſumme Juppiter ! ubi hodie
Mihi formam adimis ! pergo quærere : tune Amphitruo ?

JUPPITER.

Tu negas ?

AMPHITRUO.

Pernego, quando Thebis, præter me, nemo'ſt alter Amphitruo.

JUPPITER.

Imò, præter me, nemo; atque adeò, tu Blepharo, judex ſies.

BLEPHARO.

Faciam id, ſi queo, ſignis palam. Tu reſponde priùs.

AMPHITRUO.

Lubens.

BLEPHARO.

Antequam cum Taphiis a te pugna ſit inita, quid mandaſti mihi ?

AMPHITRUO.

Parata navi, clavo hæreres ſedulò.

JUPPITER.

Ut ſi noſtri fugam facerent, illhuc me tuto reciperem.

AMPHITRUO.

Item aliud : ut bene nummatum ſervaretur marſupium.

JUPPITER.

Quæ pecuniæ ?

BLEPHARO.

Tace ſis tu, meu'ſt quærere. Sciſti numerum ?

JUPPITER.

Talenta quinquaginta Attica.

BLEPHARO.

Hic examuſſim rem enarrat ; & tu ,
Quot Philippei ?

AMPHITRUO.

Duo millia.

JUPPITER.

Oboli verò bis totidem.

SOSIA.

Uterque
Rem tenet probè , intus in crumena clauſum alterum eſſe oportuit.

JUPPITER.

Attende ſis : hac dextera , ut noſti , regem mactavi Pterelam ;
Spolia ademi ; & pateram qua ille potare ſolitus eſt , in ciſtella
Pertuli : dono uxori meæ dedi , quîcum hodie domi lavi ,
Sacruficavi , cubui.

AMPHITRUO.

Hei mihi , quid audio ! vix apud me ſum :
Vigilans quippe dormio : vigilans ſomnio , vivos & ſanus intereo.
Ego idem ille ſum Amphitruo , Gorgophones nepos , imperator Thebanorum
Et Creontis unicus , Teleboarum perduellis : qui Acarnanes
Et Taphios vi vici , & ſumma regem virtute bellica.
Illiſce præfeci Cephalum , magni Deionei filium.

JUPPITER..

JUPPITER.

Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.
Electryonem perdiderant, nostræ & germanos conjugis:
Achaiam, Ætoliam, Phocidem, per freta Ionium & Ægeum & Creticum
Vagati, vi vortebant piratica.

AMPHITRUO.

Dî immortales! mihimet
Non credo, ita omnia, quæ facta illic, examussim loquitur. Vide,
Blepharo.

BLEPHARO.

Unum superest: id si fuat, Amphitruones fitote gemini.

JUPPITER.

Quid dicas, novi? cicatricem in dextro musculo ex illhoc volnere
Quod mihi impegit Pterela.

BLEPHARO.

Eam quidem.

AMPHITRUO.

Apposite.

JUPPITER.

Viden? en aspice.

BLEPHARO.

Detegite, aspiciam.

JUPPITER.

Deteximus, vide.

BLEPHARO.

Supreme Juppiter!
Quid intueor? utrique in musculo dextero, eodem in loco,

Signo eodem apparet probè, ut primùm coïvit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes jacent, judicium ſilet : quid agam neſcio.

ACTUS IV.

SCENA III.

BLEPHARO. AMPHITRUO. JUPPITER.

BLEPHARO.

Vos inter vos iſthæc partite : ego abeo, mihi negotium eſt.
Neque ego unquam uſquam tanta mira me vidiſſe cenſeo.

AMPHITRUO.

Blepharo, quæſo, ut advocatus mihi aſſis, neve abeas.

BLEPHARO.

Vale.
Quid opu'ſt me advocato? qui utri ſim advocatus neſcio.

JUPPITER.

Intrò hinc eo. Alcumena parturit.

AMPHITRUO.

Perii miſer.
Quid ago? quem advocati jam atque amici deſerunt.
Nunquam edepol me inultus iſthic ludificabit, quiſquis eſt.

Nam jam ad regem rectà me ducam, remque ut facta est eloquar.
Ego pol illum ulcifcar hodie Theffalum veneficum,
Qui pervorsè adeò perturbavit familiæ mentem meæ.
Sed ubi ille'ft? intrò edepol abiit, credo ad uxorem meam.
Quifnam me Thebis alter vivit miferior? quid nunc agam?
Quem omnes mortalès ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certu'ft, introrumpam in ædibus, ubi quemque hominem afpexero,
Sive ancillam, five fervom, five uxorem, five adulterum,
Seu patrem, five avom videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Juppiter, neque Dii omnes id prohibebunt, fi volent,
Quin fic faciam uti conftitui: pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS V.

SCENA I.

BROMIA. AMPHITRUO.

BROMIA.

SPES atque opes vitæ meæ jacent fepultæ in pectore,
Neque ulla'ft confidentia jam meo in corde; quin amiferim;

Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlum, consequi,
Jam ut opprimar, & ut enicer. Me miseram! quid agam nescio.
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. Væ miseræ mihi!
Animo male'st: aquam velim: corrupta sum, atque absumpta sum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis prospicio satis.
Nec me miserior femina'st, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. Nam ubi parturit, Deos sibi invocat.
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subitò, ut properè, ut validè tonuit!
Ubi quisque institerat, concidit crepitu. Ibi nescio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena, adest auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis propitius cœli cultor advenit.
Exsurgite, inquit, qui terrore meo occidistis præ metu
Ut jacui, exsurgo. Ardere censui ædeis, ita tum consulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocyus accurro, ut sciscam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
Neque nostrûm quisquam sensimus, quom peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex,
Qui ante ædeis nostras sic jacet? numnam hunc percussit Juppiter?
Credo edepol: nam, proh Juppiter! sepultus est, quasi sit mortuus.

Ibo & cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem est herus meus.
Amphitruo !

AMPHITRUO.

Perii.

BROMIA.

Surge.

AMPHITRUO.

Interii.

BROMIA.

Cedo manum.

AMPHITRUO.

Quis me tenet ?

BROMIA.

Tua Bromia ancilla.

AMPHITRUO.

Totus timeo , ita me increpuit Juppiter.
Nec secus est , quam si ab Acherunte veniam. Sed quid tu foras
Egressa es ?

BROMIA.

Eadem nos formido timidas terrore impulit :
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. Væ mihi,
Amphitruo , ita mihi animus etiam nunc abest.

AMPHITRUO.

Agedum , expedi.
Scin' me tuum esse herum Amphitruonem ?

BROMIA.

Scio.

AMPHITRUO.

Viden' etiam nunc ?

BROMIA.

Scio.

AMPHITRUO.

Hæc ſola ſanam mentem geſtat meorum familiarium.

BROMIA.

Imò omnes ſani ſunt profectò.

AMPHITRUO.

At me uxor inſanum facit
Suis fedis factis.

BROMIA.

At ego faciam, tu idem ut aliter prædices
Amphitruo, piam & pudicam eſſe tuam uxorem ut ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primùm Alcumena geminos peperit filios.

AMPHITRUO.

Ain' tu geminos?

BROMIA.

Geminos.

AMPHITRUO.

Dii me ſervant.

BROMIA.

Sine me dicere,
Ut ſcias tibi tuæque uxori Deos eſſe omnes propitios.

AMPHITRUO.

Loquere.

BROMIA.

Poſtquam parturire hodie uxor occœpit tua,
Ubi utero exorti dolores, ut ſolent puerperæ,
Invocat Deos immortaleis, ut ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. Ibi continuò contonat
Sonitu maxumo, ædeis primò ruere rebamur tuas.
Ædes totæ confulgebant tuæ, quaſi eſſent aureæ.

AMPHITRUO.

Quæſo abſolvito hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.
Quid fit deinde ?

BROMIA.

Dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem noſtrûm quiſquam audivimus :
Ita profectò ſine dolore peperit.

AMPHITRUO.

Jam iſtuc gaudeo,
Ut ut erga me merita eſt.

BROMIA.

Mitte iſthæc, atque hæc quæ dicam accipe.
Poſtquam peperit pueros, lavere juſſit nos : occœpimus.
Sed puer ille quem ego lavi, ut magnus eſt ! & multum valet !
Neque eum quiſquam colligare quivit in cunabulis.

AMPHITRUO.

Nimia mira memoras : ſi iſthæc vera ſunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ ſuppetiæ ſient.

BROMIA.

Magis jam faxo mira dices. Poſtquam in cunas conditu'ſt,
Devolant angues jubati deorſum in impluvium duo
Maxumi : continuò extollunt ambo capita.

AMPHITRUO.

Hei mihi !

BROMIA.

Ne pave. Sed angues oculis omneis circumviſere.
Poſtquam pueros conſpicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas receſſim rurſum prorſum trahere & ducere,

Metuens pueris, mihi formidans: tantòque angueis acriùs
Persequi. Postquam conspexit angueis ille alter puer,
Citus e cunis exilit, facit rectà in angueis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.

AMPHITRUO.

Mira memoras: nimis formidolosum facinus prædicas.
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porrò loquere.

BROMIA.

Puer ambo angueis enicat.
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.

AMPHITRUO.

Quis homo?

BROMIA.

Summus imperator divûm atque hominum Juppiter.
Is se dixit, cum Alcumena clam consuetum cubilibus,
Eumque filium suum esse qui illos angueis vicerit:
Alterum tuum esse dixit puerum.

AMPHITRUO.

Pol me haud pœnitet,
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum, jube vasa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam conjectorem advocabo, & consulam
Quid faciundum censeat; simul hanc rem ut facta est eloquar.
Sed quid hoc? quam validè tonuit! Dii! obsecro vostram fidem.

ACTUS

ACTUS V.

SCENA II.

JUPPITER. AMPHITRUO.

Bono animo es, aſſum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis.
Nihil eſt quod timeas. Hariolos, haruſpices
Mitte omneis. Quæ futura & quæ facta eloquar:
Multò adeò melius, quam illi, quom ſim Juppiter.
Primùm omnium Alcumenæ uſuram corporis
Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. Uno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt conceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. Haud promeruit, quam ob rem vitio verteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. Ego in Cœlum migro.

ACTUS V.

SCENA III.

AMPHITRUO.

Faciam ita ut jubes, & te oro, promiſſa ut ſerves tua.
Ibo ad uxorem intrò; miſſum faciam Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Jovis ſummi cauſa clarè plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

M. ACCII PLAUTI

ASINARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LIBANUS, *servos.*
DEMÆNETUS, *senex.*
ARGYRIPPUS, *adolescens.*
CLEÆRETA, *lena.*
LEONIDA, *servos.*
PHILÆNIUM, *meretrix.*
DIABOLUS, *adolescens.*
PARASITUS.
ARTEMONA, *uxor.*
MERCATOR.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibusdam videtur,

PRISCIANI.

AMANTI argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureæ
Numerarier jussit servolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. Cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

Hoc agite sultis, spectatores, nunc jam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, & dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc, tu præco, omnem auritum poplum.
Age nunc reside: cave modo ne gratiis.
Nunc, quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen hujus Fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet, sane breve'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: huic nomen Græcè est Onagos Fabulæ.
Demophilus scripsit, Marcus vortit barbarè.
Asinariam volt esse, si per vos licet.
Inest lepos ludusque in hac comœdia.
Ridicula res est: date benignè operam mihi,
Ut vos item aliàs, pariter nunc Mars adjuvet.

ACTUS I.

SCENA I.

LIBANUS. DEMÆNETUS.

LIBANUS.

SICUT tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem:
Ita te obteſtor, per ſenectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam:
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Ut tibi ſuperſtes uxor ætatem fiet:
Atque, illa viva, vivos ut peſtem oppetas.

DEMÆNETUS.

Per Deum Fidium quæris: jurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui, quicquid roges,
Ita me obſtinatè aggreſſus, ut non audeam
Profectò percunctanti quin promam omnia-
Proinde actutum iſthuc quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquere: ut ipſe ſcibo, te faciam ut ſcias.

LIBANUS.

Dic obſecro hercle ſeriò, quod te rogem.
Cave mihi mendacii quicquam.

DEMÆNETUS.

Quin tu ergo rogas?

LIBANUS.

Num me illhuc ducis ubi lapis lapidem terit?

DEMÆNETUS.

Quid iſthuc eſt ? aut ubi eſt iſthuc terrarum loci ?

LIBANUS.

Ubi flent nequam homines,qui polentam pranſitant.

DEMÆNETUS.

Quid iſthuc ſit, aut ubi iſthuc ſit, nequeo noſcere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.

LIBANUS.

Apud fuſtitudinas ferricrepinas inſulas,
Ubi vivos homines mortui incurſant boves.

DEMÆNETUS.

Modò pol percepi, Libane, quid iſthuc ſit loci,
Ubi ſit polenta, te fortaſſè dicere.

LIBANUS.

Ah !
Neque hercle ego iſthuc dico, nec dictum volo.
Teque obſecro hercle, ut, quæ locutus, deſpuas.

DEMÆNETUS.

Fiat, geratur mos tibi.

LIBANUS.

Age, age uſque exſcrea.

DEMÆNETUS.

Etiamne ?

LIBANUS.

Quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.

DEMÆNETUS.

Etiam ?

LIBANUS.

Amplius.

DEMÆNETUS.

Nam quouſque ?

LIBANUS.

Uſque ad mortem volo.

DEMÆNETUS.

Caveſis malam rem.

LIBANUS.

Uxoris dico, non tuam.

DEMÆNETUS.

Dono te ob iſthuc dictum, ut expers ſis metu.

LIBANUS.

Dii tibi dent, quæcunque optes.

DEMÆNETUS.

Redde operam mihi:
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi,
Propterea quòd me non ſcientem feceris?
Aut cur poſtremò filio ſuccenſeam,
Patres ut faciunt ceteri?

LIBANUS.

Quid iſthuc novi eſt?

DEMÆNETUS.

Equidem ſcio jam filium, quòd amet, meum
Iſthanc meretricem e proximo Philænium.
Eſtne hoc, ut dico, Libane?

LIBANUS.

Rectam inſtas viam:
Ea res eſt. Sed eum morbus invaſit gravis.

DEMÆNETUS.

Quid morbi eſt?

LIBANUS.

Quia non ſuppetunt dictis data.

DEMÆNETUS.

Tune es adjutor nunc amanti filio?

LIBANUS.

Sum verò, & alter noſter eſt Leonida.

DEMÆNETUS,

Bene hercle facitis, & a me initis gratiam.

Verùm meam uxorem, Libane, nescis qualis fiet?

LIBANUS.

Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.

DEMÆNETUS.

Fateor eam esse importunam atque incommodam.

LIBANUS.

Posteriùs isthuc dicis, quàm credo tibi.

DEMÆNETUS.

Omnes parentes, Libane, liberis suis,
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam:
Quippe qui mage amico utantur gnato & benevolo:
Atque ego me id facere studeo. Volo amari a meis,
Volo me patris mei similem, qui caussa mea
Nauclerico ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis sycophantias
Struere, & beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretum est persequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Uti sibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obsequi gnato meo:
Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem.
Quanquam illum mater arctè contentèque habet,
Patres ut consueverunt: ego mitto omnia hæc;
Præsertim quom is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quom me adiit, ut pudentem gnatum æquom est, patrem;
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.

LIBANUS.

Demiror quid sit, & quò evadat, sum in metu.

DEMÆNETUS.

Equidem scio jam filium, quòd amet, meum.

LIBANUS.

Cupis id, quod cupere te nequicquam intellego.
Dotalem ſervom Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu ſit quàm tibi.

DEMÆNETUS.

Argentum accepi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti jam uſu'ſt filio argenti minis.
Face id ut paratum jam ſit.

LIBANUS.

Unde gentium?

DEMÆNETUS.

Me defraudato.

LIBANUS.

Maxumas nugas agis.
Nudo detrahere veſtimenta me jubes.
Defraudem te ego? age ſis, tu ſine pennis vola.
Tene ego defraudem, cui ipſi nihil eſt in manu?
Niſi quid tu porrò uxorem defraudaveris.

DEMÆNETUS.

Quà me, quà uxorem, quà tu ſervom Sauream
Potes, circumduce, aufer; promitto tibi
Non offuturum, ſi id hodie effeceris.

LIBANUS.

Jubeas una opera me piſcari in aëre,
Venari autem rete jaculo in medio mari.

DEMÆNETUS.

Tibi optionem ſumito Leonidam.
Fabricare quidvis, quidvis comminiſcere.
Perficito argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod det.

LIBANUS.

Quid ais tu, Demænete?

Quid ſi forte in inſidias devenero ?
Tu redimes me , ſi me hoſtes interceperint ?

DEMÆNETUS.

Redimam.

LIBANUS.

Tum tu igitur aliud cura quid lubet.

DEMÆNETUS.

Ego eo ad forum , niſi quid vis.

LIBANUS.

I ; etiamne ambulas ?

DEMÆNETUS.

Atque audin'etiam ?

LIBANUS.

Ecce.

DEMÆNETUS.

Si quid te volam , ubi eris ?

LIBANUS.

Ubicunque libitum fuerit animo meo.
Profectò nemo eſt , quem jam dehinc metuam , mihi
Ne quid nocere poſſit : quom mihi tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum.
Quin te quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.
Pergam quò occœpi , atque ibi conſilia exordiar.

DEMÆNETUS.

Audin' tu ? apud Archibulum ego ero argentarium.

LIBANUS.

Nempe in foro ?

DEMÆNETUS.

Ibi , ſi quid opus fuerit.

LIBANUS.

Meminero.

DEMÆNETUS.

Non eſſe ſervos pejor hoc quiſquam poteſt ,

Nec magis verſutus, nec quo ab caveas ægriùs.
Eidem homini, ſi quid rectè curatum velis,
Mandes: moriri ſeſe miſerè mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe, quàm me hunc ſcipionem contuî.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quò incœperam?
Ibo, atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS I.

SCENA II.

ARGYRIPPUS.

SICCINE hoc fit, foras ædibus me ejici?
Promerenti optumè hoccine pretii redditur?
Benè merenti mala es, malè merenti bona es.
At malo cum tuo: nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad treſviros, veſtraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adoleſcentûm exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrumum.
Nam in mari reperi, hîc elavi bonis.
Ingrata atque irrita eſſe omnia intellego,
Quæ dedi, & quod benefeci: at poſthac tibi,
Malè quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egeſtatis terminos.

Ego edepol te faciam, ut quæ ſis nunc, & quæ fueris, ſcias :
Quæ priuſqũam iſtam adii, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopiâ.
Atque ea ſi erant, magnas habebas omnibus Diis gratias.
Eadem nunc, quom eſt meliùs, me, cujus opera eſt, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame manſuetem, me ſpecta modò.
Nam iſti quod ſuccenſeam ipſi, nihil eſt : nihil quicquam meret.
Tuo facit juſſu, tuo imperio paret : mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciſcar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At, ſceleſta, viden' ut ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato ſupplicet ?
Atque eccam illecebra exit tandem ; opinor hîc ante oſtium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intùs non licitum eſt mihi.

ACTUS I.

SCENA III.

CLEÆRETA. ARGYRIPPUS.

CLEÆRETA.

UNUMQUODQUE iſtorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non poteſt auferre hinc a me, ſi quis emptor venerit.
Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum'ſt.
Fixus hîc apud nos eſt animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantùm poteris, feſtina & fuge.
Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.

ARGYRIPPUS.

Ego pol iſtum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me & mea re, tractare exequar:
Quom tu me, ut meritus ſum, non tractas, quæ ejicis domo.

CLEÆRETA.

Magis iſthuc percipimus lingua dici, quàm factis fore.

ARGYRIPPUS.

Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli:
Solus ſi ductem, referre gratiam nunquam potes.

CLEÆRETA.

Solus ductato, ſi ſemper ſolus quæ poſcam dabis.
Semper tibi promiſſam habeto hac lege, dum ſuperes datis.

ARGYRIPPUS.

Qui modus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.
Modò quod accepiſti, haud multò poſt aliquid quod poſcas, paras.

CLEÆRETA.

Quid modi'ſt? ductando, amando, nunquamne expleri potes?
Modò remiſiſti, continuò jam ut remittam ad te rogas.

ARGYRIPPUS.

Dedi equidem quod mecum egiſti.

CLEÆRETA.

Et tibi ego miſi mulierem.
Par pari datum hoſtimentu'ſt, opera pro pecunia.

ARGYRIPPUS.

Malè agis mecum.

CLEÆRETA.

Quid me accuſas, ſi facio officium meum?
Nam neque uſquam fictum, neque pictum, neque ſcriptum in poëmatis,
Ubi lena bene agat cum quîquam amante, quæ frugi eſſe volt.

ARGYRIPPUS.

Mihi quidem te parcere æquom eſt tandem, ut tibi durem diu.

CLEÆRETA.

Non tu ſcis? quæ amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.
Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ; nequam eſt, niſi recens.

Is habet ſuccum, is ſuavitatem: eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel aſſum: verſes quo pacto lubet.
Is dare volt, is ſe aliquid poſci. Nam ubi de pleno promitur,
Neque ille ſcit quid det, quid damni faciat. Illi rei ſtudet:
Volt placere ſeſe amicæ, volt mihi, volt pediſſequæ,
Volt famulis, volt etiam ancillis: & quoque catulo meo
Subblanditur novos amator, ſe ut quom videat, gaudeat.
Vera dico. Ad ſuum quemque hominem quæſtum eſſe æquom eſt callidum.

ARGYRIPPUS.

Perdidici iſthæc eſſe vera, damno cum magno meo.

CLEÆRETA.

Si ecaſtor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare poſtulas.

ARGYRIPPUS.

Non meum eſt.

CLEÆRETA.

Nec meum quidem edepol, ad te ut mittam gratiis.
Verùm ætatis atque honoris gratiâ hoc fiet tui:
Quia nobis lucro fuiſti potiùs, quàm decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris cauſſa gratiis dono dabo.

ARGYRIPPUS.

Quid, ſi non eſt?

CLEÆRETA.

CLEÆRETA.

Tibi non esse credam; illa aliò ibit tamen.

ARGYRIPPUS.

Ubi illhæc quæ dedi ante?

CLEÆRETA.

Abusa. Nam si ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te: nunquam quicquam poscerem.
Diem, aquam, solem, lunam, noctem, hæc argento non emo.
Cetera quæque volumus uti, Græca mercamur fide.
Quom a pistore panem petimus, vinum ex œnopolio,
Si æs habent, dant mercem: eadem nos disciplina utimur.
Semper oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.
Vetus est, Nihili cocio est: scis cujus? non dico amplius.

ARGYRIPPUS.

Aliam nunc mihi orationem despoliato prædicas,
Longè aliam, inquam, præbes nunc atque olim, quom dabam:
Aliam atque olim quom illiciebas me ad te blandè ac benedicè:
Tum mihi ædeis quoque arridebant, quom ad te veniebam, tuæ.
Me unicè unum ex omnibus te, atque illam amare, aiebas mihi.
Ubi quid dederam, quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
Usque eratis: meo de studio studia erant vostra omnia.

Uſque adhærebatis, quod ego juſſeram, quod volueram,
Faciebatis; quod nolebam ac vetueram, de induſtria
Fugiebatis, neque conari id facere audebatis priùs.
Nunc neque quid velim, neque nolim, facitis magni, peſſumæ.

CLEÆRETA.

Non tu ſcis? hic noſter quæſtus aucupii ſimillumu'ſt.
Auceps quando concinnavit aream, offundit cibum.
Aves aſſueſcunt: [neceſſe eſt facere ſumptum, qui quærit lucrum.]
Sæpe edunt: ſemel ſi captæ ſunt, rem ſolvunt aucupi.
Itidem hîc apud nos. Ædeis nobis area eſt, auceps ſum ego.
Eſca eſt meretrix, lectus illix eſt, amatores aves:
Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,
Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.
Si papillam pertractavit, haud eſt ab re aucupis.
Suavium ſi ſumpſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Hæccine te eſſe oblitum, in ludo qui fuiſti tamdiu?

ARGYRIPPUS.

Tua iſta culpa eſt, quæ diſcipulum ſemidoctum abs te amoves.

CLEÆRETA.

Remeato audacter; mercedem ſi eris nactus: nunc abi.

ARGYRIPPUS.

Mane, mane, audi: dic quid me æquom cenſes pro illa tibi dare:
Annum hunc ne cum quiquam alio ſit.

CLEÆRETA.

Téne? viginti minas.

Atque ea lege, si alius ad me priùs attulerit, tu vale.

ARGYRIPPUS.

At ego : est etiam, priusquam abis, quod volo loqui.

CLEÆRETA.

Dic quod lubet.

ARGYRIPPUS.

Non omnino jam perii: est reliquom quo peream magis.
Habeo, unde isthuc tibi quod poscis dem : sed in leges meas
Dabo, ut scire possis, perpetuum annum hunc mihi uti serviat,
Nec quemquam intereà alium admittat prorsus, quàm me, ad se virum.

CLEÆRETA.

Quin si tu voles, domi servi qui sunt castrabo viros.
Postremò ut voles nos esse, syngrapham facito afferas.
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito :
Modò tecum unà argentum afferto, facilè patiar cetera.
Portitorum simillumæ sunt januæ lenoniæ :
Si affers, tum patent: si non est quod des, ædeis non patent.

ARGYRIPPUS.

Interii, si non invenio ego illas viginti minas.
Et profectò, nisi illud perdo argentum, pereundum est mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia :
Supplicabo, exobsecrabo, ut quemque amicum videro.
Dignos, indignos adire atque experiri certum est mihi.
Nam si mutuas non potero, certum est sumam fenore.

ACTUS II.

SCENA I.

LIBANUS.

HERCLE verò, Libane, nunc te meliu'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu est factum quàm discêsti ab hero, atque abiisti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio.
Quin tu abs te socordiam omnem reïce, & segnitiem amove;
Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuum?
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod servi solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Unde sumam? quem intervortam? quò hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'st: quovis admittunt aves.
Picus, cornix est ab læva; corvos, para ab dextera.
Consuadent: certum hercle est, vostram consequi sententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerarium'st:
Certè, hercle, ego, quantum ex augurio auspicii intellego,

Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſi Saureæ.
Sed quid illhuc, quod exanimatus currit hic Leonida?
Metuo, quod illhic obſcævavit meæ falſæ fallaciæ.

ACTUS II.
SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LEONIDA.

UBI ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Uti ego illos lubentiores faciam, quàm Lubentia'ſt?
Maxumam prædam & triumphum eis affero adventu meo?
Quando mecum pariter potant, pariter ſcortari ſolent;
Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.

LIBANUS.

Illhic homo ædeis compilavit, more ſi fecit ſuo.
Væ illi, qui tam indiligenter obſervavit januam.

LEONIDA.

Ætatem velim ſervire, Libanum ut conveniam modò.

LIBANUS.

Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocyus.

LEONIDA.

Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.

LIBANUS.

Largitur peculium, omnem in tergo thesaurum gerit.

LEONIDA.

Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit,
Nunquam edepol quadrigis albis indipiscet postea:
Herum in obsidione linquet, inimicûm animos auxerit.
Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obvenit, studet,
Maxumas opimitates gaudio effertissumas
Suis heris ille unà mecum pariet, gnatoque & patri:
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostro devincti beneficio.

LIBANUS.

Vinctos nescio quos ait.
Non placet: metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet.

LEONIDA.

Perii ego oppidò, nisi Libanum invenio jam. Ubi, ubi est gentium?

LIBANUS.

Illhic homo socium ad malam rem quærit, quem adjungat sibi.
Non placet. Pro monstro extemplò est, quando qui sudat tremit.

LEONIDA.

Sed quid ego hìc properans concesso pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?

LIBANUS.

Edepol hominem infelicem, qui patronam comprimat!

Nam ſi quid ſceleſtè fecit, lingua pro illo pejerat.

LEONIDA.

Approperabo, ne poſt tempus prædæ præſidium parem.

LIBANUS.

Quæ illhæc præda eſt? ibo advorsùm, atque eleĉtabo quicquid eſt.
Jubeo te ſalvere voce ſumma, quoad vires valent.

LEONIDA.

Gymnaſium flagri, ſalveto.

LIBANUS.

Quid ais, cuſtos carceris?

LEONIDA.

O! catenarum colone.

LIBANUS.

O! virgarum laſcivia.

LEONIDA.

Quot pondo ted eſſe cenſes nudum?

LIBANUS.

Non edepol ſcio.

LEONIDA.

Scibam ego te neſcire: at pol ego qui te expendi ſcio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.

LIBANUS.

Quo argumento iſthuc?

LEONIDA.

Ego dicam, quo argumento & quo modo.
Ad pedes quando alligatus es æquom centupondium,
Ubi manus manicæ complexæ ſunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependes, nec propendes, quin malus nequamque ſis.

LIBANUS.

Væ tibi ?

LEONIDA.

Hoc testamento Servitus legat tibi.

LIBANUS.

Verbis velitationem fieri compendî volo.
Quid isthuc negotii est ?

LEONIDA.

Certum est credere ?

LIBANUS.

Audacter.

LEONIDA.

Licet
Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improvisò, verùm commistum malo.
Omneis de nobis carnuficum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia usus est nobis inventa & dolis.
Tantum facinus modò inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissumi esse, quò cruciatus confluant.

LIBANUS.

Ergo mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi,
Hariolari quæ occœperunt sibi esse in mundo malum.
Quicquid est eloquere.

LEONIDA.

Magna est præda cum magno malo.

LIBANUS.

Si quidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo, opinor, familiarem tergum, ne quæram foris.

LEONIDA.

Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.

LIBANUS.

Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum,
Pernegabo

Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique.

LEONIDA.

Hem! Iſta virtus eſt, quando uſu'ſt qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem poſt patitur bonum.

LIBANUS.

Quin rem actutum ediſſeris? cupio malum nanciſcier.

LEONIDA.

Placidè ergo unumquidque derogita, ut acquieſcam: non vides
Me ex curſura anhelitum etiam ducere?

LIBANUS.

Age, age, manſero
Tuo arbitratu, vel adeò uſque dum peris.

LEONIDA.

Ubinam eſt herus?

LIBANUS.

Major apud forum'ſt, minor hîc eſt intus.

LEONIDA.

Jam ſatis eſt mihi.

LIBANUS.

Tum igitur tu dives es factus?

LEONIDA.

Mitte ridicularia.

LIBANUS.

Mitto. Iſthuc jam quod affers aures exſpectant meæ.

LEONIDA.

Animum advorte, ut æquè mecum hæc ſcias.

LIBANUS.

Taceo.

LEONIDA.

Beas.

Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pellæo

Noſtrum vendere atrienſem ?

LIBANUS.

Memini. Quid tum poſtea ?

LEONIDA.

Hem ! ergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ
Pro aſinis. Adoleſcens venit modò, qui id argentum attulit.

LIBANUS.

Ubi is homo'ſt ?

LEONIDA.

Jam devorandum cenſes, ſi conſpexeris.

LIBANUS.

Ita enimvero : ſed tamen tu nempe eos aſinos prædicas
Vetulos, claudos, quibus ſubtritæ ad femina jam erant ungulæ.

LEONIDA.

Ipſos, qui tibi ſubvectabant rure huc virgas ulmeas.

LIBANUS.

Teneo : atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus.

LEONIDA.

Memor es probè.
Verùm in tonſtrina ut ſedebam, me inſit percontarier:
Ecquem filium Stratônis noverim Demænetum ?
Dico me noſſe extemplo, & me ejus ſervom prædico
Eſſe, & ædeis demonſtravi noſtras.

LIBANUS.

Quid tum poſtea ?

LEONIDA.

Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureæ
Viginti minas ; ſed eum ſe non noſſe hominem, qui ſiet :

Ipſum verò ſe noviſſe callidè Demænetum.
Quom ille elocutus hæc ſic. . . .

LIBANUS.

Quid tum ?

LEONIDA.

Auſculta ergo ; ſcies.
Extemplò facio facetum me atque magnificum virum:
Dico med eſſe atrienſem. Sic hoc reſpondit mihi :
Ego pol Sauream non novi; neque qua facie ſit ſcio :
Te non æquom mî eſt ſuccenſere. Si herum vis Demænetum ,
Quem ego novi , adduce : argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præſtò fore.
Ille in balneas ituru'ſt ; inde huc veniet poſtea.
Quid nunc conſilii captandum cenſes ? dic.

LIBANUS.

Hem iſthuc ago
Quomodo argentum intervortam , & adventorem , & Sauream.
Jam hoc opus eſt exaſciatum : nam ſi ille argentum priùs
Hoſpes huc affert , continuò nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolum ſeorſum ab ædibus ,
Mihi tibique interminatu'ſt , nos futuros ulmeos ,
Ni hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ.
Juſſit vel nos atrienſem , vel nos uxorem ſuam ,
Defraudare : dixit ſeſe operam promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum , & narra hæc ut nos acturi ſumus.
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream ,
Dum argentum afferat mercator pro aſinis.

LEONIDA.

Faciam uti jubes.

LIBANUS.

Ego illum interea hîc oblectabo, priùs si fortè advenerit.

LEONIDA.

Quid ais?

LIBANUS.

Quid vis?

LEONIDA.

Pugno malam si tibi percussero,
Mox quom Sauream imitabor, caveto ne succenseas.

LIBANUS.

Herclè verò tu cavebis, ne me attingas, si me tagis,
Næ hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.

LEONIDA.

Quæso, æquo animo patitor.

LIBANUS.

Patitor tu item quom ego te referiam.

LEONIDA.

Dico ut usu'st fieri.

LIBANUS.

Dico hercle ego quoque ut facturus sum.

LEONIDA.

Ne nega.

LIBANUS.

Quin promitto, inquam, hostire contra, ut merueris.

LEONIDA.

Ego abeo: tu jam, scio, patiere. Sed quis hîc est? is est:
Ille est ipsus. Jam ego recurro huc: tu hunc interea hîc tene.
Volo seni narrare.

LIBANUS.

Quin tum officium facis ergo, ac fugis?

ACTUS II.

SCENA III.

MERCATOR. LIBANUS.

MERCATOR.

UT demonstratæ sunt mihi, hasce ædeis esse oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I puere, pulta,
Atque atriensem Sauream, si est intus, evocato huc.

LIBANUS.

Quis nostras sic frangit foreis? ohe, inquam, si quid audis?

MERCATOR.

Nemo etiam tetigit; sanusne es?

LIBANUS.

At censebam attigisse
Propterea, huc quia habebas iter. Nolo ego foreis conservas meas
A te verberarier: sanè ego sum amicus nostris ædibus.

MERCATOR.

Pol, haud periculum est, cardines ne foribus effringantur,
Si isthoc exemplo tu omnibus qui quærunt, respondebis.

LIBANUS.

Ita hæc morata janua est: extempló janitorem

Clamat, procul si quem videt ire ad se se calcitronem.
Sed quid venis ? quid quæritas ?

MERCATOR.

Demænetum volebam.

LIBANUS.

Si sit domi, dicam tibi ; non est.

MERCATOR.

Quid ? ejus atriensis ?

LIBANUS.

Nihilo magis intus est.

MERCATOR.

Ubi est ?

LIBANUS.

Ad tonsorem ire dixit.

MERCATOR.

Quom ivisset, post non rediit ?

LIBANUS.

Non edepol. Quid volebas ?

MERCATOR.

Argenti viginti minas, si adesset, accepisset.

LIBANUS.

Qui pro isthuc ?

MERCATOR.

Asinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu.

LIBANUS.

Scio, tu id nunc refers ? jam hic credo eum
affuturum.

MERCATOR.

Qua facie voster Saurea est? si is est, jam scire potero.

LIBANUS.

Macilentis malis, rufulus, aliquantùm ventriosus,
Truculentis oculis, commodâ staturâ, tristi fronte.

MERCATOR.

Non potuit pictor rectiùs describere ejus formam.
Atque hercle ipsum adeò contuor ; quassanti capite incedit.

LIBANUS.

Quisque obviam huic hic occesserit irato, vapulabit.

MERCATOR.

Siquidem hercle Æacidinis minis animisque expletus incedit ;
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS II.

SCENA IV.

LEONIDA. MERCATOR. LIBANUS.

LEONIDA.

QUID hoc est negotii ? neminem meum dictum magni facere ?
Libanum in tonstrinam ut jusseram venire, is nullus venit.
Næ ille edepol tergo & cruribus consuluit haud decorè.

MERCATOR.

Nimis imperiosus est.

LIBANUS.

Væ mihi hodie !

LEONIDA.

Salvere juſſi
Libanum libertum. Jam manún' emiſſus ?

LIBANUS.

Obſecro te.

LEONIDA.

Næ tu hercle cum magno malo mihi obviam occeſſiſti.
Cur non veniſti , ut juſſeram , in tonſtrinam ?

LIBANUS.

Hic me moratu'ſt.

LEONIDA.

Siquidem hercle nunc ſummum Jovem te dicas detinuiſſe ,
Atque is precator aſſiet , malam rem effugies nunquam.
Tu , verbero , imperium meum contempſiſti ?

LIBANUS.

Perii ! hoſpes.

MERCATOR.

Quæſo hercle , noli , Saurea , meâ cauſſâ hunc verberare.

LEONIDA.

Utinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit !

MERCATOR.

Quieſce quæſo.

LEONIDA.

Quî latera conteram tua , quæ occalluêre plagis.
Abſcede hac ſine me hunc perdere, qui ſemper me irâ incendit.
Quoi nunquam unam rem me licet ſemel præcipere furi ,
Quin centies eadem imperem , atque ogganniam : itaque jam hercle
Clamore ac ſtomacho non queo labori ſuppeditare.

Juſſin', ſceleſte, ab janua hoc ſtercus hinc auferri ?
Juſſin' columnis dejici operas aranearum ?
Juſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris ?
Nihil eſt : tanquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulandum ;
Quia triduum hoc unum modò foro operam aſſiduam dedi,
Dum reperiam qui quæritet argentum in fenus, hîc vos
Dormitis interea domi ; atque herus in hara, haud ædibus, habitat.
Hem ergo, hoc tibi.

LIBANUS.

Hoſpes, te obſecro, defende.

MERCATOR.

Saurea, oro
Meâ cauſſâ ut mittas.

LEONIDA.

Eho, ecquis pro vectura olivi
Reſolvit ?

LIBANUS.

Reſolvit.

LEONIDA.

Cui datum eſt ?

LIBANUS.

Sticho vicario ipſi
Tuo.

LEONIDA.

Vah ! delenire apparas. Scio mihi vicarium eſſe,
Neque eo eſſe ſervom in ædibus heri, qui ſit pluris quàm ille ſit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo,
Jam pro iis ſatisfecit Sticho ?

LIBANUS.

Fecisse satis opinor :
Nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exærambum.

LEONIDA.

Sic dedero. Priùs quæ credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit : adducit domum etiam ultro, & scribit nummos.
Dromo mercedem retulit ?

LIBANUS.

Dimidio minus opinor.

LEONIDA.

Quid reliquom ?

LIBANUS.

Aiebat reddere quom extemplo redditum esset :
Nam retineri, ut quod sit sibi operis, efficeret, locatum.

LEONIDA.

Scyphos quos utendos dedi Philodamo, retulitne ?

LIBANUS.

Non etiam.

LEONIDA.

Hem! non ? si velis dare, commoda homini amico.

MERCATOR.

Perii hercle ! jam hic me abegerit suo odio.

LIBANUS.

Heus ! jam satis tu.
Audin' quæ loquitur ?

LEONIDA.

Audio, & quiesco.

MERCATOR.

Tandem, opinor,
Conticuit. Nunc adeam optumum est, priusquam incipit tinnire.

Quàm mox mihi operam das ?

LEONIDA.

Ehem , optumè : quamdudum tu adveniſti ?
Non hercle te provideram. Quæſo ne vitio vortas ,
Ita iracundia obſtitit oculis.

MERCATOR.

Non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt , Demænetum volebam.

LEONIDA.

Negat eſſe intus.
Verùm iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare ,
Repromittam iſthoc nomine ſolutam rem futuram.

MERCATOR.

Sic potius , ut Demæneto tibi hero præſente reddam.

LIBANUS.

Herus iſthunc novit , atque herum hic.

MERCATOR.

Hero huic præſente reddam.

LIBANUS.

Da modò meo periculo ; rem ſalvam ego exhibebo :
Nam ſi ſciat noſter ſenex ſidem non eſſe huic habitam,
Succenſeat, quoi omnium ſummam rerum ipſus ſemper credit.

LEONIDA.

Non magni pendo; ne duit, ſi non volt. Sic ſine adſtet.

LIBANUS.

Da , inquam : vah ! formido miſer , ne hic me tibi arbitretur
Suaſiſſe, ſibi ne crederes. Da , quæſo , ac ne formida.
Salvom hercle erit.

MERCATOR.

Credam fore , dum quidem ipſe in manu habeo.
Peregrinus ego ſum , Sauream non novi.

LIBANUS.

At noſce ſanè.

MERCATOR.

Sit, non ſit; non edepol ſcio. Si is eſt, eum eſſe oportet.
Ego certè me incerto ſcio hoc daturum nemini homini.

LEONIDA.

Hercle iſtum Dî omnes perduint : verbo cave ſupplicaſſis.
Ferox eſt, viginti minas meas tractare ſeſe.
Nemo accipit : aufer te domum : abſcede hinc, moleſtus ne ſis.

MERCATOR.

Nimis iracundè. Non decet ſuperbum eſſe hominem ſervom.

LIBANUS.

Malo hercle jam magno tuo nunc iſti nec rectè dicis.
Impure, nihili, non vides iraſci ?

LEONIDA.

Perge porrò.

LIBANUS.

Flagitium hominis, da obſecro argentum huic, ne malè loquatur.

MERCATOR.

Malum hercle vobis quæritis.

LEONIDA.

Crura, hercle, diffringentur.
Ni iſtum impudicum percies......

LIBANUS.

Perii hercle ! age impudice,
Sceleſte, non audes mihi ſceleſto ſubvenire ?

LEONIDA.

Pergin' precari peſſumo ?

MERCATOR.

Quæ res ? tun' libero homini
Malè ſervos loquere ?

LEONIDA.

Vapula.

MERCATOR.

Id quidem tibi hercle fiet,
Ut vapules, Demænetum ſimul ac conſpexero hodie.
In jus voco te.

LEONIDA.

Non eo.

MERCATOR.

Non is ? memento.

LEONIDA.

Memini.

MERCATOR.

Dabitur pol ſupplicium mihi de tergo voſtro.

LEONIDA.

Væ ! te.
Tibi quidem ſupplicium, carnufex, de nobis detur ?

MERCATOR.

Atque etiam
Pro voſtris dictis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.

LEONIDA.

Quid, verbero ? ain' tu, furcifer ? herum noſmet fugitare cenſes ?
I nunc jam ad herum, quò vocas jamdudum, quò volebas.

MERCATOR.

Nunc demum ? tamen nunquam hinc feres argenti nummum, niſi me

Dare juſſerit Demænetus.

LEONIDA.

Ita facito : age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo ſum quàm tu.

MERCATOR.

Scilicet ita res eſt.

LEONIDA.

Sequere hàc ergo.
Præfiſcini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accuſavit
Merito meo, neque me Athenis eſt alter hodie quiſquam,
Cui credi rectè æquè putent.

MERCATOR.

Fortaſſis : ſed me tamen
Nunquam hodie induces, ut tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus eſt homo homini, non homo; quom qualis ſit, non novit.

LEONIDA.

Jam nunc ſecunda mihi facis. Scibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro injuria. Quanquam ego ſum ſordidatus,
Frugi tamen ſum, nec poteſt peculium enumerari.

MERCATOR.

Fortaſſe.

LEONIDA.

Etiam nunc dico : Periphanes Rhodo mercator
Dives, abſente hero ſolus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.

MERCATOR.

Fortasse.

LEONIDA.

Atque etiam tu quoque ipse, si esses percunctatus
Me ex aliis, scio pol, crederes nunc quod fers.

MERCATOR.

Haud negassim.

ACTUS III.

SCENA I.

CLEÆRETA. PHILENIUM.

CLEÆRETA.

NEQUEON' ego ted interdictis facere mansuetam meis?
An ita tu es animata, ut quæ expers matris imperii sies?

PHILENIUM.

Ubi piem Pietatem, si isto more moratam tibi
Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?

CLEÆRETA.

An decorum est advorsari meis te præceptis?

PHILENIUM.

Quid est?

CLEÆRETA.

Hoccine est Pietatem colere, matris imperium minuere?

PHILENIUM.

Neque quæ recte faciunt, culpo; neque quæ delinquunt, amo.

CLEÆRETA.

Satis dicacula es amatrix.

PHILENIUM.

Mater, is quæstu'st mihi:
Lingua poscit, corpus quærit, animus orat, res monet.

CLEÆRETA.

Ego te volui castigare, tu mî accusatrix ades.

PHILENIUM.

Neque edepol te accuso, neque id me facere fas existumo.
Verùm ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.

CLEÆRETA.

Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.

PHILENIUM.

Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portisculum.
Quin pol si reposivi remum, sola ego in casteria
Ubi quiesco, omnis familiæ caussa consistit tibi.

CLEÆRETA.

Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audacissumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari jussit ad nos? an tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expetissis, ultro ad te arcessi jubes.
Illos qui dant, derides; eos qui deludunt, deperis.
An

An te id exſpectare oportet, ſi quis promittat tibi,
Te facturum divitem, ſi moriatur mater ſua?
Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum ejus exſpectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeò niſi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies ſummu'ſt apud me inopiæ excuſatio.

PHILENIUM.

Patiar, ſi cibo carere me jubeas, mater mea.

CLEÆRETA.

Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.

PHILENIUM.

Quid ſi hìc animus occupatu'ſt, mater, quid faciam? mone.

CLEÆRETA.

Hem!

Meum caput contemples, ſi quidem ex re conſultas tua.

PHILENIUM.

Etiam opilio qui paſcit, mater, alienas oveis,
Aliquam habet peculiarem, quî ſpem ſoletur ſuam.
Sine me amare unum Argyrippum animi cauſſâ, quem volo.

CLEÆRETA.

Intrò abi. Nam te quidem edepol nihil eſt impudentius.

PHILENIUM.

Audientem dicto, mater, produxiſti filiam,

ACTUS III.

SCENA II.

LEONIDA. LIBANUS.

LEONIDA.

PERFIDIÆ laudes gratiaſque habemus meritò magnas ,
Quom noſtris ſycophantiis , dolis aſtutiiſque ,
Scapularum confidentia , virtute humerorum freti ,
Advorsùm ſtimulos , laminas , cruceſque compedeſque ,
Nervos , catenas , carceres , numellas , pedicas , boias ,
Indoctoreſque acerrumos , gnaroſque noſtri tergi ;
Qui ſæpe ante in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt :
Eas nunc legiones , copias exercituſque eorum ,
Vi pugnando perjuriis noſtris , euge , potiti.
Id virtute hujus collegæ , meaque comitate
Factum eſt.

LIBANUS.

Qui me vir fortior eſt ad ſufferendas plagas ?

LEONIDA.

Edepol virtutes qui tuas nunc poſſit collaudare ,
Sicut ego poſſim , quæ domi duellique malè feciſti ?
Næ illa edepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſunt.

Ubi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,
Ubi verbis conceptis sciens lubenter perjuraris,
Ubi parietes perfoderis, in furto ubi sis prehensus,
Ubi sæpe caussam dixeris pendens advorsus octo
Artitos, audaceis viros, valenteis virgatores.

LIBANUS.

Fateor profectò ut prædicas, Leonida, esse vera.
Verùm edepol næ etiam tua quoque malefacta iterari multa
Et verò possunt. Ubi sciens fideli infidus fueris:
Ubi prehensus in furto sies, & manifestò verberatus:
Ubi perjuraris: ubi sacro manus sis admolitus:
Ubi heris damno, molestiæ, & dedecori sæpe fueris:
Ubi creditum tibi quod sit, tibi datum esse pernegaris:
Ubi amicæ, quàm amico tuo, fueris magis fidelis:
Ubi sæpe ad languorem tuâ duritiâ dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata est gratia? ut collegam collaudavi!

LEONIDA.

Ut meque teque maxume: utque ingenio nostro decuit.

LIBANUS.

Jam omitte ista, atque hoc quod rogo, responde.

LEONIDA.

Rogita quod vis.

LIBANUS.

Argenti viginti minas habesne?

LEONIDA.

Hariolare.
Edepol senem Demænetum lepidum fuisse nobis.
Ut assimulabat Sauream med esse! quàm facetè!
Nimis ægrè risum continui, ubi hospitem inclamavit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.
Ut memoriter me Sauream vocabat atriensem!

LIBANUS.

Manedum.

LEONIDA.

Quid eſt ?

LIBANUS.

Philenium eſt ne hæc quæ intus exit ?
Atque Argyrippus unà.

LEONIDA.

Opprime os : is eſt. Etiam ſubauſcultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. Quidnam eſſe dicam ?
Tacitè auſcultemus.

LIBANUS.

At at ! modò hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam.

LEONIDA.

Quoi rei ?

LIBANUS.

Quî verberarem
Aſinos, ſi forte occœperint clamare hinc ex crumena.

ACTUS III.
SCENA III.

ARGYRIPPUS. PHILENIUM. LIBANUS. LEONIDA.

ARGYRIPPUS.

CUR me retentas ?

PHILENIUM.

Quia tui amans abeuntis egeo.

ARGYRIPPUS.

Vale.

PHILENIUM.

Aliquantò amplius valerem ego, si tu hîc maneres.

ARGYRIPPUS.

Salve.

PHILENIUM.

Salvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.

ARGYRIPPUS.

Mater supremum mihi tua dixit, domum ire jussit.

PHILENIUM.

Acerbum funus filiæ faciet, si te carendum est.

LIBANUS.

Homo hercle hinc exclusu'st foras.

LEONIDA.

Ita res est.

ARGYRIPPUS.

Mitte quæso.

PHILENIUM.

Quò nunc abis? quin tu hîc manes?

ARGYRIPPUS.

Nox, si voles, manebo.

LIBANUS.

Audin' tu hunc? operâ ut largus est nocturnâ. Nunc enim hic est
Negotiosus interdius. Videlicet Solonem,
Leges ut conscribat, quibus se populus teneat. Gerræ
Qui se se parere apparent hujus legibus, profectò
Nunquam bonæ frugi fient, dies noctesque potent.

LEONIDA.

Næ iste hercle ab ista non pedem discedat, si licessit,
Qui nunc festinat, atque ab hac minatur se se abire.

LIBANUS.

Sermoni jam finem face tuo : hujus sermonem accipiam.

ARGYRIPPUS.

Vale.

PHILENIUM.

Quò properas ?

ARGYRIPPUS.

Bene vale : apud Orcum te videbo.
Nam equidem me , jam quantum poteſt , à vita abjudicabo.

PHILENIUM.

Cur tu obſecro immerito meo me morti dedere optas.

ARGYRIPPUS.

Ego te ? quam ſi intellegam deficere vita , jam ipſe
Vitam meam tibi largiar , & de mea ad tuam addam.

PHILENIUM.

Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum ?
Nam quid me facturam putas , ſi iſthuc quod dicis , faxis ?
Mihi certum eſt , efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.

ARGYRIPPUS.

O ! melle dulci dulcior mihi tu es.

PHILENIUM.

Certè enim tu vita es
Mihi. Complectere.

ARGYRIPPUS.

Facio lubens.

PHILENIUM.

Utinam ſic efferamur !

LEONIDA.

O ! Libane , ut miſer eſt homo qui amat.

LIBANUS.

Imò hercle verò
Qui pendet, multò eſt miſerior.

LEONIDA.

Scio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus : alter hinc, hinc alter appellemus.

LIBANUS.

Here, ſalve. Sed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare ?

ARGYRIPPUS.

Quidum ?

LIBANUS.

Quia oculi ſunt tibi lacrumantes, ego rogavi.

ARGYRIPPUS.

Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.

LIBANUS.

Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia nunquam ullum habui.

LEONIDA.

Philænium, ſalve.

PHILENIUM.

Dabunt Dî, quæ velitis, vobis.

LIBANUS.

Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant.

ARGYRIPPUS.

Verbum cave faxis, verbero.

LIBANUS.

Tibi equidem, non mihi opto.

ARGYRIPPUS.

Tum tu igitur loquere quod lubet.

LIBANUS.

Hunc hercle verberare.

LEONIDA.

Quisnam isthuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?

ARGYRIPPUS.

Ut vostræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longè,
Qui hodie nunquam ad vesperum vivam!

LIBANUS.

Quapropter quæso?

ARGYRIPPUS.

Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod ego dem, nusquam quicquam est.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit:
Ut hanc ne quòquam mitteret, nisi ad se hunc annum totum.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, salvos est: ego, qui non perdo, pereo.

LIBANUS.

Jam dedit argentum?

ARGYRIPPUS.

Non dedit.

LIBANUS.

Bonò animo es, ne formida.

LEONIDA.

Secede huc, Libane: te volo.

LIBANUS.

Si quid vis.

ARGYRIPPUS.

Obsecro vos,
Eadem isthac opera suavius est complexos fabulari.

LIBANUS.

LIBANUS.

Non omnia eadem æquè omnibus, here, ſuavia
eſſe ſcito.
Vobis eſt ſuave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum hujus nihil moror.

LEONIDA.

Meum autem hic aſpernatur.
Proinde iſtud facias ipſe, quod faciamus nobis ſuades.

ARGYRIPPUS.

Ego verò, & quidem edepol lubens. Interea, ſi
videtur,
Concedite iſtuc.

LEONIDA.

Vin' herum deludi?

LIBANUS.

Dignu'ſt ſanè.

LEONIDA.

Vin' faciam ut me Philenium præſente hoc am-
plexetur?

LIBANUS.

Cupio hercle.

LEONIDA.

Sequere hâc.

ARGYRIPPUS.

Ecquid eſt ſalutis? ſatis locuti.

LEONIDA.

Auſcultate, atque operam date, & mea dicta de-
vorate.
Primùm omnium ſervos tuos nos eſſe non negamus:
Sed ſi tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine?

ARGYRIPPUS.

Libertos.

LEONIDA.

Non patronos ?

ARGYRIPPUS.

Id potiùs.

LEONIDA.

Viginti minæ hîc inſunt in crumina.
Has ego, ſi vis, tibi dabo.

ARGYRIPPUS.

Dî te ſervaſſint ſemper,
Cuſtos herilis, decus populi, theſaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amoriſque imperator.
Hîc pone, hîc iſtam colloca cruminam in collo planè.

LEONIDA.

Nolo ego te, qui herus ſis mihi, onus iſtuc ſuſtinere.

ARGYRIPPUS.

Quin tu labore liberas te, atque iſtam imponis in me.

LEONIDA.

Ego bajulabo: tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

ARGYRIPPUS.

Quid nunc ? quid eſt ? quin tradis huc cruminam ære preſſatam ?

LEONIDA.

Hanc, cui daturu's hanc, jube petere atque orare mecum.
Nam iſtuc proclive eſt, quod jubes, me planè collocare.

PHILENIUM.

Da meus ocellus, mea roſa, mî anime, da mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amanteis.

LEONIDA.

Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem,

Agnellum : hœdillum me tuum dic esse vel vitellum :
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.

ARGYRIPPUS.

Ten' osculetur, verbero ?

LEONIDA.

Quàm verò indignum visum est !
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.

ARGYRIPPUS.

Quidvis egestas imperat : fricentur ; da nunc quod oro.

PHILENIUM.

Age, mi Leonida, obsecrò fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc isto argento.

LEONIDA.

Nimis bella es atque amabilis : & si hoc esset meum, hodie
Nunquam me orares quin darem : illum te orare meliu'st.
Illic hanc mihi servandam dedit. I sanè bella bellè.
Cape hoc, sis, Libane.

ARGYRIPPUS.

Furcifer, etiam me delusisti ?

LEONIDA.

Nunquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque hanc amplexare.

LIBANUS.

Taceas, me spectes.

ARGYRIPPUS.

Quin ad hunc, Philenium, aggredimur,
Virum quidem pol optumum, & non similem furis hujus.

LIBANUS.

Inambulandum eſt : nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.

ARGYRIPPUS.

Quæſo hercle, Libane, ſine herum tuis factis ſoſpitari,
Da mihi iſtas viginti minas. Vides me amantem egere.

LIBANUS.

Videbitur, factum volo : redito huc conticinio.
Nunc iſtanc tantiſper jubeſis petere atque orare mecum.

PHILENIUM.

Amandóne exorarier vis te, an oſculando ?

LIBANUS.

Enimvero utrunque.

PHILENIUM.

Ego obſecro te, & tu utrunque noſtrûm ſerva.

ARGYRIPPUS.

O Libane, mi patrone, mihi trade iſtuc.

LIBANUS.

Magis decorum'ſt,
Libertum potiùs, quàm patronum, onus in via portare.

PHILENIUM.

Mi Libane, ocellus aureus, donum decuſque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da iſtuc argentum nobis.

LIBANUS.

Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, paſſerculum puſillum.
Fac proſerpentem beſtiam me, duplicem ut habeam linguam.
Circumdatoque me brachiis : meum collum circumplecte.

ARGYRIPPUS.

Ten' complectatur, carnufex ?

LIBANUS.

Quàm verò indignus videor !

Ne iſtuc nequicquam dixeris tam indignum dictum in me :

Vehes pol hodie me, ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.

ARGYRIPPUS.

Ten' ego veham ?

LIBANUS.

Tun' hoc feras argentum hinc aliter a me ?

ARGYRIPPUS.

Perii hercle ! ſi verum quidem eſt decorum, herum vehere ſervom :

Inſcende.

LIBANUS.

Sic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.

Adſta igitur, ut conſuetus es puer olim. Scin' ut dicam ?

Hem ſic. Abi : laudo. Nec te equo magis eſt equus ullus ſapiens.

ARGYRIPPUS.

Inſcende aſtutum.

LIBANUS.

Ego fecero. Hem ! quid iſtuc eſt ? ut tu incedis ?

Demam hercle jam de ordeo, tolutim ni badizas.

ARGYRIPPUS.

Amabo, Libane, jam ſat eſt.

LIBANUS.

Nunquam hercle hodie exorabis.

Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorsùm clivum,

Tum poſtea ad piſtores dabo, ut ibi cruciere currens.

Adsta, ut descendam nunc jam in proclivi, quanquam nequam es.

ARGYRIPPUS.

Quid nunc? quoniam ambo, ut est lubitum, nos delusistis,
Datisne argentum?

LIBANUS.

Siquidem mihi statuam & aram statuis,
Atque ut Deo mihi hîc immolas bovem: nam ego tibi Salus sum.

LEONIDA.

Etiam tu, here, istunc amoves abs te? atque ipse me aggredire?
Atque illa sibi quæ hîc jusserat, mihi statuis, supplicasque?

ARGYRIPPUS.

Quem te autem Deum nominem?

LEONIDA.

Fortunam, atque Obsequelam.

ARGYRIPPUS.

Jam istoc es melior.

LIBANUS.

An quid est homini salute melius?

ARGYRIPPUS.

Licet laudem Fortunam, tamen ut ne Salutem culpem.

PHILENIUM.

Ecastor ambæ sunt bonæ.

ARGYRIPPUS.

Sciam ubi boni quid dederint.

LEONIDA.

Opta id quod, ut contingat tibi, vis.

ARGYRIPPUS.

Quid si optaro ?

LEONIDA.

Eveniet.

ARGYRIPPUS.

Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas.

LEONIDA.

Impetrasti.

ARGYRIPPUS.

Ain' verò ?

LEONIDA.

Certè , inquam.

LIBANUS.

Ad me adi vicissim , atque experire.
Exopta id quod vis maxumè tibi evenire , fiet.

ARGYRIPPUS.

Quid ego aliud exoptem amplius , nisi illud cujus
inopia'st ?
Viginti argenti commodas minas , hujus quas dem
matri.

LIBANUS.

Dabuntur : animo sis bono face : exoptata obtingent.

ARGYRIPPUS.

Ut consuevere , homines Salus frustratur & Fortuna.

LEONIDA.

Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.

LIBANUS.

Ego pes fui.

ARGYRIPPUS.

Quin nec caput nec pes sermonum apparet.
Nec quid dicatis , nec me cur ludatis scire possum.

LIBANUS.

Satis jam delusum censeo : nunc rem , ut est , elo-
quamur.

Animum, Argyrippe, advortesis. Pater nos ferre hoc jussit
Argentum ad te.

ARGYRIPPUS.

Ut tempore opportunéque attulistis!

LIBANUS.

Hic inerunt viginti minæ bonæ, malâ operâ partæ:
Has tibi nos pactis legibus dare jussit.

ARGYRIPPUS.

Quid id est, quæso?

LIBANUS.

Noctem hujus & cenam sibi ut dares.

ARGYRIPPUS.

Jube advenire quæso.
Meritissumò ejus quæ volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit.

LEONIDA.

Patieris, Argyrippe,
Patrem hanc amplexari tuum?

ARGYRIPPUS.

Hæc facilè faciet ut patiar.
Leonida, curre, obsecro; patrem huc orato ut veniat.

LIBANUS.

Jamdudum est intus.

ARGYRIPPUS.

Hàc quidem non venit.

LIBANUS.

Angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium. Ne uxor rescifcat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum....

ARGYRIPPUS.

Heja !
Benedicite. Ite intrò citò. Valete.

LEONIDA.

Et vos amate.

ACTUS IV.

DIABOLUS. PARASITUS.

DIABOLUS.

Agedum, iſtum oſtende quem conſcripſti ſyngraphum
Inter me & amicam & lenam : leges perlege.
Nam tu poëta es prorſus ad eam rem unicus.

PARASITUS.

Horreſcet, faxo, lena, leges quom audiet.

DIABOLUS.

Age quæſo, mî hercle tranſlege.

PARASITUS.

Audin' ?

DIABOLUS.

Audio.

PARASITUS.

Diabolus Glauci filius Cleæretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut ſecum eſſet noctes & dies
Hunc annum totum.

DIABOLUS.

Neque cum quîquam alio quidem.

PARASITUS.

Addóne ?

DIABOLUS.

Adde : & fcribas , vide , planè & probè.

PARASITUS.

Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum nominet,
Aut quod illa amicæ fuæ amatorem prædicet.
Foreis occlufæ omnibus fient , nifi tibi.
In foribus fcribat , occupatam effe fe.
Aut quod illa dicat peregrè allatam epiftolam,
Ne epiftola quidem ulla fit in ædibus ,
Nec cerata adeò tabula ; & fi qua inutilis
Pictura fit , eam vendat : ni quatriduo
Abalienarit , quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus fit , comburas , fi velis.
Ne illi fit cera , ubi facere poffit litteras.
Vocet convivam neminem illa ; tu voces.
Ad eorum ne quem oculos adjiciat fuos.
Si quem alium afpexit , cæca continuò fiet.
Tecum unà poftea æquè pocula potitet.
Abs ted accipiat , tibi propinet , tu bibas.
Ne illa minus , aut plus quàm tu , fapiat.

DIABOLUS.

Satis placet.

PARASITUS.

Sufpiciones omnes abs fe fegreget ,
Neque illæc ulli pede pedem homini premat.
Cum furgat , non in lectum infcendat proximum ;
Neque cum defcendat , inde det cuiquam manum.
Spectandum ne cui annulum det , neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat , nifi tibi.
Cum jaciat , Te ne dicat ; nomen nominet.

Deam invocet sibi quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. Si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat, tu pro illa ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Post, si lucerna exstincta est, ne quid sui
Membri commoveat quicquam in tenebris.

DIABOLUS.

Optumum est:
Ita scilicet facturam: verùm in cubiculo
Deme istuc: equidem illam moveri gestio.
Nolo habere illam caussam, & votitam dicere.

PARASITUS.

Scio, captiones metuis.

DIABOLUS.

Verùm.

PARASITUS.

Ergo, ut jubes,
Tollam.

DIABOLUS.

Quidni?

PARASITUS.

Audi reliqua.

DIABOLUS.

Loquere, audio.

PARASITUS.

Neque ullum verbum faciat perplexabile:
Neque ullâ linguâ sciat loqui nisi Atticâ.
Fortè si tussire occœpsit, ne sic tussiat,
Ut cuiquam linguam in tussiendo proferat.
Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potiùs, quàm cuiquam suavium faciat palam.
Nec mater lena ad vinum accedat interim,

Nec ulli verbo malè dicat. Si dixerit,
Hæc multa ei eſto, vino viginti dies
Ut careat.

DIABOLUS.

Pulchrè ſcripſti : ſcitum ſyngraphum.

PARASITUS.

Tum ſi coronas, ſerta, unguenta juſſerit
Ancillam ferre Veneri aut Cupidini,
Tuus ſervos ſervet, Veneríne eas det, an viro.
Si fortè purè velle habere dixerit,
Tot noctes reddat ſpurcas, quot puras habuerit :
Hæc ſunt non nugæ : non enim mortualia.

DIABOLUS.

Placent profectò leges. Sequere intrò.

PARASITUS.

Sequor.

ACTUS V.

SCENA I.

DIABOLUS. PARASITUS.

DIABOLUS.

SEQUERE hàc : egon' hæc patiar ? aut taceam ? emori
Me malim, quàm hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu apud amicam ? munus adoleſcentuli

Fungare ? uxori excuses te , & dicas senem ?
Præripias scortum amanti , atque argentum obicias
Lenæ ? suppiles clam domi uxorem tuam ?
Suspendas potiùs me , quàm tacita tu hæc auferas.
Jam quidem hercle ad illam hinc ibo , quam tu propediem ,
Nisi quidem illa ante occupassit te , affliges , scio ,
Luxuriæ sumptus suppeditare ut possies.

PARASITUS.

Ego sic faciundum censeo. Me honestiu'st ,
Quàm te , palam hanc rem facere , ne illa existumet
Amoris caussâ percitum id fecisse te ,
Magis quàm sua caussa.

DIABOLUS.

At pol quin dixti rectiùs.
Tu ergo fac ut illi turbas , liteis concias ,
Cum suo sibi gnato clam ad amicam de die
Potare , illam expilare jam.

PARASITUS.

Ne me mone :
Ego istud curabo.

DIABOLUS.

At ego te opperiar domi.

ACTUS V.

SCENA II.

ARGYRIPPUS. DEMÆNETUS.

ARGYRIPPUS.

Agedum, decumbamus sis, pater.

DEMÆNETUS.

Ut jusseris,
Mi gnate, ita fiet.

ARGYRIPPUS.

Pueri, mensam apponite.

DEMÆNETUS.

Nunquid nam tibi molestum est, gnate mi, si hæc nunc mecum accubat?

ARGYRIPPUS.

Pietas, pater, oculis dolorem prohibet; quanquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat.

DEMÆNETUS.

Decet verecundum esse adolescentem, Argyrippe.

ARGYRIPPUS.

Edepol, pater,
Merito tuo facere possum.

DEMÆNETUS.

Age ergo, hoc agitemus convivium

Vino & ſermone ſuavi. Nolo ego metui, amari mavolo,
Mi gnate, me abs te.

ARGYRIPPUS.

Pol ego utrunque facio, ut æquom eſt filium.

DEMÆNETUS.

Credam iſtuc, ſi eſſe te hilarum videro.

ARGYRIPPUS.

An tu eſſe me triſtem putas?

DEMÆNETUS.

Putem ego? quem videam æquè eſſe mœſtum, quaſi dies ſi dicta ſit.

ARGYRIPPUS.

Ne dixis iſtuc.

DEMÆNETUS.

Ne ſic fueris, illico ego non dixero.

ARGYRIPPUS.

Hem! aſpecta, rideo.

DEMÆNETUS.

Utinam, malè qui mihi volunt, ſic rideant!

ARGYRIPPUS.

Scio equidem quamobrem me, pater, tu triſtem credas nunc tibi;
Quia iſtæc eſt tecum. Atque, ego quidem hercle ut verum tibi dicam, pater,
Ea res me malè habet; at non eò quin tibi non cupiam quæ velis:
Verùm iſtam amo. Aliam tecum eſſe equidem facilè poſſim perpeti.

DEMÆNETUS.

At ego hanc volo.

ARGYRIPPUS.

Ergo ſunt quæ exoptas. Mihi quæ ego exoptem volo.

DEMÆNETUS.

Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum ut eſſes, atque amanti argenti feci copiam.

ARGYRIPPUS.

Hem iſtoc me facto tibi devinxti.

DEMÆNETUS.

Quin te ergo hilarum das mihi?

ACTUS V.

SCENA III.

ARTEMONA. PARASITUS. DEMÆNETUS.

ARGYRIPPUS. PHILENIUM.

ARTEMONA.

Ain' tu meum virum hîc potare, obſecro, cum filio?
Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meoque filio ſciente, id facere flagitium patrem?

PARASITUS.

Neque divini, neque mî humani poſthac quicquam accreduas,
Artemona, ſi hujus rei me eſſe mendacem inveneris.

ARTEMONA.

ARTEMONA.

At scelesta ego præter alios meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxumè.

PARASITUS.

At nunc dehinc scito illum ante omnes minimi mortalem pretî,
Madidum, nihili, incontinentem, atque osorem uxoris suæ.

ARTEMONA.

Pol ni vera ista essent, nunquam faceret ea quæ nunc facit.

PARASITUS.

Ego quoque hercle illum antehac hominem semper sum frugi ratus.
Verùm hoc facto sese ostendit, qui quidem cum filio
Potet unà, atque unà amicam ductet decrepitus senex.

ARTEMONA.

Hoc ecastor est, quod ille it ad cenam cotidie.
Ait sese ire ad Archidemum, Chæream, Chærestratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demosthenem;
Is apud scortum corruptelæ & liberis lustris studet.

PARASITUS.

Quin tu illum jubes ancillas rapere sublimem domum?

ARTEMONA.

Tace modò. Næ illum ecastor miserum habebo.

PARASITUS.

Ego istuc scio
Ita fore illi, dum quidem cum illo nupta eris.

ARTEMONA.

Ego cenſeo
Eum etiam hominem aut in ſenatu dare operam, aut clientibus;
Ibi labore delaſſatum noctem totam ſtertere.
Ille opere foris faciundo laſſus domum noctu advenit:
Fundum alienum arat, incultum familiarem deſerit.
Is etiam corruptus, porro ſuum corrumpit filium.

PARASITUS.

Sequere hâc me modò, jam faxo ipſum hominem manifeſtò opprimas.

ARTEMONA.

Nihil ecaſtor eſt quod facere mavelim.

PARASITUS.

Manedum.

ARTEMONA.

Quid eſt?

PARASITUS.

Poſſis, ſi fortè accubantem tuum virum conſpexeris,
Quom corona amplexum amicam ſi videas, cognoſcere?

ARTEMONA.

Poſſum ecaſtor.

PARASITUS.

Hem tibi hominem.

ARTEMONA.

Perii.

PARASITUS.

Paulíſper mane.
Aucupemus ex inſidiis clanculum quam rem gerant.

ARGYRIPPUS.

Quid modi, pater, amplexandi facies?

DEMÆNETUS.

Fateor, gnate mi.

ARGYRIPPUS.

Quid fatere ?

DEMÆNETUS.

Me ex amore hujus corruptum oppidò.

PARASITUS.

Audin' quid ait ?

ARTEMONA.

Audio.

DEMÆNETUS.

Egon' ut non domo uxori meæ
Subripiam, in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam ?
Non edepol conduci possum vità uxoris annuâ.

PARASITUS.

Censen' tu illum hodie primùm ire assuetum esse in ganeum ?

ARTEMONA.

Ille ecastor suppilabat me, quod ancillas meas
Suspicabar, atque insonteis miseras cruciabam.

ARGYRIPPUS.

Pater,
Jube dare vinum; jamdudum factum est quom primùm bibi.

DEMÆNETUS.

Da puere ab summo; age, tu interibi ab infimo da suavium.

ARTEMONA.

Perii misera. Ut osculatur carnufex, capuli decus !

DEMÆNETUS.

Edepol animam suaviorem aliquantò quàm uxoris meæ.

PHILENIUM.

Dic amabo, an fetet anima uxoris tuæ ?

DEMÆNETUS.

Nauteam
Bibere malim ſi neceſſum eſt, quàm illam oſcularier.

ARTEMONA.

Miſer ecaſtor es!

PARASITUS.

Mecaſtor dignus eſt.

ARGYRIPPUS.

Quid ais, pater ?

ARTEMONA.

Ain' tandem ? edepol næ tu iſtuc cum malo magno tuo
Dixiſti in me. Sine : venias modò domum, faxo ut ſcias
Quid pericli ſit dotatæ uxori convicium dicere.

ARGYRIPPUS.

Ecquid matrem amas ?

DEMÆNETUS.

Egone ? illam nunc amo, quia non adeſt ?

ARGYRIPPUS.

Quid quom adeſt ?

DEMÆNETUS.

Periiſſe cupio.

PARASITUS.

Amat homo hic te, ut prædicat.

ARTEMONA.

Næ ille ecaſtor feneratò funditat : nam ſi domum
Redierit hodie, oſculando ego ulciſcar potiſſumùm.

ARGYRIPPUS.

Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus.

DEMÆNETUS.

Maxumè.
Te Philenium mihi, atque uxori mortem. Hoc Venerium est.
Pueri, plaudite, & mihi ob jactum cantharo mulsum date.

ARTEMONA.

Non queo durare.

PARASITUS.

Si non didicisti fullonicam,
Non mirandum est. In oculos invadi nunc est optumum.

ARTEMONA.

Ego pol vivam; & tu istanc hodie cum tuo magno malo
Invocavisti.

PARASITUS.

Ecquis currit pollinctorem arcessere?

ARGYRIPPUS.

Mater, salve.

ARTEMONA.

Sat saluti'st.

PARASITUS.

Mortuu'st Demænetus.
Tempus est subducere hinc me: pulchrè hoc gliscit prœlium.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit:
Atque interea ut discumbamus suadebo, hi dum litigant.
Post eum demùm huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det in partem, hâc amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari, spero, poterit, ut sinat

Sese alternas cum illo noctes hâc frui. Nam ni impetro,
Regem perdidi; ex amore tantum est homini incendium.

ARTEMONA.

Quid tibi huc receptio ad te est meum virum?

PHILENIUM.

Pol me quidem
Miseram odio enicavit.

ARTEMONA.

Age, surge, amator; i domum.

DEMÆNETUS.

Nullus sum.

ARTEMONA.

Imò es, ne nega, omnium pol nequissimus.
At etiam cubat cuculus. Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Væ mihi!

ARTEMONA.

Vera hariolare. Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Abscede ergo paululum istuc.

ARTEMONA.

Surge amator, i domum.

DEMÆNETUS.

Jam, obsecro, uxor.

ARTEMONA.

Nunc uxorem me esse meministi tuam!
Modò, quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.

DEMÆNETUS.

Totus perii.

ARTEMONA.

Quid tandem ? anima fetetne uxoris tuæ ?

DEMÆNETUS.

Murrham olet.

ARTEMONA.

Jam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares ?

ARGYRIPPUS.

Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi.

DEMÆNETUS.

Non taces ?

ARGYRIPPUS.

Ego diſſuadebam, mater.

ARTEMONA.

Bellum filium !

Iſtoſcine patrem æquom mores eſt liberis largirier ?

Nihilne te pudet ?

DEMÆNETUS.

Pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, uxor, pudet.

ARTEMONA.

Cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit.

DEMÆNETUS.

Non licet manere (cena coquitur) dum cenem modò ?

ARTEMONA.

Ecaſtor cenabis hodie, ut te dignum eſt, magnum malum.

DEMÆNETUS.

Malè cubandum eſt : judicatum me uxor adducit domum.

ARGYRIPPUS.

Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres malè.

PHILENIUM.

De palla memento, amabo.

DEMÆNETUS.

Juben' hanc hinc abſcedere ?

PHILENIUM.

Imò intus potiùs : ſequere hàc me , mi anime.

DEMÆNETUS.

Ego verò ſequor.

ARTEMONA.

I domum.

PHILENIUM.

Da ſuavium etiam priùs quàm abis.

DEMÆNETUS.

I in crucem.

GREX.

Hic ſenex , ſi quid , clam uxorem , ſuo animo fecit volup' ,
Neque novum , neque mirum fecit , nec ſecùs quàm alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro , nec tam firmo pectore ,
Quin ubi quicquam occaſionis ſit , ſibi faciat benè.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet ,
Remur impetrari poſſe , ſi plauſum ſic clarum datis.

FINIS ASINARIÆ.

M.

M. ACCII PLAUTI

AULULARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

LAR FAMILIARIS.
EUCLIO, *ſenex.*
STAPHYLA, *anus.*
EUNOMIA, *mulier.*
MEGADORUS, *ſenex.*
STROBILUS, *geminus ſervos.*
ANTHRAX, } *coci.*
CONGRIO, }
PYTHODICUS, *ſervos.*
LYCONIDES, *adoleſcens.*
PHÆDRA, *puella.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

AULAM repertam auri plenam Euclio
Vi ſumma ſervat, miſeris affectus modis.
Lyconides iſtius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubenſque ut faciat, dat coquos cum obſonio.
Auro formidat Euclio; abſtrudit foris.
Reque omni inſpecta, compreſſoris ſervolus
Id ſurpit. Illic Euclioni rem refert,
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

PROLOGUS.

LAR FAMILIARIS.

NE QUIS miretur qui ſim, paucis eloquar.
Ego Lar ſum familiaris, ex hac familia,
Unde exeuntem me aſpexiſtis. Hanc domum
Jam multos annos eſt cum poſſideo, & colo
Patrique, avoque jam hujus qui nunc hîc habet:
Sed mihi avos hujus obſecrans concredidit
Theſaurum auri clam omneis: in medio foco
Defodit, venerans me, ut id ſervarem ſibi.
Is quoniam moritur (ita avido ingenio fuit)
Nunquam indicare id filio voluit ſuo:
Inopemque optavit potiùs eum relinquere,
Quàm eum theſaurum commonſtraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno & miserè viveret.
Ubi is obiit mortem qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obſervare, ecquid majorem filius

Mihi honorem haberet, quàm ejus habuiſſet pater.
Atque ille verò minùs minuſque impendio
Curare, minuſque me impertire honoribus.
Item a me contra factum eſt: nam item obiit diem,
Is ex ſe hunc reliquit, qui hîc nunc habitat, filium
Pariter moratum, ut pater avoſque hujus fuit.
Huic filia una eſt: ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliquî ſemper ſupplicat;
Dat mihi coronas. Ejus honoris gratiâ
Feci, theſaurum ut hic reperiret Euclio,
Quò eam faciliùs nuptum, ſi vellet, daret.
Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco.
Is ſcit adoleſcens quæ ſit, quam compreſſerit:
Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic ſenex de proxumo
Sibi uxorem poſcat. Id eâ faciam gratiâ,
Quò ille eam faciliùs ducat, qui compreſſerat.
Et hic qui poſcet eam ſibi uxorem ſenex,
Is adoleſcentis illius eſt avonculus,
Qui illam ſtupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic ſenex jam clamat intus, ut ſolet.
Anum foras extrudit, ne ſit conſcia.
Credo aurum inſpicere volt, ne ſurreptum ſiet.

ACTUS I.

SCENA I.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

Exi, inquam : age exi. Exeundum hercle tibi hinc eſt foras,
Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.

STAPHYLA.

Nam cur me miſeram verberas ?

EUCLIO.

Ut miſera ſis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.

STAPHYLA.

Nam quâ me nunc cauſſâ extruſiſti ex ædibus ?

EUCLIO.

Tibi ego rationem reddam, ſtimulorum ſeges ?
Illuc regredere ab oſtio : illuc ſis ; vide ut
Incedit ! at ſcin' quo modo tibi res ſe habet ?
Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,
Teſtudineum iſtum tibi ego grandibo gradum.

STAPHYLA.

Utinam me divi adaxint ad ſuſpendium
Potiùs quidem, quàm hoc pacto apud te ſerviam.

EUCLIO.

At ut ſceleſta ſola ſecum murmurat !
Oculos hercle ego iſtos , improba , effodiam tibi ,
Ne me obſervare poſſis , quid rerum geram.
Abſcede : etiam nunc : etiam nunc : etiam. Ohe ! Nunc
Iſtic adſtato. Si hercle tu ex iſtoc loco
Digitum tranſverſum aut unguem latum exceſſeris ,
Aut ſi reſpexis , donicum ego te juſſero ,
Continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hâc anu certè ſcio
Vidiſſe nunquam : nimiſque ego hanc metuo malè ,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit ,
Neu perſentiſcat , aurum ubi eſt abſconditum ,
Quæ in occipitio quoque habet oculos , peſſuma.
Nunc ibo ut viſam , ſitne ita aurum ut condidi :
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.

STAPHYLA.

Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eveniſſe , quamve inſaniam ,
Queo comminiſci : ita míſeram me ad hunc modum
Decies die uno ſæpè extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent.
Pervigilat noctes totas : tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum , propinqua partitudo cui appetit ,
Queo comminiſci : neque quicquam melius eſt mihi,
Ut opinor , quàm ex me ut unam faciam literam
Longam , meum laqueo collum quando obſtrinxero.

A C T U S I.

SCENA II.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

Nunc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalva eſſe intus omnia.
Redi nunc jam intrò, atque intus ſerva.

STAPHYLA.

Quippini
Ego intus ſervem? an ne quis ædeis auferat?
Nam hîc apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.

EUCLIO.

Mirum quin tuâ nunc me cauſſâ faciat Juppiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas ſervari volo.
Pauper ſum, fateor, patior: quod Dî dant fero.
Abi intrò, occlude januam. Jam ego hîc ero.
Cave quenquam alienum in ædeis intromiſeris.
Quod quiſpiam ignem quærat, exſtingui volo,
Ne cauſſæ quid ſit, quod te quiſquam quæritet.
Nam ſi ignis vivet, tu exſtinguêre extempulò.
Tum aquam aufugiſſe dicito, ſi quis petet.
Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium,
Quæ utenda vaſa ſemper vicini rogant,

Fures veniſſe, atque abſtuliſſe dicito.
Profectò in ædes meas, me abſente, neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi,
Si bona Fortuna veniat, ne intromiſeris.

STAPHYLA.

Pol ea ipſa, credo, ne intromittatur cavet:
Nam ad ædeis noſtras nuſquam adiit, quanquam prope eſt.

EUCLIO.

Tace, atque abi intrò.

STAPHYLA.

Taceo, atque abeo.

EUCLIO.

Occlude ſis
Fores ambobus peſſulis; jam ego hîc ero.
Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.
Nimis hercle invitus abeo: ſed quid agam, ſcio.
Nam noſter noſtræ qui eſt magiſter curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id ſi relinquo, ac non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo ſedulò omnes, ne ſciant,
Omnes videntur ſcire, & me benigniùs
Omnes ſalutant, quàm ſalutabant priùs.
Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quò profectus ſum ibo, poſtidea domum
Me rurſum, quantùm potero, tantùm recipiam.

ACTUS II.

SCENA I.

EUNOMIA. MEGADORUS.

EUNOMIA.

VELIM te arbitrari me hæc verba, frater,
Meæ fidei, tuæque rei caufsâ
Facere, ita ut æquom eft germanam fororem.
Quanquam haud falfa fum, nos odiofas haberi.
Nam multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam ullam effe
Hodie dicunt mulierem ullo in feclo.
Verùm hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item effe te.
Ita æquom eft, quod in rem effe utrique arbitremur,
Et mihi te, & tibi me confulere & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum muffari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eò nunc ego fecretò te huc foras feduxi,
Ut tuam rem ego tecum hîc loquerer familiarem.

MEGADORUS.

Da mihi, optuma femina, manum.

EUNOMIA.

Ubi ea eft? quis ea
Eftnam optuma?

MEGADORUS.

Tu.

EUNOMIA.

Tune ais ?

MEGADORUS.

Si negas,
Nego.

EUNOMIA.

Decet te quidem vera proloqui.
Nam optuma nulla poteſt eligi : alia aliâ
Pejor, frater, eſt.

MEGADORUS.

Idem ego arbitror, nec tibi
Advorſari certum eſt de iſtac re unquam, ſoror.

EUNOMIA.

Da mihi operam, amabo.

MEGADORUS.

Tua eſt ; utere
Atque impera, ſi quid vis.

EUNOMIA.

Id quod in rem tuam
Optumum eſſe arbitror, te id admonitum advento.

MEGADORUS.

Soror, more tuo facis.

EUNOMIA.

Factum volo.

MEGADORUS.

Quid eſt id,
Soror ?

EUNOMIA.

Quod tibi ſempiternum ſalutare
Sit, procreandis liberis, (ita Dî faxint,)
Volo te uxorem domum ducere.

MEGADORUS.

Hei ! occidi.

EUNOMIA.

Quid ita ?

MEGADORUS.

Quia mihi miſero cerebrum excutiunt
Tua dicta, ſoror : lapides loqueris.

EUNOMIA.

Eia, hoc face,
Quod te jubet ſoror.

MEGADORUS.

Si jubeat ; faciam.

EUNOMIA.

In rem
Hoc tuam eſt.

MEGADORUS.

Ut quidem emoriar priùs quàm ducam.
Sed his legibus, ſi quam dare vis, ducam : quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, ſoror.
His legibus quam dare vis, cedò, nuptias adorna.

EUNOMIA.

Quàm maxumâ poſſum tibi, frater, dare dote :
Sed eſt grandior natu : media eſt mulieris ætas.
Eam ſi jubes, frater, tibi me poſcere, poſcam.

MEGADORUS.

Num non vis me interrogare te ?

EUNOMIA.

Imò, ſi quid vis, roga.

MEGADORUS.

Poſt mediam ætatem, qui mediam ducit uxorem domum ;
Si eam ſenex anum prægnantem fortuitò fecerit,
Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero Poſtumus ?

Nunc ego istum, soror, laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute Deûm & majorum nostrorum, dives sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsileis,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in servitutem sumptibus redigunt viros.

EUNOMIA.

Dic mihi, quæso, quis ea est, quam vis ducere uxorem?

MEGADORUS.

Eloquar.
Novistin' hunc senem Euclionem ex proxumo pauperculum?

EUNOMIA.

Novi, hominem haud malum mecastor.

MEGADORUS.

Ejus cupio filiam
Virginem mihi desponderi. Verba ne facias, soror.
Scio quid dictura es: hanc esse pauperem: hæc pauper placet.

EUNOMIA.

Di bene vortant.

MEGADORUS.

Idem ego spero.

EUNOMIA.

Quid! me nunc quid vis?

MEGADORUS.

Vale.

EUNOMIA.

Et tu, frater.

MEGADORUS.

Ego conveniam Euclionem, si domi
Est. Sed eccum. Nescio unde sese homo recipit domum.

ACTUS II.

SCENA II.

EUCLIO. MEGADORUS.

EUCLIO.

PRÆSAGIBAT mihi animus, frustra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam invitus. Nam neque quisquam curialium
Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet sum hic; animus domi est.

MEGADORUS.

Salvos atque fortunatus, Euclio, semper fies.

EUCLIO.

Di te ament, Megadore.

MEGADORUS.

Quid tu? recten' atque ut vis vales?

EUCLIO.

Non temerarium eſt, ubi dives blandè appellat pauperem.
Jam illic homo aurum me ſcit habere, eò me ſalutat blandiùs.

MEGADORUS.

Ain'. tu te valere ?

EUCLIO.

Pol ego haud a pecunia perbenè.

MEGADORUS.

Pol ſi eſt animus æquos tibi, ſatis habes, quî benè vitam colas.

EUCLIO.

Anus hercle huic indicium fecit de auro : perſpicuè palam eſt.
Cui ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi.

MEGADORUS.

Quid tu ſolus tecum loquere ?

EUCLIO.

Meam pauperiem conqueror.
Virginem habeo grandem, dote caſſam atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam.

MEGADORUS.

Tace : bonum habe animum, Euclio :
Dabitur : adjuvabere a me : dic ſi quid opus eſt ; impera.

EUCLIO.

Nunc petit, quom pollicetur : inhiat aurum ut devoret.
Alterâ manu fert lapidem, panem oſtentat alterâ.
Nemini credo, qui largè blandu'ſt dives pauperi.

Ubi manum injicit benignè, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos novi polypos, qui ubi quicquid tetigerint, tenent.

MEGADORUS.

Da mihi operam parumper. Paucis, Euclio, est quod te volo,
De communi re appellare, mea & tua.

EUCLIO.

Hei misero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum est. Nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionem: verùm intervisam domum.

MEGADORUS.

Quò abis?

EUCLIO.

Jam ad te revortar: namque est quod visam domum.

MEGADORUS.

Credo edepol, ubi mentionem ego fecero de filia,
Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebitur.
Neque illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.

EUCLIO.

Dî me servant, salva res est: salvom est, si quid non perit.
Nimis malè timui. Priùs quàm intrò redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, si quid me vis.

MEGADORUS.

Habeo gratiam.
Quæso quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.

EUCLIO.

Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.

MEGADORUS.

Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum?

EUCLIO.

Bono.

MEGADORUS.

Quid fide?

EUCLIO.

Bona.

MEGADORUS.

Quid factis?

EUCLIO.

Neque malis, neque improbis.

MEGADORUS.

Ætatem meam scis?

EUCLIO.

Scio esse grandem, itidem ut pecuniam.

MEGADORUS.

Certè edepol equidem te civem sine mala omni malitia
Semper sum arbitratus, & nunc arbitror,

EUCLIO.

Aurum huic olet.

Quid nunc me vis?

MEGADORUS.

Quoniam tu me, & ego te qualis sis, scio:
Quæ res rectè vortat, mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem posco: promitte hoc fore.

EUCLIO.

Eia Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,

Ut inopem,atque innoxium abs te atque abs tuis, me irrideas.
Nam de te neque re neque verbis merui, ut faceres quod facis.

MEGADORUS.

Neque edepol ego te deriſum venio, neque derideo:
Neque dignum arbitror.

EUCLIO.

Cur igitur poſcis meam gnatam tibi?

MEGADORUS.

Ut propter me tibi ſit melius, mihique propter te & tuos.

EUCLIO.

Venit hoc mihi, Megadore, in mentem, te eſſe hominem divitem,
Factioſum; me item hominem pauperum pauperrumum.
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem eſſe, & me eſſe aſellum: ubi tecum conjunctus ſiem,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego aſinus in luto:
Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quaſi nunquam ſiem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid devortii fuat.
Aſini me mordicibus ſcindant, boves incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum, me ab aſinis ad boves tranſcendere.

MEGADORUS.

Quàm ad probos propinquitate proxumè te adjunxeris,
Tam optumum est. Tu conditionem hanc accipe: ausculta mihi,
Atque eam desponde mihi.

EUCLIO.

At nihil est dotis quod dem.

MEGADORUS.

Ne duas.
Dummodo morata rectè veniat, dotata est satis.

EUCLIO.

Eò dico, ne me thesauros reperisse censeas.

MEGADORUS.

Novi, ne doceas: desponde.

EUCLIO.

Fiat. Sed pro Juppiter:
Non ego disperii!

MEGADORUS.

Quid tibi est?

EUCLIO.

Quid? crepuit quasi ferrum modò.

MEGADORUS.

Hîc apud me hortum confodere jussi. Sed ubi hîc est homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: fastidit meî.
Quia videt me suam amicitiam velle, more hominum facit.
Nam si opulentus ît petîtum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. Per metum malè rem gerit.
Idem quando illæc occasio periit, post serò cupit.

EUCLIO.

Si hercle ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,

Impero, auctorque ſum, ut tu me cuivis caſtrandum loces.

MEGADORUS.

Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem ſenectâ ætate ludos facias, haud merito meo.

EUCLIO.

Neque edepol, Magadore, facio: neque ſi cupiam, copia eſt.

MEGADORUS.

Quid nunc? etiam mihi deſpondes filiam?

EUCLIO.

Illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi.

MEGADORUS.

Sponden' ergo?

EUCLIO.

Spondeo.

MEGADORUS.

Iſtuc Dî bene vortant.

EUCLIO.

Ita Dî faxint. Illud facito ut memineris
Conveniſſe, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.

MEGADORUS.

Memini.

EUCLIO.

At ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt, non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.

MEGADORUS.

Nulla controverſia mihi tecum erit. Sed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ cauſſa eſt?

EUCLIO.

Imò edepol optumè.

MEGADORUS.

Ibo igitur , parabo. Nunquid me vis ?

EUCLIO.

Iſtuc.

MEGADORUS.

Fiet. Vale.

Heus ! Strobile , ſequere properè me ad macellum , ſtrenuè.

EUCLIO.

Illic hinc abiit. Dî immortales , obſecro , aurum quid valet !
Credo ego illum jam inaudiſſe , mihi eſſe theſaurum domi :
Id inhiat , eâ affinitatem hanc obſtinavit gratiâ.

ACTUS II.

SCENA III.

EUCLIO. STAPHYLA.

EUCLIO.

UBI tu es , quæ deblateraſti jam vicinis omnibus ,
Meæ me filiæ daturum dotem ? heus ! Staphyla , te voco :
Ecquid audis? vaſcula intus purè propera atque elue.

Filiam despondi ego : hodie nuptum huic Megadoro dabo.

STAPHYLA.

Dî bene vortant. Verùm ecastor non potest : subitum est nimis.

EUCLIO.

Tace, atque abi : curata fac sint quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædeis : jam ego hîc adero.

STAPHYLA.

Quid ego nunc agam ?
Nunc nobis propè adest exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo, prope adest, ut fiat palam.
Quod celatum est atque occultatum usque adhuc, nunc non potest.
Ibo intrò, ut herus quæ imperavit, facta, cum veniat, fient.
Nam ecastor malum mœrorem metuo ne mistum bibam.

ACTUS II.

SCENA IV.

STROBILUS. ANTHRAX. CONGRIO.

STROBILUS.

POSTQUAM obsonavit herus, & conduxit coquos
Tibicinasque hasce apud forum, edixit mihi

Ut dispartirem obsonium hîc bifariàm.

CONGRIO.

Me quidem hercle, dicam palam, non divides.
Si quò tu totum me ire vis, operam dabo.

STROBILUS.

Bellum & pudicum verò prostibulum popli!
Post si quis vellet, te haud non velles dividi?
Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram,
Non istuc quod tu insimulas. Sed herus nuptias
Meus hodie faciet.

CONGRIO.

Cujus ducit filiam?

STROBILUS.

Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeò obsonii hinc dimidium jussit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.

CONGRIO.

Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?

STROBILUS.

Nempe sicut dicis.

CONGRIO.

Quid? hic non poterat de suo
Senex obsonari filiæ in nuptiis?

STROBILUS.

Vah!

CONGRIO.

Quid negotii est?

STROBILUS.

Quid negotii sit rogas?
Pumex non æquè est aridus, atque hic est senex.

CONGRIO.

Ain' tandem ita esse ut dicis ?

STROBILUS.

Tute existuma.
Quin Divûm atque hominum clamat continuò fidem,
Suam rem periisse, seque eradicarier,
De suo tigillo fumus si quà exit foras.
Quin cum it dormitum, follem sibi obstringit ob gulam.

CONGRIO.

Cur ?

STROBILUS.

Ne quid animæ forte amittat dormiens.

CONGRIO.

Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens ?

STROBILUS.

Hæc mihi te, ut tibi me æquom est credere.

CONGRIO.

Imò equidem credo.

STROBILUS.

At scin' etiam quomodo ?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.

CONGRIO.

Censen' talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene, ut det, quî fiamus liberi ?

STROBILUS.

Famem hercle utendam, si roges, nunquam dabit.
Quin ipsi pridem tonsor ungues dempserat;
Collegit, & omnia abstulit præsegmina.

CONGRIO.

Edepol mortalem parcè parcum prædicas.
Censen' verò adeò esse parcum & miserè vivere ?

STROBILUS.

Pulmentum pridem eidem eripuit miluüs :
Homo ad prætorem deplorabundus venit :
Infit ibi postulare plorans , ejulans ,
Ut sibi liceret miluüm vadarier.
Sexcenta sunt quæ memorem , si sit otium.
Sed uter vostrorum est celerior ? memora mihi.

CONGRIO.

Ego , ut multò melior.

STROBILUS.

Cocum ego , non furem rogo.

CONGRIO.

Cocum ego dico.

STROBILUS.

Quid tu ais ?

ANTHRAX.

Sic sum , ut vides.

CONGRIO.

Cocus ille nundinalis est , in nonum diem
Solet ire coctum.

ANTHRAX.

Tun' trium literarum homo
Me vituperas ? fur , etiam fur trifurcifer.

STROBILUS.

Tace nunc jam tu : atque agnûm horum uter est pinguior ?

ANTHRAX.

Licet.

STROBILUS.

Tu Congrio eum sume actutum tibi ,
Atque intrò abi illuc , & vos illum sequimini :
Vos ceteri illuc ad nos.

CONGRIO.

CONGRIO.

Hercle injuriâ
Diſpertiviſti : pinguiorem agnum iſti habent.

STROBILUS.

At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I ſanè cum illo, Phrygia. Tu autem, Eleuſium,
Huc intrò abi ad nos.

CONGRIO.

O ! Strobile ſubdole,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſumum ?
Ubi, ſi quid poſcam, uſque ad ravim poſcam priùs
Quàm quicquam detur.

STROBILUS.

Stultum & ſine gratia eſt
Ibi rectè facere, quando quod facias perit.

CONGRIO.

Quî verò ?

STROBILUS.

Rogitas ? jam principio in ædibus
Turba iſtic nulla tibi erit : ſi quod uti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poſcere.
Hîc apud nos magna turba ac magna familia eſt,
Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea,
Ibi ſi perierit quippiam, (quod tè ſcio
Facilè abſtinere poſſe, ſi nihil obviam eſt,)
Dicant, coci abſtulerunt ; comprehendite,
Vincîte, verberate, in puteum condite :
Horum tibi iſtic nihil eveniet : quippe qui
Ubi quid ſurripias, nihil eſt. Sequere hac me.

CONGRIO.

Sequor.

ACTUS II.

SCENA V.

STROBILUS. STAPHYLA. COCI.

STROBILUS.

HEUS Staphyla prodi, atque oſtium aperi.

STAPHYLA.

Qui vocat ?

STROBILUS.

Strŏbilus.

STAPHYLA.

Quid vis ?

STROBILUS.

Hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obſoniumque in nuptias.
Megadorus juſſit Euclioni hæc mittere.

STAPHYLA.

Cereríne, Strobile, has facturi nuptias ?

STROBILUS.

Quî ?

STAPHYLA.

Quia temeti nihil allatum intellego.

STROBILUS.

At jam afferetur, ſi a foro ipſus redierit.

STAPHYLA.

Ligna hîc apud nos nulla ſunt.

COCI.

Sunt aſſeres ?

STAPHYLA.

Sunt pol.

COCI.

Sunt igitur ligna ; ne quæras foris.

STAPHYLA.

Quid ? impurate , quanquam Volcano ſtudes ,
Cenæne cauſſa , aut tuæ mercedis gratiâ ,
Nos noſtras ædeis poſtulas comburere ?

COCI.

Haud poſtulo.

STROBILUS.

Duc iſtos intrò.

STAPHYLA.

Sequimini.

ACTUS II.

SCENA VI.

PYTHODICUS.

CURATE ; ego interviſam quid faciant coqui
Quos pol ut ego hodie ſervem , cura maxuma eſt.
Niſi unum hoc faciam , ut in puteo cenam coquant ;
Inde coctam ſurſum , ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent , ſi quid coxerint ,
Superi incenati ſunt , & cenati inferi.
Sed ſic verba facio , quaſi negotii nihil ſiet ,
Rapacidarum ubi tantum ſiet in ædibus.

ACTUS II.

SCENA VII.

EUCLIO. CONGRIO.

EUCLIO.

VOLUI animum tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem meæ me filiæ in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito pisces: indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil est quî emam,
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi: festo die si quid prodegeris,
Profesto egere liceat, nisi peperceris.
Postquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Accessit animus ad meam sententiam,
Quàm minimo sumptu filiam ut nuptum darem.
Nunc tusculum emi hoc, & coronas floreas:
Hæc imponentur in foco nostro Lari,
Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædeis nostras conspicor?
Et strepitus est intus: numnam ego compilor miser?

CONGRIO.

Aulam majorem si potes, e vicinia

Pete : hæc eſt parva, capere non quit.

EUCLIO.

Hei mihi !
Perii hercle : aurum rapitur, aula quæritur.
Nimirum occîdor, niſi ego intrò huc properè propero currere.
Apollo, quæſo, ſubveni mihi, atque adjuva :
Confige ſagittis fures theſaurarios :
Cui in re tali jam ſubveniſti antidhac.
Sed ceſſo priùs, quàm prorſus perii, currere ?

ACTUS II.

SCENA VIII.

ANTHRAX. COQUI.

ANTHRAX.

DROMO, deſquama piſces : tu Machærio,
Congrum, murænam, exdorſua quantùm potes.
Atque omnia, dum abſum hinc, exoſſata fac ſient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. Tu iſtum gallum, ſi ſapis,
Glabriorem reddes mihi, quàm volſus ludiu'ſt.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo ?
Coqui hercle, credo, faciunt officium ſuum.
Fugiam intrò, ne quid hîc turbæ fiat itidem.

ACTUS III.

SCENA I.

CONGRIO.

Optati cives, populares, incolæ, accolæ, advenæ omnes;
Date viam qua fugere liceat: facite totæ plateæ pateant.
Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquitatum,
Ita me miserum & meos discipulos fustibus malè contuderunt.
Totus doleo, atque oppidò perii, ita me iste habuit senex gymnasium.
At at, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. Adest:
Sequitur. Scio quam rem geram: hoc ipsus magister me docuit.
Neque ligna ego usquam gentium præberi vidi pulchriùs:
Itaque omneis exegit foras, meque atque hos onustos fustibus.

ACTUS III.

SCENA II.

EUCLIO. CONGRIO.

EUCLIO.

REDI: quò fugis nunc? tene, tene.

CONGRIO.

Quid, ſtolide, clamas?

EUCLIO.

Quia ad Treſviros jam ego deferam tuum nomen.

CONGRIO.

Quamobrem?

EUCLIO.

Quia cultrum habes.

CONGRIO.

Cocum decet.

EUCLIO.

Quid comminatu's
Mihi?

CONGRIO.

Iſtuc malefactum arbitror, quia non latus fodi.

EUCLIO.

Homo nullus eſt te ſceleſtior qui vivat hodie,
Neque cui ego de induſtria amplius malè plus lubens faxim.

CONGRIO.

Pol etsi taceas, palam id quidem est. Res ipsa testis est.
Ita fustibus sum mollior miser magis, quàm ullus cinædus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio est? quæ res?

EUCLIO.

Etiam rogitas? an quia minùs quàm æquom erat feci?

CONGRIO.

Sine. At hercle cum malo magno tuo, si hocce caput sentit.

EUCLIO.

Pol ego haud scio quid post fiat, tuum nunc caput sentit.
Sed in ædibus quid tibi meisnam erat negotii,
Me absente? nisi ego jusseram; volo scire.

CONGRIO.

Tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias.

EUCLIO.

Quid tu, malum, curas
Utrum crudum an coctum edim; nisi tu mihi es tutor?

CONGRIO.

Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hîc cenam?

EUCLIO.

Volo scire item ego, meæ domi meane salva futura?

CONGRIO.

Utinam mea mihi modò auferam, quæ attuli, salva?

EUCLIO.

Me haud pœnitet, tua ne expetam?

CONGRIO.

Scio: ne doce, novi.
Quid eſt? quâ prohibeas nunc gratiâ nos coquere hîc cenam?
Quid fecimus? quid diximus tibi ſequiùs, quàm velles?

EUCLIO.

Etiam rogitas, ſceleſte homo, qui angulos omneis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis?
Id uti tibi erat negotium, ad focum ſi adeſſes,
Non fiſſile haberes caput. Meritò id tibi factum eſt.
Adeò ut tu meam ſententiam jam jam noſcere poſſis,
Si ad januam huc acceſſeris, niſi juſſero, propiùs,
Ego te faciam miſerrumus mortalis uti ſis.
Scis jam meam ſententiam? quò abis? redi rurſum.

CONGRIO.

Ita me bene amet Laverna, te jam, niſi reddi
Mihi vaſa jubes, pipulo hîc differam te ante ædeis.
Quid ego nunc agam? næ ego edepol veni huc auſpicio malo.
Nummo ſum conductus: plus jam medico mercede opus eſt.

ACTUS III.

SCENA III.

EUCLIO. CONGRIO.

EUCLIO.

Hoc quidem hercle, quoquò ibo, mecum erit, mecum feram,
Neque iſtuc in tantis periclis unquam committam ut fiet.
Ite ſane nunc jam intrò omnes, & coqui & tibicinæ.
Etiam introduce, ſi vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, feſtinate nunc jam quantùm lubet.

CONGRIO.

Temperi: poſtquam impleviſti fuſti fiſſorum caput.

EUCLIO.

Intrò abi; opera huc conducta eſt voſtra, non oratio.

CONGRIO.

Heu ſenex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.

EUCLIO.

Lege agito mecum, moleſtus ne ſis: i, & cenam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus.

CONGRIO.

Abi tu modò.

ACTUS III.

SCENA IV.

EUCLIO.

Illic hinc abiit. Dî immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere aut negotium,
Veluti Megadorus tentat me omnibus miſerum modis:
Qui ſimulavit, mei honoris mittere huc cauſſâ coquos,
Is eâ cauſſâ miſit, hoc qui ſurriperent miſero mihi.
Condignè etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit peniſſume.
Ubi erat hæc defoſſa, occœpit ibi ſcalpurire ungulis
Circumcirca. Quid opus eſt verbis? ira mihi pectus peracuit:
Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.
Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam feciſſet. Exemi e manu manubrium.
Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Jam hunc non auſim præterire, quin conſiſtam & colloquar.

ACTUS III.

SCENA V.

MEGADORUS. EUCLIO.

MEGADORUS.

NARRAVI amicis multis conſilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant : ſapienter factum & conſilio bono.
Nam, meo quidem animo, ſi idem faciant ceteri,
Opulentiores pauperiorum filias
Ut indotatas ducant uxores domum :
Et multò fiat civitas concordior,
Et invidia nos minore utamur, quàm utimur :
Et illæ malam rem metuant, quàm metuunt, magis :
Et nos minore ſumptu ſimus, quàm ſumus.
In maxumam illuc populi partem eſt optumum.
In pauciores avidos altercatio eſt :
Quorum animis avidis, atque inſatietatibus,
Neque lex, neque tutor capere eſt qui poſſit modum.
Namque hoc qui dicat : Quò illæ nubent divites
Dotatæ, ſi iſtud jus pauperibus ponitur ?
Quò lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc ita ſi fiat, mores meliores ſibi
Parent pro dote quos ferant, quàm nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui ſuperant equos,
Sient viliores Gallicis canteriis.

EUCLIO.

Ita me Dî amabunt, ut ego hunc auſculto lubens.
Nimis lepidè fecit verba ad parcimoniam.

MEGADORUS.

Nulla igitur dicat; equidem dotem ad te attuli
Majorem multò, quàm tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem æquom eſt purpuram atque aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos:
Salutigerulos pueros, vehicula quî vehâr.

EUCLIO.

Ut matronarum hic facta pernovit probè!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.

MEGADORUS.

Nunc quoquò venias, plus plauſtrorum in ædibus
Videas, quàm ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt, præ quam ubi ſumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius;
Caupones, patagiarii, induſiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manularii, aut murobathrarii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii ſutores, diabathrarii,
Solearii adſtant, adſtant molochinarii:
Petunt fullones, ſarcinatores petunt.
Strophiarii adſtant, adſtant ſemizonarii.
Jam hoſce abſolutos cenſeas: cedunt, petunt.
Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur; datur
Æs. Jam hoſce abſolutos cenſeas,
Cum incedunt infectores crocotarii:
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.

EUCLIO.

Compellarem ego illum, ni metuam ne desinat
Memorare mores mulierum : nunc sic finam.

MEGADORUS.

Ubi nugigerulis res soluta est omnibus,
Ibi ad postremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario,
Impransus miles adstat, æs censet dari.
Ubi disputata est ratio cum argentario,
Etiam ipsus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæc sunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, sumptusque intolerabiles.
Nam quæ indotata est, ea in potestate est viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Sed eccum affinem ante ædeis. Quid ais, Euclio?

EUCLIO.

Nimium lubenter audi sermonem tuum.

MEGADORUS.

Ain'? audivisti?

EUCLIO.

Usque a principio omnia.

MEGADORUS.

Tamen,
E meo quidem animo, aliquantò facias rectiùs,
Si nitidior sies in filiæ nuptiis.

EUCLIO.

Pro re nitorem, & gloriam pro copia.
Qui habent, meminerint se se unde oriundi sient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione meliùs res structa est domi.

MEGADORUS.

Imò est, & Dii faciant uti siet;

Plus plusque sospitent istuc quod nunc habes.

EUCLIO.

Illud mihi verbum non placet; quod nunc habes. Tam hoc scit me habere, quàm egomet. Anus fecit palam.

MEGADORUS.

Quid tu te solus e senatu sevocas?

EUCLIO.

Pol ego te ut accusem meritò meditabar.

MEGADORUS.

Quid est?

EUCLIO.

Quid sit, me rogitas? qui mihi omneis angulos
Furum implevisti in ædibus misero mihi:
Qui intromisisti in ædibus quingentos coquos
Cum senis manibus, genere Geryonaceo:
Quos si Argus servet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Juno custodem addidit,
Is nunquam servet. Præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere sola, si vino scatet,
Corinthiensem fontem Pirenem potest.
Tum obsonium autem! Pol vel legioni sat est.

MEGADORUS.

Etiam agnum misi.

EUCLIO.

Quo quidem agno, sat scio,
Magis curiosam nusquam esse ullam belluam.

MEGADORUS.

Volo ego ex te scire qui sit agnus curio.

EUCLIO.

Qui ossa atque pellis totus est, ita curâ macet.
Quin exta inspicere in Sole etiam vivo licet,
Ita is pellucet quasi laterna Punica.

MEGADORUS.

Cædundum illum ego conduxi.

EUCLIO.

Tum tu idem optumum eſt
Loces efferundum : nam jam credo mortuus eſt.

MEGADORUS.

Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.

EUCLIO.

Non potem ego quidem hercle.

MEGADORUS.

At ego juſſero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.

EUCLIO.

Nolo hercle : nam mihi bibere decretum eſt aquam.

MEGADORUS.

Ego te hodie reddam madidum, ſi vivo, probè,
Te, cui decretum eſt bibere aquam.

EUCLIO.

Scio quam rem agat.
Ut me deponat vino, eam affectat viam :
Poſt hoc, quod habeo, ut commutet coloniam.
Ego id cavebo, nam alicubi abſtrudam foris.
Ego faxo, & operam & vinum perdiderit ſimul.

MEGADORUS.

Ego, niſi quid me vis, eo lavatum, ut ſacruficem.

EUCLIO.

Edepol næ tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque iſtuc aurum, quod tibi concreditum eſt.
Nunc hoc mihi factu'eſt optumum, ut te auferam,
Aula, in Fidei fanum : ibi abſtrudam probè.
Fides, noviſti me & ego te : cave ſis tibi,
Ne tu in me mutaſſis nomen, ſi hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tua, Fides, fiducia.

ACTUS

ACTUS IV.

SCENA I.

STROBILUS.

Hoc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor:
Nec moræ molestiæque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia servire servos postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, servom se se ut cogitet.
Nam qui amanti hero servitutem servit, quasi ego servio,
Si herum videt superare amorem, hoc servi esse officium reor,
Retinere ad salutem: non eum, quò incumbat, eò impellere.
Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea induitur ratis,
Quî laborent minùs, faciliùs ut nent, & moveant manus:
Eodem modo servom ratem esse amanti hero æquom censeo,
Ut toleret, ne pessum abeat, tanquam catapirates maris.
Herile imperium ediscat, ut quod frons velit, oculi sciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citiùs properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula;

Nec suâ operâ rediget unquam in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis :
Eam hero nunc renunciatum est nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in arâ hîc assidam sacrâ.
Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS IV.

SCENA II.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

TU modò cave cuiquam indicassis, aurum meum esse istic, Fides.
Non metuo ne quisquam inveniat : ita probè in latebris situm est.
Edepol næ illic pulchram prædam agat, si quis illam invenerit
Aulam onustam auri : verùm id te quæso ut prohibessis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,

Quin ubi arcessat me, meam extemplò filiam ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo luco & fano modò est situm.

STROBILUS.

Dî immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hîc intus in fano Fidei.
Cave tu illi fidelis, quæso, potiùs fueris, quàm mihi.
Atque hic pater est, ut ego opinor, hujus, herus quam amat.
Ibo hinc intro: perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
Aurum, dum hîc est occupatus: sed si reperero, o! Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeò tibi faciam: verùm ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS IV.

SCENA III.

EUCLIO.

NON temerè est, quod corvos cantat mihi nunc ab læva manu.

Simul radebat pedibus terram, & voce crocibat ſua:
Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. Sed ego ceſſo currere.

ACTUS IV.

SCENA IV.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

FORAS, foras lumbrice, qui ſub terra erepſiſti modò,
Qui modò nuſquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego edepol te, præſtigiator, miſeris jam accipiam modis.

STROBILUS.

Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercii, ſenex?
Quid me afflictas? quid me raptas? quâ me cauſsâ verberas?

EUCLIO.

Verberabiliſſume, etiam rogitas? non fur, ſed trifur?

STROBILUS.

Quid tibi ſurripui?

EUCLIO.

Redde huc ſis.

STROBILUS.
Quid tibi vis reddam ?
EUCLIO.
Rogitas ?
STROBILUS.
Nihil equidem tibi abſtuli.
EUCLIO.
At illud, quod tibi abſtuleras, cedò.
Ecquid agis ?
STROBILUS.
Quid agam ?
EUCLIO.
Auferre non potes.
STROBILUS.
Quid vis tibi ?
EUCLIO.
Pone.
STROBILUS.
Equidem pol, te datare credo conſuetum, ſenex.
EUCLIO.
Pone hoc ſis: aufer cavillum: non ego nunc nugas ago.
STROBILUS.
Quid ego ponam ? quin tu eloquere, quicquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidem quicquam ſumpſi, nec tetigi.
EUCLIO.
Oſtende huc manus.
STROBILUS.
Hem tibi !
EUCLIO.
Oſtende.
STROBILUS.
Eccas.

EUCLIO.

Video. Age oſtende etiam tertiam.

STROBILUS.

Larvæ hunc atque intemperiæ inſaniæque agitant ſenem.
Faciſne injuriam mihi, an non?

EUCLIO.

Facio, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque jam fiet, niſi fatêre.

STROBILUS.

Quid fatear tibi?

EUCLIO.

Quid abſtuliſti hinc?

STROBILUS.

Dî me perdant, ſi ego tui quicquam abſtuli.

EUCLIO.

Níve adeò abſtuliſſe vellem. Agedum, excutedum pallium.

STROBILUS.

Tuo arbitratu.

EUCLIO.

Ne inter tunicas habeas.

STROBILUS.

Tenta quâ lubet.

EUCLIO.

Vah, ſceleſtus, quàm benignè! ut ne abſtuliſſe intellegam.
Novi ſycophantias. Age, rurſùm, oſtende huc manum
Dexteram.

STROBILUS.

Hem!

EUCLIO.

Nunc lævam oſtende.

STROBILUS.

Quin equidem ambas profero.

EUCLIO.

Jam ſcrutari mitto. Redde huc.

STROBILUS.

Quid reddam ?

EUCLIO.

Ah nugas agis,
Certè habes.

STROBILUS.

Habeo ego ? quid habeo ?

EUCLIO.

Non dico : audire expetis.
Id meum quicquid habes, redde.

STROBILUS.

Inſanis : perſcrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inveniſti penes.

EUCLIO.

Mane, mane : quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul ?
Perii hercle : ille nunc intus turbat : hunc ſi amitto, hic abierit.
Poſtremò jam hunc perſcrutavi. Hic nihil habet. Abi quò lubet.
Juppiter te Dîque perdant.

STROBILUS.

Haud malè agit gratias.

EUCLIO.

Ibo hinc intrò, atque illi ſocienno tuo jam interſtringam gulam.

Fugin' hinc ab oculis ? abin' hinc , an non ?

STROBILUS.

Abeo.

EUCLIO.

Cavesis te videam.

ACTUS IV.

SCENA V.

STROBILUS.

EMORTUUM ego me mavelim leto malo ,
Quàm non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hîc jam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet jam secum , & mutabit locum.
Atat foris crepuit : senex eccum aurum effert foras.
Tantisper hîc ego ad januam concessero.

ACTUS

ACTUS IV.

SCENA VI.

EUCLIO. STROBILUS.

EUCLIO.

Fidei censebam maxumam multò fidem
Esse. Ea sublevit os mihi penissume.
Ni subvenisset corvos, periissem miser.
Nimis hercle ego illum corvom ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit, ut ego illi aliquid boni
Dicam. Nam quod edit, tam duim, quàm perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
Crebro salicto oppletus, ibi sumam locum.
Certum est: Silvano potiùs credam, quàm Fidei.

STROBILUS.

Euge! euge! Dii me salvom & servatum volunt.
Jam ego illuc præcurram, atque inscendam aliquam in arborem:
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quanquam hîc manere herus me se se jusserat,
Certum est: malam rem potiùs quæram cum lucro.

ACTUS IV.

SCENA VII.

LYCONIDES. EUNOMIA. PHÆDRIA.

LYCONIDES.

DIXI tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. Nunc, te obsecro,
Fac mentionem cum avonculo, mater mea:
Resecroque, mater, quod dudum obsecraveram.

EUNOMIA.

Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et caussa justa est, siquidem ita est ut prædicas,
Te eam compressisse vinolentum virginem.

LYCONIDES.

Egone ut te advorsùm mentiar, mater mea?

PHÆDRIA.

Perii: mea nutrix! obsecro te, uterum dolet,
Juno Lucina, tuam fidem!

LYCONIDES.

Hem, mater mea,
Tibi rem potiorem video: clamat, parturit.

EUNOMIA.

I hàc intrò mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
Ut istuc quod tu me oras, efficiam tibi.

LYCONIDES.

I, jam ſequor te, mater. Sed ſervom meum
Strobilum miror ubi ſit, quem ego me juſſeram
Hîc opperiri. Nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi iraſcî injurium eſt.
Ibo intrò, ubi de capite meo ſunt comitia.

ACTUS IV.

SCENA VIII.

STROBILUS.

PICI divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego ſolus ſupero. Nam iſtos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendîcabula.
Ego ſum ille rex Philippus. O lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multò illuc adveni prior,
Multóque priùs me collocavi in arborem:
Indéque exſpectabam ubi aurum abſtrudebat ſenex.
Ubi ille abiit, ego me deorſum duco de arbore;
Effodio aulam auri plenam. Inde ex eo loco
Video recipere ſe ſenem: ille me non videt.
Nam ego modò declinavi paulum me extra viam.
Atat! eccum ipſum. Ibo, ut hoc condam domum.

ACTUS IV.

SCENA IX.

EUCLIO. LYCONIDES.

EUCLIO.

PERII! interii! occidi! quò curram? quò non curram?
Tene, tene! quem? quis? nescio: nihil video: cæcus eo. Atque
Equidem quò eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. Obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis; & hominem demonstretis, qui eam abstulerit,
Qui vestitu & creta occultant se se, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum est. Nam esse bonum e vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? novi omnes, scio fures esse hîc complures.
Hem, nemo habet horum! occidisti. Dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum! miserum! perii malè perditus; pessumè ornatus eo;
Tantum gemiti & malæ mœstitiæ hic dies mihi obtulit,

Famem & pauperiem : perditissumus ego sum omnium in terra.
Nam quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidi?
Quod custodivi sedulò, egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum : nunc eo alii lætificantur,
Meo malo & damno : pati nequeo.

LYCONIDES.

Quinam homo hîc ante ædeis nostras ejulans conqueritur mœrens?
Atque hic quidem Euclio est. Est, opinor; oppidò ego interii! palam est res.
Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam. Nunc mihi incertum est,
Quid agam. Abeam? an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam edepol nescio.

ACTUS IV.

SCENA X.

EUCLIO. LYCONIDES.

EUCLIO.

Quis homo hîc loquitur?

LYCONIDES.

Ego sum,

EUCLIO.

Imò ego ſum miſer, & miſerè perditus,
Cui tanta mala mœſtitudoque obtigit.

LYCONIDES.

Animo bono es.

EUCLIO.

Quo obſecro pacto eſſe poſſum ?

LYCONIDES.

Quia iſtuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, & fateor.

EUCLIO.

Quid ego ex te audio ?

LYCONIDES.

Id quod verum eſt.

EUCLIO.

Quid ego emerui, adoleſcens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meoſque perditum ires liberos ?

LYCONIDES.

Deus impulſor mihi fuit : is me ad illam illexit.

EUCLIO.

Quo modo ?

LYCONIDES.

Fateor peccaviſſe, & me culpam commeritum ſcio.
Id adeò te oratum advenio, ut animo æquo ignoſcas mihi.

EUCLIO.

Cur id auſu's facere, ut id quod non tuum eſſet, tangeres ?

LYCONIDES.

Quid vis fieri ? factum eſt illud. Fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe. Nam ni vellent, non fieret, ſcio.

EUCLIO.

At ego Deos credo voluiſſe, ut apud te me in nervo enicem.

LYCONIDES.

Ne iſtuc dixis.

EUCLIO.

Quid tibi ergo meam me invito tactio eſt ?

LYCONIDES.

Quia vini vitio atque amoris feci.

EUCLIO.

Homo audaciſſume !
Cum iſtacin' te oratione huc ad me adire auſum, impudens ?
Nam ſi iſtuc jus eſt, ut tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam ;
Poſt id, ſi prehenſi ſumus, excuſemus, ebrios
Nos feciſſe amoris cauſsâ. Nimis vile'ſt vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.

LYCONIDES.

Quin tibi ultro ſupplicatum venio ob ſtultitiam meam.

EUCLIO.

Non mihi homines placent, qui, quando malè fecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe : non attactam oportuit.

LYCONIDES.

Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſſificor quin eam
Ego habeam potiſſumùm.

EUCLIO.

Tun' habeas me invito meam ?

LYCONIDES.

Haud te invito postulo : sed meam esse oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio.

EUCLIO.

Nisi refers.

LYCONIDES.

Quid tibi ego referam ?

EUCLIO.

Quod surripuisti meum.
Jam quidem hercle te ad prætorem rapiam, & tibi scribam dicam.

LYCONIDES.

Surripio ego tuum ? unde ? aut quid id est ?

EUCLIO.

Ita te amabit Juppiter,
Ut tu nescis ?

LYCONIDES.

Nisi quidem tu mihi, quid quæras, dixeris.

EUCLIO.

Aulam auri, inquam, te reposco, quam tu confessu's mihi
Te abstulisse.

LYCONIDES.

Neque edepol ego dixi, neque feci.

EUCLIO.

Negas ?

LYCONIDES.

Pernego imò. Nam neque ego aurum, neque istæc aula quæ siet,
Scio, nec novi.

EUCLIO.

Illam, ex Silvani luco quam abſtuleras, cedò.
I, refer : dimidiam tecum potiùs partem dividam.
Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. I verò, refer.

LYCONIDES.

Sanus tu non es, qui furem me voces. Ego te, Euclio,
De alià re reſciviſſe cènſui, quod ad me attinet.
Magna eſt res, quam ego tecum otiosè, ſi otium eſt, cupio loqui.

EUCLIO.

Dic bonâ fide : tu id aurum non ſurripuiſti ?

LYCONIDES.

Bonâ.

EUCLIO.

Neque ſcis quis abſtulerit.

LYCONIDES.

Iſtuc quoque bonâ.

EUCLIO.

Atque id ſi ſcies,
Qui abſtulerit, mihi indicabis ?

LYCONIDES.

Faciam.

EUCLIO.

Neque partem tibi
Ab eo, quiqui eſt, inde poſces : neque furem excipies ?

LYCONIDES.

Ita.

EUCLIO.

Quid ? ſi fallis ?

LYCONIDES.

Tum me faciat quod volt magnus Juppiter.

EUCLIO.

Sat habeo. Age nunc loquere quid vis.

LYCONIDES.

Si me novisti minùs,
Genere quî sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia.

EUCLIO.

Novi genus. Nunc quid vis? id volo
Noscere.

LYCONIDES.

Filiam ex te tu habes.

EUCLIO.

Imò eccillam domi.

LYCONIDES.

Eam tu despondisti, opinor, meo avonculo.

EUCLIO.

Omnem rem tenes.

LYCONIDES.

Is me nunc renunciare repudium jussit tibi.

EUCLIO.

Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum Dî immortales omnes Deæque, quantum est, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miser!

LYCONIDES.

Bono animo es, & benedice. Nunc quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat. Ita Dî faxint! inquito.

EUCLIO.

Ita Dî faciant!

LYCONIDES.

Et mihi ita Dî faciant ! Audi nunc jam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi pretî,
Quin pudeat, quin purget se. Nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent :
Ego me injuriam fecisse filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiæ.

EUCLIO.

Hei mihi ! quod facinus ex te ego audio ?

LYCONIDES.

Cur ejulas ?
Quem ego avom feci jam ut esses filiæ nuptiis :
Nam tua gnata peperit, decumo mense post : numerum cape.
Ea re repudium remisit avonculus caussâ meâ.
I intrò, exquire, sitne ita, ut ego prædico.

EUCLIO.

Perii oppidò !
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant.
Ibo intrò, ut quid hujus veri sit, sciam.

LYCONIDES.

Jam te sequor.
Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.
Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.

Nisi etiam hîc opperiar tamen paulisper ; postea intrò
Hunc subsequar. Nunc interim spatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pedisequa nutrice anu. Ea rem novit.

ACTUS V.

SCENA I.

STROBILUS. LYCONIDES.

STROBILUS.

Di immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis !
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo : quis me est divitior ?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui Dî sint propitii ?

LYCONIDES.

Certò enim ego vocem hîc loquentis modò me audire visus sum.

STROBILUS.

Hem !
Herumne ego aspicio meum ?

LYCONIDES.

Video ego hunc Strobilum, servom meum ?

STROBILUS.

Ipsus est.

LYCONIDES.

Haud alius eſt.

STROBILUS.

Congrediar.

LYCONIDES.

Contollam gradum.
Credo ego illum, ut juſſi, eampſe anum adiſſe, hujus nutricem virginis.

STROBILUS.

Quin ego illi me inveniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. Ibo atque eloquar.
Reperi.

LYCONIDES.

Quid reperiſti?

STROBILUS.

Non, quod pueri clamitant,
In faba ſe reperiſſe.

LYCONIDES.

Jamne autem, ut ſoles, me ludis?

STROBILUS.

Here, mane, eloquar. Jam auſculta.

LYCONIDES.

Age ergo, loquere.

STROBILUS.

Reperi hodie,
Here, divitias nimias.

LYCONIDES.

Ubi nam?

STROBILUS.

Quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.

LYCONIDES.

Quod ego facinus audio ex te?

STROBILUS.

Euclioni huic ſeni ſurripui.

LYCONIDES.

Ubi id eſt aurum ?

STROBILUS.

In arca apud me. Nunc volo me emitti manu.

LYCONIDES.

Egone te emittam manu, ſcelerum cumulatiſſume?

STROBILUS.

Abi here : ſcio
Quam rem geras. Lepidè, hercle, animum tuum tentavi. Jam,
Ut eriperes, apparabas. Quid faceres, ſi reperiſſem ?

LYCONIDES.

Non potes probaſſe nugas. I, redde aurum.

STROBILUS.

Reddam ego aurum ?

LYCONIDES.

Redde inquam, ut huic reddatur.

STROBILUS.

Ah, unde ?

LYCONIDES.

Quod modo faſſus es eſſe
In arca.

STROBILUS.

Soleo, hercle, ego garrire nugas : ita loquor.

LYCONIDES.

At ſcin'
Quomodo ?

STROBILUS.

Vel hercle enica, nunquam hinc feres a me.

LYCONIDES.

† Feram,

Velis nolis, quom te quadrupedem ſtrinxero,
Et herniofos teſtes ad trabem tibi
Divellam appenſo. Sed cur in fauces moror
Hujus ſceleſti ruere? & animam protinus
Cur non compello facere iter præpoſterum?
Das? an non?

STROBILUS.

Dabo.

LYCONIDES.

Des ut nunc, non olim, volo.

STROBILUS.

Do jam; ſed me animam recipere ſinas, te rogo.
Ah! ah! Quid ut dem poſcis, here?

LYCONIDES.

Neſcis, ſcelus?
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modò
Te arripuiſſe? Eia jam ubi ſunt lorarii?

STROBILUS.

Here audi pauca.

LYCONIDES.

Non audio: lorarii
Heus, heus.

STROBILUS.

Quid eſt?

LYCONIDES.

Parari catenas volo.

STROBILUS.

Audi quæſo; poſt me ligare juſſeris
Quantum libet.

LYCONIDES.

Audio; ſed rem expedias ocyùs.

STROBILUS.

Si me torqueri jusseris ad necem, vide
Quid consequare : primùm servi exitium habes ;
Deinde quod concupiscis, ferre non potes.
At si tu dulcis libertatis præmio
Dudum captasses, jamdudum votis fores
Potitus. Omnes natura parit liberos :
Et omnes libertati naturâ student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus :
Et quem Juppiter odit, servom hunc primùm facit.

LYCONIDES.

Non stultè loqueris.

STROBILUS.

Audi reliqua nunc jam.
Tenaces nimiùm dominos nostra ætas tulit,
Quos Harpagonas, Harpyias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ satis illis divitiæ sunt : non Midæ,
Non Crœsi, non omnis Persarum copia
Explere illorum tartaream ingluviem potest.
Iniquè domini servis utuntur suis.
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clavibus parci senes ;
Quæ vix legitimis concedi natis volunt,
Servi furaces, versipelles, callidi,
Occlusa mille clavibus sibi referant ;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena nunquam furta dicturi cruce :
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.

LYCONIDES.

Lyconides.
Recte quidem tu, ſed non paucis, ut mihi
Pollicitus. Verùm ſi te facio liberum,
Reddes, quod cupio?

Strobilus.
Reddam: ſed teſtes volo
Adſint: ignoſces, here; parum credo tibi.

Lyconides.
Ut lubet; adſint vel centum; jam nil moror.

ACTUS V.

SCENA II.

LYCONIDES. MEGADORUS.

EUNOMIA. STROBILUS.

Strobilus.
Megadore, & tu Eunomia, adeſte precor, ſi lubet.
Exite: perfecta re mox redibitis.

Megadorus.
Qui nos vocat? hem Lyconide.

Eunomia.
Hem Strobile, quid eſt?
Loquimini.

Lyconides.
Breve eſt.

MEGADORUS.

Quid est?

STROBILUS.

Vos testes voco.
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc affero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu
Mittit; jubetque juris esse me mei.
Itane spondes?

LYCONIDES.

Spondeo.

STROBILUS.

Jamne audistis hoc
Quod dixit?

MEGADORUS.

Audivimus.

STROBILUS.

Jura enim per Jovem.

LYCONIDES.

Hem quò redactus sum alieno malo!
Nimis procax es. Quod jubet, faciam tamen.

STROBILUS.

Heus tu, nostra ætas non multum fidei gerit:
Tabulæ notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.

LYCONIDES.

Sed me citò expedi sis.

STROBILUS.

Hem silicem tibi.

LYCONIDES.

Si ego te sciens fallam, ita me ejiciat Diespiter
Bonis, salva urbe & arce, ut ego hunc lapidem.

Satin'

Jam feci tibi ?

STROBILUS.

Satis. Ut ego aurum apportem, eo.

LYCONIDES.

I Pegaſeo gradu, & vorans viam redi.

ACTUS V.

SCENA III.

LYCONIDES. STROBILUS. MEGADORUS.

EUNOMIA. EUCLIO.

LYCONIDES.

GRAVE eſt homini pudenti morologus nimis
Servos, qui ſapere plus volt hero ſuo.
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modò mihi apportet aulam auro puro gravem:
Ut Euclionem ſocerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem, & mihi conciliem filiam,
Ex compreſſu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onuſtus Strobilus. Ut reor,
Aulam apportat. Et certe eſt aula, quam gerit.

STROBILUS.

Lyconide, apporto inventum promiſſum tibi,
Aulam auri quadrilibrem. Num ſerus fui ?

LYCONIDES.

Nempe. O Dii immortales, quid video, aut quid habeo ?

Plus ſexcentos Philippeos ter & quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.

LYCONIDES.

O Euclio, Euclio.

MEGADORUS.

Euclio, Euclio.

EUCLIO.

Quid eſt?

LYCONIDES.

Deſcende ad nos: nam Dii te ſervatum volunt,
Habemus aulam.

EUNOMIA.

Habetiſne, an me deluditis?

LYCONIDES.

Habemus, inquam. Modò, ſi potes, huc advola.

EUCLIO.

O magne Juppiter! o Lar familiaris, &
Regina Juno, & noſter theſaurarie
Alcide! tandem miſerati miſerum ſenem.
Oh, oh, quàm lætis, aula, tibi amicus ſenex
Complector ulnis, & te dulci capio oſculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O ſpes, o cor, luctum depulverans meum.

LYCONIDES.

Auro carere ſemper duxi peſſumum
Et pueris, & viris, & ſenibus omnibus.
Pueros proſtare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipſos ſenes.
At multò pejus eſt, ut video nunc, ſupra
Quàm quod neceſſe eſt nobis, auro opuleſcere.
Heu quantas paſſus eſt ærumnas Euclio,
Ob aulam paulo ante a ſe deperditam!

EUCLIO.

Quoi meritas referam grates ? an Diis, qui bonos
Respectant homines ? an amicis, rectis viris ?
An utrisque ? utrisque potius. Et primùm tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono : accipias lubens :
Tuam hanc esse volo, & filiam meam simul,
Præsente Megadoro, & sorore, ejus proba
Eunomia.

LYCONIDES.

Et habetur, & refertur gratia,
Ut meritus es, Socer exoptatus mihi, Euclio.

EUCLIO.

Relatam mihi satis putabo gratiam,
Si donum nostrum, & me ipsum, accipias nunc lubens.

LYCONIDES.

Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.

STROBILUS.

Quod restat, here, nunc memento, ut sim liber.

LYCONIDES.

Rectè monuisti : Esto merito liber tuo,
O Strobile, & turbatam jam intus cenam para.

STROBILUS.

Spectatores, naturam avarus Euclio
Mutavit : liberalis subitò factus est.
Sic liberalitate utimini vos quoque :
Et, si Fabula perplacuit, clarè plaudite.

FINIS AULULARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

CAPTEIVEI.

DRAMATIS PERSONÆ.

ERGASILUS, *Parasitus.*
HEGIO, *senex.*
LORARIUS. } *Captivi.*
PHILOCRATES. } *Captivi.*
TYNDARUS. } *Captivi.*
ARISTOPHONTES.
PUER *Hegionis.*
PHILOPOLEMUS.
STALAGMUS.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

CAPTUS eſt in pugna Hegionis filius :
Alium quadrimum fugiens ſervos vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum ſtudens, uti natum recuperet ;
Et interibi emit olim amiſſum filium.
Is ſuo cum domino veſte vorſa ac nomine,
Ut amittatur fecit : ipſus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitivum ſimul,
Indicio cujus àlium agnoſcit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis ſtare hîc captivos duos,
Illî qui adſtant, hi ſtant ambo, non ſedent.
Vos, vos mihi teſtes eſtis me verum loqui.
Senex qui hîc habitat, Hegio eſt hujus pater.
Sed is quo pacto ſerviat ſuo ſibi patri,
Id ego hîc apud vos proloquar, ſi operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum ſervus ſurpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri hujuſce. Jam hoc tenetis ? optumum eſt.
Negat, hercle, ille ultimus. Accedito.
Si non ubi ſedeas locus eſt, eſt ubi ambules,
Quando hiſtrionem cogis mendicarier.
Ego me tua cauſſa, ne erres, non rupturus ſum;
Vos qui poteſtis ope veſtra cenſerier,
Accipite reliquom : alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.

Hic

Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic gnato ſuo
Peculiarem ; quia quaſi una ætas erat.
Hic nunc domi ſervit ſuo patri, nec ſcit pater.
Enimverò Dî nos quaſi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiſerit.
Poſtquam belligerant Ætoli cum Aliis,
Ut fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide :
Cœpit captivos commercari hic Alios,
Si quem reperire poſſet, cum quo mutet ſuum
Illum captivum. Hunc ſuum eſſe neſcit, qui domi eſt.
Et quoniam heri inde audivit, de ſummo loco
Summoque genere captum eſſe equitem Aleum,
Nihil pretio parſit, filio dum parceret,
Reconciliare ut faciliùs poſſet domum,
Emit hoſce de præda ambos de quæſtoribus.
Hice autem inter ſe ſe hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic ſervos ſuum herum hinc amittat domum,
Itaque inter ſe commutant veſtem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius hodie fert imaginem,
Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,
Et ſuum herum faciet libertatis compotem,
Eodemque pacto fratrem ſervabit ſuum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens : itidemque ut ſæpe jam in multis locis

Plus insciens quis fecit, quam prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia
Ita compararunt & confinxerunt dolum;
Itaque hi commenti de sua sententia,
Ut in servitute hîc ad suum maneat patrem:
Ita nunc ignorans suo sibi servit patri.
Homunculi quanti sunt, cum recogito!
Hæc res agetur nobis, vobis Fabula.
Sed etiam est, paucis vos quod monitos voluerim.
Profectò expediet, Fabulæ huic operam dare.
Non pertractatè facta est, neque item ut ceteræ;
Neque spurcidici insunt versus immemorabiles;
Hîc neque perjurus leno est, nec meretrix mala,
Neque miles gloriosus. Ne vereamini,
Quia bellum Ætolis esse dixi cum Aliis.
Foris illic extra scenam fient prœlia.
Nam hoc penè iniquum est comico choragio,
Conari de subito nos agere tragœdiam.
Proin, si quis pugnam exspectat, lites contrahat:
Valentiorem nactus adversarium
Si erit, ego faciam ut pugnam inspectet non bonam:
Adeò ut spectare postea omneis oderit.
Abeo. Valete, judices justissumi,
Domi, bellique duellatores optumi.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

SCENA I.

ERGASILUS.

JUVENTUS nomen indidit Scorto mihi,
Eo qùia invocatus ſoleo eſſe in convivio.
Scio abſurdè dictum hoc deriſores dicere,
At ego aio rectè. Nam in convivio ſibi
Amator, talos cùm jacit, Scortum invocat.
Eſtne invocatum, an non? eſt planiſſumè.
Verùm, hercle, verùm nos paraſiti planiùs,
Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque invocat,
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.
Ubi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi, cùm caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit:
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto, miſeri victitant ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus paraſiti venatici
Sumus: quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique & multum incommodiſtici.
Et hîc quidem hercle, niſi qui colaphos perpeti
Potis paraſitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad ſaccum licet.

Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.
Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
(Ita nunc belligerant Ætoli cum Aliis :
Nam Ætolia hæc eſt :) illic captu'ſt in Alide
Philopolemus hujus Hegionis filius
Senis, qui hîc habitat : quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt : quas quotieſcunque conſpicio, fleo,
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filii gratiâ
Inhoneſtum, maxumè alienum ingenio ſuo.
Homines captivos commercatur, ſi queat
Aliquem invenire, ſuum quîcum mutet filium,
Nunc ad eum pergam. Sed aperitur oſtium,
Unde ſaturitate ſæpe ego exii ebrius.

A C T U S I.

S C E N A I I.

HEGIO. LORARIUS. ERGASILUS.

HEGIO.

ADVORTE animum ſis tu : iſtos captivos duos
Here quos emi de præda, de quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias ;
Iſtas majores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent ;
Sed uti aſſerventur magna diligentia.
Liber captivos avis feræ conſimilis eſt ;

Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt : nunquam poſt illam poſſis prendere.

LORARIUS.

Omnes profecto liberi lubentiùs
Sumus, quàm ſervimus.

HEGIO.

Non vidêre ita tu quidem.

LORARIUS.

Si non eſt quod dem, mene vis dem ipſe in pedes ?

HEGIO.

Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.

LORARIUS.

Avis me feræ conſimilem faciam, ut prædicas.

HEGIO.

Ita ut dicis. Nam ſi faxis, te in caveam dabo.
Sed ſatis verborum eſt : cura quæ juſſi, atque abi.

ERGASILUS.

Quod ego quidem nimis quàm cupio ut impetret ;
Nam ni illum recipit, nihil eſt quò me recipiam.
Nulla juventutis eſt ſpes : ſe ſe omnes amant.
Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus :
Cujus nunquam voltum tranquillavi gratiis.
Condignè eſt pater ejus moratus moribus.

HEGIO.

Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos :
Viſam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuò recipiam rurſum domum.

ERGASILUS.

Ægrè eſt mihi, hunc facere quæſtum carcerarium,
Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.
Sed ſi ullo pacto ille huc conciliari poteſt,
Vel carnuficinam hunc facere poſſum perpeti.

HEGIO.

Quis hic loquitur ?

ERGASILUS.

Ego, qui tuo mœrore maceror,
Macefco, confenefco, & tabefco mifer.
Offa atque pellis fum mifera macritudine.
Neque unquam quicquam me juvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod gufto, id beat.

HEGIO.

Ergafile, falve.

ERGASILUS.

Dî te bene ament, Hegio.

HEGIO.

Ne fle.

ERGASILUS.

Egone illum non fleam ? egone non defleam
Talem adolefcentem ?

HEGIO.

Semper fenfi filio
Meo te effe amicum, & illum intellexi tibi.

ERGASILUS.

Tum denique homines noftra intelligimus bona,
Cùm quæ in poteftate habuimus, ea amifimus.
Ego, poftquam gnatus tuus potitu'ft hoftium,
Expertus quanti fuerit, nunc defidero.

HEGIO.

Alienus cum ejus incommodum tam ægrè feras,
Quid me patrem par facere eft, cui ille eft unicus ?

ERGASILUS.

Alienus ego ? alienus ille ? ha, Hegio !
Nunquam iftuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'ft, mihi etiam unico magis unicus.

HEGIO.

Laudo , malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum.

ERGASILUS.

Eheu !

HEGIO.

Huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
Nullumne interea nactus , qui poſſet tibi
Remiſſum , quem dixti , imperare exercitum ?

ERGASILUS.

Quid credis ? fugitant omnes hanc provinciam
Quoi obtigerat,poſtquam captu'ſt Philopolemus tuus.

HEGIO.

Non pol mirandum eſt , fugitare hanc provinciam.
Multis & multigeneribus opus eſt tibi
Militibus. Primum dum opus eſt Piſtorienſibus.
Eorum ſunt genera aliquot Piſtorienſium.
Opus Paniceis , opus Placentinis quoque ,
Opus Turdetanis , opus eſt Ficedulenſibus :
Jam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.

ERGASILUS.

Ut ſæpe ſumma ingenia in occulto latent !
Hic qualis imperator nunc privatus eſt !

HEGIO.

Habe modò bonum animum : nam illum confido domum
In his diebus me reconciliaſſere.
Nam eccum hîc captivum adoleſcentem Alium ,
Prognatum genere ſummo , & ſummis divitiis :
Hoc , illum me mutare , confido fore.

ERGASILUS.

Ita Dî Deæque faxint.

HEGIO.

Sed num quò foras
Vocatus ad cenam ?

ERGASILUS.

Nuſquam , quod ſciam.
Sed quid tu id quæris ?

HEGIO.

Quia mihi eſt natalis dies ,
Propterea te vocari ad cenam volo.

ERGASILUS.

Facetè dictum.

HEGIO.

Sed ſi pauxillum potes
Contentus eſſe.

ERGASILUS.

Ne perpauxillum modò :
Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.

HEGIO.

Age ſis rogo.

ERGASILUS.

Emo tud. Niſi qui meliorem afferet ,
Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis.
Quaſi fundum vendam , meis me addicam legibus.

HEGIO.

Profundum vendis tu quidem , haud fundum mihi.
Sed ſi venturus , tempori.

ERGASILUS.

Hem ! vel jam otium eſt.

HEGIO.

I modò , venare leporem : nunc erim tenes.
Nam meus ſcrupoſam victus commeat viam.

ERGASILUS.

Nunquam iſtoc vinces me, Hegio; ne poſtules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.

HEGIO.

Aſper meus victus ſanè eſt.

ERGASILUS.

Sentiſne eſitas?

HEGIO.

Terreſtris cena eſt.

ERGASILUS.

Sus terreſtris beſtia eſt.

HEGIO.

Multis oleribus.

ERGASILUS.

Curato ægrotos domi.
Nunquid vis?

HEGIO.

Venias tempori.

ERGASILUS.

Memorem mones.

HEGIO.

Ibo intrò, atque intus ſubducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.
Ad fratrem, quò ire dixeram, mox ivero.

ACTUS II.

SCENA I.

LORARIUS. PHILOCRATES. TYNDARUS.

LORARIUS.

Si Dii immortales id voluêre, vos hanc ærumnam exſequi,
Decet id pati animo æquo. Si id facietis, levior labos erit.
Domi fuiſtis, credo, liberi:
Nunc ſervitus ſi evenit, ei vos morigerari mos bonu'ſt,
Eamque herili imperio ingeniis voſtris lenem reddere.
Indigna digna habenda ſunt, herus quæ facit.

PHILOCRATES.

Oh! oh! oh!

LORARIUS.

Ejulatione haud opus eſt: oculis multam miſeriam additis.
In re mala animo ſi bono utare, adjuvat.

PHILOCRATES.

At nos pudet, quia cum catenis ſumus.

LORARIUS.

At pigeat poſtea
Noſtrum herum, ſi vos eximat vinculis,

Aut ſolutos ſinat, quos argento emerit.

PHILOCRATES.

Quid a nobis metuit? ſcimus nos
Noſtrum officium quod eſt, ſi ſolutos ſinat.

LORARIUS.

At fugam fingitis. Sentio quam rem agitis.

PHILOCRATES.

Nos fugiamus? quò fugiamus?

LORARIUS.

In patriam.

PHILOCRATES.

Apage: haud nos id deceat
Fugitivos imitari.

LORARIUS.

Imò edepol ſi erit occaſio, haud dehortor.

PHILOCRATES.

Unum exorare vos ſinite nos.

LORARIUS.

Quidnam id eſt?

PHILOCRATES.

Ut ſine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.

LORARIUS.

Fiat. Abſcedite hinc: nos concedamus huc. Sed brevem orationem incipeſſe.

PHILOCRATES.

Hem iſtuc mihi certum erat. Concede huc.

LORARIUS.

Abite ab iſtis.

TYNDARUS.

Obnoxii ambò
Vobis ſumus propter hanc rem; cum, quæ volumus nos,

Copia est, ea facitis nos compotes.

PHILOCRATES.

Secede huc nunc jam, si videtur, procul;
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant,
Neve permânet palam hæc nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
Sed malum maxumum, si id palam provenit.
Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servom assimulo,
Tamen viso opu'st, cauto est opus, ut hoc sobriè, sineque arbitris,
Accuratè hoc agatur, doctè & diligenter.
Tanta incepta res est: haud somniculosè hoc
Agendum est.

TYNDARUS.

Ero, ut me voles esse.

PHILOCRATES.

Spero.

TYNDARUS.

Nam tu nunc vides pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vilitati.

PHILOCRATES.

Scio.

TYNDARUS.

At scire memento, quando id quod voles, habebis.
Nam ferè maxuma pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi jam penes se se habent,
Ex bonis pessumi & fraudulentissumi
Sunt. Nunc ut te mihi volo esse, esse autumo.
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.

PHILOCRATES.

Pol ego te, si audeam, meum patrem nominem :
Nam secundùm patrem tu es pater proxumus.

TYNDARUS.

Audio.

PHILOCRATES.

Et propterea sæpius te, ut memineris, moneo,
Non ego herus tibi, sed servos sum. Nunc obsecro te hoc unum,
Quoniam nobis Dî immortales animum ostenderunt suum,
Ut qui herum me tibi fuisse, atque esse nunc conservom velint;
Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,
Perque conservitium commune, quod hosticâ evenit manu,
Ne me secùs honore honestes, quàm ego te, cùm servibas mihi,
Atque ut qui fueris, & qui nunc sis, meminisse ut memineris.

TYNDARUS.

Scio quidem me te esse nunc, & te esse me.

PHILOCRATES.

Hem ! istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

ACTUS II.

SCENA II.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HEGIO.

JAM ego revortar intrò, ſi ex his quæ volo, exquiſivero.
Ubi ſunt iſti, quos ante ædeis juſſi huc produci foras?

PHILOCRATES.

Edepol tibi ne quæſtioni eſſemus, cautum intellego;
Ita vinclis cuſtodiiſque circummœniti ſumus.

HEGIO.

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.
An vero non juſta cauſſa eſt, ut vos ſervem ſedulò,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia?

PHILOCRATES.

Neque pol tibi nos, quia nos ſervas, æquom eſt vitio vortere:
Neque te nobis, ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio.

HEGIO.

Ut vos hic, itidem illic apud vos meus ſervatur filius.

PHILOCRATES.

Captus eſt?

HEGIO.

Ita.

PHILOCRATES.

Non igitur nos ſoli ignavi fuimus.

HEGIO.

Secede huc, nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquom mihi eſſe nolo.

PHILOCRATES.

Non ero,
Quod ſciam. Si quid neſcivi, id neſcium tradam tibi.

TYNDARUS.

Nunc ſenex eſt in tonſtrina: nunc jam cultros attinet.
Ne id quidem involucre injicere voluit, veſtem ut ne inquinet.
Sed utrum? ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem,
Neſcio: verùm ſi frugi eſt, uſque admutilabit probè.

HEGIO.

Quid tu? ſervoſne eſſe, an liber mavelis? memora mihi.

PHILOCRATES.

Proxumum quod ſit bono, quodque a malo longiſſumè,
Id volo. Quanquam non multùm fuit moleſta ſervitus:
Nec mî ſecus erat, quàm ſi eſſem familiaris filius.

TYNDARUS.

Eugepæ! Thalem talento non emam Mileſium.
Nam ad ſapientiam hujus nimius nugator fuit.
Ut facetè orationem ad ſervitutem contulit!

HEGIO.

Quo de genere natu'ſt illîc Philocrates?

PHILOCRATES.

Polypluſio:
Quod genus illîc eſt unum pollens atque honoratiſſumum.

HEGIO.

Quid ipſus hîc ? quo honore eſt illîc ?

PHILOCRATES.

Summo , atque ab ſummis viris.

HEGIO.

Tum igitur ei cum in Aleis tanta gratia eſt , ut prædicas ,
Quid divitiæ ? ſuntne opimæ ?

PHILOCRATES.

Unde excoquat ſevom ſenex.

HEGIO.

Quid pater ? vivitne ?

PHILOCRATES.

Vivum , cum inde abiimus , liquimus.
Nunc vivat , necne , id Orcum ſcire oportet ſcilicet.

TYNDARUS.

Salva res eſt. Philoſophatur quoque jam , non mendax modò eſt.

HEGIO.

Quod erat ei nomen ?

PHILOCRATES.

Theſaurochryſonicochryſides.

HEGIO.

Videlicet propter divitias inditum id nomen quaſi eſt.

PHILOCRATES.

Imò edepol propter avaritiam ipſius, atque audaciam,
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.

HEGIO.

Quid tu ais ? tenaxne pater ejus eſt ?

PHILOCRATES.

Imò edepol pertinax.
Quin etiam ut magis noſcas : Genio ſuo ubi quando ſacruficat ,

Ad

Ad rem divinam, quibus eſt opus, Samiis vaſis utitur :
Ne ipſe Genius ſurripiat. Proinde aliis ut credat vide.

HEGIO.

Sequere hac me igitur. Eadem ego ex hoc, quæ volo, exquæſivero.
Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus ſis, ſcio : hic faſſu'ſt mihi :
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tuâ re feceris :
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc.

TYNDARUS.

Fecit officium hic ſuum,
Quom tibi eſt confeſſus verum: quanquam volui ſeduló
Meam nobilitatem occultare, & genus, & divitias meas,
Hegio. Nunc quando patriam & libertatem perdidi,
Non ego iſtunc me potiùs, quàm te metuere, æquom cenſeo.
Vis hoſtilis quom iſtoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, quom dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet:
Me, qui liber fueram, ſervom fecit : e ſummo infimum.
Qui imperare inſueveram, nunc alterius imperio obſequor.
Et quidem ſi proinde ut ipſe fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuſtè aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, niſi fortè ipſe non vis, volueram.

HEGIO.

Loquere audacter.

TYNDARUS.

Tam ego fui ante liber, quàm gnatus tuus.
Tam mihi, quàm illi, libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos servit, quàm ego nunc hîc apud te servio.
Est profectò Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is, uti tu me hîc habueris, proinde illum illîc curaverit.
Benè merenti benè profuerit, malè merenti par erit.
Quàm tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.

HEGIO.

Memini ego istoc. Sed faterin' eadem quæ hic fassu'st mihi?

TYNDARUS.

Ego patri meo esse fateor summas divitias domi,
Meque summo genere gnatum. Sed te obtestor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ:
Ne patri, tametsi unicus sum, decêre videatur magis,
Me saturum servire apud te sumptu & vestitu tuo,
Potiùs quàm illî, ubi minumè honestum est, mendicantem vivere.

HEGIO.

Ego virtute Deûm & majorum nostrûm dives sum satis.
Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existumo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit.

Eſt etiam, ubi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.
Odi ego aurum: multa multis ſæpe ſuaſit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quæ ſentio, pariter ſcias.
Filius meus illîc apud vos ſervit captus Alide:
Eum ſi reddis mihi, præterea unum nummum ne duis:
Et te & hunc amittam hinc. Alio pacto abire non potes.

TYNDARUS.

Optumum atque æquiſſumum oras, optumuſque hominum homo es.
Sed is privatam ſervitutem ſervit illî, an publicam?

HEGIO.

Privatam medici Menarchi.

PHILOCRATES.

Pol hic quidem hujus eſt cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quàm imber eſt, quando pluit.

HEGIO.

Fac is homo ut redimatur.

TYNDARUS.

Faciam: ſed te id oro, Hegio.

HEGIO.

Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam.

TYNDARUS.

Auſculta dum, ſcies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non poſtulo.
Verùm, te quæſo, ut æſtimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Ut is homo redimatur illî.

HEGIO.

Imò alium potiùs misero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc, tuum qui conveniat patrem:
Qui tua quæ tu miseris mandata, ita ut velis, perferat.

TYNDARUS.

At nihil eſt, ignotum ad illum mittere: operam luſeris.
Hunc mitte, hic omne tranſactum reddet, ſi illuc venerit.
Nec quenquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis ſit ſervos ex ſententia:
Neque adeò cui tuum concredat filium hodie audaciùs.
Ne vereare, meo periculo hujus ego experiar fidem,
Fretus ingenio ejus, quod me eſſe ſcit erga ſe benevolum.

HEGIO.

Mittam equidem iſtunc æſtimatum tua fide, ſi vis.

TYNDARUS.

Volo.
Quàm citiſſumè poteſt, tam hoc cedere ad factum volo.

HEGIO.

Num quæ cauſſa eſt, quin ſi ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo?

TYNDARUS.

Optuma imò.

HEGIO.

Solvite iſtum nunc jam,
Atque utrumque.

TYNDARUS.

Dî tibi omnes omnia optata afferant,
Quom me tanto honore honeſtas, quomque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud moleſtum eſt jam, quod collus collariâ caret.

HEGIO.

Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida eſt bonis.
Nunc tu illum ſi illò es miſſurus, dice, demonſtra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nunciari. Vin'vocem huc ad te?

TYNDARUS.

Voca.

ACTUS II.

SCENA III.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARUS.

HEGIO.

Quæ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobiſque: volt te novos herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.

Nam ego te æſtimatum huic dedi viginti minis ;
Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium : mutatio
Inter me atque illum ut noſtris fiat filiis.

PHILOCRATES.

Utroque vorſum rectum eſt ingenium meum,
Ad te adque illum. Pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quò imperabitis.

HEGIO.

Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Quom ſervitutem ita fers, ut ferri decet.
Sequere. Hem tibi hominem.

TYNDARUS.

Gratiam habeo tibi,
Quom copiam iſtam mihi & poteſtatem facis :
Ut ego ad parentes hunc remittam nuncium,
Qui me quid rerum hîc agitem, & quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Ut te æſtimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, ut viginti minas
Dem pro te.

PHILOCRATES.

Rectè conveniſſe ſentio.
Nam pater exſpectat, aut me, aut aliquem nuncium,
Qui hinc ad ſe veniat.

TYNDARUS.

Ergo animum advortas volo,
Quæ nunciare hinc te volo in patriam ad patrem.

PHILOCRATES.

Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam ſedulò,
Ut potiſſumùm quod in rem rectè conducat tuam,
Id petam, id perſequarque corde & animo atque viribus.

TYNDARUS.

Facis ita, ut te facere oportet. Nunc animum advortas volo:
Omnium primùm ſalutem dicito matri & patri,
Et cognatis, & ſi quem alium benevolentem videris.
Me hîc valere & ſervitutem ſervire huic homini optumo,
Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit, & facit.

PHILOCRATES.

Iſtuc ne præcipias: facilè memoria memini tamen.

TYNDARUS.

Nam quidem, niſi quod cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi, cum hoc convenerit
De hujus filio.

PHILOCRATES.

Quæ memini, mora mera eſt monerier.

TYNDARUS.

Ut eum redimat, & remittat noſtrûm huc amborum vicem.

PHILOCRATES.

Meminero.

HEGIO.

At quamprimùm poteris: iſtuc in rem utrique eſt maxumè.

PHILOCRATES.

Non tuum tu magis videre, quàm ille ſuum gnatum cupit.

HEGIO.

Meus mihi, ſuus cuique eſt carus.

PHILOCRATES.

Nunquid aliud vis patri
Nunciari?

TYNDARUS.

Me híc valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili:
Neque te commeruiſſe culpam, neque me advorſatum tibi;
Beneque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med unquam deſeruiſſe te, neque factis, neque fide,
Rebus in dubiis, egenis. Hæc pater quando ſciet,
Tyndare, ut fueris animatus erga ſuum gnatum atque ſe,
Nunquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu.
Et mea opera, ſi hinc rebito, faciam ut faciat faciliùs.
Nam tuâ operâ & comitate & virtute & ſapientiâ
Feciſti, ut redire liceat ad parentes denuo;
Quom apud hunc confeſſus es & genus & divitias meas.
Quo pacto emiſiſti e vinclis tuum herum, tuâ ſapientiâ.

PHILOCRATES.

Feci ego iſta ut commemoras: & te meminiſſe id gratum eſt mihi,
Meritò tibi ea evenerunt a me. Nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem quæ me erga multa feciſti bene,
Nox diem adimat. Nam ſi ſervos meus eſſes, nihilò ſeciùs
Mihi obſequioſus ſemper fuiſti.

HEGIO.

Dî voſtram fidem,
Hominum

Hominum ingenium liberale ! ut lacrumas excutiunt mihi !
Videas corde amare inter se : quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit !

PHILOCRATES.

Istic pol haud me centesimam
Partem laudat, quàm ipse meritus est, ut laudetur laudibus.

HEGIO.

Ergo cum optumè fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.

PHILOCRATES.

Magis non factum possum velle, quàm operâ experiar persequi :
Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelem non futurum Philocrati.

HEGIO.

Probus es homo.

PHILOCRATES.

Nec me secùs unquam ei facturum quicquam, quàm memet mihi.

TYNDARUS.

Istæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quo minùs dixi, quàm volui de te, animum advortas volo.
Atque horunc verborum caussa caveto mihi iratus fuas.
Sed te quæso, cogitato, hinc meâ fide mitti domum
Te æstimatum, & meam esse vitam hîc pro te positam pignori.
Ne tu me ignores, quom extemplò meo e conspectu abscesseris ;

Quom me servom in servitute pro te hic reliqueris;
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deferas:
Neque des operam, pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstimatum mittier.
Fac fidelis sis fideli: cave fidem fluxam geras.
Nam pater, scio, faciet, quæ illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni.
Hæc per dexteram tuam, te dexterâ retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne fuas, quàm ego sum tibi.
Tu hoc age. Tu mihi herus nunc es: tu patronus: tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas.

PHILOCRATES.

Mandavisti satis.
Satin' habes, mandata quæ sunt, facta si refero?

TYNDARUS.

Satis.

PHILOCRATES.

Et tuâ & tuâ huc ornatus reveniam ex sententiâ.
Nunquid aliud?

TYNDARUS.

Ut quamprimùm possis, redeas.

PHILOCRATES.

Res monet.

HEGIO.

Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezita tibi;
Eâdem operà a Prætore sumam syngraphum.

TYNDARUS.

Quem syngraphum?

HEGIO.

Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intrò abi.

TYNDARUS.

Bene ambulato.

PHILOCRATES.

Bene vale.

HEGIO.

Edepol rem meam
Conſtabilivi, quom illos emi de præda a quæſtoribus.
Expedivi ex ſervitute filium, ſi Dîs placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu.
Servate iſtum ſultis intus, ſervi: ne quóquam pedem
Efferat ſine cuſtode. Ego apparebo domi.
Ad fratrem modò captivos alios inviſo meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adoleſcentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam: ei rei primùm prævorti volo.

ACTUS III.

SCENA I.

ERGASILUS.

MISER homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit quærit, & id ægrè invenit:

Sed ille eſt miſerior, qui & ægrè quærit, & nihil invenit.
Ille miſerrumus eſt, qui quom eſſe cupit; quod edit non habet.
Nam hercle ego huic diei, ſi liceat, oculos effodiam libens,
Ita malignitate oneravit omneis mortales mihi.
Neque jejuniofiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec cui minùs procedat, quicquid facere occeperit.
Itaque venter gutturque reſident eſuriales ferias.
Ilicet paraſiticæ arti maxumam in malam crucem!
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab ſe ſegregat.
Nihil morantur jam Laconas imi ſubſellii viros,
Plagipatidas: quibus ſunt verba ſine penu & pecunia.
Eos requirunt qui, libenter, quom ederint, reddant domi.
Ipſi obſonant, quæ paraſitorum ante erat provincia.
Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quàm in tribu aperto capite ſontes condemnant reos.
Neque ridiculos jam teruncii faciunt. Se ſe omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, acceſſi ad adoleſcentes in foro:
Salvete, inquam: quò imus unà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait, hoc? aut, quis profitetur? inquam: quaſi muti ſilent:
Neque me rident. Ubi cenamus? inquam, atque illi abnuunt,
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus ſolebam menſtrualeis epulas ante adipiſcier.

Nemo ridet. Scivi extemplò rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum est jus meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vitâ prohibeant;
His diem dicam, irrogabo multam: ut mihi cenas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona sit. Sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. Est illic mihi una spes cenatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cenam asperam.

ACTUS III.

SCENA II.

HEGIO.

Quid est suavius, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,

Quom emi hosce homines. Ubi quisque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. Ita me miserum restitando,
Retinendoque lassum reddiderunt.
Vix ex gratulando miser jàm eminebam.
Tandem abii ad Prætorem : ibi vix requievi : rogo syngraphum :
Datur mihi : ilico dedi Tyndaro. Ille abiit domum.
Inde ilico revortor domum, postquam id actum est, eo :
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. Dico esse eum
Apud me. Hìc extemplo orat obsecratque, eum sibi ut liceat
Videre. Jussi ilico hunc exsolvi. Nunc tu sequere me.
Ut quod me oravisti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS III.

SCENA III.

TYNDARUS.

NUNC illud est, quom me fuisse, quàm esse, nimio mavelim :

Nunc ſpes, opes auxiliaque a me ſegregant, ſpernuntque me.
Hic ille eſt dies, quom nulla vitæ meæ ſalus ſperabilis eſt:
Neque exilium exitio eſt; neque adeò ſpes, quæ mihi hunc aſpellat metum.
Nec mendaciis ſubdolis mihi uſquam mantellum eſt meis.
Nec ſycophantiis, nec fucis ullum mantellum obviam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt:
Nec confidentiæ uſquam hoſpitium eſt, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuêre, aperta ſunt: patent præſtigiæ.
Omnis rés palam eſt: neque de hac re negotium eſt, quin male
Occidam, oppetamque peſtem, heri vicem meamque.
Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intrò venit modò.
Is me novit: is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.
Neque jam Salus ſervare, ſi volt, me poteſt: nec copia eſt:
Niſi ſi aliquam corde machinor aſtutiam.
Quam, malum! quid machiner? quid comminiſcar? maxumas
Nugas ineptiaſque incipiſſo. Hæreo.

ACTUS III.

SCENA IV.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

HEGIO.

Quo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex ædibus ?

TYNDARUS.

Nunc enimvero ego occidi : eunt ad te hostes, Tyndare. Quid loquar ?
Quid fabulabor? quid negabo ? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto sita est. Quid rebus confidam meis ?
Utinam te Dî priùs perderent, quàm periisti e patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam.

HEGIO.

Sequere. Hem tibi hominem:adi,atque alloquere.

TYNDARUS.

Quis homo est me hominum miserior ?

ARISTOPHONTES.

Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare ?

Proque ignoto me aspernari,. quasi me nunquam noveris?
Equidem tam sum servos, quàm tu: etsi ego domi liber fui,
Tu usque a puero servitutem servivisti in Alide.

HEGIO.

Edepol minimè miror, si te fugitat, aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.

TYNDARUS.

Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide.
Ne tu, quod istic fabuletur, aureis immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem & patrem.
Et illic isti, qui sputatur, morbus interdum venit.
Proin' tu ab istoc procul recedas.

HEGIO.

Ultro istum a me.

TYNDARUS.

Ain' verbero
Me rabiosum? atque insectatum esse hastis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, ut qui me opus sit insputarier.

HEGIO.

Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibus insputari saluti fuit.

TYNDARUS.

Atque Alliis profuit.

ARISTOPHONTES.

Quid tu autem, etiam huic credis?

HEGIO.

Quid ego credam huic?

ARISTOPHONTES.

Insanum esse me.

TYNDARUS.

Viden' tu hunc, quàm inimico voltu intuetur? concedi optumum est.
Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliscit rabies. Cave tibi.

HEGIO.

Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.

TYNDARUS.

Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.

HEGIO.

At etiam te suum sodalem esse aiebat.

TYNDARUS.

Haud vidi magis.
Et quidem Alcmæo atque Orestes & Lycurgus postea
Unà operâ mihi sunt sodales, quâ iste.

ARISTOPHONTES.

At etiam, furcifer,
Malè mihi loqui audes? non ego te novi?

HEGIO.

Pol planum id quidem est
Non novisse, qui istunc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.

ARISTOPHONTES.

Imo iste eum se se ait, qui non est, esse: & qui verò est, negat.

TYNDARUS.

Tu enim repertu's, Philocratem qui superes veriverbio!

ARISTOPHONTES.

Pol, ego ut rem video, tu inventu's, vera vanitudine
Qui convincas. Sed quæso, hercle, agedum aspice ad me.

TYNDARUS.

Hem.

ARISTOPHONTES.

Dic modò,
Te negas Tyndarum esse?

TYNDARUS.

Nego inquam.

ARISTOPHONTES.

Tun' te Philocratem esse ais?

TYNDARUS.

Ego inquam.

ARISTOPHONTES.

Tune huic credis?

HEGIO.

Plus quidem, quàm tibi aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras esse, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus.

ARISTOPHONTES.

Quem patrem, qui servos est?

TYNDARUS.

Et tu quidem
Servos & liber fuisti, & ego me confido fore;
Si hujus huc reconciliasso in libertatem filium.

ARISTOPHONTES.

Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?

TYNDARUS.

Non equidem me liberum, sed Philocratem esse aio.

ARISTOPHONTES.

Quid eſt ?
Ut ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit !
Nam is eſt ſervos ipſe, neque præter ſe unquam ei ſervos fuit.

TYNDARUS.

Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi quî vivas, domi eſt,
Omneis invenire ſimiles tibi vis. Non mirum facis.
Eſt miſerorum, ut malevolentes ſint atque invideant bonis.

ARISTOPHONTES.

Hegio vide ſis, ne quid tu huic temerè inſiſtas credere.
Atque ut perſpicio, profectò jam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.

TYNDARUS.

Scio te id nolle fieri : efficiam tamen ego id, ſi Dî adjuvant.
Illum reſtituam huic, hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum.

ARISTOPHONTES.

Quin tute is es.
Neque præter te in Alide ullus ſervos iſtoc nomine eſt.

TYNDARUS.

Pergin' ſervom me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit ?

ARISTOPHONTES.

Enimvero jam nequeo contineri.

TYNDARUS.

Heus audin' quid ait ? quin fugis ?
Jam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illum jubes
Comprehendi.

ARISTOPHONTES.

Crucior.

TYNDARUS.

Ardent oculi : fune opu'st, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis ?
Atra bilis agitat hominem.

ARISTOPHONTES.

At pol te, si hic sapiat senex,
Atra pix agitet apud carnuficem, tuoque capiti illuceat.

TYNDARUS.

Jam deliramenta loquitur : larvæ stimulant virum.

HEGIO.

Quid ? quid si hunc comprehendi jusserim ?

TYNDARUS.

Sapias magis.

ARISTOPHONTES.

Crucior lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Crebrum excutiam, qui me insanum verbis concinnat suis.

TYNDARUS.

Audin' lapidem quæritare ?

ARISTOPHONTES.

Solus te solum volo,
Hegio,

HEGIO.

Istinc loquere, si quid vis ; procul tamen audiam.

TYNDARUS.

Namque edepol si adbites propiùs, os denasabit tibi

Mordicùs.

ARISTOPHONTES.

Neque pol me insanum, Hegio, esse creduis,
Neque fuisse unquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Verùm si quid metuis a me, jube me vinciri : volo,
Dum istic itidem vinciatur.

TYNDARUS.

Imò enimverò, Hegio.
Istic, qui volt, vinciatur.

ARISTOPHONTES.

Tace modò : ego te, Philocrates
False, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mî abnutas ?

TYNDARUS.

Tibi ego abnuto ? quid agat, si absis longiùs ?

HEGIO.

Quid ais ? quid si adeam hunc insanum ?

TYNDARUS.

Nugas ludificabitur.
Garriet quò neque pes unquam, neque caput compareat.
Ornamenta absunt ; Ajacem, hunc cum vides, ipsum vides.

HEGIO.

Nihili facio, tamen adibo.

TYNDARUS.

Nunc ego omnino occidi,
Nunc ego inter sacrum saxumque sto ; nec, quid faciam, scio.

HEGIO.

Do tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod me velis.

ARISTOPHONTES.

Ex me audibis vera, quæ nunc falſa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me inſaniam
Neque tenere, neque mî eſſe ullum morbum, niſi quod ſervio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut iſtic Philocrates non magis eſt, quàm aut ego, aut tu.

HEGIO.

Eho! dic mihi,
Quis igitur ille eſt?

ARISTOPHONTES.

Quem dudum dixi a principio tibi.
Hoc ſi ſecùs reperies, nullam cauſam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio ſiet.

HEGIO.

Quid tu ais?

TYNDARUS.

Me tuum eſſe ſervom, & te meum herum.

HEGIO.

Haud iſtuc rogo.
Fuiſtin' liber?

TYNDARUS.

Fui.

ARISTOPHONTES.

Enimvero non fuit, nugas agit.

TYNDARUS.

Quî tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meæ matri obſtetrix,
Qui id tam audacter dicere audes?

ARISTOPHONTES.

Puerum te vidi puer.

TYNDARUS.

At ego te video major majorem. Hem rurſum tibi !
Meam rem non cures, ſi rectè facias. Num ego curo tuam ?

HEGIO.

Fuitne huic pater Theſaurochryſonicochryſides ?

ARISTOPHONTES.

Non fuit. Neque ego iſtuc nomen unquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater.

TYNDARUS.

Pereo probè.
Quin quieſcis dierectum cor meum ! i, ac ſuſpende te.
Tu ſuſſultas, ego miſer vix adſto præ formidine.

HEGIO.

Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſervom in Alide ?
Neque eſſe hunc Philocratem ?

ARISTOPHONTES.

Tam ſatis, quàm nunquam hoc invenies ſecùs.
Sed, ubi is nunc eſt ?

HEGIO.

Ubi ego minimè, atque ipſus ſe volt maxumè.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus ſum miſer
Hujus ſceleſti technis ; qui me, ut lubitum eſt, ductavit dolis.
Sed vide ſis.

ARISTOPHONTES.

Quin exploratum dico & proviſum hoc tibi.

HEGIO.

Certón' ?

ARISTOPHONTES.

ARISTOPHONTES.

Quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde uſque amicus fuit mihi a puero puer.

HEGIO.

Sed qua facie eſt tuus ſodalis Philocrates ?

ARISTOPHONTES.

Dicam tibi :
Macilento ore, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus aliquantùm, criſpus, cincinnatus.

HEGIO.

Convenit.

TYNDARUS.

Ut quidem, hercle, in medium ego hodie peſſumè proceſſerim.
Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.

HEGIO.

Verba mihi data eſſe video.

TYNDARUS.

Quid ceſſatis compedes
Currere ad me, meaque ampleƐti crura, ut vos cuſtodiam ?

HEGIO.

Satin' me illi hodie ſceleſti capti ceperunt dolo ?
Illic ſervom ſe aſſimulabat, hic ſe ſe autem liberum.
Nucleum amiſi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi ſtolido ſurſum vorſum os ſublevere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,

Ite iſtinc, atque efferte lora.

TYNDARUS.

Num lignatum mittimur?

ACTUS III.

SCENA V.

HEGIO. TYNDARUS. ARISTOPHONTES.

HEGIO.

INJICITE huic manicas maſtigiæ.

TYNDARUS.

Quid hoc eſt negotii? quid ego deliqui?

HEGIO.

Rogas?

Sator ſartorque ſcelerum, & meſſor maxume.

TYNDARUS.

Non occatorem dicere audebas priùs?
Nam ſemper occant priùs, quàm ſarriunt ruſtici.

HEGIO.

At ut confidenter mihi contra adſtitit!

TYNDARUS.

Decet innocentem ſervom atque innoxium
Confidentem eſſe, ſuum apud herum potiſſumùm.

HEGIO.

Adſtringite iſti ſultis vehementer manus.

TYNDARUS.

Tuus ſum, tuas quidem vel præcidi jube.

Sed quid negotii eſt, quamobrem ſuccenſes mihi?

HEGIO.

Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis
Delaceraviſti, deartuaviſtique opes.
Confeciſti omnes res ac rationes meas.
Ita mî exemiſti Philocratem fallaciis.
Illum eſſe ſervom credidi, te liberum.
Ita voſmet aiebatis, itaque nomina
Inter vos permutaſtis.

TYNDARUS.

Fateor, omnia
Facta eſſe ita, ut tu dicis, & fallaciis
Abiiſſe eum abs te, meâ operâ atque aſtutiâ:
An, obſecro hercle te, id nunc ſuccenſes mihi?

HEGIO.

At cum cruciatu maxumo id factum eſt tuo.

TYNDARUS.

Dum ne ob malefacta peream, parvi æſtumo.
Si ergo hîc peribo, aſt ille ut dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex ſervitute, atque hoſtibus
Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,
Meumque potiùs me caput periculo
Præoptaviſſe, quàm is periret, ponere.

HEGIO.

Facito ergo ut Acherunti clueas gloriâ.

TYNDARUS.

Qui per Virtutem peritat, non interit.

HEGIO.

Quando ego te exemplis excruciavero peſſumis,
Atque ob ſutelas tuas te morti miſero,
Vel te interiſſe, vel perîſſe prædicent,

Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.

TYNDARUS.

Pol ſi iſtuc faxis, haud ſine pœna feceris,
Si ille huc redibit, ſicut confido affore.

ARISTOPHONTES.

Pro Dî immortales! nunc ego teneo. Nunc ſcio
Quid ſit hoc negotî. Meus ſodalis Philocrates
In libertate eſt ad patrem, in patria. Bene eſt:
Nec eſt quiſquam mihi, æquè meliùs cui velim.
Sed hoc mihi ægrè eſt, me huic dediſſe operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus eſt.

HEGIO.

Vetuin' te quicquam mihi hodie falſum proloqui?

TYNDARUS.

Vetuiſti.

HEGIO.

Cur es auſus mentiri mihi?

TYNDARUS.

Quia vera obeſſent illi, quoi operam dabam:
Nunc falſa proſunt.

HEGIO.

At tibi oberunt.

TYNDARUS.

Optumè eſt.
At herum ſervavi, quem ſervatum gaudeo:
Cui me cuſtodem addiderat herus major meus.
Sed maléne id arbitrare factum?

HEGIO.

Peſſumè.

TYNDARUS.

At ego aio rectè, qui abs te ſeorſum ſentio.
Nam cogitato, ſi quis hoc gnato tuo

Tuus ſervos faxit, qualem haberes gratiam?
Emittercſne, necne, eum ſervom manu?
Eſſetne apud te is ſervos acceptiſſumus?
Reſponde.

HEGIO.

Opinor.

TYNDARUS.

Cur ergo iratus mihi es?

HEGIO.

Quia illi fuiſti, quàm mihi; fidelior.

TYNDARUS.

Quid? tu unâ nocte poſtulaviſti & die,
Recens captum hominem, nuperum & novitium,
Te perdocere, ut meliùs conſulerem tibi,
Quàm illi, quîcum unà a puero ætatem exegeram?

HEGIO.

Ergo ab eo petito gratiam iſtam. Ducite,
Ubi ponderoſas, craſſas capiat compedes.
Inde ibis porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effoderint,
Niſi cotidianus ſeſquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.

ARISTOPHONTES.

Per Deos atque homines ego te obteſtor, Hegio,
Ne tu iſtunc hominem perduis.

HEGIO.

Curabitur.
Nam noctu nervo vinctus cuſtodibitur,
Interdius ſub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno abſolvam die.

ARISTOPHONTES.

Certumne eſt tibi iſtuc?

HEGIO.

Non moriri certiu'ſt.
Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Jubete huic craſſas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus ſiet;
Atque hunc ita velle me, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic ſit, quam quoi peſſumè eſt.

TYNDARUS.

Cur ego te invito me eſſe ſalvom poſtulem?
Periculum vitæ meæ ſtat tuo periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam, mali.
Etſi pervivo uſque ad ſummam ætatem, tamen
Breve ſpatium eſt perferundi, quæ minitas mihi.
Vale atque ſalve: etſi aliter ut dicam, meres.
Tu Ariſtophontes, de me ut meruiſti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit.

HEGIO.

Abducite.

TYNDARUS.

At unum hoc quæſo, ſi huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam.

HEGIO.

Periiſtis, niſi hunc jam e conſpectu abducitis.

TYNDARUS.

Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.

HEGIO.

Illic eſt abductus rectà in phylacam, ut dignus eſt.
Ego illis capteivis aliis documentum dabo,
Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.
Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palam,
Uſque offrenatum ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt hæc quicquam credere.

Satis ſum ſemel deceptus. Speravi miſer
Ex ſervitute me exemiſſe filium.
Ea ſpes elapſa eſt. Perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi ſervos ſurpuit:
Neque enim ſervom unquam reperi, neque filium.
Major potitus hoſtium eſt. Quod hoc eſt ſcelus!
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te ubi fuiſti. Neminis
Miſereri certum eſt, quia mei miſeret neminem.

ARISTOPHONTES.

Exauſpicavi ex vinclis. Nunc intellego
Redauſpicandum eſſe in catenas denuo.

ACTUS IV.

SCENA I.

ERGASILUS.

JUPPITER ſupreme, ſervas me, meaſque auges opes.
Maxumas opimitates opiparaſque offers mihi:
Laudem, lucrum, ludum, jocum, feſtivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, ſaturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini ſupplicare nunc certum eſt mihi,
Nam vel prodeſſe amico poſſum, vel inimicum perdere.

Ita hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies.
Sine ſacris hereditatem ſum aptus effertiſſumam.
Nunc ad ſenem curſum capeſſam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipſe a Diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa eſt, eodem pacto ut Comici ſervi ſolent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.

ACTUS IV.

SCENA II.

HEGIO. ERGASILUS.

HEGIO.

QUANTÒ in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tantò mihi ægritudo auctior eſt in animo.
Ad illum modum ſublitum os eſſe
Hodie mihi? neque id perſpicere quivi?
Quod quom ſcibitur, per urbem irridebor.
Quom extemplò ad forum advenero, omnes loquentur:
Hic ille eſt ſenex ductus, quoi verba data ſunt.
Sed Ergaſilus eſtne hic, procul quem video?
Collecto quidem eſt pallio. Quidnam acturu'ſt?

ERGASILUS.

ERGASILUS.

Move abs te moram, atque; Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mî obstiterit obviam:
Nisi qui sat diu vixisse se se homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet.

HEGIO.

Hic homo pugilatum incipit.

ERGASILUS.

Facere certum est. Proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac platea negotî conferat quicquam sui.
Nam meus est balista pugnus, cubitus catapulta est mihi,
Humerus aries. Tum genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.

HEGIO.

Quæ illæc eminatio est? nam nequeo mirari satis.

ERGASILUS.

Faciam ut ejus diei locique, meique semper meminerit:
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is extemplo obstiterit suæ.

HEGIO.

Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?

ERGASILUS.

Priùs edico, ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.

HEGIO.

Mira edepol sunt, ni hic in ventrem sumpsit confidentiam.

Væ misero illi, cujus cibo iste factu'st imperiosior.

ERGASILUS.

Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfure sues,
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest:
Eorum si quojusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.

HEGIO.

Basilicas edictiones atque imperiosas habet.
Satur homo est, habet profectò in ventre confidentiam.

ERGASILUS.

Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabò sirpiculis piscariis;
Ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario;
Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserrumos.

HEGIO.

Eugepe! edictiones ædilitias hic habet quidem:
Mirumque adeò est, ni hunc fecêre sibi Ætoli agoranomum.

ERGASILUS.

Non ego nunc Parasitus sum, sed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibûs.
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitiâ senem,
Quî homine adæque nemo vivit fortunatior.

HEGIO.

Quæ illæc eſt lætitia, quam illic lætus largitur mihi?

ERGASILUS.

Heus, ubi eſtis? ecquis hoc aperit oſtium?

HEGIO.

Hic homo

Ad cenam recipit ſe ad me.

ERGASILUS.

Aperite haſce ambas fores,

Priuſquam pultando vel aſſulatim foribus exitium affero.

HEGIO.

Perlubet hunc hominem colloqui, Ergaſile.

ERGASILUS.

Ergaſilum qui vocat?

HEGIO.

Reſpice.

ERGASILUS.

Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,

Hoc me jubes. Sed qui eſt?

HEGIO.

Reſpice ad me, Hegio ſum.

ERGASILUS.

Oh mihi,

Quantum eſt hominum optumorum optume, in tempore advenis.

HEGIO.

Neſcio quem ad portum nactus es, ubi cenes; eò faſtidis.

ERGASILUS.

Cedo manum.

HEGIO.

Manum?

ERGASILUS.

Manum, inquam, cedo tuam actutum.

HEGIO.

Tene.

ERGASILUS.

Gaude.

HEGIO.

Quid ego gaudeam?

ERGASILUS.

Quia ego impero. Age gaude modò.

HEGIO.

Pol mœrores mî antevortunt gaudiis.

ERGASILUS.

Noli iraſcier,
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mœrorum tibi.
Gaude audacter.

HEGIO.

Gaudeo, etſi nihil ſcio, quod gaudeam.

ERGASILUS.

Bene facis. Jube.

HEGIO.

Quid jubeam?

ERGASILUS.

Ignem ingentem fieri.

HEGIO.

Ignem ingentem?

ERGASILUS.

Ita dico, magnus ut ſit.

HEGIO.

Quid? me, volturie,
Tuan' cauſſa ædeis incenſurum cenſes?

ERGASILUS.

Noli irascier.
Juben' an non jubes adstitui aulas ? patinas elui ?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus ?
Alium pisces præstinatum abire ?

HEGIO.

Hic vigilans somniat.

ERGASILUS.

Alium porcinam, atque agninam, & pullos gallinaceos ?

HEGIO.

Scis bene esse, si sit unde.

ERGASILUS.

Pernam atque ophthalmiam,
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum.

HEGIO.

Nominandi istorum tibi erit magis quàm edundi copia
Hîc apud me, Ergasile.

ERGASILUS.

Mean' me caussa hoc censes dicere ?

HEGIO.

Nec nihil hodie, nec multò plus tu hîc edes, ne frustra sis,
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.

ERGASILUS.

Quin ita faciam, ut te cupias facere sumptum, etsi ego vetem.

HEGIO.

Egone ?

ERGASILUS.

Tute.

HEGIO.

Tum tu mî igitur herus es.

ERGASILUS.

Imò bene volens.

Vin' te faciam fortunatum ?

HEGIO.

Malim, quàm miſerum quidem.

ERGASILUS.

Cedo manum.

HEGIO.

Hem manum.

ERGASILUS.

Dî te omnes adjuvant.

HEGIO.

Nihil ſentio.

ERGASILUS.

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis. Sed jube
Vaſa tibi pura apparari ad rem divinam citò,
Atque agnum afferri proprium, pinguem.

HEGIO.

Cur ?

ERGASILUS.

Ut ſacrufices.

HEGIO.

Cui Deorum ?

ERGASILUS.

Mihi hercle. Nam ego tibi nunc ſum ſummus Juppiter.
Idem ego ſum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium.
Proinde tu Deum huncce ſaturitate facias tranquillum tibi.

HEGIO.

Esurire mihi vidêre.

ERGASILUS.

Mihi quidem esurio, non tibi.

HEGIO.

Tuo arbitratu facilè patior.

ERGASILUS.

Credo, consuetus puer.

HEGIO.

Juppiter te Dîque perdant.

ERGASILUS.

Te, hercle, mihi æquom est gratias
Agere ob nuncium : tantum ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places.

HEGIO.

Abi stultus, serò post tempus venis.

ERGASILUS.

Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe a me quam fero. Nam filium
Tuum modò in portu Philopolemum vivom, salvom & sospitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium unà, & tuum Stalagmum servom, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.

HEGIO.

Abi in malam rem : ludis me.

ERGASILUS.

Ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itáque suo me semper condecoret cognomine,

Ut ego vidi.

HEGIO.

Meum gnatum ?

ERGASILUS.

Tuum gnatum, & Genium meum.

HEGIO.

Et captivum illum Alidensem ?

ERGASILUS.

Μὰ τὸν Ἀπόλλω.

HEGIO.

Et servolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Σόραν.

HEGIO.

Jam diu ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Πραινέστην.

HEGIO.

Venit ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Σιγνίαν.

HEGIO.

Certòn' ?

ERGASILUS.

Νὴ τὰν Φρυσινῶνα.

HEGIO.

Vide sis.

ERGASILUS.

Νὴ τὸ Ἀλάτριον.

HEGIO.

Quid tu per barbaricas urbes juras ?

ERGASILUS.

Quia enim item aſperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas eſſe.

HEGIO.

Væ ætati tuæ.

ERGASILUS.

Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico ſedulò.
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?

HEGIO.

Siculus.

ERGASILUS.

At nunc Siculus non eſt: Boius eſt; Boiam terit.
Liberorum quærundorum cauſſa, ei, credo, uxor data eſt.

HEGIO.

Dic, bonan' fide tu mihi iſtæc verba dixiſti?

ERGASILUS.

Bona.

HEGIO.

Dî immortales, iterum natus videor, ſi vera autumas.

ERGASILUS.

An tu dubium habebis, etiam ſanctè cum jurem tibi?
Poſtremò, Hegio, ſi parva jurijurando eſt fides,
Viſe ad portum.

HEGIO.

Facere certum eſt. Tum intus cura quod opus eſt.
Sume, poſce, prome quidvis. Te facio cellarium.

ERGASILUS.

Nam, hercle, niſi mantiſcinatus probè ero, fuſti plectito.

HEGIO.

Æternum tibi dapinabo victum, ſi vera autumas.

ERGASILUS.

Unde id?

HEGIO.

A me meoque gnato.

ERGASILUS.

Sponden' tu iſtud?

HEGIO.

Spondeo.

ERGASILUS.

At ego tuum tibi adveniſſe filium reſpondeo.

HEGIO.

Cura quàm optumè potes.

ERGASILUS.

Bene ambula & redambula.

ACTUS IV.

SCENA III.

ERGASILUS.

Illic hinc abiit: mihi rem ſummam credidit cibariam.
Dî immortales, jam ut ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis peſtis veniet! quanta labes larido!
Quanta ſumini abſumedo! quanta callo calamitas!

Quanta laniis laſſitudo ! quanta porcinariis !
Nam ſi alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora eſt.
Nunc ibo ad præfecturam, & jus dicam larido ;
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS IV.

SCENA IV.

PUER HEGIONIS.

DIESPITER te Dîque, Ergaſile, perdant & ventrem tuum,
Paraſitoſque omnes, & qui poſthac cenam paraſitis dabit.
Clades calamitaſque, intemperieſque modò in noſtram advenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimiſque, hercle, ego illum malè formidabam : ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, caliceſque omnes confregit, niſi quæ modiales erant.
Cocum percontabatur, poſſentne feriæ ferveſcere.
Cellas refregit omnes intus, recluſitque armarium.

Aſſervate iſtunc ſultis ſervi ; ego ibo ut conveniam ſenem.
Dicam ut ſibi penum aliud ornet, ſi quidem ſe ſe uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil eſt, aut jam nihil erit.

ACTUS V.

SCENA I.

HEGIO. PHILOPOLEMUS. PHILOCRATES.

HEGIO.

Jovi Diiſque ago gratias meritò magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miſeriis plurimis me exemerunt,
Quæ adhuc te carens, dum hîc fui, ſuſtentabam :
Quomque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,
Quomque hæc reperta eſt fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo, & curâ me ſatis
Et lacrumis maceravi. Oh ! ſatis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti.
Hoc agamus.

PHILOCRATES.

Quid nunc, quoniam tecum ſervavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci ?

HEGIO.

Feciſti, ut tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam poſſim ſatis,
Proinde ut tu promeritus de me & filio meo.

PHILOPOLEMUS.

Imò potes,
Pater, & poteris, & ego potero: & Dî eam poteſtatem dabunt,
Ut beneficium benemerenti noſtro merito muneres.
Sicut tu huic pôtes, pater mi, facere meritò maxumè,

HEGIO.

Quid opu'ſt verbis? Lingua nulla eſt, quâ negem quicquid roges.

PHILOCRATES.

Poſtulo abs te, ut mihi illum reddas ſervom quem hîc reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior quàm ſibi ſemper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium poſſim reddere.

HEGIO.

Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas,
Et id, & aliud quod me orabis, impetrabis. Atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci malè.

PHILOCRATES.

Quid feciſti?

HEGIO.

In lapicidinas compeditum condidi,
Ubi reſcivi mihi data eſſe verba.

PHILOCRATES.

Væ miſero mihi!
Propter meum caput labores homini eveniſſe optumo.

HEGIO.

At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.

Gratis a me, ut ſit liber, abducito.

PHILOCRATES.

Edepol, Hegio,
Facis benignè. Sed quæſo, hominem ut jubeas arceſſi.

HEGIO.

Licet.
Ubi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intrò: interibi ego ex hac ſtatua verberea volo
Erogitare, meo minore quid ſit factum filio:
Vos lavate interibi.

PHILOPOLEMUS.

Sequere hac, Philocrates, me intrò.

PHILOCRATES.

Sequor.

ACTUS V.

SCENA II.

HEGIO. STALAGMUS.

HEGIO.

AGE tu, illuc procede, bone vir, lepidum mancipium meum.

STALAGMUS.

Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falſum autumas?

Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ,
Neque ero unquam: ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.

HEGIO.

Propemodum ubi loci fortunæ tuæ ſint, facilè intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.
Recta & vera loquere: ſed neque verè, neque rectè adhuc
Feciſti unquam.

STALAGMUS.

Quod ego fatear, credin' pudeat, quom autumes?

HEGIO.

At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.

STALAGMUS.

Eia credo, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem iſta aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

HEGIO.

Satis facundu's. Sed jam fieri dictis compendium volo.

STALAGMUS.

Ut vis, fiat.

HEGIO.

Bene morigerus fuit puer: nunc non decet.
Hoc agamus. Jam animum advorte, ac mihi quæ dicam, ediſſere.
Si eris verax, e tuis rebus feceris meliuſculas.

STALAGMUS.

Nugæ iſtæc ſunt. Non me cenſes ſcire quid dignus ſiem?

HEGIO.

At ea ſubterfugere potis es pauca, ſi non omnia.

STALAGMUS.

Pauca effugiam ſcio. Nam multa evenient, & merito meo;
Quia & fugi, & tibi ſurripui filium, & eum vendidi.

HEGIO.

Cui homini?

STALAGMUS.

Theodoromedi in Alide Polypluſio
Sex minis.

HEGIO.

Pro Dî immortales! is quidem hujus eſt pater Philocratis.

STALAGMUS.

Quin melius novi, quàm te, & vidi ſæpiùs.

HEGIO.

Serva Juppiter ſupreme & me & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obſecro, exi: te volo.

ACTUS

ACTUS V.

SCENA III.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMUS.

PHILOCRATES.

Hegio, aſſum : ſi quid me vis, impera.

HEGIO.

Hic gnatum meum
Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.

PHILOCRATES.

Quàm diu id factum eſt ?

STALAGMUS.

Hic annus incipit viceſimus.

PHILOCRATES.

Falſa memorat.

STALAGMUS.

Aut ego, aut tu. Nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit.

PHILOCRATES.

Quid erat ei nomen ? ſi vera dicis, memora dum mihi.

STALAGMUS.

Pægnium vocitatu'ſt : poſt vos indidiſtis Tyndaro.

PHILOCRATES.

Cur ego te non novi ?

STALAGMUS.

Quia mos eſt oblivíſci hominibus,

Neque noviſſe, cujus nihili ſit faciunda gratia.

PHILOCRATES.

Dic mihi : iſne iſtic fuit, quem vendidiſti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus eſt, hujus filius ?

HEGIO.

Vivitne is homo ?

STALAGMUS.

Argentum accepi, nihil curavi ceterum.

HEGIO.

Quid tu ais ?

PHILOCRATES.

Quin iſtic ipſu'ſt Tyndarus tuus filius,
Ut quidem hic argumenta loquitur. Nam is mecum a puero puer
Bene pudicéque educatu'ſt uſque ad adoleſcentiam.

HEGIO.

Et miſer ſum & fortunatus, ſi vos vera dicitis :
Eò miſer ſum, quia malè illi feci, ſi gnatus meu'ſt.
Eheu! cur ego plus minuſque feci, quàm æquom fuit !
Quod malè feci, crucior modò : ſi infectum fieri poſſiet !
Sed eccum, incedit huc ornatus haud ex ſuis virtutibus.

ACTUS V.

SCENA IV.

TYNDARUS. HEGIO. PHILOCRATES.

STALAGMUS.

TYNDARUS.

VIDI ego multa sæpe picta, quæ Acherunti fierent
Cruciamenta; verùm enimvero nulla adæque est Acheruns,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Ubi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore.
Nam ubi illò adveni, quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quîcum lusitent:
Itidem hæc mihi advenienti upupa, quî me delectem, data est.
Sed herus eccum ante ostium, & herus alter eccum ex Alide
Rediit.

HEGIO.

Salve exoptate gnate mi.

TYNDARUS.

Hem! quid, gnate mi?

At at, ſcio cur te patrem aſſimules eſſe & me filium :
Quia mihi, item ut parentes, lucis das tuendæ copiam.

PHILOCRATES.

Salve, Tyndare.

TYNDARUS.

Et tu, quojus cauſſâ hanc ærumnam exigo.

PHILOCRATES.

At nunc liber in divitias, faxo, venies. Nam tibi
Pater hic eſt ; hic ſervos, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,
Vendiditque patri meo te ſex minis. Is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. Nam hunc ex Alide huc reducimus.

TYNDARUS.

Quid, hujus filium ?

PHILOCRATES.

Intus eccum fratrem germanum tuum.

TYNDARUS.

Quid tu ais ? adduxtin' illum hujus captivum filium ?

PHILOCRATES.

Quin, inquam, intus hîc eſt.

TYNDARUS.

Feciſti edepol & rectè & benè.

PHILOCRATES.

Nunc tibi pater hic eſt : hic fur eſt tuus, qui parvom hinc te abſtulit.

TYNDARUS.

At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.

PHILOCRATES.

Meritus eſt.

TYNDARUS.

Ego edepol meritam mercedem dabo.
Sed dic oro : Pater meus tune es ?

HEGIO.

Ego sum , gnate mi.

TYNDARUS.

Nunc demum in memoriam redeo , quom mecum cogito ,
Nunc edepol demum in memoriam regredior , audisse me
Quasi per nebulam Hegionem patrem meum vocarier.

HEGIO.

Ego sum.

PHILOCRATES.

Compedibus quæso ut tibi sit levior filius ,
Atque hic gravior servos.

HEGIO.

Certum est principium id prævortier.
Eamus intrò , ut arcessatur faber : ut istas compedes
Tibi adimam , huic dem.

STALAGMUS.

Cui peculii nihil est , rectè feceris.

CATERVA.

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Neque in hac fubagitationes funt, neque ulla amatio,
Neque pueri fuppofitio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adolefcens fcortum liberet clam patrem fuum.
Hujus modi paucas Poëtæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. Nunc vos, fi vobis placet,
Et, fi placuimus, neque odio fuimus, fignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ effe voltis præmium, plaufum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

M. ACCII PLAUTI

CURCULIO.

DRAMATIS PERSONÆ.

PALINURUS, *ſervos.*
PHÆDROMUS, *adoleſcens.*
LENA, *anus.*
PLANESIUM, *virgo.*
CAPPADOX, *leno.*
COQUUS.
CURCULIO, *paraſitus.*
LYCO, *trapezita,*
CHORAGUS.
THERAPONTIGONUS, *miles.*

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

CURCULIO miſſus Phædromi it Cariam,
Ut petat argentum. Ibi ille eludit annulo
Rivalem. Scribit atque obſignavit literas.
Cognoſcit ſignum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipſus ſororem, quam peribat, reperit:
Oratu cujus Phædromo nuptum locat.

ACTUS

ACTUS I.

SCENA I.

PALINURUS. PHÆDROMUS.

PALINURUS.

Quo ted hoc noctis dicam proficiſci foras
Cum iſtoc ornatu, cumque hac pompa, Phædrome?

PHÆDROMUS.

Quò Venus Cupidoque imperat, ſuadetque amor,
Si media nox eſt, ſive eſt prima veſpera;
Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundum, quò imperant, ingratiis.

PALINURUS.

At tandem tandem.

PHÆDROMUS.

Tandem es odioſus mihi.

PALINURUS.

Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile;
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.

PHÆDROMUS.

Egon' apicularum opera congeſtum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?

PALINURUS.

Nam quò te dicam ego ire?

PHÆDROMUS.

Si tu me roges,

Dicam, ut ſcias.

PALINURUS.

Si rogitem, quid reſpondeas?

PHÆDROMUS.

Hoc Æſculapî fanum eſt.

PALINURUS.

Plus jam anno ſcio.

PHÆDROMUS.

Huic proxumum illud oſtium occluſiſſumum.
Salve: valuiſtin' uſque, oſtium occluſiſſumum?

PALINURUS.

Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri cenaviſtine?

PHÆDROMUS.

Derideſne me?

PALINURUS.

Quid tu ergo, inſane, rogitas, valeatne oſtium?

PHÆDROMUS.

Belliſſumum, hercle, vidi & taciturniſſumum.
Nunquam ullum verbum mutit: quom aperitur, tacet:
Quomque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

PALINURUS.

Nunquid tu, quod te aut genere indignum ſit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam inſidias locas?
Aut quam pudicam oportet eſſe?

PHÆDROMUS.

Nemini.
Nec me ille ſinit Juppiter.

PALINURUS.

Ego item volo.
Ita tuum conferto amare ſemper, ſi ſapis,

Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis :
Quod amas, amato testibus præsentibus.

PHÆDROMUS.

Quid istuc est verbi ?

PALINURUS.

Cautè ut incedas viâ.

PHÆDROMUS.

Quin leno hîc habitat.

PALINURUS.

Nemo hinc prohibet nec vetat,
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quenquam publicâ prohibet viâ.
Dum ne per fundum septum facias semitam.,
Dum te te abstineas nuptâ, viduâ, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quid lubet.

PHÆDROMUS.

Lenonis hæ sunt ædes.

PALINURUS.

Malè istis eveniat.

PHÆDROMUS.

Quî ?

PALINURUS.

Quia scelestam servitutem serviunt.

PHÆDROMUS.

Obloquere.

PALINURUS.

Fiat maxumè.

PHÆDROMUS.

Etiam taces ?

PALINURUS.

Nempe obloqui me jusseras.

PHÆDROMUS.

At nunc veto.

Id uti occœpi dicere ; ei ancillula eſt.

PALINURUS.

Nempe huic lenoni qui hîc habitat ?

PHÆDROMUS.

Rectè tenes.

PALINURUS.

Minùs formidabo ne exedat.

PHÆDROMUS.

Odioſus es.

Eam volt meretricem facere : ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.

PALINURUS.

Quid ita ?

PHÆDROMUS.

Quia proprium facio : amo pariter ſimul.

PALINURUS.

Malus clandeſtinus eſt amor, damnum'ſt merum.

PHÆDROMUS.

Eſt, hercle, ita ut tu dicis.

PALINURUS.

Jamne ea fert jugum ?

PHÆDROMUS.

Tam a me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit : niſi
Si eſt oſculando quippiam impudicior.

PALINURUS.

Semper tu ſcito : Flamma fumo eſt proxuma.
Fumo comburi nihil poteſt, flammâ poteſt.
Qui e nuce nucleum eſſe volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit ſaltum ſaviis.

PHÆDROMUS.

At illa eſt pudica, neque dum cubitat cum viris.

PALINURUS.

Credam, pudor si cuipiam lenoni siet.

PHÆDROMUS.

Imò ut illam censes? ut quæque illi occasio est
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit.
Id eò fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Æsculapii fano, is me excruciat.

PALINURUS.

Quid est?

PHÆDROMUS.

Aliàs me poscit pro illa triginta minas,
Aliàs talentum magnum; neque quicquam queo
Æqui bonique ab eo impetrare.

PALINURUS.

Injuriu's,
Qui, quod lenoni nulli'st, id ab eo petas.

PHÆDROMUS.

Nunc hinc parasitum in Curiam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quò me vortam nescio.

PALINURUS.

Si Deos salutas, dextrovorsum censeo.

PHÆDROMUS.

Nunc ara Veneris hæc est ante horum fores.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.

PALINURUS.

Quid an te pones Veneri jentaculo?

PHÆDROMUS.

Me, te, atque hosce omnes.

PALINURUS.

Tum tu Venerem vomere vis?

PHÆDROMUS.

Cedo, puere, sinum.

PALINURUS.

Quid facturus ?

PHÆDROMUS.

Jam ſcies.

Anus hîc ſolet cubitare cuſtos , janitrix ,
Nomen ei eſt lenæ. Multibiba atque merobiba.

PALINURUS.

Quaſi tu lagenam dicas , ubi vinum ſolet
Chium eſſe.

PHÆDROMUS.

Quid opu'ſt verbis ? vinoſiſſuma eſt ,
Eaque extemplo ubi vino has conſperſi fores ,
De odore adeſſe me ſcit , aperit illico.

PALINURUS.

Eine hic cum vino ſinus fertur ?

PHÆDROMUS.

Niſi nevis.

PALINURUS.

Nolo hercle. Nam iſtunc qui fert , afflictum velim :
Ego nobis afferri cenſui.

PHÆDROMUS.

Quin tu taces ?
Si quid ſuper illi fuerit , id nobis ſat eſt.

PALINURUS.

Quiſnam iſtic fluvius eſt , quem non recipiat mare ?

PHÆDROMUS.

Sequere hac , Palinure , me ad fores : ſi mihi obſequens.

PALINURUS.

Ita faciam.

PHÆDROMUS.

Agite , bibite , feſtivæ fores ;
Potate , ſite mihi volentes propitiæ.

PALINURUS.

Voltisne olivas, aut pulpamentum, aut capparim?

PHÆDROMUS.

Exsuscitate vostram huc custodem mihi.

PALINURUS.

Profundis vinum: quæ te res agitant?

PHÆDROMUS.

Sine.
Viden' ut aperiuntur ædes festivissumæ?
Num mutit cardo? est lepidus.

PALINURUS.

Quin das savium.

PHÆDROMUS.

Tace: occultemus lumen & vocem.

PALINURUS.

Licet.

ACTUS I.

SCENA II.

LENA. PHÆDROMUS. PALINURUS.

LENA.

FLOS veteris vini meis naribus objectus est.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi? ubi est? prope me est. Evax habeo. Salve animi mi,
Liberi lepos. Ut veteris vetusti cupida sum!

Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea eſt.
Tu mihi ſtacte, tu cinnamomum, tu roſa,
Tu crocinum & caſia es, tu bdellium. Nam ubi
Tu profuſus, ibi ego me pervelim ſepultam.
Sed quom adhuc naſo odos obſecutus es meo,
Da viciſſim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. Ubi eſt ipſus? ipſum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. Sed hàc abiit, hàc perſequar.

PHÆDROMUS.

Sitit hæc anus.

PALINURUS.

Quantillum ſitit?

PHÆDROMUS.

Modica eſt,
Capit quadrantal.

PALINURUS.

Pol, ut tu prædicas,
Vindemia hæc huic anui non ſatis eſt ſoli.
Canem eſſe hanc quidem magis par fuit: ſagax
Naſum habet.

LENA.

Amabo, cuja vox ſonat procul?

PHÆDROMUS.

Cenſeo hanc appellandam anum. Adibo. Redi,
Et reſpice ad me, lena.

LENA.

Imperator quis eſt?

PHÆDROMUS.

Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui ſcreanti, ſiccæ, ſemiſomnæ
Affert potionem, & te ſedatum it.

LENA.

Quam longè a me abeſt ?

PHÆDROMUS.

Lumen hoc vide.

LENA.

Grandiorem gradum ergo fac ad me , obſecro.

PHÆDROMUS.

Salve.

LENA.

Egon' ſalva ſim , quæ ſiti ſicca ſum ?

PHÆDROMUS.

At jam bibes.

LENA.

Diu ſit.

PHÆDROMUS.

Hem tibi anus lepida.

LENA.

Salve oculiſſume homo.

PALINURUS.

Age , effunde hoc citò
In barathrum : properè prolue cloacam.

PHÆDROMUS.

Tace.
Nolo huic maledici.

PALINURUS.

Faciam igitur malè potiùs.

LENA.

Venus , de paulo paululum hoc tibi dabo ,
Haud lubenter. Nam tibi amantes , propinantes ,
Vinum potantes dant omnes : mihi haud ſæpe
Eveniunt tales hereditates.

PALINURUS.

Hoc vide , ut

Ingurgitat impura in ſe merum avariter,
Faucibus plenis !

PHÆDROMUS.

Perii hercle : huic quid primum dicam
Neſcio.

PALINURUS.

Hem iſtuc, quod mihi dixti.

PHÆDROMUS.

Quid id eſt ?

PALINURUS.

Periiſſe ut te dicas.

PHÆDROMUS.

Malè tibi Dî faciant.

PALINURUS.

Dic iſti.

LENA.

Ah !

PALINURUS.

Quid eſt ? ecquid lubet ?

LENA.

Lubet....

PALINURUS.

Etiam mihi quoque ſtimulo fodere lubet te.

PHÆDROMUS.

Tace, noli.....

PALINURUS.

Taceo. Ecce autem bibit arcus ; pluet
Credo hercle hodie.

PHÆDROMUS.

Jamne ego huic dico ?

PALINURUS.

Quid dices ?

PHÆDROMUS.

Me periiſſe.

PALINURUS.

Age, dice.

PHÆDROMUS.

Anus audi. Hoc volo
Scire te : perditus ſum miſer.

LENA.

At pol ego oppidò
Servata. Sed quid eſt ? quid lubet perditum
Dicere te eſſe ?

PHÆDROMUS.

Quia id, quod amo, careo.

LENA.

Phædrome mi, ne plora, amabo : tu me
Curato ne ſitiam, ego tibi, quod amas, jam huc adducam.

PHÆDROMUS.

Tibi næ egò, ſi fidem ſervas mecum,
Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam, quæ tuo
Gutturi ſit monimentum. Qui me in terra æquè
Fortunatus erit, ſi illa ad me bitet,
Palinure ?

PALINURUS.

Edepol, qui amat, ſi eget, miſerâ afficitur
Ærumnâ.

PHÆDROMUS.

Non ita res eſt : nam confido
Paraſitum hodie adventurum cum argento ad me.

PALINURUS.

Magnum inceptas, ſi id exſpectas, quod nuſquam'ſt.

PHÆDROMUS.

Quid ſi adeam ad fores, atque occentem ?

PALINURUS.

Si lubet,
Neque veto, neque jubeo : quando ego te video
Immutatis moribus esse, here, atque ingenio.

PHÆDROMUS.

Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto atque obsecro,
Gerite amanti mihi morem amœnissumi :
Fite causa mea Lydi barbari,
Sussilite obsecro, & mittite istanc foras,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc vide ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec meâ gratiâ commovent se ocyùs.
Respicio nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace.

PALINURUS.

Taceo hercle. Quid est ?

PHÆDROMUS.

Sentio sonitum.
Tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt.

ACTUS I.

SCENA III.

ANUS. PLANESIUM. PHÆDROMUS, PALINURUS.

ANUS.

PLACIDÈ egredere, & sonitum prohibe forum, & crepitum cardinum;
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, suffundam aquulam.

PALINURUS.

Viden' ut anus tremula medicinam facit,
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.

PLANESIUM.

Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem te ut sistas suadeo.

PHÆDROMUS.

Assum: nam si absim, haud recusem quin mihi malè sit, mel meum.

PLANESIUM.

Anime mi, procul amantem abesse haud consentaneum est.

PHÆDROMUS.

Palinure, Palinure.

PALINURUS.

Eloquere, quid eſt, quod Palinurum voces?

PHÆDROMUS.

Eſt lepida.

PALINURUS.

Nimis lepida.

PHÆDROMUS.

Sum Deus.

PALINURUS.

Imò homo haud magni preti.

PHÆDROMUS.

Quid vidiſti, aut quid videbis magis Diis æquiparabile?

PALINURUS.

Malè valere te, quod mihi ægrè eſt.

PHÆDROMUS.

Malè mihi morigerus, tace.

PALINURUS.

Ipſus ſe excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

PHÆDROMUS.

Rectè objurgat. Sanè haud quicquam'ſt magis quod cupiam tamdiu.

PLANESIUM.

Tene me, ampleĉtere ergo.

PHÆDROMUS.

Hoc etiam eſt, quamobrem cupiam vivere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior.

PLANESIUM.

Prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, niſi mors meum animum abs te abalienaverit.

PALINURUS.

Enimvero nequeo durare, quin ego herum accuſem meum:
Nam bonum eſt, pauxillùm amare ſanè; inſanè, non bonum eſt:
Verùm totum inſanum amare, hoc eſt, quod meus herus facit.

PHÆDROMUS.

Sibi ſua habeant regna reges, ſibi divitias divites:
Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prœlia.
Dum mihi abſtineant invidere, ſibi quiſque habeant quod ſuum eſt.

PALINURUS.

Quid tu? Venerin' pervigilare te voviſti Phædrome?
Nam hoc quidem edepol haud multò poſt luce lucebit.

PHÆDROMUS.

Tace.

PALINURUS.

Quid taceam? quin tu is dormitum?

PHÆDROMUS.

Dormio, ne occlamites.

PALINURUS.

Tu quidem vigilas.

PHÆDROMUS.

At meo more dormio: hic ſomnu'ſt mihi.

PALINURUS.

Heus tu mulier: malè merere de immerente inſcitia eſt.

PLANESIUM.

Iraſcere, ſi te edentem hic a cibo abigat.

PALINURUS.

Ilicet.

Pariter hos perire amando video, uterque inſaniunt :
Viden', ut miſerè moliuntur ! nequeunt complecti
ſatis.
Etiam diſpertimini ?

PLANESIUM.

Nulli eſt homini perpetuum bonum.
Jam huic voluptati hoc adjunctum eſt odium.

PALINURUS.

Quid ais propudium ?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas.
Ebriola, perſolla : nugæ.

PHÆDROMUS.

Tun' meam Venerem vituperas ?
Quod quidem mihi polluctus virgis ſervos ſermonem
ferat.
At næ tu, hercle, cum cruciatu magno dixiſti id tuo.
Hem tibi maledictis pro iſtis; dictis moderari ut queas.

PALINURUS.

Tuam fidem, Venus noctuvigila !

PHÆDROMUS.

Pergin' etiam verbero ?

PLANESIUM.

Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.

PALINURUS.

Flagitium probrumque magnum, Phædrome, ex-
pergefacis :
Bene monſtrantem pugnis cædis, hanc amas : nugas
meras.
Hoccine fieri, ut immodeſtis te hîc moderêre
moribus ?

PHÆDROMUS.

Auro contra cedo modeſtum amatorem. A me aurum
accipe.

PALINURUS.

PALINURUS.

Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sano serviam.

PLANESIUM.

Bene vale, ocule mi : nam sonitum & crepitum claustrorum audio,
Æditumm aperire fanum. Quousque, quæso, ad hunc modum
Inter nos amore utimur semper surreptitio ?

PHÆDROMUS.

Minimè. Nam parasitum misi nudius quartus Cariam,
Petere argentum : is hodie hîc aderit.

PLANESIUM.

Nimiùm consultas diu.

PHÆDROMUS.

Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum nunquam sinam.
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.

PLANESIUM.

Facito ut me memineris. Tene etiam, priusquam hinc abeo, savium.

PHÆDROMUS.

Siquidem, hercle, mihi regnum detur, nunquam id potiùs persequar.
Quando ego te videbo ?

PLANESIUM.

Hem, istoc verbo vindictam para.
Si amas ; eme. Ne rogites ; facito ut pretio pervincas tuo.
Bene vale.

PHÆDROMUS.

Jamne ego relinquor ? pulchrè, Palinure, occidi.

PALINURUS.

Ego quidem, qui & vapulando & ſomno pereo.

PHÆDROMUS.

Sequere me.

ACTUS II.

SCENA I.

CAPPADOX. PALINURUS.

CAPPADOX.

MIGRARE certu'ſt jam nunc e fano foras,
Quando Æſculapî ita ſentio ſententiam:
Ut qui me nihili faciat, nec ſalvom velit.
Valetudo decreſcit, accreſcit labor.
Nam jam, quaſi zonâ, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios:
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.

PALINURUS.

Si rectè facias, Phædrome, auſcultes mihi,
Atque iſtam exturbes ex animo ægritudinem.
Paves, paraſitus quia non rediit Caria.
Afferre argentum credo. Nam ſi non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet ſe huc eſum ad præſepim ſuam.

CAPPADOX.

Quis hic eſt qui loquitur?

PALINURUS.

Quojam vocem ego audio ?

CAPPADOX.

Eſtne hic Palinurus Phædromi ?

PALINURUS.

Qui hic eſt homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis ?
De forma novi, de colore non queo
Noviſſe, jamjam novi. Leno eſt Cappadox.
Congrediar.

CAPPADOX.

Salve Palinure.

PALINURUS.

O ſcelerum caput,
Salveto, quid agis ?

CAPPADOX.

Vivo.

PALINURUS.

Nempè ut dignus es.
Sed quid tibi eſt ?

CAPPADOX.

Lien necat, renes dolent,
Pulmones diſtrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.

PALINURUS.

Tum te igitur morbus agitat hepatarius.

CAPPADOX.

Facile'ſt miſerum irridere.

PALINURUS.

Quin tu aliquot dies
Perdura, dum inteſtina exputeſcunt tibi.
Nunc dum ſalſura ſat bona'ſt, ſi id feceris,
Vænire poteris inteſtinis viliùs.

CAPPADOX.

Lien dierectu'st.

PALINURUS.

Ambula, id lieni optumum'st.

CAPPADOX.

Aufer istæc quæso, atque hoc responde quod rogo.
Potin' conjecturam facere, si narrem tibi,
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

PALINURUS.

Vah! solus hic homo'st, qui sciat divinitus.
Quin conjectores a me consilium petunt:
Quod eis respondi, eâ omnes stant sententiâ.

ACTUS II.

SCENA II.

COQUUS. CAPPADOX. PALINURUS.

PHÆDROMUS.

COQUUS.

PALINURE, quid stas? quin depromuntur mihi,
Quæ opus sunt; parasito ut sit paratum prandium,
Quom veniat.

PALINURUS.

Mane sis, dum huic conjicio somnium.

Coquus.

Tute ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.

Palinurus.

Fateor.

Coquus.

Abi, deprome.

Palinurus.

Age, tu interea huic ſomnium
Narra: meliorem, quàm ego ſum, ſuppono tibi.
Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio.

Cappadox.

Operam ut det.

Palinurus.

Dabit.

Cappadox.

Facit hic quod pauci, ut ſit magiſtro obſequens.
Da mihi igitur operam.

Coquus.

Tametſi non novi, dabo.

Cappadox.

Hac noĉte in ſomnis viſus ſum viderier,
Procul ſedere longe a me Æſculapium:
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Viſu'ſt.

Coquus.

Item alios Deos facturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum, meliùs ſi nihil ſit tibi:
Namque incubare ſatiùs te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.

Cappadox.

Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.

COQUUS.

Hoc animum advorte : pacem ab Æfculapio
Petas , ne forte tibi eveniat magnum malum ,
Quod in quiete tibi portentum'ft.

CAPPADOX.

Bene facis.
Ibo atque orabo.

COQUUS.

Quæ res malè vortat tibi.

PALINURUS.

Pro Dî immortales , quem confpicio ! qui illic eft ?
Eftne hic parafitus , qui miffu'ft in Cariam ?
Heus Phædrome ! exi ! exi ! exi , inquam , ocyùs !

PHÆDROMUS.

Qui iftic clamorem tollis ?

PALINURUS.

Parafitum tuum
Video occurrentem , ellum ufque in platea ultima.
Hinc aufcultemus quid agat.

PHÆDROMUS.

Sane cenfeo.

ACTUS II.

SCENA III.

CURCULIO. PHÆDROMUS. PALINURUS.

CURCULIO.

Date viam mihi noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio : fugite omnes, abite, & de via fecedite :
Ne quem in curfu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc fubitò, properè, & celerè objectum'ft mihi negotium.
Nec quifquam fit tam opulentus, qui mihi obfiftat in via,
Nec ftrategus, nec tyrannus quifquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria;
Quin cadat, quin capite fiftat in via de femita.
Tum ifti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt fuffarcinati cum libris, cum fportulis,
Conftant, conferunt fermones inter fe fe drapetæ :
Obftant, obfiftunt, incedunt cum fuis fententiis.
Quos femper videas bibentes effe in thermopolio;
Ubi quid furripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Triftes atque ebrioli incedunt. Eos ego fi offendero,

Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum iſti qui ludunt datatim ſervi ſcurrarum in via,
Et datores, & factores omnes ſubdam ſub ſolum.
Proinde ſe domi contineant, vitent infortunia.

PHÆDROMUS.

Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit. Nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſervitium'ſt: profecto modus haberi non poteſt.

CURCULIO.

Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum genium meum?
Ita res ſubita eſt: celeriter mihi hoc homine convento eſt opus.

PALINURUS.

Te ille quærit.

PHÆDROMUS.

Quid ſi adeamus? heus, Curculio, te volo.

CURCULIO.

Quis vocat? quis nominat me?

PHÆDROMUS.

Qui te conventum cupit.

CURCULIO.

Haud magis cupis, quàm ego te cupio?

PHÆDROMUS.

O mea opportunitas!
Curculio exoptate, ſalve.

CURCULIO.

Salve.

PHÆDROMUS.

Salvom gaudeo
Te advenire. Cedo tuam mihi dextram: ubi ſunt ſpes meæ?

Eloquere

Eloquere obſecro, hercle.

CURCULIO.

Eloquere, te obſecro, ubi ſunt meæ?

PHÆDROMUS.

Quid tibi eſt?

CURCULIO.

Tenebræ oboriuntur, genua in mediâ ſuccidunt,

PHÆDROMUS.

Laſſitudine, hercle, credo.

CURCULIO.

Retine, retine me, obſecro,

PHÆDROMUS.

Viden' ut expalluit! datin' iſti ſellam, ubi aſſidat, citò,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyùs?

CURCULIO.

Animo malè eſt,

PHÆDROMUS.

Vin' aquam?

CURCULIO.

Si fruſtulenta eſt, da obſecro, hercle, obſorbeam,

PHÆDROMUS.

Væ capiti tuo.

CURCULIO.

Obſecro; hercle, facite ventum ut gaudeam.

PHÆDROMUS.

Maxumè.

CURCULIO.

Quid facitis, quæſo?

PALINURUS.

Ventum.

CURCULIO,

Nolo equidem mihi
Fieri ventulum,

PHÆDROMUS.

Quid igitur vis?

CURCULIO.

Eſſe, ut ventum gaudeam.

PHÆDROMUS.

Juppiter te Dîque perdant.

CURCULIO.

Perii, proſpicio parùm,

Os amarum habeo, dentes plenos; lippiunt fauces fame,

Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

PHÆDROMUS.

Jam edes aliquid.

CURCULIO.

Nolo, hercle, aliquid: certum quàm aliquid mavolo.

PHÆDROMUS.

Imò ſi ſcias, reliquiæ quæ ſint.

CURCULIO.

Scire nimis lubet

Ubi ſient: nam illis conventis ſanè opus eſt meis dentibus.

PHÆDROMUS.

Pernam, abdomen, ſumen, ſuis glandium.

CURCULIO.

Ain' tu omnia hæc?

In carnario fortaſſe dicis.

PHÆDROMUS.

Imò in lancibus:

Quæ tibi ſunt parata, poſtquam ſciimus venturum.

CURCULIO.

Vide,

Ne me ludas.

PHÆDROMUS.

Ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quò te misi, nihilo sum certior.

CURCULIO.

Nihil attuli.

PHÆDROMUS.

Perdidisti me.

CURCULIO.

Invenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo jussu profectus sum, perveni in Cariam.
Video tuum sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Respondit mihi paucis verbis, atque adeò fideliter,
Quod tibi est, item sibi esse magnam argenti inopiam.

PHÆDROMUS.

Perdis me tuis dictis.

CURCULIO.

Imò servo, & servatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo ab illo mœstus ad forum
Me illo frustra advenisse. Forte aspicio militem:
Aggredior hominem: saluto adveniens. Salve, inquit, mihi,
Prehendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illò advenisse, animi caussa. Ibi me interrogat
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me novisse. Quid lenonem Cappadocem? annuo

Visitasse. Sed quid eum vis?quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum : & pro iis decem coaccedunt minæ.
Dedisti tu argentum ? inquam. Imò apud trapezitam situm est,
Illum quem dixi Lyconem : atque ei mandavi, qui annulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro & veste abduceret.
Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo. Revocat me ilico,
Vocat ad cenam : religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus ? inquit. Consilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.
Omnis res parata'st : & nos, quibus paratum est, assumus.
Postquam cenati atque appoti, talos poscit sibi in manum.
Provocat me in aleam, ut ego ludam : pono pallium.
Ille suum annulum opposuit. Invocat Planesium.

PHÆDROMUS.

Meosne amores ?

CURCULIO.

Tace parumper. Jacit voltorios quatuor.
Talos arripio, invoco almam meam nutricem : Herculem
Jacto basilicum, propino magnum poculum : ille ebibit :
Caput deponit ; condormiscit. Ego ei subduco annulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
Rogant me servi, quò eam ? me dico ire, quò saturi solent.

Oſtium ubi conſpexi, exinde me illico protinam dedi.

PHÆDROMUS.

Laudo.

CURCULIO.

Laudato, quando illud quod cupis, effecero.
Eamus nunc intrò, ut tabellas conſignemus.

PHÆDROMUS.

Num moror ?

CURCULIO.

Atque aliquid priùs obtrudamus, pernam, ſumen, glandium :
Hæc ſunt ventri ſtabilimenta, panem & aſſa bubula,
Poculum grande, aula magna : ut ſatis conſilia ſuppetant.
Tute tabellas conſignato : hic miniſtrabit : ego edam.
Dicam quemadmodum conſcribas. Sequere me hàc intrò.

PHÆDROMUS.

Sequor.

ACTUS III.

LYCO. CURCULIO. LENO.

LYCO.

BEATUS videor : ſubduxi ratiunculam,
Quantum æris mihi ſit, quantumque alieni ſiet.
Dives ſum, ſi non reddo eis quibus debeo :
Si reddo illis quibus debeo, plus alieni eſt.

Verùm, hercle, verò quom bellè recogito,
Si magis me inſtabunt, ad Prætorem ſufferam.
Habent hunc morem plerique argentarii,
Ut alius alium poſcant, reddant nemini:
Pugnis rem ſolvant, ſi quis poſcat clariùs.
Qui homo maturè quæſivit pecuniam,
Niſi eam maturè parſit, maturè eſurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui uſurarius
Nunc mihi quæratur. Uſu'ſt & pecunia.

CURCULIO.

Nil tu me ſaturum monueris: memini & ſcio.
Ego hoc effectum lepidè tibi tradam: tace.
Edepol næ ego hîc me intus explevi probè,
Et quidem reliqui in ventre cellæ uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hîc eſt, qui operto capite Æſculapium
Salutat? atat quem quærebam: ſequere me.
Simulabo quaſi non noverim. Heus tu! te volo.

LYCO.

Unocule ſalve.

CURCULIO.

Quæſo, deridesne me?

LYCO.

De Coclitum proſapia te eſſe arbitror:
Nam ii ſunt unoculi.

CURCULIO.

Catapultâ hoc ictum eſt mihi
Apud Sicyonem.

LYCO.

Nam quid id refert mea.
An aula quaſſa cum cinere effoſſus ſiet?

CURCULIO.

Superſtitioſus hic quidem eſt: vera prædicat:

Nam illæc catapultæ ad me crebrò commeant.
Adolefcens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod infigne habeo, quæfo, ne me incomities.

LYCO.

Licetne inforare, fi incomitiare non licet?

CURCULIO.

Non inforabis me quidem: nec mihi placet
Tuum profectò nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quæro, commonftrare fi potes,
Inibis a me folidam & grandem gratiam.
Lyconem quæro trapezitam.

LYCO.

Dic mihi
Quid eum nunc quæris? aut cujatis?

CURCULIO.

Eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.....

LYCO.

Novi edepol nomen: nam mihi iftoc nomine,
Dum fcribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quæris?

CURCULIO.

Mandatum'ft mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem.

LYCO.

Quis tu homo es?

CURCULIO.

Libertus illius, quem omneis Summanum vocant.

LYCO.

Summane, falve. Quî Summanus? fac fciam.

CURCULIO.

Quia veftimenta, ubi obdormivi ebrius,
Summano: ob eam rem me omneis Summanum vocant.

LYCO.

Alibi te meliu'ſt quærere hoſpitium tibi,
Apud me profectò nihil eſt Summano loci.
Sed iſtum, quem quæris, ego ſum.

CURCULIO.

Quæſo, tune is es
Lyco trapezita?

LYCO.

Ego ſum.

CURCULIO.

Multam me tibi
Salutem juſſit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me juſſit.

LYCO.

Mihin'?

CURCULIO.

Ita.

Cape, ſignum noſce. Noſtin'?

LYCO.

Quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machærâ diſſicit.

CURCULIO.

Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare juſſerat,
Profectò ut faceres, ſuam ſi velles gratiam.

LYCO.

Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum.

CURCULIO.

Maxumè,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.

LYCO.

» Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo
» Therapontigonus Platagidorus plurimam
» Salutem dicit.

CURCULIO.

Meus hic eſt, hamum vorat.

LYCO.

» Tecum oro, & quæſo, qui has tabellas afferet
» Tibi, ut ei detur, quam iſtic emi virginem,
» Quod te præſente iſtic egi, teque interprete,
» Et aurum, & veſtem: jam ſcis, ut convenerit.
» Argentum des lenoni. Huic des virginem.

LYCO.

Ubi ipſus? cur non venit?

CURCULIO.

Ego dicam tibi;
Quia nudius quartus, venimus in Cariam,
Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ fiet
Septempedalis: factis monumentum ſuis.

LYCO.

Quamobrem iſtuc?

CURCULIO.

Dicam: quia enim Perſas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Perbibeſiam,
Centauromachiam, & Claſſiam Unomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum uſque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies.

LYCO.

Vah!

CURCULIO.

Quid mirare?

LYCO.

Quia enim in cavea ſi forent
Concluſi, itidem uti pulli gallinacei,

Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te esse ab illo : nam ita nugas blatis.

CURCULIO.

Imò etiam porrò, si vis, dicam.

LYCO.

Nihil moror.
Sequere hàc ; te absolvam, quâ advenisti gratiâ.
Atque eccum video. Leno salve.

LENO.

Dî te ament.

LYCO.

Quid hoc quod ad te venio ?

LENO.

Dicas quid velis.

LYCO.

Argentum accipias, cum illo mittas virginem.

LENO.

Quid, quod juratus sum ?

LYCO.

Quid id refert tua,
Dum argentum accipias ?

LENO.

Qui monet, quasi adjuvat.
Sequimini.

CURCULIO.

Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTUS IV.

SCENA I.

CHORAGUS.

EDEPOL nugatorem lepidum lepidè hunc nactu'ſt Phædromus.
Halophantam an ſycophantam hunc magis eſſe dicam neſcio.
Ornamenta, quæ locavi, metuo ut poſſim recipere.
Quanquam cum iſtoc mihi negotî nihil eſt : ipſi Phædromo
Credidi ; tamen aſſervabo. Sed dum hic egreditur foras,
Commonſtrabo, quo in quemque hominem facilè inveniatis loco,
Ne nimio opere ſumat operam, ſi quem conventum velit,
Vel vitioſum, vel ſine vitio ; vel probum, vel improbum.
Qui perjurum convenire volt hominem, mitto in Comitium.
Qui mendacem & glorioſum, apud Cloacinæ ſacrum.
Diteis damnoſos maritos ſub Baſilica quærito.
Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolent.
Symbolarum collatores apud forum piſcarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.

In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes, garrulique, & malevoli supra Lacum.
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit verè dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt fœnore.
Ponè ædem Castoris, ibi sunt, subitò quibus credas malè:
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi se se venditant.
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel aruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, quî alii subvorsentur, præbeant.
Diteis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere: linguæ moderandum est mihi.

ACTUS IV.

SCENA II.

CURCULIO. CAPPADOX. LYCO.

CURCULIO.

ITU præ, virgo: non queo, quod ponè me est, servare,
Et aurum, & vestem omnem suam esse aiebat, quicquid hæc haberet.

CAPPADOX.

Nemo it inficias.

CURCULIO.

Attamen meliuſculum eſt monere,

LYCO.

Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hanc liberali
Cauſſa manu aſſereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta.

CAPPADOX.

Meminero. De iſtoc quietus eſto.
Et nunc idem dico.

CURCULIO.

Et commeminiſſe ego hæc volam te.

CAPPADOX.

Memini, & mancipio tibi dabo.

CURCULIO.

Egon' ab lenone quicquam
Mancipio accipiam? quibus ſui nihil eſt, niſi una lingua,
Quî abjurant, ſi quid creditum eſt. Alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alieniſque imperatis.
Nec vobis auctor ullus eſt, nec voſmet eſtis ulli.
Item genus eſt lenonium inter homines, meo quidem animo,
Ut muſcæ, culices, pedeſque, puliceſque,
Odio & malo & moleſtiæ: bono uſui eſtis nulli.
Nec vobiſcum quiſquam in foro frugi conſiſtere audet.
Qui conſtitit, culpant eum, conſpuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametſi nihil fecit, aiunt,

LYCO.

Edepol lenones, meo animo, noviſti, Luſce, lepidè.

CURCULIO.

Eodem, hercle, vos pono & paro. Pariſſumi eſtis iibus.
Hi ſaltem in occultis locis proſtant, vos in foro ipſo.
Vos fenore, hi malè ſuadendo, & luſtris lacerant homines;
Rogitationes plurimas propter vos populus ſcivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.
Quaſi aquam ferventem, frigidam eſſe, ita vos putatis leges.

LYCO.

Tacuiſſe mavellem.

CURCULIO.

Au! malè meditate malè dicax es.

CAPPADOX.

Indignis ſi malè dicitur, maledictum id eſſe dico:
Verùm ſi dignis dicitur, benedictum'ſt, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, nunquid vis?

LYCO.

Bene vale.

CURCULIO.

Vale.

CAPPADOX.

Heus tu, tibi ego dico.

CURCULIO.

Eloquere quid vis?

CAPPADOX.

Quæſo ut hanc cures, bene ut ſit iſti.

Bene ego iſtam eduxi meæ domi & pudicè.

CURCULIO.

Si hujus miſeret,

Ecquid das, quî bene ſit?

CAPPADOX.

Malum.

CURCULIO.

Tibi opus eſt hoc, quî te procures.

CAPPADOX.

Quid ſtulta ploras? ne time, bene, hercle, vendidi ego te.

Fac ſis bonæ frugi ſies. Sequere iſtum bella bellè.

LYCO.

Summane, nunquid nunc jam me vis?

CURCULIO.

Vale atque ſalve,

Nam & operam & pecuniam benignè præbuiſti.

LYCO.

Salutem multam dicito patrono.

CURCULIO.

Nunciabo.

LYCO.

Nunquid vis, Leno?

CAPPADOX.

Iſtas minas decem, quî me procurem.

Dum melius ſit mihi, des.

LYCO.

Dabuntur. Cras peti jubeto.

CAPPADOX.

Quando bene geſſi rem, volo hîc in fano ſupplicare.

Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.

Sed eum qui mihi illam vendidit, nunquam poſtillà vidi:

Periisse credo. Quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini Dei sunt propitii, lucrum ei profectò objiciunt.
Nunc rei divinæ operam dabo. Certum est bene me curare.

ACTUS IV.

SCENA III.

THERAPONTIGONUS. LYCO.

THERAPONTIGONUS.

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundiâ,
Sed eâpse illà quâ excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi properè properas dare jam triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.

LYCO.

Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio,
Sed eopse illo quo mactare soleo, quoi nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Nec te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.

LYCO.

Nec tu me quidem unquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum.

THERAPONTIGONUS.

THERAPONTIGONUS.

Idem ego iſtuc quom credebam, credidi
Te nihil eſſe redditurum.

LYCO.

Cur nunc a me igitur petis ?

THERAPONTIGONUS.

Scire volo quoi reddidiſti.

LYCO.

Luſco liberto tuo :
Is Summanum ſe vocari dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obſignatas attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quas tu mihi tabulas ?
Quos tu mihi Luſcos libertos ? quos Summanos ſomnias ?
Nec mihi quidem libertus ullu'ſt.

LYCO.

Facis ſapientiùs,
Quàm pars latronum, libertos qui habent, & eos deſerunt.

THERAPONTIGONUS.

Quid feciſti ?

LYCO.

Quod mandaſti, feci tui honoris gratiâ;
Tuum qui ſignum ad me attuliſſet, nuncium ne ſpernerem.

THERAPONTIGONUS.

Stultior ſtulto fuiſti, qui iis tabellis crederes.

LYCO.

Quîs reſpublica & privata geritur, nonne iis crederem ?
Ego abeo. Tibi res ſoluta'ſt rectè. Bellator vale.

THERAPONTIGONUS.

Quid valeam?

LYCO.

At tu ægrota, si lubet, per me, ætatem quidem.

THERAPONTIGONUS.

Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Ut mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

ACTUS IV.

SCENA IV.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS.

CAPPADOX.

Quoi homini Dii sunt propitii, ei non esse iratos puto.
Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exsulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potiùs comedim, quàm ille.

THERAPONTIGONUS.

Jusseram salvere te.

CAPPADOX.

Therapontigone platagidore, salve: salvus quom advenis
In Epidaurum, hîc hodie apud me nunquam delinges salem.

THERAPONTIGONUS.

Bene vocas. Verùm vocata res eſt, ut malè ſit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te?

CAPPADOX.

Nihil apud me quidem.
Ne facias teſtes: neque equidem debeo quidquam.

THERAPONTIGONUS.

Quid eſt?

CAPPADOX.

Quod fui juratus, feci.

THERAPONTIGONUS.

Reddin', an non, virginem,
Priuſquam te huic meæ machæræ objicio, maſtigia?

CAPPADOX.

Vapulare ego te vehementer jubeo: ne me territes.
Illa abducta eſt: tu auferêre hinc a me, ſi perges mihi
Malè loqui profectò: quoi ego, niſi malum, nihil debeo.

THERAPONTIGONUS.

Mihin' malum minitare?

CAPPADOX.

Atque edepol non minitabor, ſed dabo,
Mihi ſi pergis moleſtus eſſe.

THERAPONTIGONUS.

Leno minitatur mihi?
Meæque pugnæ prœliares plurimæ obtritæ jacent?
At ita me machæra & clypeus
Bene juvent pugnantem in acie: niſi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hîc formicæ fruſtillatim differant.

CAPPADOX.

At ita me volſellæ, pecten, ſpeculum, calamiſtrum meum

Bene me amassint, meaque excutia, linteumque exterſum;
Ut ego tua magnifica verba, neque iſtas tuas magnas minas
Non pluris facio, quàm ancillam meam, qui latrinam lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit.

THERAPONTIGONUS.

Quis is eſt homo?

CAPPADOX.

Tuum libertum ſe ſe aiebat eſſe Summanum.

THERAPONTIGONUS.

Meum?
At at! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quom cogito.
Is mihi annulum ſurripuit.

CAPPADOX.

Perdidiſtin' tu annulum?
Miles pulchrè centuriatus eſt expuncto in manipulo.

THERAPONTIGONUS.

Ubi nunc Curculionem inveniam?

CAPPADOX.

In tritico facillumè
Vel quingentos Curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo. Vale atque ſalve.

THERAPONTIGONUS.

Malè vale; malè ſit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? ſiccine mihi eſſe os oblitum?
Cupio dare mercedem, qui illunc, ubi ſit commonſtret mihi.

ACTUS V.

SCENA I.

CURCULIO.

ANTIQUOM Poëtam audivi scripsisse in Tragœdia;
Mulieres duas pejores esse, quàm unam. Res ita est.
Verùm mulierem pejorem, quàm hæc amica est Phædromi,
Non vidi, neque audivi; neque pol dici, nec fingi potest
Pejor, quàm hæc est: quæ ubi me habere hunc conspicata est annulum,
Rogat unde habeam. Quid id tu quæris? quia mihi quæsito'st opus.
Nego me dicere. Ut eum eriperet, manum arripuit mordicùs.
Vix foras me abripui, atque effugi. Apage istanc caniculam.

ACTUS V.

SCENA II.

PLANESIUM. PHÆDROMUS. CURCULIO.

THERAPONTIGONUS.

PLANESIUM.

PHÆDROME, propera.

PHÆDROMUS.

Quid properem?

PLANESIUM.

Parasitum ne amiseris.
Magna res est.

PHÆDROMUS.

Nulla est mihi: nam, quam habui, absumpsi celeriter.

PLANESIUM.

Tene.

PHÆDROMUS.

Quid negotii est?

PLANESIUM.

Rogita, unde istunc habeat annulum:
Pater istum meus gestitavit.

CURCULIO.

At mea matertera.

PLANESIUM.

Mater ei utendum dederat.

CURCULIO.

Pater tuus rursum tibi.

PLANESIUM.

Nugas garris.

CURCULIO.

Soleo. Nam propter eas vivo faciliùs.

Quid nunc ?

PLANESIUM.

Obsecro , parentesne meos mihi prohibeas ?

CURCULIO.

Quid ? egò sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem & patrem ?

PLANESIUM.

Libera ego sum nata.

CURCULIO.

Et alii multi , qui nunc serviunt.

PLANESIUM.

Enimverò irascor.

CURCULIO.

Dixi equidem tibi , unde ad me hic pervenerit.
Quoties dicendum est ? elusi militem , inquam , in alea.

THERAPONTIGONUS.

Salvos sum : eccom quem quærebam. Quid agis , bone vir ?

CURCULIO.

Audio.

Si vis tribus bolis , vel in chlamydem.

THERAPONTIGONUS.

Quin tu is in malam crucem
Cum boletis , cum bulbis : redde etiam argentum , aut virginem.

PHÆDROMUS.

Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me repoſcis?

THERAPONTIGONUS.

Quam ab lenone abduxti hodie, ſcelus viri.

PHÆDROMUS.

Nullam abduxi.

THERAPONTIGONUS.

Certe ecciſtam, video.

PHÆDROMUS.

Virgo hæc libera eſt.

THERAPONTIGONUS.

Mean' ancillà libera ut ſit? quam ego nunquam emiſi manu.

PHÆDROMUS.

Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emiſti? fac ſciam.

THERAPONTIGONUS.

Ego quidem pro iſtac rem ſolvi ab trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & lenone auferam.

PHÆDROMUS.

Qui ſcias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus.

THERAPONTIGONUS.

Non eo.

PHÆDROMUS.

Licet te anteſtari?

THERAPONTIGONUS.

Non licet.

PHÆDROMUS.

Juppiter te malè perdat: inteſtatus vivito.

CURCULIO.

CURCULIO.

At ego, quem licet, te.

PHÆDROMUS.

Accede huc.

THERAPONTIGONUS.

Servom anteſtari! vide.

CURCULIO.

Hem! ut ſcias me liberum eſſe.

THERAPONTIGONUS.

Ergo ambula in jus. Heus tibi.

CURCULIO.

O cives, cives!

THERAPONTIGONUS.

Quid clamas?

PHÆDROMUS.

Quid iſtum tibi tactio eſt?

THERAPONTIGONUS.

Quia mihi libitum eſt.

PHÆDROMUS.

Accede huc tu: ego illum tibi dedam, tace.

CURCULIO.

Phædrome, obſecro, ſerva me.

PHÆDROMUS.

Tanquam me & Genium meum.
Miles, quæſo ut mihi dicas, unde illunc habeas annulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit.

PLANESIUM.

Per tua genua te obſecro,
Ut nos facias certiores.

THERAPONTIGONUS.

Quid iſtuc ad vos attinet?

Quæratis chlamydem & machæram hanc, unde ad me pervenerit.

CURCULIO.

Ut fastidit gloriosus!

THERAPONTIGONUS.

Mitte istum: ego dicam omnia.

CURCULIO.

Nihil est, quicquid ille dicit.

PLANESIUM.

Fac me certiorem obsecro.

THERAPONTIGONUS.

Ego dicam: surge. Hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes.

PLANESIUM.

Periphanes?

THERAPONTIGONUS.

Is, priusquam moritur, mihi dedit tanquam suo,
Ut æquom fuerat, filio.

PLANESIUM.

Pro Juppiter!

THERAPONTIGONUS.

Et iste me heredem fecit.

PLANESIUM.

Pietas mea,
Serva me, quando ego te servavi sedulò.
Frater mi, salve.

THERAPONTIGONUS.

Quî credam istuc ego? cedò,
Si vera memoras, quæ fuit mater tua?

PLANESIUM.

Cleobula.

THERAPONTIGONUS,

Nutrix quæ fuit ?

PLANESIUM.

Archeſtrata :

Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia.
Poſtquam illò ventum eſt : jam ut me collocaverat,
Exoritur ventus turbo : ſpectacula ibi ruunt :
Ego pertimeſco, tum ibi me neſcio quis arripit,
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abſtulerit, poſſum dicere.

THERAPONTIGONUS.

Meminiſtin' hanc turbam fieri ! ſed tu dic mihi,
Ubi is eſt homo, qui te ſurripuit ?

PLANESIUM

Neſcio.

Verùm hunc ſervavi ſemper mecum unà annulum.
Cum hoc olim perii.

THERAPONTIGONUS.

Cedò ut inſpiciam.

CURCULIO.

Sanan' es,

Quæ iſti committas ?

PLANESIUM.

Sine modò.

THERAPONTIGONUS.

Pro Juppiter !

Hic eſt quem ego tibi miſi natali die.
Tam facilè novi, quàm me. Salve, mea ſoror.

PLANESIUM.

Frater mi ſalve.

PHÆDROMUS.

Deos volo bene vortere

Iſtam rem vobis.

CURCULIO.

Et ego nobis omnibus.
Tu ut hodie adveniens cenam des fororiam :
Hic nuptialem cras dabit.

PHÆDROMUS.

Promittimus.

THERAPONTIGONUS.

Tace tu.

CURCULIO.

Non taceo , quando res vortit bene.
Tu iftanc defponde huic , miles : ego dotem dabo.

PHÆDROMUS.

Quid dotis ?

CURCULIO.

Egone ? ut femper , dum vivat , me alat.
Verùm hercle dico ; me lubente feceris.

THERAPONTIGONUS.

Et Leno hic debet nobis triginta minas.

PHÆDROMUS.

Quamobrem iftuc ?

THERAPONTIGONUS.

Quia ille ita repromifit mihi ,
Si quifquam hanc liberali afferuiffet manu ,
Sine controverfia omne argentum reddere.

PHÆDROMUS.

Nunc eamus ad Lenonem.

THERAPONTIGONUS.

Laudo.

PHÆDROMUS.

Hoc priùs volo ,
Meam rem agere.

THERAPONTIGONUS.

Quid id eft ?

PHÆDROMUS.

Ut mihi hanc despondeas.

CURCULIO.

Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?

THERAPONTIGONUS.

Si hæc volt.

PLANESIUM.

Mi frater, cupio.

THERAPONTIGONUS.

Fiat.

CURCULIO.

Bene facis.

PHÆDROMUS.

Spondesne, miles, mihi hanc uxorem?

THERAPONTIGONUS.

Spondeo.

CURCULIO.

Et ego hoc idem unum spondeo.

THERAPONTIGONUS.

Lepidè facis.

Sed eccum Lenonem, incedit, thesaurum meum.

ACTUS V.

SCENA III.

CAPPADOX. THERAPONTIGONUS.

PHÆDROMUS. PLANESIUM.

CAPPADOX.

ARGENTARIIS malè credi, qui aiunt, nugas prædicant,
Nam & benè & malè credi dico : id adeò hodie ego expertus ſum.
Non malè creditur, qui nunquam reddunt, ſed prorſum perit.
Velut decem minas dum hic ſolvit, omneis menſas tranſiit.
Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco. Ille in jus me vocat.
Peſſumè metui, ne mihi hodie apud prætorem ſolveret.
Verùm amici compulerunt, reddit argentum dómo.
Nunc domum properare certum'ſt.

THERAPONTIGONUS.

Heus tu Leno, te volo.

PHÆDROMUS.

Et ego te volo.

CAPPADOX.

At ego vos nolo ambos.

THERAPONTIGONUS.

Sta, fis, ilico.
Atque argentum properè propera vomere.

CAPPADOX.

Quid mecum eſt tibi ?
Aut tecum ? aut ? . . . .

THERAPONTIGONUS.

Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium :
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultæ ſolent.

PHÆDROMUS.

Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes.
Ferreo ego dico.

CAPPADOX.

At ego vos ambo in robuſto carcere,
Ut pereatis.

THERAPONTIGONUS.

Collum obſtringe, abduce iſtum in malam crucem.

PHÆDROMUS.

Quid ? quid eſt ? ipſe ibit potiùs.

CAPPADOX.

Proh Deûm atque hominum fidem !
Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me arripi ?
Obſecro Planeſium, & te, Phædrome, auxilium ut feras.

PLANESIUM.

Frater, obſecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene & pudicè me domi habuit.

THERAPONTIGONUS.

Haud voluntate id ſua :

Æſculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam ſi is valuiſſet, jam pridem, quoquò poſſet, mitteret.

PHÆDROMUS.

Animum advortite, ſi potis ſum hoc inter vos componere.
Mitte iſtunc. Accede huc Leno. Dicam meam ſententiam:
Siquidem voltis, quod decrero, facere.

CAPPADOX.

Tibi permittimus.
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quiſquam a me argentum auferat.

THERAPONTIGONUS.

Quódne promiſti?

CAPPADOX.

Quî promiſi?

PHÆDROMUS.

Linguâ.

CAPPADOX.

Eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratià, hæc nata eſt mihi.

THERAPONTIGONUS.

Nihil agit: collum obſtringe homini.

CAPPADOX.

Jamjam faciam ut juſſeris.

THERAPONTIGONUS.

Quando vir bonus es, reſponde, quod rogo.

CAPPADOX.

Roga quod lubet.

THERAPONTIGONUS.

Promiſtin', ſi liberali quiſquam hanc aſſereret manu,
Te omne argentum redditurum?

CAPPADOX.

Non commemini dicere.

THERAPONTIGONUS.

Quid ? negas ?

CAPPADOX.

Nego hercle verò. Quo præſente ? quo in loco ?

THERAPONTIGONUS.

Meipſo præſente , & Lycone trapezita.

CAPPADOX.

Non taces ?

THERAPONTIGONUS.

Non taceo.

CAPPADOX.

Non ego te floccifacio , ne me territes.

THERAPONTIGONUS.

Meipſo præſente , & Lycone factum eſt.

PHÆDROMUS.

Satis credo tibi.

Nunc adeò , ut tu ſcire poſſis , Leno , meam ſententiam :

Libera hæc eſt , hic hujus frater eſt , hæc autem illius ſoror.

Hæc mihi nubet : tu huic argentum redde. Hoc judicium meum eſt.

THERAPONTIGONUS.

Tu autem in nervo jam jacebis , niſi mihi argentum redditur.

CAPPADOX.

Hercle , iſtam rem judicaſti perfidiosè , Phædrome.
Et tibi oberit : & te , miles , Dî deæque perduint ,
Tu me ſequere.

THERAPONTIGONUS.

Quò ſequar ego te ?

CAPPADOX.

Ad trapezitam meum,
Ad prætorem. Nam inde rem ſolvo omnibus, quibus debeo.

THERAPONTIGONUS.

Ego te in nervom, haud ad prætorem hinc rapiam, ni argentum refers.

CAPPADOX.

Ego te vehementer perire cupio, ne tu me neſcias.

THERAPONTIGONUS.

Itane verò?

CAPPADOX.

Ita hercle verò.

THERAPONTIGONUS.

Novi ego hos pugnos meos.

CAPPADOX.

Quid tum?

THERAPONTIGONUS.

Quid tum? rogitas? hiſce ego, ſi tu me irritaveris,
Placidum ted hodie reddam.

CAPPADOX.

Age, ergo, recipe actutum.

THERAPONTIGONUS.

Licet.

PHÆDROMUS.

Tu miles apud me cenabis. Hodie fient nuptiæ.

THERAPONTIGONUS.

Quæ res bene vortat mihi & vobis, ſpectatores, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

M. ACCII PLAUTI

CASINA.

DRAMATIS PERSONÆ.

PROLOGUS.
CHALINUS, *servos.*
OLYMPIO, *villicus.*
CLEOSTRATA, *uxor.*
PARDALISCA, *ancilla.*
MURRHINA, *mulier.*
STALINO, } *senes.*
ALCESIMUS, }
COQUUS.
ANCILLÆ.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibusdam videtur,

PRISCIANI.

CONSERVAM uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adjuvat senem : verùm decipitur dolis.
Ita ei subjicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

PROLOGUS.

SALVERE jubeo ſpectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi; & vos Fides.
Si verum dixi, ſignum clarum date mihi,
Ut vos mihi eſſe æquos jam inde a principio ſciam.
Qui utuntur vino vetere, ſapientes puto,
Et qui libenter veteres ſpectant fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Æquom placere eſt ante veteres fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, comœdiæ,
Multò ſunt nequiores, quàm nummi novi.
Nos poſtquam populi rumorem intelleximus,
Studioſè expetere vos Plautinas fabulas,
Antiquam ejus edimus comœdiam,
Quam vos probaſtis, qui eſtis in ſenioribus:
Nam juniorum qui ſunt, non norunt, ſcio.
Verùm ut cognoſcant, dabimus operam ſedulò.
Hæc quom primùm acta eſt, vicit omnes fabulas.

Ea tempeſtate flos poëtarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed abſentes tamen proſunt præſentibus.
Vos omnes opere magno eſſe oratos volo,
Benignè ut operam detis ad noſtrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem ſuum.
Ludi ſunt. Ludus datus eſt argentariis.
Tranquillum eſt: Alcedonia ſunt circum forum.
Ratione utüntur, ludis poſcunt neminem;
Secundùm ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ ſi ſunt, animum advortite:
Comœdiæ nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur hæc comœdia
Græcè, Latinè ſortientes. Diphilus
Hanc Græcè ſcripſit, poſt id rurſum denuò
Latinè Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat, ei eſt filius.
Is unà cum Patre in illiſce habitat ædibus.
Eſt ei quidam ſervos, qui in morbo cubat;
Imò hercle verò, in lecto, ne quid mentiar.
Is ſervos, ſed abhinc annos factum eſt ſedecim,
Quom conſpicatus eſt primo crepuſculo
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det ſibi:
Exorat, aufert, detulit rectà domum.

Dat heræ ſuæ, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magnâ induſtriâ,
Quaſi ſi eſſet ex ſe nata, non multò ſecùs.
Poſtquam adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere poſſet. At eam puellam hic ſenex
Amat efflictim, & item contra filius.
Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Pater filiuſque, clam alter alterum.
Pater allegavit villicum, qui poſceret
Sibi iſtam uxorem: is ſperat, ſi ei ſit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit ſuum,
Qui ſibi eam uxorem poſcat. Scit, ſi id impetret,
Futurum, quod amat, intra præſepeis ſuas.
Uxor ſenis ſenſit virum amori operam dare,
Propterea unà conſentit cum filio.
Ille autem poſtquam ſenſit filium ſuum
Eandem illam amare, & eſſe impedimento ſibi,
Hinc adoleſcentem peregrè ablegavit pater.
Sciens ejus mater ei dat operam, abſenti tamen.
Is, ne exſpectetis, hodie in hac comœdia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hîc, quos credo nunc inter ſe dicere:
Quæſo, hercle, quid iſtuc eſt? ſerviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poſcent ſibi?

Novom attulerunt, quod ſit nuſquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Græcia & Carthagini,
Et hîc in noſtra terra, in Apulia.
Majoreque opera ibi ſerviles nuptiæ,
Quàm liberales etiam curari ſolent.
Id ni fit, mecum pignus, ſi quis volt, dato
In urnam mulſi, Pœnus dum judex ſiet;
Vel Græcus adeò, vel meâ cauſsâ Apulus.
Quid nunc? nihil agitis? ſentio; nemo ſitit.
Revortor ad illam puellam expoſititiam,
Quam ſervi ſumma vi ſibi uxorem expetunt.
Ea invenietur & pudica & libera,
Ingenua Athenienſis: neque quicquam ſtupri
Faciet profectò in hac quidem comœdia.
Mox hercle verò poſt, tranſacta fabula,
Argentum ſi quis dederit, ut ego ſuſpicor,
Ultro ibit nuptum, non manebit auſpices.
Tantum eſt. Valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute verâ, quod feciſtis antidhac.

FINIS PROLOGI.

ACTUS I.

OLYMPIO. CHALINUS.

OLYMPIO.

Non mihi licere meam rem me ſolum, ut volo,
Loqui atque cogitare, ſine ted arbitro?
Quid tu, malum! me ſequere?

CHALINUS.

Quia certum eſt mihi,
Quaſi umbra, quoquò ibis tu, te perſequi.
Quin edepol etiam, ſi in crucem vis pergere,
Sequi decretum eſt. Dehinc conjicito ceterum,
Poſſiſne, necne, clam me ſutelis tuis
Præripere Caſinam uxorem, proinde ut poſtulas.

OLYMPIO.

Quid tibi negotî mecum eſt?

CHALINUS.

Quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas villice hìc magni pretii?

OLYMPIO.

Libet.

CHALINUS.

Quin ruri es in præfectura tua?
Quin potiùs, quod legatum eſt tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abſtines?
Huc veniſti ſponſam præreptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam.

OLYMPIO.

Chaline, non ſum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure rectè qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Caſinam, conſervam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo uſque in præfectura mea.

CHALINUS.

Tun' illam ducas? hercle me ſuſpendio,
Quàm tu ejus potitor fias, ſatius eſt mortuum.

OLYMPIO.

Mea præda eſt illa: proin' tu te in laqueum induas.

CHALINUS.

Ex ſterquilinio effoſſe, tua illæc præda ſit?

OLYMPIO.

Scies hoc ita eſſe: væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miſerum meis?

CHALINUS.

Quid tu mihi facies?

OLYMPIO.

Egone? quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem.
Poſtilla, ut ſemper improbus nihilque ſis.
Poſt id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, & una ſemita,
Fons unus, unum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curvom aqua faciam probe,
Ut poſtilena poſſit ex te fieri.
Poſt autem, ruri niſi tu ervom comederis;
Aut, quaſi lumbricus, terram: quod te poſtules
Guſtare quicquam; nunquam edepol jejunium

Jejunum eſt æquè, atque ego ruri reddibo te.
Poſt id, quom laſſus fueris & famelicus,
Noctu ut condignè te cubes, curabitur.

CHALINUS.

Quid facies?

OLYMPIO.

Concludêre in feneſtram firmiter:
Unde auſcultare poſſis, quom ego illanc oſculer:
Quom mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea feſtivitas,
Sine tuos ocellos deoſculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus feſtus dies,
Meus pullus paſſer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi hæc dicentur dicta, tum tu furcifer,
Quaſi mus, in medio pariete vorſabere.
Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules,
Abeo intro: tædet ſermonis tui.

CHALINUS.

Te ſequor.
Hic quidem, pol, certò nihil ages ſine me arbitro.

ACTUS II.

SCENA I.

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

CLEOSTRATA.

Obsignate cellas, referte annulum ad me:
Ego huc tranſeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir ſi quid volet me, facite hinc me arceſſatis.

PARDALISCA.

Prandium juſſerat ſenex ſibi parari.

CLEOSTRATA.

St, tace atque abi. Neque paro, neque hodie
Coquetur: quando is mihi & filio advorſatur
Suo, animique amoriſque cauſſa ſui.
Flagitium illud hominis! ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Ulciſcar: ego pol illum probè incommodis
Dictis angam: faciam uti, proinde ut eſt dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitii
Perſequentem, ſtabulum nequitiæ. Nunc hinc
Meas fortunas eo queſtum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. Atque ea ipſa eccam egreditur
Foras. Non pol per tempus iter mihi incœpi.

ACTUS II.

SCENA II.

MURRHINA. CLEOSTRATA.

MURRHINA.

SEQUIMINI, comites, in proximum me huc.
Heus vos! ecquis hæc quæ loquar audit? ego hîc ero,
Vir ſi,aut quiſpiam quæret. Nam ubi domi ſola ſum,
Sopor manus calvitur. Juſſin' colum
Ferri mihi?

CLEOSTRATA.

Murrhina ſalve.

MURRHINA.

Salve
Mecaſtor. Sed quid tu es triſtis, amabo?

CLEOSTRATA.

Ita ſolent omnes quæ ſunt malè nuptæ,
Domi & foris ægrè quod ſit, ſatis ſemper eſt.
Nam ego ibam ad te.

MURRHINA.

Et pol ego iſtuc ad te. Sed quid eſt,
Quod tuo nunc animo ægrè eſt? nam quod tibi eſt
Ægrè, idem mihi eſt dividiæ.

CLEOSTRATA.

Credo ecaſtor:
Nam vicinam neminem amo meritò magis, quàm te:

Nec quacum plura ſunt mihi, quæ ego velim.

MURRHINA.

Amo te, atque iſtuc expeto ſcire quid ſit.

CLEOSTRATA.

Vir me habet peſſumis deſpicatam modis,
Nec mihi jus meum obtinendi optio eſt.

MURRHINA.

Hem! quid eſt? dic idem hoc: nam pol haud ſatis meo
Corde accepi querelas tuas, obſecro.

CLEOSTRATA.

Vir me habet peſſumis deſpicatam modis.

MURRHINA.

Mira ſunt, vera ſi prædicas. Nam viri
Jus ſuum ad mulieres obtinere haud queunt.

CLEOSTRATA.

Quin mihi ancillulam ingratis poſtulat, quæ mea eſt,
Quæ meo educata ſumptu eſt, villico ſuo ſe dare.
Sed ipſus eam amat.

MURRHINA.

Obſecro tace.

CLEOSTRATA.

Nam hic nunc
Licet dicere. Nos ſumus....

MURRHINA.

Ita eſt, unde ea tibi eſt?
Nam peculi probam nihil habere addecet
Clam virum: & quæ habet, parum ei haud commodè eſt,
Quin viro aut ſubtrahat, aut ſtupro invenerit.
Hoc viri cenſeo eſſe omne, quicquid tuum eſt.

CLEOSTRATA.

Tu quidem advorsùm tuam amicam omnia loqueris.

MURRHINA.

Tace ſis ſtulta, & mihi auſculta : noli, ſis, tu illi
Advorſari. Sine amet ; ſine quod libet, id faciat :
Quando tibi nil domi deliquum eſt.

CLEOSTRATA.

Satin' ſana es ? nam tu quidem advorsùs tuam iſta rem
Loquere.

MURRHINA.

Inſipiens ! ſemper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro.

CLEOSTRATA.

Cui verbo ?

MURRHINA.

I foras mulier.

CLEOSTRATA.

St ?
Tace.

MURRHINA.

Quid eſt ?

CLEOSTRATA.

Hem.

MURRHINA.

Quis eſt, quem vides ?

CLEOSTRATA.

Vir eccum it.
Intrò abi, appropera, age amabo.

MURRHINA.

Impetras.
Abeo.

CLEOSTRATA.

Mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. Nunc vale.

CLEOSTRATA.

Valeas.

ACTUS II.

SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO.

OMNIBUS rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quicquam commemorari, quod plus ſalis, pluſque leporis hodie
Habeat. Cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præſtat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo.
Neque ſalſum neque ſuave eſſe poteſt quicquam, ubi amor non admiſcetur.
Fel quod amarum eſt, id mel faciet: hominem ex triſti lepidum & lenem.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quàm ex auditis.
Qui poſtquam amo Caſinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes ſolicito, ubicumque eſt lepidum unguentum, ungor,

Ut illi placeam : & placeo, ut videor. Sed uxor me excruciat , quia vivit.
Triſtem adſtare adſpicio. Blandè hæc mihi mala res appellanda eſt.
Uxor mea , meaque amœnitas , quid tu agis ?

CLEOSTRATA.

Abi , atque abſtine manum.

STALINO.

Eia mea Juno, non decet te eſſe tam triſtem tuo Jovi.
Quò nunc abis ?

CLEOSTRATA.

Mitte me.

STALINO.

Mane.

CLEOSTRATA.

Non maneo.

STALINO.

At pol ego te ſequar.

CLEOSTRATA.

Obſecro , ſanun'es ?

STALINO.

Sanus , quando ted amo.

CLEOSTRATA.

Nolo ames.

STALINO.

Non
Potes impetrare.

CLEOSTRATA.

Enecas.

STALINO.

Vera dicas velim.

CLEOSTRATA.

Credo ego

Iſtuc tibi.

STALINO.

Reſpice, oh mi lepos!

CLEOSTRATA.

Nempe ita uti tu mihi es.

Unde hîc, amabo, unguenta adolent?

STALINO.

Oh; perii! manifeſtò miſer
Teneor. Ceſſo caput pallio detergere? uti te bonus
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dediſti.

CLEOSTRATA.

Eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quæ decent
te, dicam.
Seneĉta ætate unguentatus per vias, ignave, incedis.

STALINO.

Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta.

CLEOSTRATA.

Ut citò commentatus eſt!

Ecquid te pudet?

STALINO.

Omnia quæ tu vis.

CLEOSTRATA.

Ubi in luſtra jacuiſti?

STALINO.

Egone in luſtra?

CLEOSTRATA.

Scio plus, quàm tu me arbitrare.

STALINO.

Quid id eſt?

Quid tu ſcis?

CLEOSTRATA.

Te sene omnium senem neminem esse ignaviorem.
Unde is nihili ? ubi fuisti ? ubi lustratu's, ubi bibisti ?
Id est mecastor : vide palliolum ut rugat.

STALINO.

Dî me & te infelicitent ,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi.

CLEOSTRATA.

Imò age , ut lubet ,
Bibe , es , disperde rem.

STALINO.

Ohe,jam satis uxor est:comprime te:nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis , cras quod mecum litiges.
Sed quid ais ? jam domuisti animum potiùs , ut quod vir velit
Fieri , id facias quàm adversere contra ?

CLEOSTRATA.

Qua de re ?

STALINO.

Rogas ?
Super ancilla Casina , ut detur nuptum nostro villico ,
Servo frugi : atque ubi illi bene sit , ligno , aqua calida , cibo ,
Vestimentis , ubique educat pueros , quos pariat , potiùs
Quàm illi servo nequam des armigero , nihili atque improbo ,
Cui homini hodie peculî nummus non est plumbeus.

CLEOSTRATA.

Mirum , ecastor , te senecta ætate officium tuum
Non meminisse ?

STALINO.

Quid jam ?

CLEOSTRATA.

Quia, si facias rectè aut commodè,
Me sinas curare ancillas, quæ mea est curatio.

STALINO.

Quî, malum ! homini scutigerulo dare lubet ?

CLEOSTRATA.

Quia enim filio
Nos oportet opitulari unico.

STALINO.

At quanquam unicu'st,
Nihilò magis unicus est ille filius, quàm ego illi pater :
Illum mihi æquius est, quàm me illi, quæ volo concedere.

CLEOSTRATA.

Tute ecastor tibi, homo, malam rem quæris.

STALINO.

Subolet : sentio,
Egone ?

CLEOSTRATA.

Tu. Nam quid friguttis ? quid istuc tam cupidè cupis ?

STALINO.

Ut enim frugi servo detur potiùs, quàm servo improbo.

CLEOSTRATA.

Quid si ego impetro, atque exoro a villico, causâ meâ
Ut eam illi permittat ?

STALINO.

Quid si ego autem ab armigero impetro,
Eam illi permittat ? atque hoc credo impetrassere.

CLEOSTRATA.

Convenit. Vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras ?
Tu eum orató , ego autem orabo villicum.

STALINO.

Sanè volo.

CLEOSTRATA.

Jam hic erit. Nunc experiemur, noſtrûm uter ſit blandior.

STALINO.

Hercules Dîque iſtam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego diſcrucior miſer amore : illa autem quaſi ob induſtriam
Mihi advorſatur. Subolet hoc jam uxori, quod ego machinor :
Propter eam rem magis armigero dat operam de induſtria.

ACTUS II.

SCENA IV.

STALINO. CHALINUS.

STALINO.

Qui illum Dii omnes Deæque perdant.

CHALINUS.

Te uxor, aiebat, tua

Me vocare.

STALINO.

Ego enim vocari juſſi.

CHALINUS.

Eloquere quid velis ?

STALINO.

Primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.

CHALINUS.

Stultitia eſt ei te eſſe triſtem, quojus poteſtas plus poteſt.

STALINO.

Pro ! bonæ frugi hominem te jam pridem eſſe arbitror.

CHALINUS.

Intellego.

Quin, ſi ita arbitrare, emittis me manu ?

STALINO.

Quin id volo.

Sed nihil eſt, me cupere factum, niſi tu factis adjuvas.

CHALINUS.

Quod velis modò, id velim me ſcire.

STALINO.

Auſculta ergo, loquar :

Caſinam ego uxorem promiſi villico noſtro dare.

CHALINUS.

At tua uxor, filiuſque promiſerunt mihi.

STALINO.

Scio.

Sed utrum nunc tu, cœlibem eſſe te mavis liberum,
An marítum ſervom ætatem degere & gnatos tuos ?
Optio hæc tua eſt : utram harum vis conditionem accipe.

CHALINUS.

Liber ſi ſim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Caſina certum eſt, concedere homini nato nemini.

STALINO.

Intrò abi, atque actutum uxorem huc evoca ante ædeis citò.
Et ſitellam huc tecum afferto cum aqua & ſorteis.

CHALINUS.

Satis placet.

STALINO.

Ego pol iſtam jam aliquovorſum tragulam decidero.
Nam ſi ſic nihil impetrare potero, ſaltem ſortiar.
Ibi ego te & ſuffragatores tuos ulciſcar.

CHALINUS.

Attamen
Mihi obtinget ſors.

STALINO.

Ut quidem pol pereas cruciatu malo.

CHALINUS.

Mihi illa nubet; machinare quod lubet, quovis modo.

STALINO.

Abin' hinc ab oculis?

CHALINUS.

Invitus me vides: vivam tamen.

STALINO.

Sumne ego miſer homo? ſatin' omnes res ſunt advorſæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Caſinam ducat. Si id factum eſt, ecce me nullum ſenem:
Si non impetravit, etiam ſpecula in ſortitu'ſt mihi.
Si ſors autem decollaſſit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. Sed progreditur optumè, eccum, Olympio.

ACTUS II.

SCENA V.

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO.

Una edepol operâ in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quàm iſtam operam a me impetres, quod
poſtulas.

STALINO.

Salvos ſum, ſalva ſpes eſt, ut verba audio.

OLYMPIO.

Quid tu me verò libertate territas?
Quid ſi tu nolis, filiuſque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Unâ libellà liber poſſum fieri.

STALINO.

Quid iſtuc eſt? quîcum litigas, Olympio?

OLYMPIO.

Cum eadem qua tu ſemper.

STALINO.

Cum uxorene mea?

OLYMPIO.

Quam tu mihi uxorem? quaſi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.

STALINO.

Quid agit ? quid loquitur tecum ?

OLYMPIO.

Orat, obſecrat,
Ne Caſinam uxorem ducam.

STALINO.

Quid tu poſtea ?

OLYMPIO.

Negavi enim ipſi me conceſſurum Jovi,
Si is mecum oraret.

STALINO.

Dî te ſervaſſint mihi.

OLYMPIO.

Nunc in fermento tota eſt, ita turget mihi.

STALINO.

Edepol ego illam mediam diruptam velim.

OLYMPIO.

Credo edepol eſſe, ſiquidem tu frugi bonæ es.
Verùm edepol tua mihi odioſa eſt amatio :
Inimica eſt tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares.

STALINO.

Quid id refert tua ?
Unus tibi hic dum propitius ſit Juppiter,
Tu iſtos minutos cave Deos flocciſeceris.

OLYMPIO.

Nugæ ſunt iſtæ magnæ. Quaſi tu neſcias
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem ſi tu Juppiter ſis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi ſubveniet tergo, aut capiti, aut cruribus ?

STALINO.

Opinione meliùs res tibi habeat tua,

Si hoc impetramus, ut ego cum Caſina cubem.

OLYMPIO.

Non, hercle, opinor poſſe, ita uxor acriter
Tua inſtat, ne mihi detur.

STALINO.

At ego ſic agam:
Conjiciam ſorteis in ſitellam, & ſortiar
Tibi & Chalino. Ita rem natam intellego.
Neceſſum eſt vorſis gladiis depugnarier.

OLYMPIO.

Quid ſi ſors aliter quàm voles, evenerit?

STALINO.

Benedice. Dîs ſum fretus, Deos ſperabimus.

OLYMPIO.

Non ego iſtuc verbum emiſſim titivilitio.
Nam omnes mortales Deis ſunt freti: ſed tamen
Vidi ego Deis fretos ſæpe multos decipi.

STALINO.

Tace parumper.

OLYMPIO.

Quid vis?

STALINO.

Eccum exit foras
Chalinus intus cum ſitella & ſortibus.
Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.

ACTUS II.

SCENA VI.

CLEOSTRATA. CHALINUS. STALINO.

OLYMPIO.

CLEOSTRATA.

Face Chaline me certiorem, quid meus vir me velit.

CHALINUS.

Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

CLEOSTRATA.

Credo ecaſtor velle.

CHALINUS.

At pol ego haud credo, ſed certò ſcio.

STALINO.

Plus artificum eſt mî quàm rebar, ariolum hunc habeo domi.
Quid ſi propiùs attollamus ſigna, eamuſque obviam?
Sequere. Quid vos agitis?

CHALINUS.

Aſſunt quæ imperaviſti omnia,
Uxor, ſortes, ſitula, atque egomet.

STALINO.

Te uno adeſt plus quàm ego volo.

CHALINUS.

Tibi quidem edepol ita videtur : ſtimulus ego nunc ſum tibi.
Eo dico, corculum adſudaſſit jam ex metu.

STALINO.

Maſtigia !

CLEOSTRATA.

Tace Chaline. Comprime iſtum.

OLYMPIO.

Imò iſtunc, qui didicit dare.

STALINO.

Appone hic ſitellam, ſorteis cedo mihi : animum advortite.
Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me impetrare, uxor mea,
Caſina ut uxor mihi daretur : & nunc etiam cenſeo.

CLEOSTRATA.

Tibi daretur illa ?

STALINO.

Mihi enim ? ah ! non id volui dicere :
Dum mihi volui, huic dixi : atque adeò dum mihi cupio, perperam
Jamdudum, hercle, fabulor.

CLEOSTRATA.

Pol tu quidem ; atque etiam facis.

STALINO.

Huic, imò hercle mihi. Vah ! tandem redii vix veram in viam.

CLEOSTRATA.

Per pol ſæpe peccas.

STALINO.

Ita ſit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque ſuo pro jure, ego atque hic oramus.

CLEOSTRATA.

Quid eſt ?

STALINO.

Dicam enim, mea mulſa, de iſtac Caſina huic noſtro villico Gratiam facias.

CLEOSTRATA.

At pol ego neque facio, neque cenſeo.

STALINO.

Tum igitur ego ſorteis utrinque jam......

CLEOSTRATA.

Quis vetat ?

STALINO.

Optumum atque æquiſſumum iſtud eſſe, jure judico.
Poſtremò, ſi illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin ſecùs, patiemur animis æquis. Tene ſortem tibi,
Vide quid ſcriptum eſt.

OLYMPIO.

Unum.

CHALINUS.

Iniquum eſt : quia iſti prius quàm mihi eſt.

STALINO.

Accipe hanc, ſis.

CHALINUS.

Cedo, mane : unum venit in mentem modò.
Vide, ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua.

STALINO.

Verbero,
Men' te cenſes eſſe ? nulla eſt. Habe quietum animum modò.

CHALINUS.

Quod bonum atque fortunatum ſit mihi, tuum magnum malum.

OLYMPIO.

Tibi quidem edepol credo eveniet : novi pietatem tuam.

Sed manedum : num iſta aut populna ſors, aut abiegna eſt tua ?

CHALINUS.

Quid tu id curas ?

OLYMPIO.

Quia enim metuo, ne in aqua ſumma natet.

STALINO.

Euge : cave. Conjicite ſorteis. Nunc jam amabo huc. Eccere,

Uxor, æqua.

OLYMPIO.

Nolim uxori credere.

STALINO.

Habe animum bonum.

OLYMPIO.

Credo, hercle, hodie devotabit ſorteis ſi attigerit.

CHALINUS.

Tace.

OLYMPIO.

Taceo ; Deos quæſo.

CHALINUS.

Ut quidem tu hodie canem & furcam feras.

OLYMPIO.

Mihi ut ſortitio eveniat.

CHALINUS.

Ut quidem, hercle, pedibus pendeas.

OLYMPIO.

At tu ut oculos emungare ex capite per naſum tuos.

Quid times ? paratum oportet eſſe jam laqueum tibi.

Periiſti.

STALINO.

Animum advortite, amabo.

OLYMPIO.

Taceo.

STALINO.

Nunc tu, Cleoſtrata,
Ne a me memores malitiosè de hac re factum, aut ſuſpices,
Tibi permitto: tute ſorti.

OLYMPIO.

Perdis me.

CHALINUS.

Lucrum facit.

CLEOSTRATA.

Bene facis.

CHALINUS.

Deos quæſo, ut tua ſors ex ſitella effugerit.

OLYMPIO.

Ain' tu? quia tu es fugitivos, omnes te imitari cupis.
Utinam tua quidem, ſicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, iſta in ſortiendo ſors delicuerit.

CHALINUS.

Tu ut liqueſcas, ipſe actutum virgis caleſactabere.

STALINO.

Hoc ageſis, Olympio.

OLYMPIO.

Si hic litteratus me ſinat.

STALINO.

Quod bonum atque fortunatum mihi ſit.

OLYMPIO.

Ita verò, & mihi.

CHALINUS.

Non.

OLYMPIO.

Imò hercle.

CHALINUS.

Imò mihi hercle.

STALINO.

Hic vincet, tu vives miſer.

Præcide os tu illi hodie. Age, ecquid ſit?

CLEOSTRATA.

Ne objexis manum.

OLYMPIO.

Compreſſan' palma an porrecta ferio?

STALINO.

Age, ut vis.

OLYMPIO.

Hem tibi.

CLEOSTRATA.

Quid tibi iſtunc tactio eſt?

OLYMPIO.

Quia Juppiter juſſit meus.

CLEOSTRATA.

Feri malam tu illi rurſum.

OLYMPIO.

Perii! pugnis cædor: Juppiter!

STALINO.

Quid tibi tactio hunc fuit?

CHALINUS.

Quia juſſit hæc Juno mea.

STALINO.

Patiundum eſt, ſiquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.

CLEOSTRATA.

Tam huic loqui licere oportet, quàm iſti.

OLYMPIO.

OLYMPIO.

Cur omen mihi
Vituperat ?

STALINO.

Malo, Chaline, tibi cavendum censeo.

CHALINUS.

Tempori, postquam oppugnatum est os.

STALINO.

Age, uxor mea, nunc jam
Sorti. Vos advortite animum. Præbe tu.

OLYMPIO.

Ubi sim nescio.
Perii ! cor lienosum opinor habeo, jamdudum salit :
De labore pectus tundit.

CLEOSTRATA.

Teneo sortem.

STALINO.

Effer foras.

CHALINUS.

Jamne mortuus ?

OLYMPIO.

Ostende, mea est.

CHALINUS.

Mala crux ea est quidem.

CLEOSTRATA.

Victus es, Chaline.

STALINO.

Tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo.

OLYMPIO.

Pietate factum est mea, atque majorum meûm.

STALINO.

Intrò abi uxor, atque adorna nuptias.

CLEOSTRATA.

Faciam ut jubes.

STALINO.

Scin' tu ruri esse ad villam longè, quò ducat?

CLEOSTRATA.

Scio.

STALINO.

Intrò abi.

Et quanquam hoc tibi est ægrè, tamen fac accures.

CLEOSTRATA.

Licet.

STALINO.

Eamus nos quoque intrò, hortemur ut properent.

OLYMPIO.

Num quid moror?

STALINO.

Nam præsente hoc plura verba non desidero.

ACTUS II.

SCENA VII.

CHALINUS.

Si nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et præter operam restim sumptifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen
Sorti sum victus. Casina nubet villico.
Atque id non tam ægre'st jam vicisse villicum,

Quàm id expetivisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut festinabat miser!
Ut suffultabat, postquam vicit villicus!
Atat, concedam huc: audio aperiri fores
Mihi benevolenteis. Atque a me prodeunt.
Hic ex insidiis hisce ego insidias dabo.

ACTUS II.

SCENA VIII.

OLYMPIO. STALINO. CHALINUS.

OLYMPIO.

SINE modò rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tanquam carbonarium.

STALINO.

Ita fieri oportet.

OLYMPIO.

Factum & curatum dabo.

STALINO.

Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in mœrore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adjungerem.

CHALINUS.

Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus est horum clanculum sermo mihi.

Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi. Protollo mortem mihi.
Certum est, Acheruntem præmittam priùs.

OLYMPIO.

Ut tibi ego inventus sum obsequens! quod maxumè
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem.

STALINO.

Tace.
Ita me Dî bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istam rem quin te deosculer, voluptas mea.

CHALINUS.

Quid, deosculer? quæ res est? voluptas quæ tua?

OLYMPIO.

Ecquid amas nunc me?

STALINO.

Imò edepol me, quàm te, minùs.
Licetne amplecti te?

CHALINUS.

Quid, amplecti licet?

STALINO.

Ut quia te tango, mel mî videor lingere!

CHALINUS.

Effodere hercle hîc volt, credo, vesicam villico.

OLYMPIO.

Ultro te amator, apage te a dorso meo.

CHALINUS.

Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sanè sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: &
Idem me pridem, cum ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub janua.

OLYMPIO.

Ut tibi morigerus hodie ! ut voluptati fui !

STALINO.

Ut tibi , dum vivam , bene velim plus quàm mihi.
Ut ego hodie Cafinam deofculabor ! ut mihi
Bona multa faciam , clam meam uxorem !

CHALINUS.

Attate ,
Nunc pol ego demum in rectam redii femitam.
Hic ipfus Cafinam deperit. Habeo viros.

STALINO.

Jam
Hercle amplexari , jam ofculari geftio.

OLYMPIO.

Sine priùs deduci. Quid , malum , properas !

STALINO.

Amo.

OLYMPIO.

At non opinor fieri hoc poffe hodie.

STALINO.

Poteft.
Siquidem cras cenfes poffe te mitti manu.

CHALINUS.

Enimvero huc aures magis funt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in faltu lepidè apros capiam duos.

STALINO.

Apud hunc fodalem meum atque vicinum mihi
Locus eft paratus. Ei ego amorem omnem meum
Concredui : is mihi fe locum dixit dare.

OLYMPIO.

Quid ejus uxor ? ubi erit ?

STALINO.

Lepidè reperi.

Mea uxor vocabit huc eam ad ſe in nuptias ;
Ut hîc ſit ſecum , ſe adjuvet , ſecum cubet.
Ego juſſi , & dixit ſe facturam uxor mea.
Illa hîc cubabit : vir aberit , faxo , domo.
Tu rus uxorem duces. Id rus hoc erit ,
Tantiſper dum ego cum Caſina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces poſtea.
Satin' aſtutè ?

OLYMPIO.

Doctè.

CHALINUS.

Age modò , fabricamini.
Malo , hercle , voſtro tam vorſuti vivitis.

STALINO.

Scin' quid nunc facias ?

OLYMPIO.

Loquere.

STALINO.

Tene marſupium.
Abi atque obſonia propera : ſed lepidè volo
Molliculas eſcas , ut ipſa mollicula eſt.

OLYMPIO.

Licet.

STALINO.

Emito ſepiolas , lepadas , lolligiunculas
Hordeias.

CHALINUS.

Imò triticeas , ſi ſapis.

STALINO.

Soleas.

CHALINUS.

Quî quæſo potiùs , quàm ſculponeas ,
Quibus batuatur tibi os , ſenex nequiſſume ?

OLYMPIO.

Vin' lingulacas ?

STALINO.

Quid opus eſt , quando uxor domi eſt ?
Ea lingulaca eſt nobis : nam nunquam tacet.

OLYMPIO.

In re præſenti , ex copia piſcaria
Conſulere , quid emam æquom eſt.

STALINO.

Æquom oras , abi.
Argento parci nolo : obſonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento eſt opus ,
Ut quod mandavi , curet.

OLYMPIO.

Jamne abeo ?

STALINO.

Volo.

CHALINUS.

Tribus non conduci poſſim libertatibus ,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum ;
Quinque hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam ,
Manifeſtò teneo in noxa inimicos meos.
Sed ſi nunc facere volt hera officium ſuum ,
Noſtra omnis lis eſt : pulchrè prævortar viros :
Noſtro omine it dies : jam victi vicimus.
Ibo intrò ; ut id , quod alius condivit cocus ,
Ego nunc viciſſim ut alio pacto condiam :
Quicquid paratum eſt , ut paratum ne fiet :
Sietque ei paratum , quod paratum non erat.

ACTUS III.

SCENA I.

STALINO. ALCESIMUS.

STALINO.

Nunc amici anne inimici sis imago, Alcesime, mihi
Sciam : nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.
Cur autem ! exime castigare, id ponito ad compendium.
Cano capite! ætate aliena! coaddito ad compendium.
Cui sit uxor, id quoque illuc ponito ad compendium.

ALCESIMUS.

Miseriorem ego ex amore, quàm te, vidi neminem.

STALINO.

Fac vacent ædes.

ALCESIMUS.

Quin edepol servos, ancillas domo
Certum est omneis mittere ad te.

STALINO.

Eho, nimium scitè scitus es.
Sed facito dum memineris versus quos cantat Colax : Cibo
Cum suo, quiqui facito uti veniant : quasi eant Sutrium.

ALCESIMUS.

Meminero.

STALINO.

Hem, nunc enim te demum nullum ſcitum ſcitiu'ſt.
Cura, ego ad forum modò ibo. Jam hîc ero.

ALCESIMUS.

Bene ambula.

STALINO.

Fac habeant linguam tuæ ædeis.

ALCESIMUS.

Quid ita?

STALINO.

Quom veniam, vocent.

ALCESIMUS.

Attate, cædundus tu homo es: nimias delicias facis.

STALINO.

Quid me amare refert, niſi ſim doctus & dicax nimis?
Sed tu cave, in quæſtione mihi ſis.

ALCESIMUS.

Uſque adero domi.

ACTUS III.

SCENA II.

CLEOSTRATA. ALCESIMUS.

CLEOSTRATA.

Ut properarem arcessere hanc ad me vicinam meam ; hoc erat
Ecastor id , quod me vir tanto opere orabat meus :
Liberæ ædeis ut sibi essent, Casinam quò deduceret.
Nunc adeò nequaquam arcessam,ne qua ignavissumis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus.
Sed eccum egreditur senati columen , præsidium popli ,
Meus vicinus ; meo viro qui liberum præbet locum.
Non ecastor vilis emptu'st modius , qui venit, salis.

ALCESIMUS.

Miror huc jam non arcessi in proxumum uxorem meam ,
Quæ jamdudum,si arcessatur,ornata exspectat domi.
Sed eccam , opinor , arcessit. Salve Cleostrata.

CLEOSTRATA.

Et tu Alcesime.
Ubi tua uxor ?

ALCESIMUS.

Intus illa te , si se arcessas , manet :
Nam tuus vir me oravit , ut eam istuc ad te adjutum mitterem.

Vin' vocem?

CLEOSTRATA.

Sine: nolo, ſi occupata eſt.

ALCESIMUS.

Otium eſt.

CLEOSTRATA.

Nihil moror, moleſta ei eſſe nolo: poſt convenero.

ALCESIMUS.

Non ornatis iſtic apud vos nuptias?

CLEOSTRATA.

Orno & paro.

ALCESIMUS.

Non ergo opu'ſt adjutrice?

CLEOSTRATA.

Satis domi eſt, ubi nuptiæ
Fuerint, tum iſtam convenibo: nunc vale, atque iſtam jube.

ALCESIMUS.

Quid ego nunc faciam? flagitium maxumum feci miſer,
Propter operam illius hirqui improbi edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. Operam uxoris polliceor foras,
Quaſi catillatum. Flagitium hominis! qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arceſſituram eſſe: ea ſe eam negat morarier.
Atque edepol mirum, ni ſubolet jam hoc huic vicinæ meæ.
Verùm autem, altrovorſum quom eam mecum rationem puto,
Si quid ejus eſſet, eſſet mecum poſtulatio.
Ibo intrò, ut ſubducam navim rurſum in pulvinarium.

CLEOSTRATA.

Jam hic est lepidè ludificatus. Miseri ut festinant senes !
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Ut eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. At, quom aspicias tristem, frugi censeas.

ACTUS III.

SCENA III.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO.

STULTITIA magna est, meâ quidem sententiâ,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo siet,
Sicut ego feci stultus: contrivi diem,
Dum adsto advocatus quoidam cognato meo:
Quem, hercle, ego litem adeò perdidisse gaudeo,
Ne me nequicquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet priùs & percontarier,
Adsitne animus ei, necne adsit, quem advocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.

Sed uxorem ante ædeis eccam. Hei misero mihi !
Metuo , ne non sit surda , atque hæc audiverit.

CLEOSTRATA.

Audivi ecastor cum malo magno tuo.

STALINO.

Accedam propiùs. Quid agis , mea festivitas ?

CLEOSTRATA.

Te ecastor præstolabar.

STALINO.

Jamne ornata res est ?
Jamne hanc traduxti huc ad nos viciniam tuam ,
Quæ te adjutaret ?

CLEOSTRATA.

Arcessivi ut jusseras.
Verùm hic sodalis tuus , amicus optumus ,
Nescio quid se sufflavit uxori suæ.
Negavit posse , quando arcesso , mittere.

STALINO.

Vitium tibi istuc maxumum est , blanda es parum.

CLEOSTRATA.

Non matronarum est officium , sed meretricium ,
Viris alienis , mi vir , subblandirier.
I tu , atque arcesse illam : ego intus , quod facto est opus ,
Volo accurare , mi vir.

STALINO.

Propera ergo.

CLEOSTRATA.

Licet.
Jam pol ego huic aliquem in pectus injiciam metum :
Miserrumum hodie ego hunc habebo amasium.

ACTUS III.

SCENA IV.

ALCESIMUS. STALINO.

ALCESIMUS.

Viso huc, amator ſi a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus eſt, larva.
Sed eccum ante ædeis. Ad te, hercle, ibam commodùm.

STALINO.

Atque ego, hercle, ad te. Quid ais vir minimi preti?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi?

ALCESIMUS.

Quid eſt?

STALINO.

Ut bene vacivas ædeis feciſti mihi!
Ut traduxiſti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego atque occaſio?

ALCESIMUS.

Quin tu ſuſpendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arceſſituram eſſe uxorem meam.

STALINO.

Ergo arceſſiviſſe ait ſe ſe: & dixiſſe te,
Eam non miſſurum.

ALCESIMUS.

Quin ea ipſa ultro mihi

Negavit ejus operam se morarier.

STALINO.

Quin ea ipsa me allegavit, qui istam arcesserem.

ALCESIMUS.

Quin nihili facio.

STALINO.

Quin me perdis.

ALCESIMUS.

Quin bene est.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægrè facere, quin faciam libens.
Nunquam tibi hodie, quin erit plus quàm mihi.
Quin, hercle, Dî te perdant postremò quidem.

STALINO.

Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?

ALCESIMUS.

Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cumque hac, cumque istac, cumque amica etiam tua.
Abi, & aliud cura. Ego jam per hortum jussero
Meam istuc transire uxorem, ad uxorem tuam.

STALINO.

Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Quâ ego hunc amorem mihi esse avi dicam datum?
Aut quid ego unquam erga Venerem iniquè fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat, quid illuc clamoris obsecro in nostra domo est?

ACTUS III.

SCENA V.

PARDALISCA. STALINO.

PARDALISCA.

NULLA ſum, nulla ſum : tota, tota occidi : cor metu mortuum eſt :
Membra miſeræ tremunt : neſcio unde auxilii, præſidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modò mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. Cave tibi Cleoſtrata, abſcede
Ab iſta obſecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite iſti gladium, quæ ſui eſt impos animi.

STALINO.

Nam quid eſt, quod hæc huc timida atque exanimata exſiluit foras ?
Pardaliſca !

PARDALISCA.

Perii : unde meæ uſurpant aures ſonitum ?

STALINO.

Reſpice modò ad me.

PARDALISCA.

Here mi ?

STALINO.

Quid tibi eſt ?
Quid timida es ?

PARDALISCA.

Perii ! . . . .

STALINO.

Quid ? periiſti ?

PARDALISCA.

Perii , & tu periſti.

STALINO.

Aperi , quid tibi ?

PARDALISCA.

Væ tibi.

STALINO.

Imò iſtuc tibi ſit.

PARDALISCA.

Ne cadam , amabo , tene me.

STALINO.

Quicquid eſt ,
Eloquere mihi citò.

PARDALISCA.

Contine pectus , face ventulum amabo ,
Pallio.

STALINO.

Timeo hoc negotium , quid eſt , niſi hæc meraclo
Se uſpiam percuſſit flore Libyco.

PARDALISCA.

Obtine aureis , amabo.

STALINO.

I in malam crucem : pectus , aureis , caput , teque
Dî perduint :
Nam niſi ex te ſcio , quicquid hoc ſit , citò ; jam
tibi iſtuc

Cerebrum diſpercutiam, excetra tu : ludibrio peſſuma adhuc,
Quæ me habuiſti.

PARDALISCA.

Here mi !

STALINO.

Quid vis, mea ancilla ?

PARDALISCA.

Nimium ſævis.

STALINO.

Numerò dicis. Sed hoc quicquid eſt, loquere : in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit ?

PARDALISCA.

Scibis. Audi malum peſſumum,
Quod hic modò intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet diſciplinam.

STALINO.

Quid eſt id ?

PARDALISCA.

Timor præpedit dicta linguæ.

STALINO.

Quid eſt ? poſſum ſcire ego iſtuc
Ex te, quid negotii eſt ?

PARDALISCA.

Dicam : tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus....

STALINO.

Quid intus ? quid eſt ?

PARDALISCA.

Imitatur malarum malam diſciplinam, viro ſuo quæ interminatur vitam.

STALINO.

Quid ergo ?

PARDALISCA.

Ah !

STALINO.

Quid eſt ?

PARDALISCA.

Interimere ait velle
Vitam. Gladium. . . . .

STALINO.

Hem !

PARDALISCA.

Gladium. . . . .

STALINO.

Quid eum gladium ?

PARDALISCA.

Habet.

STALINO.

Hei miſero mihi !
Cur eum habet ?

PARDALISCA.

Inſectatur omnes domi per ædeis, nec quenquam
Propè ad ſe ſinit adire : ita omneis ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſſitant.

STALINO.

Occidi atque interii : quid illi
Objectum eſt mali tam repente ?

PARDALISCA.

Inſanit.

STALINO.

Sceleſtiſſumum
Me eſſe credo.

PARDALISCA.

Imò ſi ſcias dicta, quæ dixit hodie.

STALINO.

Iſtuc

Expeto ſcire. Quid dixit ?

PARDALISCA.

Audi : per omnes deos & deas

Dejuravit, occiſurum eum hac nocte, quîcum cubaret.

STALINO.

Me occidet ?

PARDALISCA.

An quippiam ad te attinet ?

STALINO.

Vah !

PARDALISCA.

Quid cum ea negotii

Tibi eſt ?

STALINO.

Peccavi : illunc dicere villicum volebam.

PARDALISCA.

Sciens

De via in ſemitam degredere.

STALINO.

Nunquid mihi minatur ?

PARDALISCA.

Tibi infeſta ſoli eſt plus, quàm quoiquam.

STALINO.

Quamobrem ?

PARDALISCA.

Quia ſe des

Uxorem Olympioni : neque tuam, nec ſuam,
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli. Id huc
miſſa ſum

Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi.

STALINO.

Perii hercle miser:
Neque eſt, neque fuit me ſenex quiſquam amator adæque miſer.

PARDALISCA.

Ludo ego hunc facetè. Nam quæ facta dixi, omnia huic
Falſa dixi: hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc miſſa ſum ludere.

STALINO.

Heus Pardaliſca?

PARDALISCA.

Quid eſt?

STALINO.

Eſt....

PARDALISCA.

Quid?

STALINO.

Eſt quod volo exquirere a te.

PARDALISCA.

Moram offers mihi.

STALINO.

At tu mihi
Offers mœrorem. Sed etiamne habet & nunc Caſina
Gladium?

PARDALISCA.

Habet, ſed duos.

STALINO.

Quid duos?

PARDALISCA.

Altero te occiſurum ait,
Altero villicum hodie.

STALINO.

Occisissumus sum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi : optumum esse opinor. Quid uxor
Mea ? non adiit atque ademit ?

PARDALISCA.

Nemo audet prope accedere.

STALINO.

Exoret.

PARDALISCA.

Orat. Negat ponere alio modo ullo profectò,
Ni se sciat villico non datum iri.

STALINO.

Atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. Nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Ut nubat mihi ? illud quidem volebam, non, sed nostro villico.

PARDALISCA.

Sæpicule peccas.

STALINO.

Timor præpedit verba. Verùm
Obsecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Ut ponat, & redire me intrò ut liceat.

PARDALISCA.

Nunciabo.

STALINO.

Et tu orato.

PARDALISCA.

Et ego orabo.

STALINO.

At blandè orato, ut soles. Sed audin'

Si effexis, ſoleas tibi dabo, & annulum in digito
Aureum, & bona plurima.

PARDALISCA.

Operam dabo.

STALINO.

Face ut impetres.

PARDALISCA.

Eo nunc jam, niſi quippiam remorare me.

STALINO.

Abi, & cura.

PARDALISCA.

Redit, eccum, tandem obſonatu ejus adjutor.
Pompam ducit.

ACTUS III.

SCENA VI.

OLYMPIO. COCUS. STALINO.

OLYMPIO.

VIDE fur, ut ſenteis ſub ſignis ducas.

COCUS.

Quî verò ſunt ſentes?

OLYMPIO.

Quia quod tetigere, illico rapiunt: ſi eas ereptum,
illico ſcindunt.
Ita quoquò adveniunt, ubi ubi ſunt, duplici damno
dominos multant.

COCUS.

Eia.

OLYMPIO.

Atat cesso magnificè, patricéque, amicéque ita hero
Meo ire advorsum.

STALINO.

Bone vir, salve.

OLYMPIO.

Fateor.

STALINO.

Quid fit?

OLYMPIO.

Tu amas.
Ego esurio & sitio.

STALINO.

Lepidè excuratus incessisti.

OLYMPIO.

Aha hodie!

STALINO.

Mane verò, quanquam fastidis.

OLYMPIO.

Ei, ei! fœtet
Tuus mihi sermo.

STALINO.

Quæ res?

OLYMPIO.

Hæc res.

STALINO.

Etiamne adstas?

OLYMPIO.

Enimverò
Πράγματά μοι παρέχεις.

STALINO.

STALINO.

Dabo μέγα κακὸν, ut ego opinor,
Nisi resistis.

OLYMPIO.

ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, nisi me vis vomere
Hodie?

STALINO.

Mane.

OLYMPIO.

Quid est? quis hic homo est?

STALINO.

Herus sum.

OLYMPIO.

Qui herus?

STALINO.

Quojus tu servos es?

OLYMPIO.

Servos ego?

STALINO.

Atque meus.

OLYMPIO.

Non sum ego liber?
Memento, memento!

STALINO.

Mane, atque adsta.

OLYMPIO.

Omitte.

STALINO.

Servos sum tuus.

OLYMPIO.

Optumè est.

STALINO.

Obsecro Olympisce mi, mi pater, mi patrone.

OLYMPIO.

Hem sapis sanè.

STALINO.

Tuus sum equidem.

OLYMPIO.

Quid mihi servo opus est tam nequam?

STALINO.

Quid nunc? quàm mox recreas me?

OLYMPIO.

Cena modo si sit cocta.

STALINO.

Intrò ergo abeant.

OLYMPIO.

Properè, citò introite, & citò deproperate.

STALINO.

Ego jam intus ero, facite cenam mihi, ut ebria sit.
Cenare lepidè nitidéque volo. Nihil moror barbarico ritu
Sanè esse jam. I, sis: ego hîc habito nunc quidem.
Gladium
Ancilla Casinam intus habere ait, qui me atque te interimat.

OLYMPIO.

Scio. Sic sine habere. Nugas agunt. Novi ego illas malas merces.
Quin tu i modò mecum domum.

STALINO.

At pol malum metuo. I tu modò,
Perspicito priùs, quid intus agatur.

OLYMPIO.

Tam mihi mea vita, quàm tua
Tibi cara est.

STALINO.

Verùm i modò.

OLYMPIO.

Si tu jubes, inibitur tecum.

ACTUS IV.

SCENA I.

PARDALISCA.

NEC pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque usquam ludos tam festivos fieri,
Quàm hîc intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, & nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: cenam jam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candidè
Vestitus, lautè, exornatusque ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Casina nuptum nostra.
Sed nimium lepidè dissimulant
Fore hujus quod futurum est. Digne autem coqui
Nimis lepidè ei rei dant operam, ne cenet senex.
Aulas pervortunt, ignem restinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. Illæ autem senem
Cupiunt extrudere incenatum ex ædibus;

Ut ipsæ solæ ventres distendant suos.
Novi ego illas ambas estrices : corbitam cibi
Comesse possunt. Sed aperitur ostium.

ACTUS IV.

SCENA II.

STALINO. PARDALISCA.

STALINO.

Si sapitis, uxor, vos tamen cenabitis,
Cena ubi erit cocta. Ego ruri cenavero.
Nam novom maritum & novam nuptam volo
Rus prosequi. Novi hominum mores maleficos,
Ne quis eam abripiat. Facite vostro animo volupe.
Sed properate istum atque istam actutum emittere;
Tandem ut veniamus luci : ego cras hîc ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.

PARDALISCA.

Fit, quod futurum dixi : incenatum senem
Foras extrudunt mulieres.

STALINO.

Quid tu hic agis ?

PARDALISCA.

Ego eo quò me ipsa misit.

STALINO.

Veron' ?

PARDALISCA.

Seriò.

STALINO.

Quid hîc ſpeculare ?

PARDALISCA.

Nihil equidem ſpeculor.

STALINO.

Abi.

Tu hîc cunctas ? intus alii feſtinant.

PARDALISCA.

Eo.

STALINO.

Abi hinc, ſis, ergo peſſumarum peſſuma,
Jamne abiit illæc ? dicere hîc quidvis licet.
Qui amat, tamen hercle ſi eſurit, nullum eſurit,
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus ſocerus, compar, commaritus villicus.

ACTUS IV.

SCENA III.

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO.

AGE tibicen. Dum illam educunt huc novam nuptam foras,
Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.

Io hymen hymenæe ! io hymen !

STALINO.

Quid agis , mea salus ?

OLYMPIO.

Esuriò hercle , atque adeò haud sitio.

STALINO.

At ego amo.

OLYMPIO.

At ego , hercle ,
Nihil facio tibi , amor , pericli : mihi inanitate
Jamdudum intestina murmurant.

STALINO.

Nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur , quasi ob industriam ? quantò ego
Plus propero , tantò illa minus.

OLYMPIO.

Quid si etiam occentem hymenæum ?

STALINO.

Censeo. Et ego te adjutabo in nuptiis communibus.

OLYMPIO.

Hymen hymenæe ! io hymen !

STALINO.

Perii , hercle , ego miser , dirupi
Cantando Hymenæum : licet illo morbo , quo dirumpi cupio ,
Non est copia.

OLYMPIO.

Edepol næ tu , si esses equos , esses indomabilis.

STALINO.

Quo argumento ?

OLYMPIO.

Nimis tenax es.

STALINO.

Num me expertus uſpiam ?

OLYMPIO.

Dii melius faciant.
Sed crepuit oſtium , exitur foras.

STALINO.

Dî hercle me cupiunt ſervatum. Jam oboluit Caſina procul.

ACTUS IV.

SCENA IV.

ANCILLÆ DUÆ. OLYMPIO. STALINO.

ANCILLÆ.

SENSIM ſuper attolle limen pedes , nova nupta : ſoſpes
Iter incipe hoc , ut viro tuo ſemper ſis ſuperſtes , atque
Ut potior pollentiâ ſis , vincaſque virum , victrixque ſies :
Superetque tuum imperium : vir te veſtiat , tu virum deſpolies.
Noctuque & diu ut viro ſubdola ſies , obſecro , memento.

OLYMPIO.

Malo maxumo ſuo hercle illico, ubi tantulum peccaſſit.

STALINO.

Tace.

OLYMPIO.

Non taceo.

STALINO.

Quæ res ?

OLYMPIO.

Mala malæ malè monſtrant.

STALINO.

Perii : iſtæ facient hanc rem mihi ex parata imparatam.
Id quærunt : volunt , hæc ut infecta faciant.

ANCILLÆ.

Age Olympio ,
Quando vis , uxorem accipe hanc a nobis.

OLYMPIO.

Date ergo , daturæ
Si unquam eſtis hodie uxorem.

STALINO.

Abite intrò.

ANCILLÆ.

Amabo , integræ atque
Imperitæ huic impercito.

OLYMPIO.

Futurum eſt. Valete.

STALINO.

Ite.

ANCILLÆ.

Jam valete.

STALINO.

Jamne abſceſſit ?

OLYMPIO.

Uxor ! domi eſt , ne time.

STALINO.

STALINO.

Evax !
Nunc pol demum ego ſum liber. Meum corculum , melliculum ,
Verculum.

OLYMPIO.

Heus tu : malo , ſi ſapis , cavebis : mea eſt hæc.

STALINO.

Scio.
Sed meus fructus eſt prior.

OLYMPIO.

Tene hanc lampadem.

STALINO.

Imò ego illam tenebo.
Venus multipotens , bonam vitam mihi
Dediſti , hujus quom copiam mihi feciſti.
Corpuſculum melliculum.

OLYMPIO.

Mea uxorcula.

STALINO.

Quid eſt ?

OLYMPIO.

Inſtitit plantam.

STALINO.

Quaſi jocabo.
Nebula haud eſt mollis , atque hujus eſt.

OLYMPIO.

Edepol papillam bellulam ! hei miſero mihi !

STALINO.

Quid eſt ?

OLYMPIO.

Pectus mihi agit nunc cubito.

STALINO.

Quid tu ergo hanc quæso tractas tam ?
At mihi, qui belle hanc tracto, non.

OLYMPIO.

Vaha.

STALINO.

Quid negotii est ?

OLYMPIO.

Obsecro, ut valentula est ?
Pœne exposivit cubito.

STALINO.

Cubitum ergo ire volt.

OLYMPIO.

Quin imus ergo ?

STALINO.

Bella bellatula.

ACTUS V.

SCENA I.

PARDALISCA. MURRHINA.

PARDALISCA.

Acceptæ bene & commodè eximus intus
Ludos visere huc in via nuptialeis.

MURRHINA.

Nunquam ecastor ullo die risi adæque,

Neque hoc quod reliquom eſt plus riſuram opinor.
Lubet, Chalinum, quid agat ſcire, novom
Naptum cum novo marito : nec fallaciam
Aſtutiorem ullus fecit Poëta, atque
Ut hæc eſt fabrè facta a nobis. Obtunſo
Ore nunc pervelim progrediri ſenem :
Quo ſenex nequior nullus vivit. Ne illum
Quidem nequiorem arbitror eſſe, qui locum
Præbet illi * nunc præſidem ** hîc, Pardaliſca
Eſto : qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas.

PARDALISCA.

Lubens fecero, & ſolens.

MURRHINA.

Spectato hinc omnia
Intus quid intus agant.

PARDALISCA.

** Pone me, amabo.

MURRHINA.

Et illi audaciùs licet quæ vis liberè
Proloqui.

PARDALISCA.

Tace : voſtra foris crepuit.

ACTUS V.

SCENA II.

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MURRHINA.

OLYMPIO.

NEQUE quò fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. Tantum herus atque ego flagitio ſuperavimus nuptiis noſtris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita in ridiculum ſumus ambo.
Sed ego inſipiens nova nunc facio: pudet, quod priùs non puditum unquam eſt.
Operam date, dum mea facta itero: eſt operæ auribus percipere.
Ita ridicula auditu, iteratu ea ſunt, quæ ego intus turbavi *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi viâ rectâ, clavem
Abduxi: ſed tamen tenebræ ibi erant tanquam nox **
Senex abs te decumbem *** Colloco, fulcio, mollio,
Ut prior quam ſenex nup. **
Tardus eſſe ilico cœpi, quoniam ***
Reſpecto identidem, ne ſenex ****
Illecebram ſtupri principio eam ſavium poſco.

Reppulit mihi manum, néc quietum dare sibi savium me finit.

Enim jam magis jam appropero : magis jam lubet in Casinam irruere.

Cupio illam operam seni surripere : forem obdo, ne senex me opprimat.

MURRHINA.

Agedum tu adi hunc.

CLEOSTRATA.

Obsecro, ubi tua nova nupta est ?

OLYMPIO.

Perii hercle ego : manifesta res est.

CLEOSTRATA.

Omnem ordine rem

Fateri ergo æquom est. Quid intus agitur ? quid agit Casina ? satin' morigera est ?

OLYMPIO.

Pudet dicere me *

CLEOSTRATA.

Memora ordine, ut occœperas.

OLYMPIO.

Pudet hercle.

CLEOSTRATA.

Age audacter.

Postquam decubuisti hinc te volo memorare, quid est factum.

OLYMPIO.

At flagitium est.

CLEOSTRATA.

Cavebunt qui audierint.

OLYMPIO.

Faciam.

* Hoc majus est.

CLEOSTRATA.

Perdis ? quin tu pergis ?

OLYMPIO.

Ubi

* us ſubtus porro * * *

* * Quid.

OLYMPIO.

Babæ.

CLEOSTRATA.

Quid ?

OLYMPIO.

Papæ.

* * Eſt.

OLYMPIO.

Oh, erat maxumum.

* * Haberet metui : id quærere occœpi.

* * * * * *

Dum, gladium ne habeat, quæro, arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium : nam eſſet frigidus.

CLEOSTRATA.

Eloquere.

OLYMPIO.

At pudet.

CLEOSTRATA.

Num radix fuit ?

OLYMPIO.

Non fuit.

CLEOSTRATA.

Num cucumis ?

OLYMPIO.

Profecto, hercle, non fuit quidquam olerum :
Niſi, quicquid erat, calamitas profectò attigerat nunquam.

Ita quicquid erat, grande erat.

MURRHINA.

Quid fit denique, ediſſerta.

OLYMPIO.

Ubi appello, Caſina, inquam,
Amabo mea uxorcula, cur virum tuum ſic me ſpernis?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi hæc facis: quia mihi te expetivi.
Illa haud verbum facit, & ſepit veſte id, qui eſtis.
Ubi illum ſaltum video obſeptum, rogo ut altero ſinat ire.
Volo, ut obvertam cubitiſſim :.* *
Ullum muttite * * *
Surgo, ut ineam, in * *
Atque illam in * * *

MURRHINA.

Perlepide narrat. * *

OLYMPIO.

Savium * * * *
Ita quaſi ſetis labra mihi compungit barba.
Continuò in genua adſtituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps, ſubſilit. Obtundit os mihi.
Inde foras tacitus, præfiſcini, exeo hoc ornatu, quo vides,
Ut ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.

CLEOSTRATA.

Optume eſt.
Sed ubi eſt palliolum tuum?

OLYMPIO.

Hic intus reliqui.

CLEOSTRATA.

Quid nunc? ſatin' lepidè adita eſt vobis manus?

OLYMPIO.

Merito.

CLEOSTRATA.

St. Concrepuerunt fores.

OLYMPIO.

Num illa me nam ſequitur ?

ACTUS V.

SCENA III.

STALINO. OLYMPIO.

STALINO.

MAXUMO ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus ſcio.
Nec meam ut uxorem adſpiciam contra oculis : ita diſperii.
Omnia palam ſunt probra, omnibus modis occidi miſer.
Ita manifeſtò faucibus teneor :
Nec quibus modis purgem ſcio me meæ uxori,
Qui expalliatus ſum miſer : **
*** Clandeſtinæ nuptiæ **.
**** Cenſeo
*** Mihi optumum eſt.
** Ea dux uxorem meam :
**** riam
Sed ecquis eſt qui homo munus velit fungier pro me ?

Quid nunc agam nescio, nisi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet. Vapulo hercle ego invitus tamen,
Etsi malum merui. Hac dabo protinam; & fugiam.

OLYMPIO.

Heus, Stalino,
Amator.

STALINO.

Occidi! revocor: quasi non audiam, abibo.

ACTUS V.

SCENA IV.

CHALINUS. STALINO. CLEOSTRATA.

MURRHINA. OLYMPIO. ANCILLÆ.

CHALINUS.

Ubi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subicitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. Age, accede huc, **

§ *Hic desunt octo versus.*

STALINO.

Hac ibo. Caninam scævam spero meliorem fore.

CLEOSTRATA.

Quid agis tu marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis.

Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?

ANCILLÆ.

In adulterio dum mœchissat Casinam, credo perdidit.

STALINO.

Occidi!

CHALINUS.

Etiamne imus cubitum? Casina sum.

STALINO.

In malam crucem.

CHALINUS.

Non amas me?

CLEOSTRATA.

Quin responde, tuo quid factum est pallio?

STALINO.

Bacchæ ergo, hercle, uxor. Bacchæ, Bacchæ, hercle, uxor.

ANCILLÆ.

Nugatur sciens. Nam ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt.

STALINO.

Oblitus fui. Sed tamen Bacchæ.

CLEOSTRATA.

Quid Bacchæ? in id fieri non potest.

OLYMPIO.

Times ecastor.

STALINO.

Egone?

OLYMPIO.

Haud mentire hercle. Nam pa *

§ *Hic in Mss. lacuna est versuum novem.*

STALINO.

Non taces?

OLYMPIO.

Non hercle verò taceo. Nam tu maxumo
Me obſecraviſti opere, Caſinam ut poſcerem uxorem mihi.

STALINO.

Tui amoris cauſſa ego iſtuc feci.

CLEOSTRATA.

Imò hercle illius.
Te quidem oppreſſiſſet.

STALINO.

Feci ego iſtæc dicta quæ vos dicitis?

CLEOSTRATA.

Rogitas etiam?

STALINO.

Siquidem hercle feci, feci nequiter.

CLEOSTRATA.

Redi modò huc intrò: monebo, ſiquidem meminiſti minùs.

STALINO.

Hercle, opinor, potiùs vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleoſtratam:
Si unquam poſthac aut amaſſo Caſinam, aut occœpſo modò,
Ne ut eam amaſſo: ſi ego unquam adeo poſthac tale admiſero:
Nulla cauſſa eſt, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

MURRHINA.

Cenſeo, ecaſtor, veniam hanc dandam.

CLEOSTRATA.

Faciam ut jubes.

Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minùs gravatè profpero ;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.

STALINO.

Non irata es ?

CLEOSTRATA.

Non fum irata.

STALINO.

Tuæ fidei credo ?

CLEOSTRATA.

Meæ.

STALINO.

Lepidiorem uxorem nemo quifquam, quàm ego habeo.

CHALINUS.

Hanc habe.

CLEOSTRATA.

Age tu, redde huic fcipionem & pallium.

CHALINUS.

Tene.

STALINO.

Libet.

CHALINUS.

Mihi quidem, edepol, infignitè facta eft magna injuria.
Duobus nupfi. Neuter fecit, quod novæ nuptæ folet.

GREX.

SPECTATORES, quod futurum eſt intus, hic memorabimus.
Hæc Caſina hujus reperietur filia eſſe e proxumo,
Eaque nubet Euthynico noſtro herili filio.
Nunc vos æquom eſt, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat ſcortum ſemper, quod volet.
Verùm qui non manibus clarè, quantùm poterit, plauſerit,
Ei pro ſcorto ſupponetur hircus unctus nautea.

FINIS CASINÆ.

M. ACCII PLAUTI

CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONÆ.

SILENIUM, } *meretrices.*
GYMNASIUM, }
LENA.
AUXILIUM, *prologus.*
MELÆNIS, *lena.*
ALCESIMARCHUS, *adoleſcens.*
LAMPADIO, *ſervos.*
PHANOSTRATA, *uxor.*
HALISCA, *ancilla.*
DEMIPHO, *ſenex.*
CATERVA.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

COMPRIMIT adoleſcens Lemnius Sicyoniam,
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æquè parit puellam. Hanc ſervolus
Tollit, atque exponit, & ex inſidiis aucupat.
Eam ſublatam meretrix alii detulit.
Lemno poſt rediens ducit, quam compreſſerat,
Lemnique natam deſpondit adoleſcentulo
Amore capto illius projectitiæ.
Requirens ſervos reperit, quam projecerat.
Itaque lege, & rite civem cognitam
Alceſimarchus, ut erat nactus, poſſidet.

ACTUS I.

SCENA I.

SILENIUM. GYMNASIUM. LENA.

SILENIUM.

CUM ego antidhac te amavi, & mihi amicam eſſe crevi,
Mea Gymnaſium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuiſtis, tu atque hæc. Soror ſi mea eſſes,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,
Neſcio; niſi, ut meus eſt animus, fieri
Non poſſe arbitror: ita omnibus relictis rebus
Mihi frequentem operam dediſtis. Eo ego vos
Amo, & eo a me magnam iniſtis gratiam.

GYMNASIUM.

Pol iſtoc quidem nos pretio facile eſt
Frequentare tibi; utileſque habere:
Ita in prandio nos lepidè atque nitidè
Accepiſti apud te ut ſemper meminerimus.

SILENIUM.

Lubentique edepol animo factum, & fiet a me,
Quæ vos arbitrabor velle, ea ut expetam.

LENA.

Quod ille dixit, qui ſecundo vento vectus eſt,
Tranquillo mari; ventum gaudeo ecaſtor ad te:
Ita

Ita hodie hîc acceptæ ſumus ſuavibus modis ;
Nec, niſi diſciplina, apud te fuit quicquam
Ibi, quin mihi placeret.

SILENIUM.

Quid ita, amabo ?

LENA.

Rarò nimium dabat quod biberem : atque id merum
Infuſcabat.

GYMNASIUM.

Amabo, hiccine iſtud decet ?

LENA.

Juſque faſque eſt : nemo alienus hîc eſt.

SILENIUM.

Merito
Veſtro amo vos, quia me colitis & magnificatis.

LENA.

Decet pol, mea Silenium, hunc eſſe ordinem
Benevolenteis inter ſe, beneque amicitiâ utier :
Ubi iſtas videas ſummo genere natas,
Summates matronas, ut amicitiam colunt,
Atque ut eam junctam bene habent inter ſe.
Si idem iſtud nos faciamus, ſi idem imitemur,
Ita tamen vix vivimus cum invidia ſumma.
Suarum opum nos volunt eſſe indigentes.
Noſtra copia nihilo volunt nos poteſſe,
Suique omnium rerum nos indigere,
Ut ſibi ſimus ſupplices. Eas ſi adeas,
Abitum quàm aditum malis. Ita noſtro ordini
Palam blandiuntur : clam, ſi occaſio uſquam eſt,
Aquam frigidam ſubdolè ſuffundunt.
Viris cum ſuis prædicant nos ſolere :
Suas pellices eſſe aiunt : eunt depreſſum :
Quia nos libertinæ ſumus, & ego & tua mater ambæ

Meretrices fuimus : illa te , ego hanc mihi educavi
Ex patribus conventitiis. Neque ego hanc superbiæ caussà
Repuli ad meretricium quæstum , nisi ut ne esurirem.

SILENIUM.

At satius fuerat eam viro dare nuptum potiùs.

LENA.

Heia !
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit , nupsitque hodie ,
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi.
Nam si hæc non nubat , lugubre fame familia pereat.

GYMNASIUM.

Necesse est quo tu me modo voles esse , ita esse , mater.

LENA.

Ecastor haud me pœnitet , si , ut dicis , ita futura es.
Nam si quidem ita eris,ut volo,nunquam Hecale fies :
Semperque istam quam nunc habes , ætatulam obtinebis ,
Multisque damno , & mihi lucro sine meo sæpe eris sumptu.

GYMNASIUM.

Dii faxint.

LENA.

Sine opera tua nihil Dî horunc facere possunt.

GYMNASIUM.

Equidem , hercle , addam operam sedulò. Sed quid tu inter istæc verba ?
Meus oculus , mea Silenium : nunquam ego te tristiorem
Vidi esse. Quid , cedo , te obsecro tam abhorret hilaritudo ?

Neque munda adæque es, ut ſoles. Hoc, ſis, vide: ut petivit
Suſpirium alte! & pallida es. Eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi eſt, & quid velis noſtram operam, ut nos ſciamus.
Noli obſecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare,
Mea.

SILENIUM.

Excrucior, mea Gymnaſium, male mihi eſt, male maceror,
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam? niſi ſtultitiâ meâ me in mœrorem rapi.

GYMNASIUM.

Indidem, unde oritur, facito ut facias ſtultitiam ſepelibilem.

SILENIUM.

Quid faciam?

GYMNASIUM.

In latebras abſcondas pectore penitiſſumo.
Tuam ſtultitiam ſola facito ut ſcias ſine aliis arbitris.

SILENIUM.

At mihi
Cordolium eſt.

GYMNASIUM.

Quid id, unde eſt tibi cordolium? commemora obſecro?
Quod neque ego habeo, neque quiſquam alia mulier ut perhibent viri.

SILENIUM.

Si quid eſt, quod doleat, dolet: ſi autem non eſt, tamen hoc hîc dolet.

GYMNASIUM.

Amat hæc mulier.

SILENIUM.

Eho ! an amare occipere, amarum eſt, obſecro?

GYMNASIUM.

Namque ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſſumus :
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque oggerit.

SILENIUM.

Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.

GYMNASIUM.

Perfidioſus eſt amor.

SILENIUM.

Ergo in me peculatum facit.

GYMNASIUM.

Bono animo es, erit iſti morbo melius.

SILENIUM.

Confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam poteſt.

GYMNASIUM.

Veniet.

SILENIUM.

Spiſſum iſtud amanti eſt verbum, veniet, niſi venit.
Sed ego meâ culpâ & ſtultitiâ pejùs miſera maceror :
Quia ego illum unum mihi exoptavi quîcum ætatem degerem.

GYMNASIUM.

Matronæ magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,
Unum amare, & cum eo ætatem exigere quoi nupta eſt ſemel.

Verùm enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma,
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.

SILENIUM.

Hoc volo agatis : quâ arceſſitæ cauſsâ ad me eſtis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obſecuta eſt, de ea re geſſit morem morigeræ mihi,
Ut me, quem ego amarem gnaviter, ſineret cum eo vivere.

LENA.

Stultè ecaſtor fecit : ſed tu en unquam cum quî-quam viro
Conſueviſti ?

SILENIUM.

Niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine :
Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit.

LENA.

Obſecro,
Quo is homo inſinuavit pacto ſe ad te ?

SILENIUM.

Per Dionyſia
Mater pompam me ſpectatum duxit. Dum redeo domum,
Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me uſque ad fores.
Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul,
Blanditiis, muneribus, donis.

GYMNASIUM.

Mihi iſtum hominem vellem dari,
Ut ego illum vorſarem !

SILENIUM.

Quid opus est verbis.? consuetudine
Cœpi amare contra ego illum, & ille me.

LENA.

O mea Silenium.

SILENIUM.

Quid est?

LENA.

Assimulare amare oportet. Nam si ames extempulo,
Melius illi multò, quem ames, consulas, quàm rei tuæ.

SILENIUM.

At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda est domum,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat in proxumo.
Nam eum pater ejus subegit, nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverim,
Eum uxorem ducturum esse aliam.

LENA.

Nihil amori injurium est.

SILENIUM.

Nunc te amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
Esse hîc, & servare apud me. Nam ad matrem arcessita sum.

LENA.

Quanquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,
Faciam.

SILENIUM.

Facis benignè & amicè. Sed tu, Gymnasium mea,

Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare. Utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen.
Sed, amabo tranquillè : ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias claves, si quid tibi opus erit promptu, promito.
Ego volo ire.

GYMNASIUM.

Ut mihi excivisti lacrumas ?

SILENIUM.

Gymnasium mea,
Bene vale.

GYMNASIUM.

Cura te amabo. Siccine immunda, obsecro,
Ibis ?

SILENIUM.

Immundas fortunas æquom est squalorem sequi.

GYMNASIUM.

Amiculum hoc sustolle saltem.

SILENIUM.

Sine trahi, cum egomet trahor.

GYMNASIUM.

Quando ita tibi lubet, vale atque salve.

SILENIUM.

Si possim, velim.

GYMNASIUM.

Nunquid me vis, mater, intrò quin eam ? ecastor mihi
Visa amare.

LENA.

Istoc ergo aureis graviter obtundo tuas,
Ne quem ames. Abi intrò.

GYMNASIUM.

Nunquid me vis ?

LENA.

Ut valeas.

GYMNASIUM.

Vale.

ACTUS I.

SCENA II.

LENA.

IDEM mihi, magnæ quod parti eſt vitium mulierum,
Quæ hunc quæſtum facimus : quæ ubi ſaburratæ ſumus,
Largiloquæ extemplo ſumus : plus loquimur, quàm ſat eſt.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvolam
Puellam projectam ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidam hìc eſt apprimè nobilis,
Quin, ego nunc quia ſum onuſta mea ex ſententia,
Quiaque adeò me complevi flore Liberi,
Magis liberâ uti linguâ conlibitum eſt mihi.
Tacere nequeo miſera, quod tacito uſus eſt.
Sicyone ſummo genere ei vivit pater :
Is amore miſerè hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modò flens abiit. Contra amore hæc perdita eſt.
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi ;

Quod

Quod sæpe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi,
Recens natum eapse quod sibi supponeret.
Ubi mihi potestas primùm evenit, illico
Feci ejus ei, quod me oravit, copiam.
Postquam puellam eam a me accepit, illico
Eandem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis opera, & sine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malum quærunt sibi.
Nam amatorem aiebat esse peregrinum sibi:
Suppositionem ejus rei facere gratiâ.
Id duæ nos solæ scimus; ego quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit: præter vos quidem.
Hæc sic res gesta est. Si quis usus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo. Ego abeo domum.

ACTUS I.

SCENA III.

AUXILIUM. Prologus.

Utrunque hæc, & multiloqua & multibiba
est anus.
Satíne vix reliquit Deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppositione. Quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planiùs.
Nam mihi est Auxilio nomen. Nunc operam date,

Ut ego argumentum hoc vobis planè perputem.
Fuêre Sicyoni jamdiu Dionysia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Isque hic compressit virginem adolescentulus,
Vinulentus, multa nocte, in via.
Is ubi malam rem scit se meruisse, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit:
Ubi habitabat tum. Illa quam compresserat,
Decumo post mense exacto hic peperit filiam.
Quoniam reum ejus facti nescit qui siet,
Paternum servom sui participat consilii,
Dat eam puellam ei servo exponendam ad necem.
Is eam projecit. Hæc puellam sustulit.
Ille clam observavit servos,
Quò aut quas in ædeis hæc puellam deferat.
Ut eampse vos audistis confiterier:
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam sibi pro filia
Benè ac pudicè. Tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
Ea diem suum obiit, facta morigera est viro.
Postquam ille uxori justa fecit, illico
Huc commigravit: duxit uxorem hic sibi
Eandem, quam olim virginem hic compresserat,
Et eam cognoscit esse, quam compresserat.
Illa illi, dicit, ejus se ex injuria
Peperisse gnatam, atque eam se servo illico
Dedisse exponendam. Ille extemplo servolum
Jubet illum eundem persequi, si quà queat
Reperire, quæ sustulerit. Ei rei nunc suam
Operam usque assiduò servos dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Quom ipse exponebat, ex insidiis viderat.

Nunc quod reliquom reſtat, volo perſolvere :
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adoleſcens hîc eſt Sicyoni : ei vivit pater.
Is amore projectitiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem ſuam :
Et illa hunc contra, qui eſt amor ſuaviſſumus.
Ut ſunt humana, nihil eſt perpetuom datum.
Pater adoleſcenti dare volt uxorem. Hoc ubi
Mater reſcivit, juſſit arceſſi eam domum.
Hæc res ſic geſta eſt. Bene valete, & vincite
Virtute verâ, quod feciſtis antidhac.
Servate voſtros ſocios, veteres & novos :
Augete auxilia voſtris juſtis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem & lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas ſufferant.

ACTUS II.

SCENA I.

ALCESIMARCHUS. MELÆNIS.

ALCESIMARCHUS.

CREDO ego amorem primum apud homines carnificinam commentum :
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines ſupero atque antideo cruciabilitatibus animi :

Jactor, crucior, agitor, ſtimulor, vorſor in amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo. Ubi ſum, ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet, non lubet jam id continuò.
Ita me amor laſſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modò quod ſuaſit, diſſuadet: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amentem
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi ulla abeſt
Perdito pernicies. Ita pater apud villam detinuit me hos dies ſex
Ruri continuos: neque licitum interea eſt meam amicam viſere.
Eſtne hoc miſerum memoratu!

MELÆNIS.

Eo facetu's, quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia?
Habeas. Neque nos factione tantâ, quantâ tu, ſumus.
Neque opes noſtræ tam ſunt validæ quàm tuæ: veruntamen
Haud metuo, ne jusjurandum noſtrum quiſquam culpitet:
Tu jam, ſi quid tibi dolebit, ſcies quâ doleat gratiâ.

ALCESIMARCHUS.

Dî me perdant!

MELÆNIS.

Quodcunque optes, velim tibi contingere.

ALCESIMARCHUS.

Si illam uxorem duxero mihi unquam, quam desfpondit pater.

MELÆNIS.

Et me, si unquam tibi uxorem filiam dedero meam.

ALCESIMARCHUS.

Perjurare me patiere?

MELÆNIS.

Atque aliquantò faciliùs,
Quàm me meamque rem perire, & ludificari filiam.
Abi quærere, ubi jurando tuo satis sit subsidii:
Hîc apud nos jam, Alcesimarche, confregisti tesseram.

ALCESIMARCHUS.

Face semel periculum.

MELÆNIS.

Sæpe feci, quod factum queror.

ALCESIMARCHUS.

Redde mihi illam.

MELÆNIS.

Inter novam rem verbum usurpabo vetus.
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom est, non dabo.

ALCESIMARCHUS.

Non remissura es mihi illam?

MELÆNIS.

Pro me responsa tibi.

ALCESIMARCHUS.

Non remittes?

MELÆNIS.

Scis jamdudum omnem meam sententiam.

ALCESIMARCHUS.

Satin' tibi iſtic in corde certum eſt ?

MELÆNIS.

Quin ego commentor quidem :

Non edepol iſtæc tua dicta nunc in aures recipio.

ALCESIMARCHUS.

Non ? hem, quid agis ?

MELÆNIS.

Igitur animum advorte, ut quid agas, ſcias.

ALCESIMARCHUS.

At ita me di deæque, ſuperi atque inferi, & medioxumi,
Itáque me Juno regina & Jovis ſupremi filia,
Itáque me Saturnus patruus ejus.

MELÆNIS.

Ecaſtor pater.

ALCESIMARCHUS.

Itáque me Ops opulenta illius avia.

MELÆNIS.

Imò mater quidem.

ALCESIMARCHUS.

Juno filia & Saturnus patruus, & ſummus Juppiter :
Tu me delenis : propter te hæc pecco.

MELÆNIS.

Perge dicere.

ALCESIMARCHUS.

Anne ut etiam quid conſultura ſis ſciam ?

MELÆNIS.

Perge eloqui,
Non remittam : definitum eſt.

ALCESIMARCHUS.

Enimverò, ita me Juppiter,
Itáque me Juno & Saturnus ; ita, quid dicam, neſcio.

Jam ſcio : imò , mulier , audi , meam ut ſcias ſententiam :
Dî me omnes magni minutique & patellarii
Faxint , ne ego dem vivos ſavium Silenio ,
Niſi ego teque tuamque filiam , meque hodie obtruncavero :
Poſtea autem cum primo luci cras niſi ambo occidero:
Et equidem,hercle,niſi pedatu tertio ômneis efflixero,
Niſi tu illam remittis ad me. Dixi quæ volui. Vale.

MELÆNIS.

Abiit intrò iratus. Quid ego nunc agam ? ſi redierit
Illa ad hunc , ibidem loci res erit. Ubi odium occœperit ,
Illam extrudet, quom hanc uxorem Lemniam ducet domum :
Sed tamen ibo & perſequar. Amens ne quid faciat , cauto opu'ſt.
Poſtremò , quando æqua lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potiùs, quàm carebo filia.
Sed quis hic eſt , qui rectâ plateâ curſum hîc contendit ſuum ?
Et illud paveo , & hoc formido : ita tota ſum miſera in metu.

ACTUS II.

SCENA II.

LAMPADISCUS.

ANUM ſectatus ſum clamore per vias :
Miſerrumam habui. Ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis !
Quot illi blanditias ! quid illi promiſi boni !
Quot admœnivi fabricas ! quot fallacias !
In quæſtione vix exſculpſi ut diceret,
Quia ei promiſi dolium vini dare.

ACTUS II.

SCENA III.

PHANOSTRATA. LAMPADISCUS.

MELÆNIS.

PHANOSTRATA.

AUDIRE vocem viſa ſum ante ædeis modò
Mei Lampadiſci ſervi.

LAMPADISCUS.

Non ſurda es, hera :
Rectè audiviſti.

PHANOSTRATA.

Quid agis hîc ?

LAMPADISCUS.

Quod gaudeas.

PHANOSTRATA.

Quid id eſt ?

LAMPADISCUS.

Hinc ex hiſce ædibus paulò prius
Vidi exeuntem mulierem.

PHANOSTRATA.

Illam, quæ meam
Gnatam ſuſtulerat ?

LAMPADISCUS.

Rem tenes.

PHANOSTRATA.

Quid poſtea ?

LAMPADISCUS.

Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam noſtram ſuſtollere.

PHANOSTRATA.

Extimuit tum illa ?

MELÆNIS.

Horret corpus, cor ſalit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam
Puellam, eamque me mihi ſupponere.

PHANOSTRATA.

Age perge, quæſo, animus audire expetit,
Ut res geſta ſit.

MELÆNIS.

Utinam audire non queas !

LAMPADISCUS.

Pergo illa ** dictis : illæc te anus
Fortu *** feras vocat.
Nam illæc tibi nutrix eſt, ne matrem cenſeas.
Ego te reduco & voco ad divitias, ubi
Tu locere in luculentam familiam :
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. Non enim hic, ubi ex Tuſco modo
Tute tibi indignè dotem quæras corpore.

PHANOSTRATA.

An amabo meretrix illa eſt, quæ illam ſuſtulit ?

LAMPADISCUS.

Imò meretrix fuit ; ſed ut ſit, de ea re eloquar.
Jam perducebam illam ad me ſuadelâ meâ :
Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans,
Ne deſerat ſe : eam ſuam eſſe filiam,
Seque eam peperiſſe, ſanctè adjurabat mihi.
Iſtanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ
Dedi, quæ educaret eam pro filiola ſua.
Et vivit, inquit. Ubi ea eſt ? inquam extempulo.

PHANOSTRATA.

Servate me Dei obſecro.

MELÆNIS.

At me perditis.

PHANOSTRATA.

Quoi illam dediſſet, exquiſiſſe oportuit.

LAMPADISCUS.

Quæſivi : & dixit, meretrici Melænidi.

MELÆNIS.

Meum elocutus eſt nomen. Interii.

LAMPADISCUS.

Ubi elocuta eſt, ego continuò anum interrogo :
Ubi habitat, inquam, duc ac demonſtra mihi.

Avecta eſt, inquit, peregrè hinc habitatum.

MELÆNIS.

Obſipat
Aquulam.

LAMPADISCUS.

Quò avecta eſt, eò ſequemur. Siccine
Agis nugas? periiſti, ne hercle hoc longe. Deſtiti
Inſtare uſque adeò, donec ſe adjurat anus
Jam mihi monſtrare.

PHANOSTRATA.

At non miſſam oportuit.

LAMPADISCUS.

Servatur : ſed illæc ſe quandam aiebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam priùs,
Commune quacum id eſſet ſibi negotium.
Et ſcio venturam.

MELÆNIS.

Me indicabit, & ſuas
Ad meas miſerias addet.

PHANOSTRATA.

Fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me?

LAMPADISCUS.

Intrò abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæſtione mihi ſit, ſi quid eum velim.
Ego ad anum recurro rurſum.

PHANOSTRATA.

Lampadio, obſecro
Cura.

LAMPADISCUS.

Perfectum ego hoc dabo negotium.

PHANOSTRATA.

Deos teque spero.

LAMPADISCUS.

Eosdem ego, uti habeas domum.

MELÆNIS.

Adolescens adsta, atque audi.

LAMPADISCUS.

Men' mulier, vocas?

MELÆNIS.

Te.

LAMPADISCUS.

Quid negotii est? nam occupatus sum ampliter.

MELÆNIS.

Quis istic habitat?

LAMPADISCUS.

Demipho dominus meus.

MELÆNIS.

Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?

LAMPADISCUS.

Is ipsus est.

MELÆNIS.

Eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram?

LAMPADISCUS.

Ego dicam tibi:
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.

MELÆNIS.

Quid istuc est verbi?

LAMPADISCUS.

Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est.

MELÆNIS.

Certè modò
Hujus, quæ locuta eſt, quærere aiebas filiam.

LAMPADISCUS.

Hujus ego quæro.

MELÆNIS.

Quo modo igitur, obſecro,
Hæc eſt prior, quæ nupta nunc eſt?

LAMPADISCUS.

Conteris
Tu tua me oratione, mulier, quiſquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata eſt hæc virgo, Alceſimarcho quæ datur.
Ea uxor diem obiit. Jam ſcis?

MELÆNIS.

Teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quæro confragoſum, quo modo
Prior poſterior ſit, & poſterior ſit prior?

LAMPADISCUS.

Priùs hanc compreſſit, quàm uxorem duxit domum:
Priùs gravida facta eſt, priúſque peperit filiam.
Eam poſtquam peperit, juſſit parvam projici.
Ego eam projeci, alia mulier ſuſtulit:
Ego inſpectavi. Herus hanc duxit poſt ibi.
Eam nunc puellam filiam ejus quærimus.
Quid nunc ſupina ſurſum in cœlum conſpicis?

MELÆNIS.

I nunc jam iſtuc quò properabas, nihil moror,
Nunc intellexi.

LAMPADISCUS.

Diis hercle habeo gratiam;
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.

MELÆNIS.

Nunc mihi bonæ neceſſum'ſt eſſe ingratiis,
Quanquam eſſe nolo. Rem palam eſſe intellego.
Nunc egomet potiùs hanc inibo gratiam
Ab illis, quàm illæc indicet me. Ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTUS III.

SCENA I.

MELÆNIS. ALCESIMARCHUS. SILENIUM.

MELÆNIS.

Rem elocuta ſum tibi omnem: ſequere me, mea Silenium,
Ut eorum, quojam eſſe oportet te, ſis potiùs quàm mea.
Quanquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud quod tuam in rem bene conducat, conſulam.
Nam hîc crepundia inſunt, quibuſcum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoſcant faciliùs.
Accipe hanc ciſtellam, Haliſca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat properè ocyùs.

ALCESIMARCHUS.

Recipe me ad te, Mors, amicum & benevolum.

SILENIUM.

Mater mea ,
Perimus miſeræ !

ALCESIMARCHUS.

Utrum hàc me feriam : an ab læva latus ?

MELÆNIS.

Quid tibi eſt ?

SILENIUM.

Alceſimarchum non vides ferrum tenentem ?

ALCESIMARCHUS.

Ecquid agis ? remorare : lumen linque.

SILENIUM.

Amabo accurrite ,
Ne ſe interimat.

ALCESIMARCHUS.

O Salute meâ ſalus ſalubrior ,
Tu nunc, ſi ego volo ſeu nolo, ſola me ut vivam facis.

MELÆNIS.

Hau ! voluiſti iſtuc ſeverum facere ?

ALCESIMARCHUS.

Nihil mecum tibi ,
Mortuus tibi ſum : hanc ut habeo , certum eſt non amittere.
Nam hercle jam ad me agglutinandam totam decretum eſt dare.
Ubi eſtis ſervi ? occludite ædeis peſſulis , repagulis ,
Ubi hanc ego tetulero intra limen.

MELÆNIS.

Abiit , abſtulit
Mulierem , ibo , perſequar jam illum intrò , ut hæc ex me ſciat
Eadem , ſi poſſum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS IV.

SCENA I.

LAMPADISCUS. PHANOSTRATA.

LAMPADISCUS.

NULLAM ego me vidiſſe credo magis anum excruciabilem
Quàm illæc eſt. Quæ dudum faſſa eſt mihi, quæ ne inficias eat!
Sed eccam heram video. Sed quid hoc eſt? hæc quod ciſtella hîc jacet
Cum crepundiis? nec quenquam conſpicor alium in via?
Faciundum eſt puerile officium: conquiniſcam ad ciſtulam.

PHANOSTRATA.

Quid agis, Lampadio?

LAMPADISCUS.

Hæc ciſtella numnam hinc ab nobis domo eſt?
Nam hinc ab oſtio jacentem ſuſtuli.

PHANOSTRATA.

Quid nuncias
Super anu?

LAMPADISCUS.

Sceleſtiorem in terra nullam eſſe alteram.
Omnia inficias ire ea, quæ dudum confeſſa eſt mihi.
Nam

Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut ſinam? ſatius eſt mihi
Quovis exitio interire.

PHANOSTRATA.

Dî, obſecro voſtram fidem!

LAMPADISCUS.

Quid Deos obſecras?

PHANOSTRATA.

Servate nos.

LAMPADISCUS.

Quid eſt?

PHANOSTRATA.

Crepundia
Hæc ſunt, quibuſcum tu extuliſti noſtram filiolam ad necem.

LAMPADISCUS.

Sanane es?

PHANOSTRATA.

Hæc ſunt profectò.

LAMPADISCUS.

Pergin?

PHANOSTRATA.

Hæc ſunt.

LAMPADISCUS.

Si mihi
Alia mulier iſtoc pacto dicat, dicam eſſe ebriam.

PHANOSTRATA.

Non ecaſtor caſſa memoro. Nam obſecro, unde hæc gentium?
Aut quis Deus objecit hanc ante oſtium noſtrum? quaſi
Deditâ operâ in tempore ipſo Spes mihi ſancta ſubvenit.

ACTUS IV.

SCENA II.

HALISCA. LAMPADISCUS.

PHANOSTRATA.

HALISCA.

NISI quid mihi opis
Dî dant, diſperii: neque unde auxilium expetam habeo.
Itaque petulantia mea me animi miſeram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, malè formido,
Si hera mea ſciat, tam ſocordem eſſe, quàm ſum.
Quamne in manibus tenui atque accepi hîc ante ædeis
Ciſtellam? ubi ea ſit, neſcio: niſi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. Mi homines,
Mi ſpectatores, facite indicium, ſi quis
Vidit, ſi quis eam abſtulerit, quiſve
Suſtulerit, & utrum hàc an illàc iter inſtiterit.
Non ſum ſcitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,
Qui ſemper malo muliebri ſunt lubentes.
Nunc veſtigia hîc ſi qua ſunt, noſcitabo.
Nam ſi nemo hàc præteriit, poſtquam intrò abii,
Ciſtella hîc jaceret. Quid, hîc? periit opinor.
Actum eſt: ilicet me infelicem & ſceleſtam.
Nulla eſt, neque ego ſum uſquam. Perdita perdidit me.

Sed pergam, ut cœpi, tamen: quæritabo.
Nam & intus paveo, & foris formido: ita nunc
Utrobique me metus agitat: illo sunt homines miserè
Miseri. Ille, nunc lætus est, quisquis est, qui illam habet,
Quæ neque illa illi quicquam usui'st: mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago seciùs.
Halisca! hoc age: ad terram adspice, & dispice:
Oculis investigans astutè augura.

LAMPADISCUS.

Hera.

PHANOSTRATA.

Hem, quid est?

LAMPADISCUS.

Hæc est.

PHANOSTRATA.

Quis?

LAMPADISCUS.

Quoi hæc excidit cistella?
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit.

PHANOSTRATA.

Apparet.

HALISCA.

Sed is hàc iit: hàc socci video vestigium
In pulvere: persequar hàc. In hoc jam loco cum altero
Constitit. Hìc meis turbo oculis modò se objecit:
Neque prorsum iniit hàc: hic stetit: hinc illuc exiit, hìc
Concilium fuit. Ad duos attinet: hi qui sunt?
Atat, singulûm video vestigium. Sed is hàc abiit.
Contemplabor. Hinc huc iit: hinc nusquam abiit.
Actam rem ago. Quod periit, periit: meum corium

Cum ciſtella : redeo intro.

PHANOSTRATA.

Mulier , mane : ſunt
Qui volunt te conventam.

HALISCA.

Quis me revocat ?

LAMPADISCUS.

Bona femina & malus maſculus volunt te.

HALISCA.

Malum aufer , bonum mihi opus eſt. Poſtremò , ille
Plus , qui vocat , ſcit quod velit , quàm ego quæ vocor. Revortor.
Ecquem vidiſti quærere hîc , amabo , in hac regione
Ciſtellam cum crepundiis, quam ego hîc amiſi miſera?
Nam dudum ut accurrimus ad Alceſimarchum , ne ſuam vitam
Interimeret , tum mihi puto præ timore hîc excidiſſe
Ciſtellam.

LAMPADISCUS.

Hæc mulier noſtra eſt , quin operam damus ,
hera , parumper ?

HALISCA.

Diſperii miſera ! quid ego meæ heræ dicam ? quæ me opere tanto
Servare juſſit , quî ſuos Silenium parentes
Faciliùs poſſet noſcere , quæ heræ meæ ſuppoſita eſt parva :
Quam quædam meretrix ei dedit.

LAMPADISCUS.

Noſtram hæc rem fabulatur.
Hanc ſcire oportet filia tua ubi ſit , ſigna ut dicit.

HALISCA.

Nunc eam volt ſuæ matri & patri , quibus nata eſt , reddere ultro.

Mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.

LAMPADISCUS.

Istuc ago : atque istuc mihi cibus est, quod fabulare :
Sed inter rem agendam istam here huic respondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo : si quid est opus, dic; impera & tu.
Quid quæritabas ?

HALISCA.

Mi homo, & mea mulier, vos saluto.

PHANOSTRATA.

Et nos te. Sed quid quæritas ?

HALISCA.

Vestigium hîc requiro,
Quà aufugit quædam nescio quò mihi.

PHANOSTRATA.

Quid id ? quid id nam est ?

HALISCA.

Alienum quod damnum afferat, & mœrorem familiarem.

LAMPADISCUS.

Mala merx, hera, hæc & callida est.

PHANOSTRATA.

Ecastor ita videtur.

LAMPADISCUS.

Imitatur nequam bestiam & damnificam.

PHANOSTRATA.

Quamnam, amabo ?

LAMPADISCUS.

Involvolum, quæ in pampini folio intorta implicat se :
Itidem hæc exorditur sibi intortam orationem.
Quid quæritas ?

HALISCA.

Ciſtella mihi hîc, mi adoleſcens, evolavit.

LAMPADISCUS.

In caveam latam oportuit.

HALISCA.

Non edepol præda magna.

LAMPADISCUS.

Mirum, quin grex venalium in ciſtella inſuerit una.

PHANOSTRATA.

Sine dicat.

LAMPADISCUS.

Si dicat quidem.

PHANOSTRATA.

Age, loquere tu, quid tibi inſuerit?

HALISCA.

Crepundia una.

LAMPADISCUS.

Eſt quidam homo, qui illam ait ſe ſcire ubi ſit.

HALISCA.

At pol ille a quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.

LAMPADISCUS.

At ſibi ille quidam volt dari mercedem.

HALISCA.

At pol illa quædam,
Quæ illam ciſtellam perdidit quoidam negat eſſe, quod det.

LAMPADISCUS.

At enim, ille quidam, argentum expetit.

HALISCA.

At nequicquam argentum expetit.

LAMPADISCUS.

At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita eſt.

PHANOSTRATA.

Commoda loquelam tuam : tibi nunc proderit. Confitemur
Ciſtellam habere.

HALISCA.

At vos Salus ſervaſſit. Ubi ea nunc eſt ?

PHANOSTRATA.

Salvam eccam. Sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo. Sociam te mihi adopto ad meam ſalutem.

HALISCA.

Quid iſtuc negotii eſt ? aut quis es ?

PHANOSTRATA.

Ego ſum illius mater,
Quæ hæc geſtitavit.

HALISCA.

Hiccine tu ergo habitas ?

PHANOSTRATA.

Ariolare.
Sed quæſo ambages, mulier, mitte, atque hoc age.
Eloquere, unde hæc ſunt tibi, citò, crepundia.

HALISCA.

Mea hæc herilis geſtitavit filia.

LAMPADISCUS.

Mentiris. Nam mea geſtitavit, non tua.

PHANOSTRATA.

Ne obloquere.

LAMPADISCUS.

Taceo.

PHANOSTRATA.

Mulier, perge dicere.
Ubi ea eſt, quæ geſtitavit ?

HALISCA.

Hîc in proxumo.

PHANOSTRATA.

Iſtic quidem edepol mei viri habitat gener.

LAMPADISCUS.

Næ.

PHANOSTRATA.

Obloquere rurſum ? perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur ?

HALISCA.

Septem & decem.

PHANOSTRATA.

Mea eſt.

LAMPADISCUS.

Ea eſt, ut numerus annorum attulit.

HALISCA.

Quod quærebas, reperiſti : jam quæro meam.

LAMPADISCUS.

At pol hæ ſuas nactæ ſunt, quæro tertiam.

PHANOSTRATA.

Quod quæritabam, filiam inveni meam.

HALISCA.

Æquom eſt tenere, per fidem quod creditum eſt,
Ne bene merenti ſit malo benignitas.
Noſtra hæc alumna eſt tua profectò filia :
Et redditura hera eſt tibi tuam : & ea gratia
Domo profecta eſt. Ceterum ex ipſa obſecro
Exquiritote : ego ſerva ſum.

PHANOSTRATA.

Æquom poſtulas.

HALISCA.

Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam.
Sed iſtanc ciſtellam, te obſecro, ut reddas mihi.

PHANOSTRATA.

PHANOSTRATA.

Quid ſit Lampadio ?

LAMPADISCUS.

Quod tuum eſt , teneas tuum.

PHANOSTRATA.

At me hujus miſeret.

LAMPADISCUS.

Sic faciundum cenſeo.
Da iſti ciſtellam , & intrò abi cum iſtac ſimul.

PHANOSTRATA.

Tibi auſcultabo. Tene tu ciſtellam tibi.
Abeamus intrò. Sed quod nomen eſt tuæ
Dominæ ?

HALISCA.

Melænis.

PHANOSTRATA.

I , i præ , jam ego te ſequar.

ACTUS V.

DEMIPHO. LAMPADIO.

DEMIPHO.

QUID hoc negotii eſt , quod omnes homines fabulantur per vias ,
Mihi eſſe filiam inventam ? & Lampadionem me in foro
Quæſiviſſe aiunt.

LAMPADIO.

Here, unde is ?

DEMIPHO.

Ex ſenatu.

LAMPADIO.

Gaudeo

Tibi meâ operâ liberorum eſſe amplius.

DEMIPHO.

Etenim non placet.

Nihil moror alienâ mihi operâ fieri plures liberos.
Sed quid iſtuc eſt ?

LAMPADIO.

Propera ire intrò huc ad affinem tuum :
Filiam tuam jam cognoſces. Intus ibidem uxor tua eſt.
Abi citò.

DEMIPHO.

Prævorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.

CATERVA.

Ne exſpectetis, ſpectatores, dum illi huc ad vos exeant.
Nemo exibit : omnes intus conficient negotium.
Ubi id erit factum, ornamenta ponent. Poſtidea loci,
Qui deliquit, vapulabit ; qui non deliquit, bibet.
Nunc quod ad vos ſpectatores, reliquum relinquitur,
More majorum date plauſum poſtremâ in comœdia.

FINIS CISTELLARIÆ.

M. ACCII PLAUTI

EPIDICUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

EPIDICUS, } *servi.*
THESPRIO, }
STRATIPPOCLES, } *adolescentes.*
CHÆRIBULUS, }
APŒCIDES, } *senes.*
PERIPHANES, }
MILES.
PHILIPPA, *mulier.*
VIRGO.
FIDICINA.
DANISTA.
GREX.

ARGUMENTUM,

ut quibuſdam videtur,

PRISCIANI.

EMIT fidicinam, filiam credens, ſenex
Perſuaſu ſervi, aliam qui conductitiam
Iterum pro amica ei ſubjecit. Filio
Dat herili argentum. Eo ſororem deſtinat
Imprudens juvenis. Mox compreſſæ, ac militis
Cognoſcit operâ ſibi ſenex os ſublitum,
Ut ille amicam, hæc quæritabat filiam.
Sed inventâ gnatâ ſervolum emittit manu.

ACTUS I.

SCENA I.

EPIDICUS. THESPRIO.

EPIDICUS.

HEUS adolefcens !

THESPRIO.

Quis properantem me prehendit pallio ?

EPIDICUS.

Familiaris.

THESPRIO.

Fateor. Nam odio es nimium familiariter.

EPIDICUS.

Refpice verò, Thefprio.

THESPRIO.

Oh ! Epidicumne ego confpicor ?

EPIDICUS.

Certè oculis uteris.

THESPRIO.

Salve.

EPIDICUS.

Dii dent, quæ velis.

Venire falvom gaudeo.

THESPRIO.

Quid ceterum ?

EPIDICUS.

Quod eo assolet,

Cena tibi dabitur.

THESPRIO.

Spondeo.....

EPIDICUS.

Quid ?

THESPRIO.

Me accepturum, si dabis.

EPIDICUS.

Quid tu ? agis ut velis ?

THESPRIO.

Exemplum adest.

EPIDICUS.

Intellego. Eugepæ !

Corpulentior videre atque habitior.

THESPRIO.

Huic gratia.

EPIDICUS.

Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.

THESPRIO.

Minus jam furtificus sum, quàm antehac.

EPIDICUS.

Quid ita ?

THESPRIO.

Rapio propalam.

EPIDICUS.

Dî immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occœpi sequi :
Vix adipiscendi potestas modò fuit.

THESPRIO.

Scurra es.

EPIDICUS.

Scio

Te esse quidem hominem militarem.

THESPRIO.

Audacter quàmvis dicito.

EPIDICUS.

Quid ais? perpetuón' valuisti?

THESPRIO.

Variè.

EPIDICUS.

Qui variè valent,

Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

THESPRIO.

Quid tibi vis dicam, nisi quod est?

EPIDICUS.

Ut illa respondeas, probè.

Quid herilis noster filius? valet?

THESPRIO.

Pugilicè atque athleticè.

EPIDICUS.

Voluptabilem mihi nuncium tuo adventu attulisti. Sed ubi

Est is?

THESPRIO.

Adveni simul.

EPIDICUS.

Ubi is ergo est? nisi si in vidulo,

Aut si in melina attulisti.

THESPRIO.

Dii te perdant.

EPIDICUS.

Te volo

Percontari : operam da , opera reddibitur tibi.

THESPRIO.

Jus dicis.

EPIDICUS.

Me decet.

THESPRIO.

Jam tu autem nobis præturam geris ?

EPIDICUS.

Quem dices digniorem eſſe hominem hodie Athenis alterum ?

THESPRIO.

At unum a prætura tua , Epidice , abeſt.

EPIDICUS.

Quidnam ?

THESPRIO.

Scies.

Lictores duo , duo viminei faſces virgarum.

EPIDICUS.

Væ tibi !

Sed quid ais ?

THESPRIO.

Quid rogas ?

EPIDICUS.

Ubi arma ſunt Stratippocli ?

THESPRIO.

Pol illa ad hoſtes transfugerunt.

EPIDICUS.

Armane ?

THESPRIO.

Atque quidem citò.

EPIDICUS.

Serióne dicis tu ?

THESPRIO.

Seriò, inquam : hoftes habent.

EPIDICUS.

Edepol facinus improbum.

THESPRIO.

At jam ante alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori.

EPIDICUS.

Quî ?

THESPRIO.

Quia antea aliis fuit.

EPIDICUS.

Mulciber, credo, arma fecit, quæ habuit Stratippocles.
Travolaverunt ad hoftes. Tum ille prognatus Theti,
Sine, perdat : alia apportabunt ei Nerei filiæ.
Id modò videndum eft, ut materies fuppetat fcutariis,
Si in fingulis ftipendiis is ad hoftes exuvias dabit.

THESPRIO.

Superfede iftis rebus jam.

EPIDICUS.

Tu ipfe, ubi lubet, finem face.

THESPRIO.

Defifte percunctarier.

EPIDICUS.

Eloquere, ipfe ubi eft Stratippocles ?

THESPRIO.

Eft cauffa, qua cauffa fimul mecum ire veritu'ft.

EPIDICUS.

Quidnam id eft ?

THESPRIO.

Patrem videre ſe non volt etiam nunc.

EPIDICUS.

Quapropter ?

THESPRIO.

Scies.
Quia formâ lepidâ & liberali captivam adoleſcentulam
De præda mercatu'ſt.

EPIDICUS.

Quid ego ex te audio ?

THESPRIO.

Hoc quod fabulor.

EPIDICUS.

Cur eam emit ?

THESPRIO.

Animi cauſsâ.

EPIDICUS.

Quot illic homo animos habet ?
Nam certò, priùs quàm hinc ad legionem abiit domo,
Ipſe mandavit mihi, ab lenone ut fidicina,
Quam amabat, emeretur ſibi. Id ei impetratum reddidi.

THESPRIO.

Utcunque in alto ventus eſt, Epidice, exin velum vortitur.

EPIDICUS.

Væ miſero mihi ! malè perdidit me.

THESPRIO.

Quid iſtuc ? quidnam eſt ?

EPIDICUS.

Quid ? iſtanc quam emit, quanti eam emit ?

THESPRIO.

Vili.

EPIDICUS.

Haud iſtuc te rogo.

THESPRIO.

Quid igitur ?

EPIDICUS.

Quot minis ?

THESPRIO.

Tot.

EPIDICUS.

Quadraginta minis !

THESPRIO.

Id adeò argentum ab daniſtâ apud Thebas ſumpſit fenore;
In dies minaſque argenti ſingulas, nummis.

EPIDICUS.

Papæ !

THESPRIO.

Et is daniſta advenit unà cum eo, qui argentum petit.

EPIDICUS.

Dî immortales, ut ego interii baſilicè !

THESPRIO.

Quid jam ? aut quid eſt, Epidice ?

EPIDICUS.

Perdidit me.

THESPRIO.

Quis ?

EPIDICUS.

Ille qui perdidit arma.

THESPRIO.

Nam Quid ita ?

EPIDICUS.

Quia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas
Mittebat. Sed taceam optumum eſt. Plus ſcire ſatius eſt, quàm loqui
Servom hominem. Ea ſapientia eſt.

THESPRIO.

Neſcio edepol, quid tu timidu'es.
Trepidas, Epidice : ita voltum tuum video. Videre commeruiſſe
Hîc, me abſente, in te aliquid mali.

EPIDICUS.

Potin' uti moleſtúſne ſies !

THESPRIO.

Abeo.

EPIDICUS.

Adſta, abire hinc non ſinam.

THESPRIO.

Quid nunc me retines ?

EPIDICUS.

Amatne iſtam, quam emit de præda ?

THESPRIO.

Rogas ? deperit.

EPIDICUS.

Degetur corium de tergo meo.

THESPRIO.

Pluſque amat, quàm te unquam amavit.

EPIDICUS.

Juppiter te perduit.

THESPRIO.

Mitte nunc jam : nam ille me vetuit domum
Venire : ad Chæribulum juſſit huc in proxumum :
ibi manere juſſit :
Eò venturus eſt ipſe.

EPIDICUS.

Quid ita ?

THESPRIO.

Dicam. Quia patrem
Priùs ſe convenire non volt, neque conſpicari, quàm id argentum
Quod debetur pro illa', dinumeraverit.

EPIDICUS.

Heu edepol res turbulentas !

THESPRIO.

Mitte me. Ut eam nunc jam.

EPIDICUS.

Hæccine ubi ſcibit ſenex ? puppis
Pereunda eſt probè.

THESPRIO.

Quid iſtuç ad me attinet, quo tu intereas modo.

EPIDICUS.

Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum.
Benevolens cum benevolente.

THESPRIO.

Abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtaç conditione.

EPIDICUS.

I ſanè, ſi quid feſtinas magis.

THESPRIO.

Nunquam hominem quenquam conveni, unde abierim lubentius.

ACTUS I.

SCENA II.

EPIDICUS.

ILLIC hinc abiit : ſolus es nunc. Quo in loco hæc res ſit , vides ,
Epidice : niſi quid tibi in tete auxilii eſt, abſumptus es.
Tantæ in te impendent ruinæ , niſi ſuffulcis firmiter ,
Non potes ſubſiſtere , itáque in te irruunt montes mali.
Neque ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam ,
Conſilium placet. Ego miſer perpuli meis dolis ſenem ,
Ut cenſeret ſuam ſeſe emere filiam : is ſuo filio
Fidicinam emit , quam ipſe amat , quam abiens mandavit mihi.
Is ſibi nunc alteram ab legione abduxit animi
Cauſsâ. Corium perdidi : nam ubi ſenex ſenſerit
Sibi data eſſe verba , virgis dorſum deſpoliet meum.
At enim tu præcave. Nihil eſt iſtuc. Planè hoc corruptum'ſt caput.
Nequam homo es , Epidice : quî tibi libido'ſt malè loqui ?
Quia tute te deſeris. Quid faciam ? men' tu rogas ?
Tu quidem antehac aliis ſolebas dare conſilia mutua.
Quid ? aliquid reperiundum eſt. Sed ego ceſſo ire obviam

Adolescenti, ut, quid negotii sit, sciam? atque ipse illic est.
Tristis est. Cum Chæribulo incedit æquali suo.
Huc concedam, orationem unde horum placidè persequar.

ACTUS I.

SCENA III.

STRATIPPOCLES. CHÆRIBULUS.

EPIDICUS.

STRATIPPOCLES.

Rem tibi sum elocutus omnem, Chæribule, atque admodum
Meorum mœrorum atque amorum summam edictavi tibi.

CHÆRIBULUS.

Præter ætatem & virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia capteivam, genere prognatam bono,
In præda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?

STRATIPPOCLES.

Qui invident: omnes inimicos mihi istoc facto reperi:
At pudicitiæ ejus nunquam nec vim, nec vitium attuli.

CHÆRIBULUS.

Jam iſtoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.

STRATIPPOCLES.

Nihil agit, qui diffidentem verbis ſolatur ſuis.
Is eſt amicus, qui in re dubia, re juvat, ubi re eſt opus.

CHÆRIBULUS.

Quid tibi me vis facere?

STRATIPPOCLES.

Argenti dare quadraginta minas,
Quod daniſtæ detur, unde ego illud ſumpſi fenore.

CHÆRIBULUS.

Si hercle haberem, non negarem.

STRATIPPOCLES.

Nam quid te igitur retulit,
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?

CHÆRIBULUS.

Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.

STRATIPPOCLES.

Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quàm foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim,
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis piſtori dabo;
Niſi hodie priùs comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quàm argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam.

EPIDICUS.

Salva res eſt: bene promittit: ſpero ſervabit item.
Sine meo ſumptu paratæ jam ſunt ſcapulis ſymbolæ.
Aggrediar hominem. Advenientem peregre herum ſuum Stratippoclem,

Salvâ

Salvâ impertit salute servos Epidicus.

STRATIPPOCLES.

Ubi is est?

EPIDICUS.

Adest.

Salvom te gaudeo huc advenisse.

STRATIPPOCLES.

Tam tibi istuc credo, quàm mihi.

EPIDICUS.

Benene usque valuisti?

STRATIPPOCLES.

A morbo valui, ab animo æger fui.

EPIDICUS.

Quod ad me attinuit, ego curavi: quod mandasti mihi,
Impetratum est: empta ancilla'st, quod tute ad me literas
Missiculabas.

STRATIPPOCLES.

Perdidisti omnem operam.

EPIDICUS.

Nam qui perdidi?

STRATIPPOCLES.

Quia meo neque cara est cordi, neque placet.

EPIDICUS.

Quid retulit
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epistolas?

STRATIPPOCLES.

Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.

EPIDICUS.

Hercle miserum est, ingratum esse hominem, id quod facias bene.

Ego quod benefeci, malefeci : quia amor mutavit locum.

STRATIPPOCLES.

Desipiebam mentis, cum illas scriptas mittebam tibi.

EPIDICUS.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam ?
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum ?

CHÆRIBULUS.

Quid istic verba facimus ? huic homini opus est quadraginta minis
Celeriter calidis, danistæ quas resolvat, & citò.

EPIDICUS.

Dic modò, unde auferre me vis ? a quo trapezita peto ?

STRATIPPOCLES.

Unde libet. Nam ni ante Solem occasum elo,
Meam domum ne imbitas : tu te in pistrinum....

EPIDICUS.

Facile tu istuc sine periculo & cura, corde libero
Fabulâre. Novi ego nostros : mihi dolet, quom ego vapulo.

STRATIPPOCLES.

Quid tu nunc ? patierin' ut ego me interimam ?

EPIDICUS.

Ne feceris.

Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.

STRATIPPOCLES.

Nunc places ; nunc ego te laudo.

EPIDICUS.

Patiar ego istuc quod lubet.

STRATIPPOCLES.

Quid de illa fiet fidicina igitur ?

EPIDICUS.

Aliqua reperibitur :
Aliquâ ope exſolvam, extricabor aliquâ.

STRATIPPOCLES.

Plenus conſilii es.
Novi ego te.

EPIDICUS.

Eſt Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi iſtam emptam eſſe ſcibit, atque hanc adductam alteram,
Continuò te orabit ultro, ut illam tranſmittas ſibi.
Sed ubi illa eſt, quam tu adduxiſti tecum ?

STRATIPPOCLES.

Jam, faxo, hîc erit.

CHÆRIBULUS.

Quid hîc nunc agimus ?

STRATIPPOCLES.

Eamus intrò huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculentè habeamus.

EPIDICUS.

Ite intrò. Ego de re argentaria
Jam ſenatum convocabo in corde conſiliarium,
Quoi potiſſumum indicatur bellum, unde argentum auferam.
Epidice, vide quid agas, ita res ſubito hæc objecta eſt tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia eſt.
At eundum ſenem oppugnare certum eſt conſilium.
I, i, abi
Intrò, atque adoleſcenti dic jam noſtro herili filio,
Ne hîc foras ambulet, neve uſquam veniat obviam ſeni.

ACTUS II.

SCENA I.

APŒCIDES. PERIPHANES.

APŒCIDES.

PLERIQUE homines, quos quom nihil refert, pudet : ubi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, cum uſus eſt ut pudeat. Is adeò tu es. Quid
Eſt, quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem ? præſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam.

PERIPHANES.

Revereor filium.

APŒCIDES.

At pol ego te credidi uxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi.
Quojus quoties ſepulcrum vides, ſacruficas illico Orco hoſtiis :
Neque adeò injuria, quia licitum eſt eam tibi vivendo vincere.

PERIPHANES.

Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit : neque ſexta ærumna

Acerbior Herculi, quàm illa mihi est objecta.

APŒCIDES.

Pulchra
Edepol dos pecunia est.

PERIPHANES.

Quæ quidem pol non maritata est.

ACTUS II.

SCENA II.

EPIDICUS. APŒCIDES. PERIPHANES.

EPIDICUS.

St, st! tacete. Habete animum bonum. Liquido exeo foras
Auspicio, avi sinistrâ: acutum cultrum habeo, senis quî exenterem
Marsupium. Sed eccum ipsum ante ædeis conspicor Apœcidæ,
Qualeis volo, vetulos duo. Jam ego me convortam in hirudinem,
Atque eorum exsugebo sanguinem, senati qui columen cluent.

APŒCIDES.

Continuò ut maritus fiat.

PERIPHANES.

Laudo consilium tuum.

APŒCIDES.

Nam ego illum audivi in amorem hærere, apud neſcio quam fidicinam.

PERIPHANES.

Id ego excrucior.

EPIDICUS.

Dî, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.
Ipſi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab ſe argentum auferam.
Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in collum conjice;
Itáque aſſimulato, quaſi per urbem totam hominem quæſiveris.
Age, ſi quid agis. Dii immortales, utinam conveniam domi
Periphanem! per omnem urbem quem ſum defeſſus quærere:
Per medicinas, per tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias.
Rogitando ſum raucus factus, pænè in curſu concidi.

PERIPHANES.

Epidice.

EPIDICUS.

Epidicum quis eſt qui revocat?

PERIPHANES.

Ego ſum Periphanes.

APŒCIDES.

Et ego Apœcides ſum.

EPIDICUS.

Et ego quidem ſum Epidicus. Sed, here, optumâ
Vos video ambo advenire opportunitate.

PERIPHANES.

Quid rei eſt?

EPIDICUS.

Mane, ſine reſpirem quæſo.

PERIPHANES.

Imò acquieſce.

EPIDICUS.

Animo malè eſt.
Recipiam anhelitum.

APŒCIDES.

Clementer requieſce.

EPIDICUS.

Animum advortite:
A legione omnes remiſſi ſunt domum Thebis.

APŒCIDES.

Quis hoc
Scit factum?

EPIDICUS.

Ego ita eſſe factum dico.

PERIPHANES.

Scin' tu iſtuc?

EPIDICUS.

Scio.

PERIPHANES.

Quî tu ſcis?

EPIDICUS.

Quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, & jumenta ducunt.

PERIPHANES.

Nimis factum bene.

EPIDICUS.

Tum captivorum quid ducunt ſecum! pueros, virgines,

Binos, ternos: alius quinque: fit concurſus per vias.
Filios ſuos quiſque viſunt.

PERIPHANES.

Hercle rem geſtam bene.

EPIDICUS.

Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatæ occurrebant ſuis quæque amatoribus:
Eos captabant. Id adeò, quî maxume animum advorterim,
Pleræque hæ ſub veſtimentis ſecum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illîc video præſtolarier:
Et cum ea tibicinæ ibant quatuor.

PERIPHANES.

Quîcum, Epidice?

EPIDICUS.

Cum illâ, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit.
Ubi fidemque, remque, ſeque, teque properat perdere:
Ea præſtolabatur illum apud portam.

PERIPHANES.

Viden' veneficam!

EPIDICUS.

Sed veſtita, aurata, ornata ut lepidè! ut concinnè! ut novè!

PERIPHANES.

Quid erat induta? an regillam induculam? an mendiculam?
Impluviatam? ut iſtæ faciunt veſtimentis nomina.

EPIDICUS.

EPIDICUS.

Utin' impluvium induta eat ?

PERIPHANES.

Quid iſtuc eſt mirabile ?

Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cum imperatus eſt, negant pendi poteſſe :
Illis , quibus tributus major penditur , pendi poteſt.
Quid iſtæ , quæ veſti quotannis nomina inveniunt nova :
Tunicam rallam , tunicam ſpiſſam , linteolum cæſicium ,
Induſiatam , patagiatam, caltulam , aut crocotulam ;
Supparum , aut ſubminiam , ricam , baſilicum , aut exoticum ,
Cumatile aut plumatile , cerinum aut melinum. Gerræ maxumæ.
Cani quoque etiam ademptum'ſt nomen.

EPIDICUS.

Quî ?

PERIPHANES.

Vocant Laconicum.

Hæc vocabula auctiones ſubigunt ut faciant viri.
Quin tu , ut occœpiſti , loquere.

EPIDICUS.

Occœpêre aliæ mulieres
Duæ poſt me ſic fabulari inter ſe ſe : ego abſceſſi ſolens
Paulum ab illis : diſſimulabam mé harum ſermoni operam dare.
Nec ſatis exaudiebam , nec ſermonis fallebar tamen,
Quæ loquerentur.

PERIPHANES.

Id lubido eſt ſcire.

EPIDICUS.

Ibi illarum altera
Dixit illi, quîcum ipsa ibat.

PERIPHANES.

Quid?

EPIDICUS.

Tace ergo, ut audias.
Postquam illam sunt conspicatæ, quam tuus gnatus deperit;
Quàm facilè & quàm fortunatè evenit illi, obsecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! quisnam is est? inquit altera
Illi. Ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium.

PERIPHANES.

Perii
Hercle: quid ego ex te audio?

EPIDICUS.

Hoc quod actum. Egomet post, ubi illas audivi loqui,
Cœpi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ibi illa interrogavit illam: Quî scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumpsisse apud Thebas ab danista fenore:
Id paratum, & se se ob eam rem id ferre.

PERIPHANES.

Cedo, ego occidi.

EPIDICUS.

Hæc ſic aiebat : ſic audiviſſe ab ſe, atque ab epiſtola.

PERIPHANES.

Quid ego faciam nunc ? conſilium a te expeteſſo, Apœcides.

APŒCIDES.

Reperiamus aliquid calidi conducibilis conſilii.
Nam ille quidem aut jam hîc aderit, credo hercle, aut jam adeſt.

EPIDICUS.

Si æquom ſiet
Me plus ſapere quàm vos, dederim vobis conſilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque....

PERIPHANES.

Ergo ubi eſt, Epidice ?

EPIDICUS.

Atque ad eam rem conducibile.

APŒCIDES.

Quid iſtuc dubitas dicere ?

EPIDICUS.

Vos priores eſſe oportet, nos poſteriùs dicere,
Qui plus ſapitis.

APŒCIDES.

Eia vero, age dic.

EPIDICUS.

At deridebitis.

APŒCIDES.

Non edepol faciemus.

EPIDICUS.

Imò, ſi placebit, utitor
Conſilium : ſi non placebit, reperitote rectius.
Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur : niſi ea, quæ tu vis, volo.

PERIPHANES.

Gratiam habeo : fac participes nos tuæ ſapientiæ.

EPIDICUS.

Continuò arbitretur uxor tuo gnato : atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Ulciſcare ; atque ita curetur, uſque ad mortem ut ſerviat.

APŒCIDES.

Fieri oportet.

PERIPHANES.

Facere cupio quidvis, dum id fiat modò.

EPIDICUS.

Hem !
Nunc occaſio'ſt faciundi, priùs quàm in urbem advenerit,
Sicut cras hîc aderit : hodie non venerit.

PERIPHANES.

Quî ſcis ?

EPIDICUS.

Scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.

PERIPHANES.

Quin tu eloquere : quid faciemus ?

EPIDICUS.

Sic faciundum cenſeo.
Quaſi tu cupias liberare fidicinam animi gratià,
Quaſique ames vehementer tu illam.

PERIPHANES.

Quam ad rem iſtuc refert ?

EPIDICUS.

Rogas ?

Ut enim præstines argento, priùs quàm veniat filius,
Atque ut eam te in libertatem dicas emere.

PERIPHANES.

Intellego.

EPIDICUS.

Ubi erit empta, ut aliquò ex urbe amoveas: nisi quid tua
Secus sententia est.

PERIPHANES.

Imò doctè.

EPIDICUS.

Quid tu autem, Apœcides?

APŒCIDES.

Quid ego jam? nisi te commentum nimis adstutè intellego.

EPIDICUS.

Jam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis.

APŒCIDES.

Vive sapis! & placet.

EPIDICUS.

Tum tute igitur calidè, quicquid acturu's, age.

PERIPHANES.

Rem, hercle, loquere.

EPIDICUS.

Et reperi, hæc te quî abscedat suspicio.

PERIPHANES.

Sine me scire.

EPIDICUS.

Scibis: audi.

APŒCIDES.

Sapit hic pleno pectore.

EPIDICUS.

Opus est homine, qui illò argentum deferat pro fidicina.

Nam te illò, non æquè opus facto'st.

PERIPHANES.

Quid jam ?

EPIDICUS.

Ne te censeat

Filii caussâ facere.

PERIPHANES.

Doctè.

EPIDICUS.

Quò illum ab illa prohibeas,

Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat.

PERIPHANES.

Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem ?

EPIDICUS.

Hic erit optumus.

Hic poterit cavere rectè, Jura qui & Leges tenet.

APŒCIDES.

Epidice, habeas gratiam.

EPIDICUS.

Sed ego istuc faciam sedulò.

Ego illum conveniam, atque adducam huc ad te, quoia'st fidicina,

Atque argentum ego cum hoc feram.

PERIPHANES.

Quanti emi potest minimo ?

EPIDICUS.

Illane ?

Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.

Verùm, si plus dederis, referam : nihil in ea re captio est.

Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.

PERIPHANES.

Quî dum ?

EPIDICUS.

Quia enim mulierem illam alius adolefcens deperit,
Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hoftium,
Gloriofus. Hic emet illam de te, & dabit aurum lubens.
Face modò : eft lucrum hîc tibi amplum.

PERIPHANES.

Deos quidem oro.

EPIDICUS.

Impetras !

APŒCIDES.

Quin tu is intrò, atque huc argentum promis. Ego vifam ad forum :
Epidice, eò veni.

EPIDICUS.

Ne abeas, priùs quàm ego ad te venero.

APŒCIDES.

Ufque opperiar.

PERIPHANES.

Sequere tu intrò.

EPIDICUS.

I, numera, nihil ego te moror.

ACTUS II.

SCENA III.

EPIDICUS.

NULLUM esse opinor ego agrum in agro Attico
Æquè feracem, quàm hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quæ usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apœcidi
Quam ostendam fidicinam aliqua conductitiam.
Atque id quoque habeo. Mane me jussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intrò, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTUS III.

SCENA I.

STRATIPPOCLES. CHÆRIBULUS.

STRATIPPOCLES.

Expectando exedor miſer, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. Nimis diu maceror.
Sitne quid; necne ſit, ſcire cupio.

CHÆRIBULUS.

Per illam tibi copiam,
Copiam parare aliam licet: ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam.

STRATIPPOCLES.

Interii hercle ego.

CHÆRIBULUS.

Abſurdè facis, qui angas te animi.

STRATIPPOCLES.

Si hercle ego illum ſemel prehendero,
Nunquam irridere nos illum inultum ſinam ſervom hominem.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiæ domi maxumæ
Sunt, is nummum nullum habes, nec ſodali tuo in te copia'ſt.

CHÆRIBULUS.

Si, hercle, habeam, pollicear lubens : verùm aliquid, aliquâ, aliquo modo,
Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi fpes eft fore mecum fortunam.

STRATIPPOCLES.

Væ tibi murcide homo.

CHÆRIBULUS.

Quî tibi lubet mihi malè loqui ?

STRATIPPOCLES.

Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nufquam'ft : neque ego id immitto in aures meas : nec mihi
Plus adjumenti ades, quàm ille qui nunquam etiam natu'ft.

ACTUS III.

SCENA II.

EPIDICUS. STRATIPPOCLES.

CHÆRIBULUS.

EPIDICUS.

FECISTI jam officium tu tuum : me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet effe. Hoc quidem jam periit :

Ne quid tibi hinc in ſpem referas. Hoc hoſtium potitum eſt.
Crede modò tu mihi. Sic ego ago, ſic egêre noſtri.
Pro Dî immortales, mihi hunc diem dediſtis luculentum!
Ut facilem atque impetrabilem! ſed ego hinc migrare ceſſo,
Ut importem in coloniam hunc auſpicio commeatum?
Mihi ceſſo, cum ſto. Sed quid hoc? ante ædes duos ſodales,
Herum & Chæribulum conſpicor. Quid hic agitis? accipe hoc ſis.

STRATIPPOCLES.

Quantum hic ineſt?

EPIDICUS.

Quantum ſat eſt, & plus ſatis: ſuperſit.
Decem minis plus attuli, quàm tu daniſtæ debes.
Dum tibi ego placeam, atque obſequar, meum tergum floccifacio.

STRATIPPOCLES.

Nam quid ita?

EPIDICUS.

Quia ego tuum patrem faciam perenticidam.

STRATIPPOCLES.

Quid iſtuc eſt verbi?

EPIDICUS.

Nihil moror vetera & vulgata verba,
Peratim ductitare: at ego follitim duſtitabo.
Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina; ego reſolvi,
Manibus his dinumeravi, pater ſuam natam quam eſſe credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibique auxilium apparetur,

Inveni viam. Ita ego suasi seni, atque hanc habui orationem,
Uti, quom redisses, ne tibi ejus copia esset.

STRATIPPOCLES.

Euge, euge!

EPIDICUS.

Ea jam domi est pro illa.

STRATIPPOCLES.

Teneo.

EPIDICUS.

Nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem: is apud forum manet me:
Quasi quoi emeret, caveat.

STRATIPPOCLES.

Haud malè.

EPIDICUS.

Jam ipse cautor captu'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam collocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.

STRATIPPOCLES.

Uno persuadebit modo, si illam, quæ adducta est mecum,
Mihi ademsit Orcus.

EPIDICUS.

Nunc ego hanc astutiam institui.
Deveniam ad lenonem domum egomet solus. Eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicinâ: argenti minas se habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiustertius meis manibus dinumeravi

Pro illâ tuâ amicâ, quam pater ſuam filiam eſſe retur.
Ibi leno ſceleratum caput ſuum imprudens alligabit,
Quaſi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc eſt.

CHÆRIBULUS.

Vorſutior es, quam rota figularis.

EPIDICUS.

Jam ego parabo
Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quæ ſit:
Quæ ſe emptam ſimulet, quæ ſenes duo docta ludificetur.
Eam ducet ſimul Apœcides ad tuum patrem.

STRATIPPOCLES.

Ut paratè!

EPIDICUS.

Eam permeditatam meis dolis, aſtutiiſque onuſtam
Mittam. Sed nimis longum loquor: diu me eſtis demorati.
Hæc ſcitis jam, ut futura ſint. Abeo.

STRATIPPOCLES.

Bene ambulato.

CHÆRIBULUS.

Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum.

STRATIPPOCLES.

Me quidem certò
Servavit conſiliis ſuis.

CHÆRIBULUS.

Abeamus intrò hinc ad me.

STRATIPPOCLES.

Atque aliquantò lubentiùs quàm abs te ſum egreſſus intus,
Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.

ACTUS III.

SCENA III.

PERIPHANES. APŒCIDES. SERVOS.

PERIPHANES.

NON oris cauſsâ modò homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarent ſuum :
Sed qui perſpicere poſſent cor ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Ubi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,
Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſsâ cœperam
Ego me excruciare animi, quaſi quid filius
Meus deliquiſſet med erga : aut quaſi non plurimùm
Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentiâ.
Profectò deliramus interdum ſenes.
Fuit conducibile hoc quidem meâ ſententiâ.
Sed meus ſodalis it cum prædâ Apœcides.
Venire ſalvom mercatorem gaudeo.
Quid fit ?

APŒCIDES.

Dii deæque te adjuvant.

PERIPHANES.

Omen placet.

APŒCIDES.

Quoi omini omnes ſuppetunt res proſperæ.

Sed tu hanc intrò jubeas abduci.

PERIPHANES.

Heus ! foras
Exite huc aliquis. Duce iſtam intrò mulierem ,
Atque .... audin' ?

SERVOS.

Quid vis ?

PERIPHANES.

Cave ſiris cum filiâ
Meâ copulari hanc ; neque conſpicere : jam tenes ?
In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.
Divortunt mores virgini longè ac lupæ.

APŒCIDES.

Docte & ſapienter dicis. Non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.
Edepol næ iſtam tempore gnato tuo
Sumus præmercati.

PERIPHANES.

Quid jam ?

APŒCIDES.

Quia dixit mihi
Jamdudum ſe alius tuum vidiſſe hîc filium.

PERIPHANES.

Hanc edepol rem apparabat.

APŒCIDES.

Plane hercle hoc quidem eſt.
Næ tu habes ſervom graphicum , & quantivis pretii.
Non caru'ſt auro contra. Ut ille fidicinam
Fecit neſcire prorſus , ſe eſſe emptam tibi !
Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit ſimul.

PERIPHANES.

Mirum , hoc , quî potuit fieri ?

APOECIDES.

Te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit.

PERIPHANES.

Rectè instituit.

APOECIDES.

Imò ipsus illi dixit, conductam esse eam,
Quæ hic administraret ad rem divinam tibi,
Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum, cum bardum me faciebam.

PERIPHANES.

Imò ita decet.

APOECIDES.

Res magna amici apud forum agitur. Ei volo
Ire advocatus.

PERIPHANES.

At quæso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo.

APOECIDES.

Continuò hîc ero.

PERIPHANES.

Nihil homini amico est opportuno amicius:
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minùs hominem doctum, minúsque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. Itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumò.
Atque hæc stultitia'st me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adolescentiâ:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam

Eradicabam hominum aureis, quando occœperam.
Sed hic quis eſt, quem huc advenientem conſpicor,
Suam qui undantem chlamydem quaſſando facit?

ACTUS III.

SCENA IV.

MILES. PERIPHANES. FIDICINA.

MILES.

CAVE præterbitas ullas ædeis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.

PERIPHANES.

Adoleſcens, ſi iſtunc hominem quem tu quæritas,
Tibi commonſtraſſo, ecquam abs te inibo gratiam?

MILES.

Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortales deceat agere gratias.

PERIPHANES.

Non reperiſti, adoleſcens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut poſtulas.
Nam ſtrenuiori deterior ſi prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ.
Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium,
Ego ſum, ſi quid vis.

MILES.

Nempe quem in adoleſcentiâ

Memorant apud reges, armis, arte duellicâ
Divitias magnas indeptum?

PERIPHANES.

Imò si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.

MILES.

Pol ego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum qui memoret suas mihi.

PERIPHANES.

Hîc non est locus.
Quin tu alium quæras, quoi centones farcias.

MILES.

Animum advorte, ut, quod ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te esse mercatum.

PERIPHANES.

Attate!
Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epidicus
Mihi prædicavit militem. Adolescens, ita'st
Ut dicis. Emi.

MILES.

Volo te verbis pauculis,
Si tibi molestum non est.

PERIPHANES.

Non edepol scio.
Molestum non est, nisi dicis quid velis.

MILES.

Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.

PERIPHANES.

Habeas.

MILES.

Nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,

Mihi concubina quæ sit.

PERIPHANES.

Te absolvam brevi :
Argenti quinquaginta mihi illa empta est minis.
Si sexaginta mihi denumerantur minæ,
Tuas possidebit mulier, faxo, ferias :
Atque ita profectò, ut eam ex hoc exoneres agro.

MILES.

Estne empta mihi hæc ?

PERIPHANES.

Istis legibus habeas licet.

MILES.

Conciliavisti pulchrè.

PERIPHANES.

Heus, foras educite,
Quam introduxistis fidicinam. Atque etiam fideis,
Ei quæ accessêre, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis.

MILES.

Quæ intemperiæ te tenent ?
Quas tu mihi tenebras cudis ? quin tu fidicinam
Produci intus jubes.

PERIPHANES.

Hæc ergo est fidicina.
Hìc alia nulla'st.

MILES.

Non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem ?

PERIPHANES.

Hæc, inquam, est.

MILES.

Non hæc, inquam, est : non novisse me
Meam rere amicam posse ?

PERIPHANES.

Hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam.

MILES.

Hæc non eſt ea.

PERIPHANES.

Quid? non eſt?

MILES.

Non eſt.

PERIPHANES.

Unde hæc igitur gentium eſt?
Equidem hercle argentum pro hac dedi.

MILES.

Stultè datum
Reor, atque peccatum largiter.

PERIPHANES.

Imò hæc ea'ſt,
Nam ſervom miſi, qui ſectari ſolet meum
Gnatum. Ipſe hanc emit fidicinam.

MILES.

Hem! iſtic homo
Articulatim te concîdit, ſenex; tuus
Servos.

PERIPHANES.

Quid? concîdit.

MILES.

Nihil: ſic ſuſpicio'ſt.
Nam pro fidicinâ hæc ſuppoſita eſt tibi.
Senex, tibi os eſt ſublitum planè & probè.
Ego illam requiram jam, ubi ubi eſt. Bellator, vale.

PERIPHANES.

Euge! frugi, Epidice, frugi es: pugnâſti. Homo es,
Qui me emunxiſti mucidum, minimi pretî.

Mercatus te hodie eſt de lenone Apœcides ?
Ehodum.

FIDICINA.

Ego iſtunc hominem nunquam audivi ante hunc diem,
Neque me quidem emere quiſquam ullâ pecuniâ
Potuit : plus jam ſum libera quinquennium.

PERIPHANES.

Quid tibi negotii eſt meæ domi igitur ?

FIDICINA.

Audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem ſeni,
Dum rem divinam faceret.

PERIPHANES.

Fateor me omnium
Hominum eſſe Athenis Atticis minimi pretî.
Sed tu noviſtin' fidicinam Acropoliſtidem ?

FIDICINA.

Tam facilè, quàm me.

PERIPHANES.

Ubi habitat ?

FIDICINA.

Poſtquam libera'ſt, ubi
Habitet dum, incertò ſcio.

PERIPHANES.

Eho ! ain' ? quis eam liberaverit,
Volo ſcire, ſi ſcis.

FIDICINA.

Id quod audivi audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Abſentem curaviſſe ut fieret libera.

PERIPHANES.

Perii hercle, ſi iſthæc vera ſunt, planiſſumè,

Meum exenteravit Epidicus marſupium.

FIDICINA.

Hæc ſic audivi : nunquid me vis ceterum ?

PERIPHANES.

Malo cruciatu ut pereas, atque abeas citò.

FIDICINA.

Fideis non reddis ?

PERIPHANES.

Neque fideis, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, ſi te Dii amant.

FIDICINA.

Abiero.
Flagitio cum majore poſt reddes tamen.

PERIPHANES.

Quid nunc ? qui in tantis poſitus ſum ſententiis :
Eumne ego ſinam impunè ? imò etiamſi alterum
Tantum perdundum eſt, perdam potiùs, quàm ſinam
Me impunè irriſum eſſe habitum, depeculatum eis.
Sic data eſſe verba præſenti palam !
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam ſe ſe ſapere memorat ; malleum
Sapientiorem ** manubrio.

ACTUS IV.

SCENA I.

PHILIPPA. PERIPHANES.

PHILIPPA.

Si quid est homini miseriarum, quod miserescat miser ex animo;
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulsant simul. Multiplex ærumna me exercitam habet : paupertas,
Pavor territat mentem animi : neque ubi meas collocem spes,
Habeo usquam munitum locum. Ita gnata mea hostium est potita :
Neque ea nunc ubi sit nescio.

PERIPHANES.

Quis illæc est mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipsa se miseratur?

PHILIPPA.

In his dictus est
Locis habere mihi Periphanes.

PERIPHANES.

Me nominat hæc : credo ego
Illî hospitio usus venit.

PHILIPPA.

Pervelim mercedem dare
Qui monstret eum mihi hominem, aut ubi habitet.

PERIPHANES.

Noscito ego hanc.
Nam videor, nescio ubi, me vidisse priùs. Estne ea? an non
Est quam animus retur meus?

PHILIPPA.

Dî boni! visitavi antidhac.

PERIPHANES.

Certè ea est, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.

PHILIPPA.

Planè hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit.

PERIPHANES.

Quæ meo compressu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo.

PHILIPPA.

Quid si adeam?

PERIPHANES.

Haud scio an congrediar, si hæc ea est.

PHILIPPA.

Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam dant.

PERIPHANES.

Longa
Dies meum incertat animum. Sin ea est, quam incertò autumo, hanc
Congrediar astu.

PHILIPPA.

Muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.

PERIPHANES.

PERIPHANES.

Compellabo.

PHILIPPA.

Orationis aciem contra conferam.

PERIPHANES.

Salva fis.

PHILIPPA.

Salutem accipio mihi & meis.

PERIPHANES.

Quid ceterum ?

PHILIPPA.

Salvos fis : quod credidisti, reddo.

PERIPHANES.

Haud accufo fidem.

Novin' ego te ?

PHILIPPA.

Si ego te novi, animum inducam uti noveris.

PERIPHANES.

Ubi te visitavi ?

PHILIPPA.

Iniquè injuriu's.

PERIPHANES.

Quid jam ?

PHILIPPA.

Quia

Tuæ memoriæ interpretari me æquom censes.

PERIPHANES.

Commodè

Fabulata es.

PHILIPPA.

Mira memoras.

PERIPHANES.

Hem, istuc rectius.

Meministin' ?

PHILIPPA.

Memini id.

PERIPHANES.

In Epidauro.

PHILIPPA.

Ah, guttulâ
Pectus ardens mihi asperfisti.

PERIPHANES.

Virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem.

PHILIPPA.

Tun' is es,
Qui per voluptatem tuam in me ærumnam obsevisti gravem ?

PERIPHANES.

Ego sum. Salve.

PHILIPPA.

Salva sum, quia te esse salvom sentio.

PERIPHANES.

Cedo manum.

PHILIPPA.

Accipe. Ærumnosam & miseriarum compotem
Mulierem retines.

PERIPHANES.

Quid est, quod voltus te turbat tuus ?

PHILIPPA.

Filiam, quam ex te suscepi.

PERIPHANES.

Quid eam ?

PHILIPPA.

Eductam perdidi.
Hostium est potita.

PERIPHANES.

Habe animum lenem, & tranquillum face :
Domi meæ eccam ſalvam & ſanam : nam poſtquam audivi illico
Ex meo ſervo illam eſſe captivam, continuò argentum dedi
Ut emeretur. Ille eam rem adeò ſobriè & frugaliter
Accuravit, ut alias res eſt impensè improbus.

PHILIPPA.

Fac videam, ſi me vis.

PERIPHANES.

Eho Canthara! ſtatim jube
Acropoliſtidem prodire filiam ante ædeis meam,
Ut ſuam videat matrem.

PHILIPPA.

Remigrat animus nunc demum mihi.

ACTUS IV.

SCENA II.

FIDICINA. PERIPHANES. PHILIPPA.

FIDICINA.

Quid eſt, pater, quod me excivisti ante ædeis?

PERIPHANES.

Ut matrem tuam
Videas, adeas, venienti des ſalutem atque oſculum.

FIDICINA.

Quam meam matrem?

PERIPHANES.

Quæ exanimata exsequitur aspectum tuum.

PHILIPPA.

Quis istæc est, quam tu osculum mihi ferre jubes?

PERIPHANES.

Tua filia.

PHILIPPA.

Hæccine?

PERIPHANES.

Hæc.

PHILIPPA.

Egone osculum huic dem?

PERIPHANES.

Cur non, quæ ex te nata sit?

PHILIPPA.

Tu homo insanis.

PERIPHANES.

Egone?

PHILIPPA.

Tute.

PERIPHANES.

Cur?

PHILIPPA.

Quia ego hanc quæ siet,
Neque scio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.

PERIPHANES.

Scio quid erres, quia vestitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc.

PHILIPPA.

Aliter catuli longè olent , aliter sues. Nego
Eam novisse , quæ sit.

PERIPHANES.

Pro Deûm atque hominum fidem !
Quid ? ego lenocinium facio ? qui habeam alienos domi ;
Atque argentum egurgitem domo prorsum. Quid tu , quæ patrem
Tuum vocas me , atque osculare ? quid stas stupida ? quid taces ?

FIDICINA.

Quid loquar vis ?

PERIPHANES.

Hæc negat se tuam esse matrem.

FIDICINA.

Ne fuat ,
Si non volt. Equidem hâc invitâ tamen ero matris filia.
Non me istanc cogere æquom est meam esse matrem, si ne volt.

PERIPHANES.

Cur me igitur patrem vocabas ?

FIDICINA.

Tua istæc culpa est , non mea.
Non patrem ego te nominem , ubi tu tuam me appelles filiam ?
Hanc quoque etiam , si me appellet filiam , matrem vocem.
Negat hæc , filiam me suam esse , non ergo hæc mater mea est.
Postremò hæc mea culpa non est : quæ didici , dixi omnia.

Epidicus mihi magiſter fuit.

PERIPHANES.

Perii. Plauſtrum perculi.

FIDICINA.

Nunquid ego ibi peccavi?

PERIPHANES.

Si hercle te unquam audivero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, peſſuma.

FIDICINA.

Non voco.
Ubi voles pater eſſe, ibi eſto: ubi noles, ne fueris pater.

PHILIPPA.

Quid? ob eam rem hanc emiſti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De ſignis agnoſcebas?

PERIPHANES.

Nullis.

PHILIPPA.

Quare filiam
Credidiſti noſtram?

PERIPHANES.

Servos Epidicus dixit mihi.

PHILIPPA.

Quid ſi ſervo aliter viſum eſt? non poteras noviſſe, obſecro?

PERIPHANES.

Quid ego? qui illam, ut primùm vidi, nunquam vidi poſtea.

PHILIPPA.

Perii miſera.

PERIPHANES.

Ne fle, mulier: intrò abi: habeto animum bonum.

Ego illam reperiam.

PHILIPPA.

Hinc Athenis civis eam emit Atticus :
Adolescentem equidem dicebant emisse.

PERIPHANES.

Inveniam , tace :
Abi modò intrò , atque hanc asserva Circam , Solis filiam.
Ego , relictis rebus , Epidicum operam quærendo dabo :
Si invenio , exitiabilem ego illi faciam hunc , ut fiat , diem.

ACTUS V.

SCENA I.

STRATIPPOCLES. EPIDICUS. DANISTA.

VIRGO.

STRATIPPOCLES.

MALÈ morigerus mihi est Danista , qui de me argentum non petit ,
Neque illam adducit quæ empta ex præda est. Sed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc est , quod illi caperat frons severitudine ?

EPIDICUS.

Si undecim Deos præter se se secum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi: aderat ibi unà Apœcides.
Nunc homines me quæritare credo. Senserunt, sciunt
Sibi data esse verba.

STRATIPPOCLES.

Quid agis, mea commoditas?

EPIDICUS.

Quod miser.

STRATIPPOCLES.

Quid est tibi?

EPIDICUS.

Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priùs quàm pereo. Nam per urbem duo defloccati senes
Quæritant me, in manibus gestant copulas sescuncias.

STRATIPPOCLES.

Habe bonum animum.

EPIDICUS.

Quippe ego, quoi libertas in mundo sita'st?

STRATIPPOCLES.

Ego te servabo.

EPIDICUS.

Edepol me illi meliùs, si nacti fuant.
Sed quis est hæc muliercula, & illic gravastellus qui venit?

STRATIPPOCLES.

Hic est danista: hæc illa est autem, quam emi ex præda.

EPIDICUS.

Hæccine'st ?

STRATIPPOCLES.

Hæc. Estne ut tibi dixi ? aspecta.

EPIDICUS.

Hæc ?

STRATIPPOCLES.

Contempla, Epidice.
Usque ab unguiculo ad capillum summum est festivissuma.
Estne ? considera : signum pictum pulchre videris.

EPIDICUS.

Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas :
Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

STRATIPPOCLES.

Dii immortales, otiosè isse admiror. Pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, priùs venisset, quàm tu advenisti mihi.

DANISTA.

Hæc edepol remorata med est.

STRATIPPOCLES.

Siquidem istius gratià
Es remoratus, quod ista voluit, nimiùm advenisti citò.

DANISTA.

Age, age, absolve me, atque argentum numera, ne comites morer.

STRATIPPOCLES.

Pernumeratum est.

DANISTA.

Tene cruminam : huc inde.

STRATIPPOCLES.

Sapienter venis.

Opperire, dum effero ad te argentum.

DANISTA.

Matura.

STRATIPPOCLES.

Domi eſt.

EPIDICUS.

Satin' ego oculis utilitatem obtineo ſincerè ? an parum ?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri ſatam,
Videon' ego Teleſtidem te Periphani filiam ?

VIRGO.

Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum ?

EPIDICUS.

Non me noviſti ?

VIRGO.

Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.

EPIDICUS.

Non meminiſti me auream ad te afferre natali die ?
Lunulam atque ànellum aureolum in digitum ?

VIRGO.

Memini, mi homo.

DANISTA.

Tune is es ?

EPIDICUS.

Ego ſum, & iſtic frater tuus eſt, alia matre, uno patre.

VIRGO.

Quid, pater meus ? vivu'ſt ?

EPIDICUS.

Animo liquido & tranquillo es : tace.

VIRGO.

Dii me ex perdita ſervatam cupiunt, ſi vera autumas.

EPIDICUS.

Non habeo ullam occaſionem, ut apud te falſa fabuler.

STRATIPPOCLES.

Accipe argentum hoc, daniſta : hîc ſunt quadraginta minæ.

Si quid erit dubium, immutabo ?

DANISTA.

Benefeciſti : bene vale.

STRATIPPOCLES.

Nunc enim tu mea es.

VIRGO.

Soror quidem edepol, ut tu æquè ſcias.

Salve frater.

STRATIPPOCLES.

Sanan' hæc eſt ?

EPIDICUS.

Sana, ſi appellat ſuum.

STRATIPPOCLES.

Quid, ego modò huic frater factus; dum intrò eo atque exeo ?

EPIDICUS.

Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.

STRATIPPOCLES.

Perdidiſti, & reperiſti me, ſoror.

EPIDICUS.

Stultus tace.

Tibi quidem, quod ames, domi præſto'ſt fidicina operâ meâ :

Et ſororem in libertatem idem operâ concilio meâ.

STRATIPPOCLES.

Epidice, fateor.

EPIDICUS.

Abi intrò, ac jube huic aquam calefieri.
Cetera hæc poſteriùs, faxo, ſcibis, ubi erit otium.

STRATIPPOCLES.

Sequere hàc me, mea ſoror.

EPIDICUS.

Ego ad vos Theſprionem juſſero
Huc tranſire. Sed memento, ſi quid ſæviunt ſenes,
Suppetias mihi cum ſorore ferre.

STRATIPPOCLES.

Facile iſtuc erit.

EPIDICUS.

Theſprio, exi iſtàc per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res eſt: minoris multò facio, quàm dudum, ſenes.
Remeabo intrò, ut accurentur advenientes hoſpites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Stratippoclem.
Non fugio. Domi adeſſe certum'ſt. Neque ille haud objiciet mihi
Pedibus ſe ſe provocatum. Abeo intrò. Nimis longum loquor.

ACTUS V.

SCENA II.

PERIPHANES. APŒCIDES. EPIDICUS.

PERIPHANES.

SATIN' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet ?

APŒCIDES.

Imò edepol tu quidem miserum me habes miseris modis.

PERIPHANES.

Tace sis modo. Sine me hominem apisci.

APŒCIDES.

Dico ego tibi jam, ut scias.
Alium tibi te comitem melius quærere : ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

PERIPHANES.

Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st, atque te ?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias !

APŒCIDES.

Apage illum a me. Nam ille quidem Vulcani irati est filius :
Quaquà tangit, omne amburit : si prope adstes, æstu calefacit.

EPIDICUS.

Duodecim Deis plus quàm in cœlo est Deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adjutores sunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.
Apolactizo inimicos omnes.

PERIPHANES.

Ubi illum quæram gentium?

APŒCIDES.

Dum sine me quæras, quæras meâ caussâ vel medio in mari.

EPIDICUS.

Quid me quæris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. Vincire vis? en ostendo manus.
Tu habes lora: ego te emere vidi. Quid nunc cessas? colliga.

PERIPHANES.

Ilicet. Vadimonium ultro mihi hic facit.

EPIDICUS.

Quin colligas?

PERIPHANES.

Edepol mancipium scelestum.

EPIDICUS.

Te profectò, Apœcides,
Nihil moror mihi precatorem.

APŒCIDES.

Facile exoras, Epidice.

EPIDICUS.

Eho quid agis?

PERIPHANES.

Tuon' arbitratu ?

EPIDICUS.

Meo hercle verò, atque haud tuo,
Colligandæ hæ ſunt tibi hodie.

PERIPHANES.

At non lubet.

EPIDICUS.

Non ? colliga.

PERIPHANES.

At mihi magis lubet ſolutum te rogitare.

EPIDICUS.

At nihil ſcies.

APŒCIDES.

Tragulam in te injicere adornat. Neſcio, quam fabricam facit.

EPIDICUS.

Tibi moram facis, cum ego ſolutus adſto : alliga, inquam, colliga.

PERIPHANES.

Quid ago ?

APŒCIDES.

Quid agas ? mos geratur.

EPIDICUS.

Frugi es tu homo, Apœcides.

PERIPHANES.

Cedo manus igitur.

EPIDICUS.

Morantur nihil, atque arctè colliga.
Nihil verò obnoxiosè.

PERIPHANES.

Facto opere, arbitraminor.

EPIDICUS.

Bene hoc habet : age nunc jam ex me exquire : rogita quod libet.

PERIPHANES.

Quâ fiduciâ ausu's primum, quæ empta est nudius tertius,
Filiam meam dicere esse ?

EPIDICUS.

Libuit : ea fiducia.

PERIPHANES.

Ain'tu ? lubuit ?

EPIDICUS.

Aio : vel da pignus, ni ea sit filia.

PERIPHANES.

Quam negat novisse mater ?

EPIDICUS.

Ni ergo matris filia est,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.

PERIPHANES.

Enim istæc captio'st.
Sed quis ea est mulier ?

EPIDICUS.

Tui gnati amica, ut omnem rem scias.

PERIPHANES.

Dedin' tibi minas triginta ob filiam ?

EPIDICUS.

Fateor datas :
Et ego argento illam me emisse amicam filii fidicinam,
Pro tuâ filiâ. Istis adeo te tetigi triginta minis.

PERIPHANES.

Quomodo me ludificisti de illa conductitia
Fidicina ?

EPIDICUS.

Epidicus.

Factum hercle verò, & rectè factum judico.

Periphanes.

Quid postremò argento factum est, quod dedi?

Epidicus.

Dicam tibi.

Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Strattippocli.

Periphanes.

Cur dare ausus?

Epidicus.

Quia mihi libitum est.

Periphanes.

Quæ hæc, malum, ferocia est?

Epidicus.

Etiam inclamitor quasi servos?

Periphanes.

Cum tu es liber, gaudeo.

Epidicus.

Merui, ut fierem.

Periphanes.

Tu meruisti?

Epidicus.

Vise intrò. Ego faxo, scies
Hoc ita esse.

Periphanes.

Quid est negotii?

Epidicus.

Jam ipsa res dicet tibi:
Abi modò intrò.

Periphanes.

Hei! non illuc temere'st. Asserva istunc, Apœcides.

APŒCIDES.

Quid illuc, Epidice, eſt negotii ?

EPIDICUS.

Maximâ hercle injuriâ
Vinctus adſto, quojus hæc hodie operâ inventa eſt filia.

APŒCIDES.

Ain' tu te illius inveniſſe filiam ?

EPIDICUS.

Inveni, & domi eſt.
Sed ut acerbum eſt, pro benefactis cum mali meſſem metas !

APŒCIDES.

Quamne hodie per urbem uterque ſumus defeſſi quærere ?

EPIDICUS.

Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere.

PERIPHANES.

Quid iſtic oratis opere tanto ? meruiſſe intellego,
Ut liceat merito hujus facere. Cedo tu, ut exſolvam manus.

EPIDICUS.

Ne attigas.

PERIPHANES.

Oſtende verò.

EPIDICUS.

Nolo.

PERIPHANES.

Non æquom facis.

EPIDICUS.

Nunquam, hercle, hodie niſi ſupplicium mihi das, me ſolvi ſinam.

PERIPHANES.

Optumum atque æquiſſumum oras. Soccos, tunicam, pallium
Tibi dabo.

EPIDICUS.

Quid deinde porro?

PERIPHANES.

Libertatem.

EPIDICUS.

At poſtea?
Novo liberto opus eſt quod pappet.

PERIPHANES.

Dabitur. Præbebo cibum.

EPIDICUS.

Nunquam, hercle, hodie niſi me oraſſis, ſolves.

PERIPHANES.

Oro te, Epidice,
Mihi ut ignoſcas, ſi quid imprudens culpâ peccavi meâ.
At ob eam rem liber eſto.

EPIDICUS.

Invitus do hanc veniam tibi,
Niſi neceſſitate cogar. Solve ſanè, ſi lubet.

GREX.

HIC is homo eſt, qui libertatem malitiâ invenit ſuâ.
Plaudite, valete: lumbos pergite atque extollite.

FINIS EPIDICI.